

धर्मरत्न बज्जाचार्य सुरत श्री महाविहार

DH383

॥ जातक ॥

॥ १ ॥

ॐ नमः श्री सर्व बुद्ध बोधिसत्त्वभ्यः ॥ ॥ श्रीमति मङ्गलापरिग्रह मङ्गलानि की
कावकुसुमाञ्जलिनाञ्जयिष्ये ॥ ॥ श्लाघ्यैरमीभिरभिलक्षितचिह्नभूतैरादेशितोयत्न
॥ ॥ लोकार्थमित्यभिसमीक्ष्य करिष्यतेयं श्रुत्यार्घ्ययुक्तविग्रशोभयथाप्रयत्नः ॥ लो
परार्थचरणयस्य नैवान्नगम्यतगुणप्रतियत्तिशोभा ॥ सर्वज्ञ इत्यवितथाक्षरदीप्ति कीर्ति
यः सलोत्साहभुवःस्वभावविमलज्ञानप्रकाशाशयाः ॥ आज्ञालेख्यलिपिविधातुनृपते
यः श्रीमानससुरासुरैरविरतं पादारविन्दार्चितः साक्षात्पुण्यनिधानमङ्गलगुरुचिना
श्वरजिनोद्देश्यमानयुतिः ॥ अथानन्तरजातकमालायाः निदानमाह ॥ ॥ तत्रथानुश्रु

काश्चनेकदेवासुरगरुडगन्धर्वकिन्नरमनुष्यामनुष्यराजामात्यपौरजनैस्सार्धैरिह तः प्रा
द्विषश्चापुपशान्तमानसो निमग्नयामास जिनः स्वशिष्यान् ॥ तततीर्थिकपरिवाजकचोदितयात
ताञ्जलय सहसासनाडुत्थाय महाकाकुत्सिकं बुद्धं भागवतं प्रक्षिपत्य इदमबुवन ॥ ॥ ह
तदनु अनवतप्रेभागतः पुरस्तात्त्वकं स्वकां कर्म शोतिकां व्याकुर्म इति ॥ अथ भागवतामनसि
र्जुकामो भिक्षु नाम त्रयते स्म ॥ ॥ यथात्रयश्चाचरितं मनोरमं नाना प्रकारैस्तत्तुभिक्षुशोभि
वर्तमाने प्रवर्तने ॥ उच्यते देशवाशी न्यैर्नाममानसरोवरं ॥ यानाथातुमयस्वस्ति नाना वृक्षैरलंकृत
त्येवमादिहक्षेत्रे यश्चिन्निर्जितः ॥ नानाहृष्यफलोपेत नानानिर्जरवादिनः ॥ नानामृगकुले
हिराजौचयत्र नमोयनदकौ ॥ अस्त्रोपेतशलीला नमोत्पलविजितः ॥ हंससारसकारण
गन्धर्व उवर्णाहोपेतवारिणा ॥ बहुर्नाजनवासीनामाधारः पक्षिणासप्तः ॥ समन्तात्स्य चक्षु

कीर्त्यास्पद नवनवीन मनोहराणि ॥ पूर्वप्रजन्म सुमुनेश्वरिजातानि भक्त्यास्व
 यत्सुगतत्वमार्गः ॥ स्यादेव रुक्षमनसामपि च प्रसादो धर्माः कथाश्रमणी नरत्त्वमीयुः
 ॥ लोकोत्तमस्य चरितानि शयप्रदेशैः स्वप्नातिभङ्गमयितुं श्रुतिवत्प्रभवं ॥ स्वार्थोऽतैरपि
 तीर्त्तिमूर्धनमेतमसमं सहधर्मसंघं ॥ ॥ ये हे लोच्छ्रुतितप्रभाव नहरिजाता दुतश्रेष्ठा
 यतैः संशक्तकर्मावलिं चित्रं तेयिनलंघयन्ति कुटिलां वेलामिवाभोधयः ॥
 वनामणिः सर्ववित निःशेषो ह्युतरो यजालजटिलशोद्धोदनियारगः पायादोभावा नुनी
 अनुश्रयते किलायं भावानुपरिमितभिधुभिधुणुपाशकोयाशिकाश्रावकप्रत्येकमहायानि

॥ माला ॥
 ॥ १ ॥

॥ श्रावत्यां विहरति स्म ॥ श्रावसि पूर्णो नरदम्पसारथिर्विहृत्य चेतोऽखिलवधनाच्युतः शान्ते
 तया तथागतं प्रतिऽकृतं सुकृतं सकृदलसंस्तव्य जातसंवेगास्थविरो भिक्षवः शिरसि विनिहि
 ॥ कृताभावन् अनेका धर्माधिकारकी कथा व्याकृताश्चानेका सत्यानुत्तराया सम्यक्संवेधो
 मनसि कृत्वा श्रावकसंघेन सार्धं व्याकृता ॥ भवतीति पूर्विकां कर्मज्ञेति कां भागवानवैत्रे व्याक
 शोभितं ॥ यस्माद्दृष्टा द्वैवयसः ससङ्गमात्रयश्च तद्व्यसृताश्चतुर्दिशं ॥ त्रिकाले भविष्ये च
 लंकृतः ॥ नामकेशरचां पयै वकुलैर्पिप्लवैस्तथा ॥ कोविदारलसैश्च भूततालतमालकैः ॥ इ
 गकुलैः कीर्णानां पुष्पाधवासिनः ॥ चत्वारिंशज्जनां व्यायामं च तथा अध ॥ आयामन्त
 तारण्य चक्रवाको यद्वजिते ॥ अपि च ॥ आरोग्यं मधुरं स्वच्छं पुक्तजीर्णकरीलघु ॥ सुशीतलं सु
 चक्षुषाणि उगधी वरुण्यपि ॥ जातानि फलहृन्ना निवर्त्ता गन्धशुतानि च ॥ समन्तानस्य संजाता

॥ ज्ञानक ॥

॥ २ ॥

पुष्पवृक्षासुगन्धिनः देवनागमनुष्यैश्च गन्धर्वागरुहैरपि ॥ किन्नरस्य वृक्षैश्च धुवितः सततं श्रुति
॥ गंगाश्च सिन्धुश्च नन्दनश्च वंशुः शीता च यानैव विचरन्ति मर्त्याः ॥ अन्ये च यद्विबलाभिलाषो ह्यहं
ततस्तेऽप्ययुरग्रपुंसाहंसाधियमोन्मियथैव हंसाः ॥ यथैव हंसा गगाय रिहतास्तथैव बुद्धो भगवान्
दिग्बद्धिस्सार्द्धं लोहितयक्षैः यक्षिभिः परिहृतः गरुडमानिव विहाय साज्जेत वनादिहाशन्निरग
मइति ॥ बुद्धाधिष्ठानेन ज्ञातो भाव्याः अनेव तस्मै सरसि मध्ये शकटचक्रप्रमाणं सहस्रदलं विलस
गवानियसादभिः श्वोऽपि भगवतो भिसंमुखमन्यासु कमलकर्णिकासु निवर्त्ताः ॥ अत्र पुंसां
किञ्चपि अरिहृतस्य द्युदेतस्मिन्नेव हृदे जातं शकटचक्रप्रमाणतः ॥ सहस्रदलसंयुक्तं पद्मे च
तस्य कर्णिकाः ॥ पद्मासने स्थो भगवान् भिक्षुभिः परिवारितः ॥ स दत्तकर्मनेत्रस्य दशयन्त्रवि
लः ॥ शालिपुत्रसमाह्वाने मौगल्यायनमादिशत् ॥ गच्छ मौगल्यायनने प्रवक्ष्याम्य संघातीति

मिथुन्यनमिनंतर्हितः गृहकूटपुन्यस्थान ॥ अत्र चासूत्रेण संपादिकृत्वांशं रंनराचिनां ॥ स शा
म्बभीत्या कृत्वा सप्तमे भावतसत्वरं ॥ स ह्येहि भगवान्तरां सरस्य नवनप्रके ॥ कर्मोपदेश भिक्षु
न्यां विपुलं पश्य मे वलं ॥ इति तस्य वचं श्रुत्वा शालिपुत्रस्तमव्रुवैत् ॥ अचलं नय मे तावन्ततो
सुरालय ॥ शालुरासनहेमाङ्गनाले मसौमयेन तः ॥ शारिपुत्रे ववद्वत्सल्यारणाशक्यतां य
॥ तरोमहर्द्धिर्विशोभा नागो नन्दोपनन्दको ॥ पातालादुत्थितो भीत्या भगवन्तं प्रसीदतु ॥ तदा शारि
ततः पश्चात् मौगल्यायेन आगतः स्वासने व्यवस्थितः ॥ तेनोक्तः ॥ शारिपुत्र आगतस्त्व ॥ स आ
गवता युष्माकमहामौगल्यायनो महर्द्धिको महानुभावोऽरिहृमनामयो निर्दिष्टः ॥ सोऽप्यायुष्माका
अनेन ज्ञापयामि तः ॥ ततः श्रुयतां तावत् ॥ अभुतांशं खलित्वित्तो वारानस्यामूर्धा पुरावर्षावर्षा
मूर्द्धभेदः सूर्योदयस्तुते ॥ शरवो वदन्मद्यच्चसानो देव्यतिदिवाकरः ॥ इत्युक्तेनेन सुचिरं सा

शुचि ॥ गोहस्तिवायुमिहानौ आस्येभ्यः निष्कृता जना ॥ एते क्रमेण वर्तन्ते यत्र दिक्षु चतुर्ध्व ॥
 ह्यहं च गच्छामि सरोमहोदधि मइति ॥ श्रुत्वा तड्कं वचनं महर्षे शशांगृहीत्वा सुगतस्य शिष्या ॥ मृग्या
 वान् शाक्यमुनिः विष्णुरक्षिचित्रमरीजालं एकोनयं च भिरहच्छते ॥ आनेक देवा सुर यक्ष राक्षसा
 रगच्छत ॥ अथ भावान् लोकिकं चित्तमुत्पादितं ॥ अनवतप्रेमहासरसिकर्मज्जोति कां व्याकर्तुं का
 वेलसन्नागिनालकं सहीरकेशरं पंचरत्नमयं भावदास नार्थ सोवर्गसरोरुहं निर्मितं ॥ तत्र भू
 यं तोपे नदी संघे परिशिष्टा मलान्भसि ॥ सरस्य नवन प्राग्बेरले सोपान संचये ॥ हेमा प्रपुञ्ज
 यं च मणिनालकं ॥ यश्च रत्नमयं तच्च हीरकस्य पिकेश रं ॥ विशालदलसंयुक्तं प्रोज्ज्वल
 त्रविलंघ्यतां ॥ कर्मपुतिं वै चैवं वक्तुं समुपचक्रमे ॥ कर्माख्याने शशो नस्मिं भगवान्भक्तिवत्स
 णीसीवयमानं गृह्णकृदपर्वते कितंतस्मान्मानय ॥ एवं भवन्तीति महामो क्लृप्ता यनो वचनं प्र

॥ माला ॥
 ॥ २ ॥

त शारिपुत्रमासाद्य गृह्णकृदचलाश्रमे ॥ अंगुली पञ्चके नैव भूची कर्म प्रभाववान् ॥ तिल
 भिक्षुणां सर्वतः कर्तुं मुद्यतः ॥ कर्म व्ययत यक्षि प्रविलम्बं विदधामि चेत् ॥ तन्मरु ध्यानयामि
 न्नो जानामि ते वलं ॥ इत्युक्त्वा गृह्णकृदशिरवरे सववधततः ॥ तेन कृष्टे न तोषत्पि विचचार
 नां ययौ ॥ अद्वि क्रमेणामौ गत्यः शालिपुत्रेण निर्जितः ॥ तस्मिं पूर्वतरं प्राप्ते ययौ भगवतो निकं
 शारिपुत्रः पथमनरमागन्ता भगवतः पादौ शिरसाभिनन्दित्वा स्थापन पप्रकारि कां यं निषर्गा
 र आह ॥ आगतो हस्मिनि ॥ नतः सर्वे भिक्षवः शयजाना भगवंतं परिपूजन्ति ॥ यश्च भगवत भ
 ष्याना शारिपुत्रेणार्घ्यापराजितः ॥ भगवान् आह ॥ न भिक्षवस्तर्हि स्वं यथा भूत पूर्वमतीते ध्वनि
 तव विवादेन संघर्षाः भूतयोर्मिथः ॥ कश्चिदथ शंखेन पत्न्या स्पृष्टजटः क्रुधालिखितः प्राह तं
 चरं तान्धकारमभुजगत ॥ कल्पितं लिखितेनास्य रूपया मृन्मयं शिरः ॥ सूर्योदये थसहस्र

॥ ज्ञानक ॥

॥ ३ ॥

ज्ञानधावसुधां यथै ॥ जन्मान्तरे यशस्वो यमौ गत्यायननांगतः ॥ निरिवित्तशक्तिप्रचो यं न हि जेत
भूयश्चित्रकराचार्यो मध्यदेशे अभुत्सुरा ॥ केन चिन्करणीयेन स यथो यवनाश्च य ॥ नत्र यत्र
चर्यायेदारुपुनलिकासुभा ॥ निमित्तातेन भैलादिधनातसेव प्रेरिता ॥ दृष्टारिचक्राचार्य
नुनं प्रेष्याममागन्तु ॥ अहो भाग्यमया प्राप्तासुरासा परिचारका ॥ अहो विधानाना रिता रत्नसूत्र
सच ॥ यस्य ह शीसुरूपारोचि शुषोऽदर्शनं गता ॥ हस्तेन दर्शनं वपि वाचा संभाषणं न हि ॥
पिदारय श्री साकि अनोक्त वती ददा ॥ अथ चित्रकराचार्यः कामाशक्ता समाकुल ॥ हस्तेन स
सावुपहतिमेतदा ॥ अहमनेन चैकाकी प्रतिभेदि कृते यथा ॥ तथेवाहं करिष्यामि यथा सोरा
चित्रितः ॥ स्वयंकपादपुष्टे तु निनीय समवस्थितः ॥ अथ यत्र करार्यः प्रात बुध्वा यनिर्ग
॥ किमर्थं स्वयमान्मानं वधनेयं ममालये ॥ इति चित्राकुलो भूत्वा तथोगेहे भया चितः ॥

तनो यत्र करार्य नृपमिनि विजितवान् ॥ रातश्चित्रकराचार्यो मध्यदेशे शादिहागतः ॥ ममगेहे
शितनापिरारयंति वभुवसा ॥ तदेव प्रत्यवेक्ष्य स्वसस्करिष्ये ततः परं ॥ इति तस्य वचश्चुत्वा राजा
स्य गृहं प्रति ॥ तत्र दृष्ट्वा मृतं सर्वे पश्ययं च भाषिरे ॥ कथमेष मृतोऽस्माभिर्नागदेता घनीर्यते ॥
चक्राचार्यः कथयंत विनिर्गतः ॥ उपहास्य सभासं जगाद चित्राचनं ॥ अहं पुरुष चैकाकी
स्तेनेव प्रतिभेदितः ॥ इति यत्र करार्यस्तेनेव प्रतिभेदित ॥ असौ यत्र करार्यो मोगत्याय
यथार्यमिन्न जनपदेऽनेनेयः शिलोनापि पराजितः तदुच्यतां ॥ भूयोऽपि भिक्षवश्चित्रकराचार्यो
तुल्यदा ॥ अहो शिल्पविजानामि शिल्पज्ञोऽहं महाप्रभो ॥ इति वाक्यं तयोश्चुत्वा राजा कोट्यमदर्शयत्
स्थितौ ॥ मध्ये यमनिकांदत्वा चित्रयितुं प्रलेभितुः ॥ एकेन शिल्पविज्ञेन वद्विमासे चित्रितः
मम चित्रसमाप्तं तु तत्परि क्षमहापि भोः राजा मातृसहाया सो वया गृहं ददर्शितम् ॥ अहो चित्र

जेतानं तदाप्यभुत ॥ पुनर्भगवानाह ॥ भूयोपियथानेनैव शिल्पेनापि पराजितः ॥ न ह्युयनां
 यत्र कुराचार्यगेहे सममगच्छत ॥ तत्र यत्र कुराचार्यो न स्ये चानादिकं ददौ ॥ अथोपस्थान
 गार्ह्य इहागच्छेति चोक्तवान् ॥ सापिभुषिता व्यवस्था यस्मिन्नातस्येव स मुखं ॥ स संलंशराचित्रज
 त्रुत्राविनिर्मितः ॥ चक्षुषाममपुंरप्यस्य नयापावनीकृतः ॥ धिगहोतजन्मापि जसु क्षीपेनर
 ह ॥ इति सा धुर्यवाको न स नामाहर्तुमालभन् ॥ प्रिये सुन्दरि प्रागच्छ ॥ इष्टिदेहि सुमध्यमेन था
 न स हमा धृतवानां व कर्षमहाकुलः ॥ न ह्यस्तस्य शितैवाथ दारयं निवभूवता ॥ न ह्यष्टा प्रतिभिन्ना
 मो राजयर्षदि ॥ प्रतिभेदो परासं तु गमिष्यति नी निश्चीतः ॥ न ह्याराभिमुखे तेन स्वात्मवद्वि
 नेर्गतः ॥ न ह्यष्टा सहसा भूमौ पपात वृक्षमूलवत् ॥ शरणासुलसु संतोसो न ददर्श भयो न्यना
 ॥ ॥ एतदाचरितं तस्मिन् देशे यस्या गृहे तिथिः ॥ कारणतो म्यसंस्कारं तेनेवेति नृपाज्ञया न

॥ माला ॥
 ॥ ३ ॥

मगेहे इति थिक्तं सानिनाभिजितस्तदा ॥ परिचरि च तस्यैव प्रेषिता दारुनिर्मिता ॥ सा तेन स
 ताराजा मान्या न भाषतः ॥ पश्यतां मन्त्रिणा सर्वे तस्य गृहे तिथिं स्मृतं ॥ इत्यमात्या नृपादेशा ययुस्त
 र्जने ॥ छेत्तव्यमदितपाशं इति मन्त्रा परोजनः ॥ विच्छेदसकुटारेण विचित्रपाशवध्नं ॥ अत्र य
 चेका की प्रतिभेदि कृतं स्तया ॥ महाराजसभा मध्ये त्वमेव प्रतिभेदिनः ॥ इति यत्र कुराचार्ये
 तौ गल्यायं तदाभवत् ॥ चित्रकृच्छारिपुत्रोयं तदिनेना तदापि चेति ॥ पुनरपि भगवानाह ॥ भूयोपि
 राचार्यो वभुवतुः ॥ अहं विजय ह विजय इति शिल्पे विवादिनो ॥ अथ राज्ञः शकाशं तौ गतो भौ प्रोच
 तदर्शयत् ॥ तत्र शिल्पं विजानीय शिल्पिनो वां विवादिनो ॥ अथ राज्ञो वचः श्रुत्वा चित्रविद्यापग
 चित्रितः ॥ द्वितीयेनपि पराण्येभिर्भक्तिनेप कृतथा ॥ ततश्चित्रकरो राज्ञः सकाशं चाब्रवीत् तथा
 न होचित्रमिदं कर्म शोभनमिति वावदत् ॥ लेपकृच्चपिराजनेन्दु गतो वाच समाप्नतः ॥ इत्युमह

॥ जातक ॥

॥ ४ ॥

सिराजेन्दु मम कस्मादवशेषितं ॥ इति राजावचो गम्य तद्दर्शविचित्रितं ॥ चित्रछायागतं तत्र विशेषेण
चित्रकरश्चाभून्मौल्योयं महर्षिः कः ॥ लेयकृच्छालिपुत्रोयं तच्चिजेता तदाप्यभूत् ॥ एतर्ह्ययनेन अ
विस्तरतो ज्ञेयमिति ॥ ॥ इति शारिपुत्रमौल्ययनश्चिवाद्मन्त्रसमाप्तम् ॥ ॥ अथ भा
वहवः संशयजाता ॥ पुनरपि भावनं भावतः शाक्यसिंहस्य संस्पृशं बोधिप्राप्तस्यापि कथं मे तादशा व
स्यामियेन संस्पृशते वपुः ॥ यादहुश्चक्षतेः कस्मान्न वयापारा धास्या ॥ विदुषो विदुः श्रुत्यायं सवृणा
कथा तयोः ॥ चञ्चमानविका किं ते सायवादा भवेमृषा ॥ भुक्ता किं कोऽवयवावैरनेषु त्वया पुणः ॥ वयं
शिरोर्निर्भवत्स्मिते तस्मिन् श्रुत्वा कुलक्षये वायुना पृष्ठस्वेदो भूत्कस्मादिव्यतनो भवः ॥ ॥ इति तै
महिमानं माह ॥ पूर्वजन्मान्तराणां वै कर्म वैयाकजंततः ॥ श्रयतां मनवच्छिन्नं वैचित्र्यं कर्मसततं ॥ गच्छ
दिक्षु विचरन्पुल्लंघयन्पथधी नारोहन्निगिरीश्वरा नभिसरन्पात्रं शक्रलयं ॥ यातलं प्रविशन्

कर्मत्वतानवैव सततं व्याप्ता पुराणैः फलैः साहस्रैः श्रुत्यां महत्तारिणि तनुभृतां तत्रापलं निश्चला ॥ सा
क्षयं ॥ ॥ कान्तकार्ये वहति मलिनं दोषविदुषादिदुः कुकाकारकिरणाजटिलं यन्मणिं कृपासर्व ॥ न
ततो भावता शाक्यसिंहेन स्वजन्मान्तरकर्मभोग्यानां दशावस्था सर्वेयर्षादिनिवेदयितुमिति ॥ मन
माह ॥ ॥ अभूद्दहयति पूर्वकर्मदेखवृत्ताभिधः ॥ अप्रमेयो धनोऽन्तिर्वह पुत्रः कलत्रवान् ॥ अ
नंगृहयति कालिका नाम वल्लभा ॥ उवाच कुटिलात्त्वे रं गृहविना कथानरे ॥ आर्यपुत्रत्वया गेहे सरले
यः ॥ अविभक्तधनो ददुःन्यायै नैघ हरिष्यति ॥ अस्य व्याधेरिवै तस्य वधे स्ववापमौ वधः ॥ वधुच्छेदादि
येन यतनोपमा ॥ इति तस्यावचः श्रुत्वा कुरमुत्कम्पिता शयः ॥ सतामुवाच पुणयात्स्नेहया शवशीकृत
कर्मार्थमुक्तानामर्थार्थपापचिन्तनम् ॥ क्षणेनायानि विज्ञानि रक्षितान्यपि संशये ॥ मुहुः कन्धोमिस
भाहृदो हे प्रवर्तते ॥ विनभ्रं शेस्ति मे हृत्ति वृत्तिभ्रं नुमागतिः ॥ इति तस्या बुवा सास्य नाना युक्ति निव

वेशेषेण प्रशोभितं दृष्ट्वा राजा वदति यं मिदं प्रशोभितं ॥ राजा मात्या महायोस्ते सुविशेषजयं जगौ ॥ यस्तु
 नेन आयुष्मता महता शारिपुत्रैः शोभ ॥ एवासौ आयुष्मता महामौहल्याय नमः पराजित ॥ इत्यादि
 थ भगवता नयोः शारिपुत्रमौहल्याय नमो पूर्वजन्मद्वानं कथिते सर्वे भिक्षवः तद्विचित्रकर्मश्रुत्वा
 रशावस्था जाता इति परिपृच्छन्ति स्म ॥ ॥ भगवन् कर्मणा केषां मज्जतां यं स्फुटोद्गमः ॥ तव ज्ञानमय
 तवुणा श्रवणश्रुतिं ॥ श्रुत्वा पात्रः किमप्यभिश्चाम आगतो भवान् ॥ मिथ्याक्षिप्तोऽसि सुन्दर्यो किं प्रवा
 रावर्वाणिषद्गवता किमप्युद्गच्छां क्रियां ॥ प्रस्कन्धिव्याधिना दृष्टं कस्माच्च भगवतो वपुः ॥ ॥ ॥
 नितैः सर्वे भिक्षुभिरेवं विज्ञेयं सति भाग्याऽद्वाक्यसिंहोऽहं सम्यक् समुद्धः भिक्षुभ्यः स्वावदाननिदान
 ॥ गच्छन्ति गच्छत यश्चात्सुरतिष्ठति तिष्ठतः ॥ सहत्या इव संनद्धा कर्मवशाः शरीरिणाम् ॥ गाहने गहनेषु ॥ मात्वा ॥
 विशन्त्य लोकविषयं कर्माणि कालोर्मिव त्रास्येयामणि संजनानु शरणा माग्ना विरोधकचित दीर्घाक ॥ ४ ॥

ला ॥ मातृशायरिवेहिता विघटिता पोत्यादिता मोदिता ॥ निर्दृष्टा कणाशः कृतापि कुलिशैर्नैव प्रयाति
 तर्प्य ॥ नानागुणैः शबलरचितं देहिनां दर्शयन्ति सेयं चित्रकर्मपरिणता कर्मनिर्वाणलोकाः ॥ ॥
 ति ॥ मनमिनिश्चितसर्वेभ्यो भिक्षुभ्यो भाषिणुमाश्च वान् ॥ ॥ तत्रादौ प्रथमतः पाराशर्यमुद्धृतं लक्षण
 नि ॥ अभिभक्तधनस्तस्य भ्राता वै मातृकशिभुः ॥ मुग्धनामा गृहे न स्थो वास्तव्यात्तेन पालितः ॥ कदाचि
 हे सरलेन प्रमादिना ॥ मोहादसोदरो भ्राता विवद्वशा विवद्वितः ॥ एकोपिवरुपुत्रस्य व्ययिनस्तव निर्वा
 छेदादपि नृणां धनछेदो हि दुःसहः ॥ गम्भीराय व्ययारम्भसंसारोचितजन्मनां ॥ द्विपत्रिपातो महतां हि
 वशीकृतं ॥ हितमुक्तं त्वया तावत् किं त्वेन दत्तिया तर्कं ॥ सहजं कश्चिन्नत्यद्गुह्यं बहिरद्गुह्यं नाप्रये ॥ नय
 मोमिसंरम्भसंभवशो भविष्या ॥ गच्छन्तः केन वार्ययन्ते शैलकुल्या इव श्रियः ॥ तस्माच्च मे मनसुध
 क्तिनिदर्शनैः ॥ शनैः साविदधेयसुः पातकाभिमुखं मनः ॥ वर्धितान् वरुभिः स्नेहैः सहजान् दुर्जनानि व

॥ जातक ॥

॥ ५ ॥

दित्वा हरति सहसा भुरधारखण्डियः ॥ ॥ वक्रापरं कुरन्तरक्रियायु प्रवर्तनायेव इच्छाभियोगाः
सां ॥ श्रीयुतानामिवा नमः स्त्रीजितानां मतिकृतः ॥ अथ भातरमाह यमीत्वा पुष्योच्चयायमः ॥ अथ
शमंगुष्टक्षतलक्षणां ॥ ततश्चररो द्वितीयः खदिरवृणालक्षणायाह ॥ सार्हबाहोर्थदत्तारव
नंसमाश्रितः देवात्पुवहरो छिद्रं प्रच्छन्नं कर्तुमुग्रयौ ॥ अथ दृष्टार्थदत्तेन वार्यमानपुनः पुनः ॥ पाप
हारेण चकार गतजीविनं ॥ अहंसतदधात्पापफलं भुक्तान्यजन्मसु ॥ ब्रह्मस्य आशि शेषां च
उधीः विवेशः काशिनगरीमुधारिहाभिधुग ॥ संपूर्णपात्रमालोक्य तस्य विदेष्टुः खितः ॥ युवा
शेषेण पुयातः शून्यपात्रतां ॥ ततः पश्चाच्चतुर्थमुदर्यामृषोदितलक्षणायाह ॥ ॥ वशिष्टा
जिततस्य भद्राजसरोजितं ॥ विलोक्य जनसत्कारं ययौ देवाग्निनप्रतां ॥ मुग्धानां जनमालोक्य पु
पितं ॥ तस्मै वशिष्टप्रदौघीत्याशरलमोनसः ॥ तदा वायुगुणा देवीमुचिरादिरगसः ॥ सोयकारैर्न

पसंभ्रायो

जगाद संकृतमृतिः ॥ इदं त्वया वस्तु युगलं परिधाय सुमध्यमे ॥ वशिष्टेनार्पितमिति प्रश्नैवा
वशंकितः ॥ शीलवैकल्यवादेन सोधयोरैरपूजितः ॥ इत्ययौ महानोपि सत्कारभुंशभीरवः ॥ मो
वैकल्यं वादे ॥ ॥ पुनः पश्चाच्चतुर्थमुदर्यामृषोदितलक्षणायाह ॥ ॥ वासशो नेव
सभृत्यर्बभद्रा नाम वशनना वेश्यायशः ययौ केवकान्ता कसुमप्रभवनः ॥ तां कराचिन्मृणाल
रगायाः संगमो मुखे ॥ गगनंगयय्यमे लम्बमाने दिवाको ॥ गत्वा स्वभवनं भद्रा पुष्यां शुक्र
रुणवलस्त्रिभ्यपितारहारे ॥ कार्याधिनीदर्यरासंमुखी सा च कावेष्या चरितं यथार्थं ॥ क
स्वकं व्यक्तमिवातिचित्रं कलिततरुणा रगासाङ्गरगावभौसा मितिरशवलसंघो बोध्यसङ्ग
ती ॥ ततः प्रविश्य ललिता रसी कमलिकाभिधा ॥ तामुवेशरा संगार्थिवहीराग्नेयुवानरः ॥ का
इविशात्यागी गगत्वादचिरस्थितिः ॥ छत्रकामः शमीकामी शुभगे लभ्यते कृतः ॥ इति तस्यावचः

गणाः पायानि पाताय भवत्यवश्यं मोहाहता नो युवतिमतिश्च ॥ व शुमित्र विरक्तानां स्व सुख जीवचेत
 न्यवधीद श्रुता क्रम मश्मना विजनेवने ॥ अहंमेव सतत्यायं भुक्ता पूर्वेषु जन्मसु ॥ वेदाभ्यसेपिशेषां
 तारणः पूरार्थं प्रवहनपुणः ॥ यवनस्थानकुलेन रत्नादीनां समाययौ ॥ द्वितीयेऽसार्थं वाहोथ न हार्थ
 ॥ आपप्रयत्न देवाभ्यः शरणं न विरशमसः ॥ अथ सार्थयति कोपानं मात्सर्यविमोहिता ॥ तिव्रशक्तीप्र
 तं चरणोऽवदिरवृणां ॥ नरनरं तृतीयः शून्यपात्रलक्षणमाह ॥ प्रत्येकवृद्धिपराय याम्नाशोर्दया
 मुवाच यत्न को नाम पाणिना पातयेदुवि ॥ अहं सयापनं कुरु छेदेऽथं वदु जन्मसु ॥ भुक्तापि फल
 शिष्टारणः पुणर्हत्वं प्राप्तः चित्तः प्रसादवान् ॥ उवाच पुणमाशमे विहारं यौ रकल्पिते ॥ आताप्रव
 क्य प्रयत्नं तद्विनाशने ॥ जनकरोति न त्वात्सगुणा धारममुग्रमे ॥ महर्हवस्त्रपुगलं भ्रात्रे भक्तजना
 तारैर्न च प्रीत्या निजतायाति इर्जनः ॥ रुकाने सशमा रुय विहारपरिचारिका ॥ दत्तास्यैवस्त्रपुगलं

माला ॥

५ ॥

प्रश्नैवाभ्ये सनैसनैः ॥ इति निश्चीत्यतेनोक्ता तदादिह चकार सा ॥ येनाभवद शिष्टस्य जनो विभ
 वः ॥ मोहमायो यदा देन भरवा जो न्य जन्मसु ॥ भुक्ताप्यपुण्यत देवास्तु दय्याग्रमृषादित ॥ की
 णो नेर्घ्या पूर्व वाशरास्यां महासुने ॥ इवादेन हता कीर्तिपश्चाभिज्ञस्यधीमतः ॥ वाशरास्यां
 दणा लास्यो विदः कुटिलचेतसः ॥ दृष्टान्तस्य ददौ एत्रि भोगायां शुकभूषणैः ॥ स्नतस्तारल
 ॥ शुकविभूषणैः ॥ लावण्याभरणाचक्रे पुनरुक्तप्रसाधनं ॥ अलक्तके पादतलवक्षत्तक
 र्थं ॥ कुरुते न्यदन्यदनेन्यदोष्टेव भारतन्वीह दयेतथान्यत् ॥ साभूषणं लोभरा मेव पुंसां सुत
 तस्य दुपधुमैः ॥ मनसि जयकीर्तिमुनिमाया मि विनो रलकत्रिलकलेखालीलयासूत्रय
 र ॥ कार्वापराणां नानावद्वितीर्यशतयेचकं ॥ प्रविश्येव विनियति सोयं निधिगता ॥ प्रभृत
 तवचः श्रुत्वा भद्राप्रोवाच संस्मिता ॥ क्षणांदोलायमानेव मध्येदा शिरण्यलोभयोः ॥ कथं रथा

॥ जातक ॥

॥ ६ ॥

इनेवाहमन्यस्मादात्तवेतना ॥ गच्छामि प्रार्थनाय स्य तत्क्षणे नानया शीना ॥ प्रयानामिव स
ताशत्रिः किमु च्येते ॥ पापान् समायातु न वास्मा सदा वयं ॥ इत्युक्त्वा भद्रया शुभमधुलब्धेव सा
ज्ये भवति वेश्यानां वनिजां च वदन् क्रयः ॥ इतः किञ्चिदिदं किञ्चिच्चिन्तनीं दिवानिशं ॥ वेश्यानां
विशेषवदुपशयिनी सदा ॥ नयात्यश्रुचितां वेश्यावतमस्या न लुप्यते ॥ भजते वदु संगेन प्रत्युता
यते रिव शैर्भाग्यं यण्य कामिन्याः किमन्यन्नास्ति तोधिकं ॥ तुलेव क्षीणा वसिष्ठश्च स्यासीदति यद्दे
समक्रयपरित्यागा इव निर्निप्रतीक्षया ॥ माला इवाश्रुश्रुयन्ति वेश्यापत्यप्रसाधकं ॥ सकौतुक
ज्ञातयेति प्रतीयते ॥ लोभस्वभावो वेश्यानां मौचित्यजनरञ्जनं ॥ क्षम्यतां क्षणमत्रैव नाहं सज्ज
ना ॥ सापत्निनी गजेनेव भुक्त्वा लोलतां ययौ ॥ ततस्तस्मिन्गते दत्तं छेदो छिद्रदृष्टदा ॥ निडा
गुरु विदेवां नृणां मागम्यतामिति ॥ ज्ञात्वा मृणालाय स्मरुतं पैश्रुत्या त्कथितं तथा ॥ इहैवावागुभ

नं प्रययौ फलपादपं ॥ तां दृष्ट्वैव समायातां रागद्वेषविषोक्तदः ॥ संसारइव साकारो स विकारो वभूव
॥ नखोल्लेखैर्वक्तैः कुटिलचरितं हनलिरितं वहनं प्रत्यग्रं निजमिव समग्रं स्मरुतं ॥ विरोधि शो
॥ पृथुप्रकोपकृशानुधमोऽमविभ्रमेन भुवो विकारेण सकालवक्त्रः प्रोवाच तां साध्यसं निरुद्धं ॥
यास्वेदकरावशेषः ॥ इति बुवाण सुतनो प्रकंष विलोलकाश्चास्तरलम्बनेन ॥ प्रसीदवाला मवल
रात ॥ निवार्यमाणा पुराता ननाभिः समनतः पल्लवपाणिकल्पैः ॥ यो राकृतिव्याघ्रइवाधिंशो मौ
सकार्य किमिवास्ति येषां क्रोडाधरुहानि विलोचनानि ॥ दयादरिद्राणि सनांसि नित्यं नैर्घ्न्य यो रा नि
प्रत्येकबुद्धस्य सकाननानं ॥ धृत्वा तदग्रे रुधिराद्दशमं तस्मिन् विरेजनान्नरालं ॥ यौरैरयायो विग
सिं ॥ जातानुतापेष्टप्रसभं मृणाल पापं ममेतत्कृतमित्युवाच ॥ मुक्ते ततस्तद्रचसा विचार्य प्रत्येक
पं वदन् नरकैर्भुक्त्वा तदत्र नरकान्तरेषु ॥ अग्रापितकर्म फलावशेषां मिथ्येव तीर्थां गरा

वसर्वस्वस्वाधीनामपिक्षरां ॥ पूर्वमेवाहतायेन सखीमी देशयोषितां ॥ एकैवेयं मृणालेन की
 वसापरं ॥ सक्तानवनवासादे कुपितातामभावतः ॥ नगते प्रातरगता प्राप्ताः संत्यज्यते यदि ॥ भा
 तां यौ रूषो लाभः कुसुमावचयोपमः ॥ न धर्माय न कामाय धनयैव प्रसाध्यते ॥ वेश्याया च क
 तु तात्पर्यनीयतां ॥ निर्यान्यन्य विशन्त्यन्य प्रतिक्ष्यन्ते वहि यरे ॥ यस्यासा शोभते वेश्या स भां भूमी
 यदुहे ॥ अभाग्यैर्गहकाभावे गणिका शून्यशायिनी ॥ मिथ्यावर्णयति प्रातः कामुके द्वारमञ्जनं
 तोतु कमानार्थं कार्यं अग्रवदुपदः ॥ प्रविश्यैव विनिर्यातिकां क्षतिगृह्यतां धनं ॥ श्रुत्वैतत्सहितं भ
 ज्जघ्रसंख्यं ॥ विसर्ज्य मृणालाय दासीं संदेशवादिनीं ॥ क्षरां सुन्दरकायेन वदुवानेन कामि
 निडालिङ्गनस्तेन नीतानिर्माल्यतां क्षणात् ॥ विसर्ज्य सा मृणालाय पुनरनप्रसाधनां ॥ सा सखी
 वानुभवेति गूढ कोपः समभ्यधात् ॥ ततः सा प्राप्ता संदेशा तौर भा कृष्टवद्यसः ॥ मृणालजुष्टमुद्रा

॥ माला ॥

॥ ६ ॥

रोवभवसः ॥ सोचिनयच्चयलयातदर्थमुपकल्पितं ॥ कृतमन्योपभोगेण लोभलुब्धप्रसाधनं ॥
 छिद्यो छिद्यं धरदलरुचिः क्षामवदनाभुजङ्गमर्वाङ्गं विषमविषमेषा दिशति मे ॥ क्षरां विचिन्वोति
 रूढां ॥ क्षणेन यस्या वदुसंगताया गृह्णाति सां किं परवृत्तमादौ ॥ सदर्थमेवाहितस्य वेदाः कृतस्त
 मवला मवध्यां रक्षेति दैव्या दिव्या च मानः ॥ लताभिरप्याकुल भृङ्गमाला विराविशी ॥ भिङ्गयैव द
 प्रेणो मौजा साव सन्नाङ्गलता कुरङ्गी ॥ हत्वा नृशंसस्तरलायताक्षीं रक्तास्त्रशस्त्रः प्रययोजवेन ॥ तेषां
 ण निचचेष्टितानि ॥ पापेन भद्रा विजने हतेति कोलाहले तत्र कृते थदासा ॥ जनाभिसारे सुखे विवेक
 यो विगृहीतचिद्वैः प्रत्येक बुद्धः सहसा गृहीतः ॥ नीतेथ तस्मिन् यशासनेन कुशपाधोचितवध्यध
 रप्रत्येक बुद्धं प्रणिपत्य राजा ॥ रसजतां डः सहशासनस्य नीतो मृणालः कुरुतो चित्तस्य ॥ अहं स पा
 र्थांगरायाभियुक्तः ॥ पुनरपि वदुः कोऽवयवाहारलक्षणा माह ॥ वधुमत्यां पुशपूर्या वि

॥ जातका ॥

॥ ७ ॥

पश्चिद्भागवानजिनः ॥ पौरैरभ्यर्चितः पौरैः स्तब्धो भिक्षुगणैर्वृतः ॥ पूज्यमानं तमा लोकं ब्राह्मणो
यतां ॥ नमुण्डकानां विकटं दिव्या हासं हर्माननं ॥ इति वाक्यात्त विप्रो हंत त्यापं बहु जन्मसु ॥ भक्त
॥ ॥ यदा हं भवत्पूर्वमुत्तरो नाम मानवः ॥ उद्गलस्यायवादेन संप्राप्तमभ्यसया ॥ य इव ध्यानि
मः प्रस्कन्धिव्याधिपृष्टलक्षणा माह ॥ पुरा भवद्गृह्यति हनवा नाम कर्पटो ॥ श्रीमान् नाम सु
दत्तं चास्मै न किञ्चन ॥ कालेनातुरतां यातः स्वस्थं तेन पुनः पुनः ॥ संनीतः तत्पितु किञ्चिन्म्रापं
पितुं धितः ॥ अहो वता हं धूर्तेन बाहितः शरलाशयाः ॥ किं करोम्यधुना ह स्माद्गुतो मे निधिरातु
सिद्धार्थस्यैव धवान् उन्नीरास्मै व नाविकः ॥ शेषव्याधिमुक्तस्य वै अकस्योपयुज्यते ॥ स पादय
स्य हरिणा श्रीशैराज्ञा निर्गतः ॥ पुराणैः स्वस्थश्च वै अस्य पुनः पतति गोचरे ॥ इति चिन्तयन्त
वैद्यः सग्रीविनाशनं ॥ ददौ विरूढसंयोगादतशातनमौषधं ॥ तस्या नाशि व्यशीर्यते तदन्ता

शतायुतैः ॥ अग्रापिकर्मशेषेण प्रस्कन्धिव्याधिलेशवान् ॥ ॥ भयो न वमः शिरोरुजलक्षणा
॥ सो हंत त्यरितो वाप्रापयं भुक्तान्यजन्मसु ॥ तस्मिन्निनाशे शाक्यानां क्षणाष्टद्वयः शिरोरुजा ॥ भूयः पु
धं ॥ निपात्य युद्धे व्याजेन पृष्टस्य द्विधा कशेत् ॥ सो हंत त्यातकं भुक्ता विपुलं बहु जन्म ॥ अग्रापि
निनियेतेः केशविधुतः ॥ जन्मोत्सवेषु निधने पुवसन्निवद्या मालेव कर्मसरणिः शबलाशरीरे ॥ पु
कथितं सर्वभिक्षवः ॥ मे निरे कर्मवन्धाना मनति क्रमनीयताम् ॥ ॥ इति भागवतः शाक्यसिंहस्य
शावस्थालक्षणा न्युक्ते सति काश्यपः स्थविरो भिक्षुः सर्वेषां भिक्षुसंघानां मनसि महन्ति संशय
भागवतं विनाययितुमारब्धवान् ॥ अथावोच जगन्नाथं साया देवी सुतं मुदा ॥ काश्यपः परमानंदो वो
खान्निस्तान्मृतं ॥ श्रोतुमिच्छामि सर्वज्ञसंसारानुधितारणं ॥ तत्सर्वं वदतां दीर्घा बोधिसत्त्वावदानक
दिदोषयुक्तानां जनानां मोक्षहेतवे ॥ भागवतकथं तां कस्मिन्पुथमंते पृथुमुते ॥ पूर्वजन्मनि संज

प्रणामधुराभिधः ॥ उवाच यौगविशिखाभोगयोग्यानभिभवः ॥ पुराणो को द्वयवै भोज्यमेष विधि
 ॥ भुक्ता प्रको द्वयवाहारशेषेण कर्मणाः ॥ ॥ भूयैतत्प्रमवर्षाणि दुष्करचर्चस्तत्तमाह
 ॥ यान्यधुना तेन कर्मणा दुष्करमया ॥ चरितं रक्षणाद्येन प्राप्तं त्वधिकं ततः ॥ ॥ भूयोप्यस्य
 मसुततस्य वभूवास्वस्थविग्रहः ॥ वैप्रतिक्तमुखो नाम तन्वहु इविणाशया ॥ स्वास्थं निनाय तत्ति
 स्थापनं त्वन्निभोषितां ॥ अमर्षज्वरसंतप्तस्तृणातरलितस्वसन ॥ चित्तयद्भिषगूः स्वादातुरेणा
 गतुरः ॥ कटुकोषधवदैमः पूर्वमात्तस्य समस्तः ॥ चिकित्सातुरः पश्चात्स्यतोपि मुखकृततः ॥
 दयत नैम्मानै नैराश ध्यतेयरं ॥ पश्चात्संकीर्त्तितेनामिस्वस्थैस्फुक्रियते भिषकः ॥ वधा लुब्ध
 यते सस्य सततं परिश्रुयतः ॥ सर्वे अपि वसाको यं पुनर्वाधिसवापुवान् ॥ प्रहन्नमन्युः तस्याथ
 दत्ता यथ्यापिनः ॥ किन्नकूर्त्तिलोभाभाः पातकं श्वभयातिनः ॥ वैप्रो हमेव तस्यायं भुक्ता जन्म

॥ माला ॥
 ॥ ७ ॥

तस्य माह ॥ पुरा मत्स्यो महाकाया काकूक्षौ मत्स्यजीविभिः ॥ जहयो द्विप्रमानाद्रो दृष्टा कैवर्ण्यदारकः
 त्वः पुनरपि दशमं दृष्टेवातशूलेनाकूक्षलक्षणा माह ॥ ॥ पुरा जानयदो मत्स्यः प्रातिमं लवलाभि
 प्रापिवातशूलेन दृष्टे कृतपदक्षरां ॥ इति संवृद्धबोधैर्मनिर्दुःखस्यापि विग्रहे ॥ कर्मवद्वावशेषा
 रे ॥ पुंसां मियं प्रणयिनी सुखदुःखसीमि भुक्तो जित्ता विदधाधियवासशेषा ॥ इति श्रुत्वा भागवता
 मंहस्य दशानायायानां दशावस्थालक्षणाश्च संसमाप्नु ॥ ॥ इदं निभागवता शाक्यसिंहेन स्वद
 संशयजातानि ज्ञात्वा तत्राशार्थं भागवतं ॥ ज्ञातकमालारव्यकर्मज्ञो निकांश्चोनुमितिमनसि संस्मिन्
 न्दो बोधिसत्त्वगणाधियः ॥ विलोक्य सकलं पर्वमशङ्कलंगणमण्डितं ॥ महर्षे पातु मिच्छन्तं श्री
 दानकम् ॥ संसारे दोषयुक्तानां जनानां बोधिप्राप्तये ॥ भवार्णवनिमग्नानां मनाधानां दुःखानां ॥ रागा
 नि संजाता संम्यक्संबोधिवासना ॥ भागवता माह ॥ काश्यपशृणु माधुश्रमनसिकुरु ॥ भाविष्ये हं

॥ जातका ॥

॥ ८ ॥

तदितानि तु भ्यमेकमज्ञेति कां ॥ यथा मानसहसालीप्यश्वसिदशनश्रुतिं ॥ तथैव पापपुण्या
कोविधीमेतदाभवत् ॥ न सोपराधेष्वपि रोषपावको ददाह तस्याननपङ्कजश्रियं ॥ नृपस्य पे
शमेन वेदश्वविशेषभास्वता ॥ अविक्षति शश्रियमेकनांगनां वभारमाला मिव पुं रापदश
महताराजानुभावेन स्वपुरवरादिनिर्ययौ ॥ आहूयमान इव कोकीलनिस्वनेन हस्तेः रताभि
यंति न च शाकलकोमलानि कोकादिपक्षिगणायुक्ता लतागृहानि ॥ प्रस्रब्धसुप्रमृगद्वंद्व
दुग्गुल्मनिज्वराणि ॥ धनसुक्तसवित्तरोपभोगान् पृथुसंपत्तिस्माकुलान्यथैव ॥ सहे
संपश्यमानः कुसुमानि शारिणी ॥ अथ तस्मिन् राज्ञो हिरदपतिरन्यतमस्मिन् चरसानुपदेशे व
तपयत्तोप्यथ पार्थिवान्नया व्यथापरिमानमुखः ससारथिः ॥ निवेद्रुमार्जुनशशाकदंति
रुशो ॥ तव भाषकुपितोपिशान्तयनविषादिनं कीडमुखं निषादिनं ॥ अयं सकालः सुरुदं

मेनाशुनिगृह्यतामयं ॥ अयं सद्दिक्षाप्रतिपत्तिशालिनां पराक्रमारां समयसमागतः ॥ पर
तावयं स्थिता भद्रतदेव सक्रमः ॥ हितैषिणां भक्तिविभक्तकर्मणां भवद्विधानां कृतवेदि
तिजीवितात्ययेयदत्यहस्ती विनिगृह्यतामिति ॥ अथ सतपस्वी नियन्ता मरणाभयसंभ्रममा
धियस्वजीविताशायरिवर्जितं वै यदेयदेमांय रिताय यत्पमी यथातवातर्कित दुःखविप्रवा ॥ क
अनर्थरागः पुरुषं सुभादिव ॥ अग्रे नंदेवपरित्यज्य शक्यते हस्तिनं कस्यचिन्नरोः शारवामेल
यो नियत्रा संचोदितो भयनिर्यात सुखप्रसादः ॥ आनय प्रपन्नवलगुहीतो हितौ च हस्तिप्रसारितमि
कमलां मालोययन्यग्निनी ॥ लुब्धयल्लविनीर्लताः सकुसुमाः संकम्पयन्ते दिनी ॥ कुर्वन्नीकरव
स्तस्माद्दुमादवतीर्णातीव यरमशु नृणां परिश्रमपरित्वरिततनुः कथंचिदप्यया ॥ शङ्का मथि
आकुलयोरचत्वरं निवृत्तगीतं क्षुनिवादिनिस्वनं ॥ विनोदितान् भवनं नृपात्यये मथापरीत

गणानां जन्मानां पङ्क्तयो भवन् ॥ पुरा पूर्ण्यस्तु प्रभासो भु-भुजां सकलां प्रभुः ॥ यदाहमभक्तस्य
 स्पपेन न च न स्पृहयः खले स्ववज्राशिथे लाकुलालसाः ॥ सगोत्रभिद्वमुक्तनावलम्बिता
 दर्शनां ॥ सकस्मिंश्चिन्महासात्रेण सहस्रिनागमारुह्य रमणीयो पवनदर्शनायोक्तगिह न मना
 अभिश्च इह ध्वनिना स्मरस्य ॥ राजा विवेकरनिकामतया शान्तं वनं नुरूपजनं प्रपेदे ॥ नोक्तगह
 द्वसवत्सकानि पुष्पाहृणानिलतरङ्गिनपादपानि ॥ रमयन्ति तथानकाननानि प्रविभक्त
 सहेममालाभरणो न दन्ति नातडिघना युक्त इवाभराशिना ॥ च चारविश्रम्भनिवद्भूपतिः
 देशे वन्यहस्तिनागश्च माध्यायमदवशादनाभृत्य दिशासौख्यं मनोजवेन ततः प्राधावत ॥ कृ
 दन्तिनं समुद्रतारिख इव स्वजीवितं ॥ अथावगस्पद्विरदं नराधिपो निवृत्त सर्वप्रतिकारदा
 हृदा हि नैषिणां कृतो प्रकाराधिकपेशलात्मनां ॥ अकालकालातिथयो वयं कृतांगजाध-

॥ माला ॥

॥ ८ ॥

॥ पराक्रमस्वात्मचलेन ततथा यथा निवर्तन्तु सखे गजाधिपः त्वदेकयत्नप्रतिवद्भजीवि
 वेदिनां सतां ॥ गता कृशिता भवयोगवाहिनी कृतमयि प्रेमनिरत्ययं मनः ॥ उपेक्षसे मामि
 ममानसः किञ्चिद्विदुष्यदीनमुल्लिखितानलोचनो राजानमावभाषे ॥ उनेति मां नैव तथानरा
 वा ॥ करोमि यत्नं करिणो निवर्तन्ते नमाम्यजस्य नरदेवदेवतां ॥ तवाज्ञया स्पृष्टमतिप्रसह्यमां
 वामेलम्ययितुं कुरु जतो नः स्वस्ति स्यात्प्राणात्पथसंकतात् ॥ शाखाकथञ्चिदथ संक्षिती
 रितमिवा नुपद्रमस्य संग्रहानपि पादपाननुपथं वेगेन ययौ सयत् ॥ संकृजन् भ्रमरोपगीत
 शे करवारि इदि नमसौ स्ववारणो स्त्रीययौ ॥ अथ समहीयतिः पतित कीरिद केयुरहरांशुकः शनै
 त्वाथित हृदयमितस्ततो व्याकुलीकृतं स्ववलकायमुपेत्य स्वयमेव पुरं प्रविवेश ॥ नमस्ततो
 परीततैरवरोधनैः प्र ॥ विवेश सक्त्यात्मना दिशां पतिः सभाज्यमाने मुदितां नुवे जानैः ॥ विचि

॥ जातक ॥

॥ २ ॥

नयत्रिर्गमकालकोमुंशचिरानिवृत्ताइवखिन्नमानसं ॥ अथापरेषुसराजातामान्यायाप
वाच ॥ अहोवतस्पमनुरागवर्तिनाषरंनयाभर्तृहितंसमीहितं ॥ कृतोममप्रत्युपकारसत्प्र
वतः ॥ अहोवतशिक्षाउतिपतिपेशलंविदर्शिनंप्रेमनिवद्रुद्धिना ॥ उपाश्रुतेभद्रमसौकथंनरो
॥ अथसतपस्वीनीयचाससंभ्रमंप्रांम्यराजानमुवाच ॥ नाहनिदेवोऽमथामांतामावचितुर्गति
मागमिष्यति ॥ नचदेवपरराजपरार्येनैवमस्त्वितिच राजापतिशुश्राव ॥ सचदंतीमदवपायान्युति
त्यागतोयंहस्तीयंदृक्कृच्छयामनुत्वायाविनयंग्रहितनइति ॥ सप्रोवाच ॥ प्रत्यक्षीकरिष्यामिहंम
माश्वः ॥ दांतोष्येमहास्मररांगमितः कलासरथांपुरातांसर्वप्रतिकारनिर्वृत्तायिनीमायसि
रात्पमुन्भावयन् ॥ क्षितिपरार्धंविद्धिमांरागरक्तक्षतहृदिहृदयेनार्यासितत्वंमयापाक ॥ जग
नाहृष्यमानस्ययश्चो मरणाभयविषादादंकुशेनद्वियस्य ॥ मदनवशघरत्वंकुम्भरथाशितस्यश्रु

अथकथमनेनवयमेवयरिखेदिताइति ॥ सप्रोवाच ॥ कायंवयमुदयितुंनृपतेसमर्थोश्चेतोविनि
ति ॥ नक्तैदयन्निययसांयतयोपिचैनमनस्फुरन्मकरभिन्नतरङ्गवक्त्राः ॥ नैनंदहन्तिदहनावि
धाएनैनंहरन्तिघृथुभीमस्याश्रवन्त्यमदाधमोहप्रशराः शमयन्तिनैनंरगाभिधानमनयाय
निप्रपन्ना ॥ नैनंजन्मीजवयतिजवावानिसर्वेस्वचौशीगच्छत्यस्तकथमपिबिभोमानसोव्या
नि ॥ शगोरजननयमितिबलोदीर्घकालानुसंगीसर्वानर्थोपनयविरसोभारवैकाधिकश्च ॥ उवा
॥ नालम्बेनैप्रकृतिरजसाजावदायातरम्यास्तद्रागाश्चप्रकृतिपतितं सर्वमजर्बहिश्च ॥ रागावि
राजश्च ॥ कसिपिप्रेमपाशेनयथाकृष्टः सकञ्जरः ॥ तथाविगाह्यगहनंशिक्षयासमचायत ॥ स
अस्त्वग्नितायः क्षतधृतिरशायश्चनिरय ॥ स्तमश्चानक्ताश्चाविवमविवमदव्यभुजगं ॥ अवि
पतिस्तसंरागदौरात्पंश्रवणादभिदृष्टसंवेगाकंपितमनाः स्वशिरःप्रकम्पन्नवृवीत्कण्ठंभो

या पर्वदिसामंतो ह्येसिने कभुभङ्ग विजिसया ॥ भूत्या सासुर्यं समभिबीज्यमाणात्तं हस्तिदमकमु
 तस्य मोमहामहोसाधुयथानुपानिता ॥ अहो सुदांतो भवनोगजाधिपः सगौरवोत्पास्वभवन्नहो
 नरोभवद्विधो यस्य सखाविडरतः ॥ अप्येहि निर्लज्जकृतं न्वयाममसदोषकः किं नु पुनः करिष्यसि
 तुगरियसीमधि महाराजा ॥ सुदांतश्चातो मयानागकृतस्तथा च सप्रमेहं निस्वयं मेव स्ववासा
 न्युतिपुसंज्ञो यथोदेशमाजगाम ॥ विज्ञाय च तं वृतांतं तेन राजापुनः ॥ नियन्त्रासमभिहितः स
 हं मत्र देवयथामया विनयनीतो हिरदवर इत्युक्त्वा प्रदीप्ता नयो गडान् हस्तिनमभ्यवहारयितु
 यस्मिन्नीभूयते ॥ शकेशी करिणा करेणा सकरी पस्पर्शदीप्तां गुडां लोहात्रागपराजितस्य मनसो दो
 जगपतिरिव जगद्गृहलोहपिण्डनप्रदीप्ता छपथमिनिसकृवन्पाणि कोमलेन ॥ अरुणा हृदये
 स्य श्रुतकृषिरलवाप्तिरव्यापयामासुरतः ॥ प्रतिदिष्टश्च स विस्मयेन राजा सवहुमानं चाभिहित

॥ माला ॥

॥ ६ ॥

५

तो विनिग्रहविधौ नममास्ति शक्तिः ॥ कोट्येघरागरतिर्विघ्नप्रभावश्चेतोज्वरः कथमपि प्रशमं प्रया
 हना विकलालवक्त्राश्च शानिला कुलवि कीर्णा शिरा कलापाः ॥ छिन्दन्ति नैनमयसः सुनिशात
 मनया यतनं प्रज्ञातां ॥ नास्य व्याधिः समयितुमलं इन्निवारयतां मृत्योरेनं प्रतिक्रयनता संप्रजा
 सो व्याधिरेव ॥ इद्विज्ञेय प्रकृतिचपरः संनिवेधप्रभावः कीर्त्यमुखी सुचरितदवः ॥ सर्वदुःखैकयो
 ॥ उष्णात्मानस्तृणाफलजलप्राणायात्राविधानां ॥ पुष्पान्यनर्मनसि विदुषां गौरवं तावदेव
 शाता विलेन वचनवयमेवं महीयते ॥ हस्तिनागमिता प्राणा सन्देहविरसां दशां ॥ अपि च महा
 प्रतः ॥ एष रागस्तमाकृष्टकायविस्मृतसंजवः ॥ जगाम विक्रियां हस्ती विश्रम्य गुणमण्डलः
 ॥ अविमंभीवन्व नियतमनिम्रं तनुभूतां सभूतो न्मादस्मरजनितरागः स्मृतिहरः ॥ अथ सभू
 त्कष्टं भो ॥ एवं च राम विषये कृपणी कृतानां सर्वायदः शिरसि नैकविधा स्फुरन्ति ॥ तेभ्यो न चैव वि

१

॥ जातक ॥

॥ १० ॥

रमनिरसानचिन्तानुगामहो न कृपान्यतिकर्कशानि ॥ अपिच भद्रमुख ॥ किन्नेवास्मिन्नगतिरूप
धयः प्राप्तोऽः स्वयमेव संश्रयते निरवधिरयं किन्नेलोकं उनीति ॥ अथ शुद्धावाप्तो देवो विहा
बुद्धत्वाय प्रणिधानं कुर्यादिति नदिदं मत्र प्राप्तकालमिदमेव महामात्रमनु विशामीति नि
कृतः ॥ राजोवाच ॥ अस्ति महामात्र संसारे कश्चिद्विषये निःस्पृहोऽस्ति ॥ हस्तिदमक आह
थागताः ॥ उत्पद्यन्ते जगति मुनयः कोऽप्यचिन्त्यप्रभावा बुद्धनामा त्ववसित भवत्के निद्रा
निर्वापयति ॥ सत्याचारान्गुणावतां सर्वसत्त्वोपकारिणां ॥ राजन्यद्रुप्रदीपानां रूचां विश्वं प्र
तादीनामवनिप्रजां सर्वत्रैकरसस्वभावकरुणाप्रेर्यो लिताध्याशयो ॥ बुद्ध इत्यनवग्रही
मुखं शीलं च निष्कलमं शान्तिः सार्द्धं कृपा मत्तः प्रणयिनीं दीर्घ्यं निरुद्धि यं ॥ ध्यान सर्वम
श्चिज्जगतामनिष्कलं कर्म प्रपञ्चान्वयं वाञ्छन्ति प्रकृतिस्थिरशया तस्यानवेष्टनफलं

विबुधास्ते स्वयं ॥ आत्मस्नेहमयं चिरन्ध्रशयिनं चे तस्य पादं त्वयः सत्त्वानां हितमाह ध्यात्यवि
राचरस्य जगती बुद्धत्वमात्यन्तिकं ॥ उक्त्वा त्वत्त्वस्य विधेर्द्वैलभमिदं महाराजस्थानं कृतः ॥
समसौख्यविभूतीस्ताथागती यरहितप्रसवप्रतिस्था ॥ विहीनयन्ताश्रयभूषितानां प्राप्नोति
लोके विलोचनोत्सवसुखां संशान्तसर्वोद्भवां ॥ ओमाभापरियेषिणीं भगवतो बुद्धमूर्तिपुरा हृदि
को यथा ॥ मङ्गल्यत्वचिन्त्ययोगमहतां सर्वार्थसिद्धावहं बुद्धानां तडदीक्ष्यतां भगवतां संमोह
दुष्टः शास्त्रगुणाम्भो निधेः ॥ मन्ये दर्शनमेव तदुगावतां तेषां भवद्भ्यो दयं सर्वाकारपरोकारम
पसंगविगमादेकान्तशान्तशिवं ॥ श्रुत्वानामतथागतस्य मकरः सायात्रिकेभ्यः पुरा संपृक्ता
जन्माभ्यो निधिमुत्तारविपुलं निरुत्पमार्गं ह्वयं ॥ अथाय पातालतलावलम्बी सुरो मुनीन्
याचमौ भावते बुद्धाय सर्वान्मना ॥ नाम्नेवानुपमस्य पुरापमहतीं मां लोका नान्दी पुमान् ॥ निः

तिरूपणोकश्चिदुत्पद्यते भो यो रणाग्रिशमयति मनः कोटरान्नः स सुखं ॥ किं नैवास्य प्रशमनवि
 विहाय सिंस्थित्वा यद्यमव नियति बुद्ध्या भवतां गुणा परस्परं शृणुयान्न तो नियतं
 ॥ तिविचित्राक्षणा देवतचरैरं मनः पुर्विवेश न तस्मै राजानमुवाच ॥ नार्हति देव एवं मगनुं
 ॥ आह ॥ अस्मीति राजसंसारे काश्चिद्विषय निरुह ॥ नि संसाराजगत् स्थित्वा त एत
 नं द्राधवन्वा ॥ तैरणाग्रिवितथ विषयाभ्यास संकल्पयोनिं वागभिभोभिः धरमशुचिभिर्द्वीर
 श्वं प्रकाश्यते ॥ ये संक्लेशमलोपशान्तिश्च यो लोकेषु वदन्धवाः ॥ कामव्याधिशरव्यतामुपग
 म्य दीपय शमस्तेभ्यो मुनिभ्यो नमः अपि च संक्षेपतो देव श्रुयतां ॥ दानं भोगविषाभिलाषवि
 सर्वभयोपपत्त्यनुपगं प्रज्ञानिरासहिनी संक्षेपादयमाह च भगवता पन्था जगच्छान्तये ॥ यत्किं
 कलं यत्तद्यारमितो द्रवतु कुशलं तल्लोकसाधारणं यत्कुर्वन्त्यचिरात्पुनरिति परमां बोधिं

॥ माला ॥

॥ १० ॥

शान्तविरतं निक्षिप्य कायकृतं ॥ सर्वाकारपरोपकारमधुरं पुण्यानभदस्वयंसंप्राप्नोति स च
 ॥ कृतः ॥ सर्वज्ञ इत्यतिगुरुणो यदक्षराणि शब्दोपि बुद्ध इति उक्तं भस्वलोके ॥ नैवाधिगन्तुमपि
 ॥ प्रोत्तिलक्ष्मीनिधनं प्रयाति ॥ उत्साहिनामेव स पक्षपाता विभूतययाति न लेस्फुरन्ति ॥ दृष्ट्वा
 रा हर्षोत्पत्तिस्तलश्च कुजमधुरये रत्नकलापशिखी नहेतोश्च जगाम स शिखी धारा मुशि
 संमोहनिद्रा छिदां अम्यनोपशावहं भवति यन्निर्यगतानामपि प्रागेवाभिमुखा शयस्य वि
 कारमधुरं पूर्वाभिसंस्कारजं ॥ प्रद्वेषो यदा शयानपि जना संप्रापयत्युत्तमं स्थानं सर्वभयो
 ॥ पृक्लास्य पदो ममारुगतो चेत्तत्प्रसाद्यक्षणां तद्देतोः सरितां पतिं परिमितं नीत्वा पुनर्दस्मरं
 मुनीन् शरणां प्रपद्य ॥ सुपुण्यसोपानपरंपराभिः समारूरो हास्यतरं विमानं कृत्वा व्याघ्रम
 ॥ निःशेषव्यसनाश्वकारगहनप्रध्वंसिनीं प्राप्नुवा ॥ न्निकामपि वागतीतविषयां प्रज्ञासं व

॥ जातक ॥

॥ ११ ॥

ईना ॥ इति भुवनमहिम्ना माकरं शास्त्रानां मनु नमनु विशेषा चिंतयन् रस्य किमपि
र्थकामाश्च मां वाक्छेदमधिकं चैनं दुःखावाप्त्यभावन ॥ तदुन्नासहसाराजादधोवो धो मनस्तथा ॥
व्यंताः ॥ स्वोहं कृन्निश्चयप्रतिदधे स्तेषां पुरस्तात् मनो बुद्ध्या यचराचरस्य जगतः क्षेत्रज्ञो ज्य
च ॥ कलेरात्ताभंगो भवति सुचिराजन्म समये मुनेर्यस्य प्राणिप्रियहितसमाधानविशेषः ॥ जगन्
वदिशोदशयस्य दीपैः कीर्त्यधुभिर्घनतमः पटलो नुवद्वाः ॥ तस्मिन् युदोयसुपगच्छति यत्तस्वी स्वे
हेनपराकुरवेन मनसा जन्मादवी गह्वरे ॥ पुत्रादीर्य कृपात्पुपायसचिवः क्षेत्रज्ञाकम्पिना ॥ प्राप्ते
भूतदुर्वहायः ॥ मनः प्रसादाय तत्रैपितस्मिन् कथं तु चित्तनिर्विडुष्यंति ॥ असज्जनसमागमस्य कदु
व्यतां न तस्तव भविष्यति वासनपंजरानिर्गमः ॥ स्वंगतेपि क्रियतां प्रयत्नः पापवशात् कू कालोदये
नासंप्रवदंति भूरायः ॥ अपि कल्पसहस्रकोटिभिः फलं तन्नियमेन जायते ॥ अतस्त्वज्जगोजगद्व

लानलराजतस्करैर्द्वनमयेपिविलुप्यते नृणां प्रभवन्ति च तेन कर्मणा स्वमतः कर्म नृणां शुभा शुभ
मेव नदापरायणां ॥ स्वजनाजनवन्निवर्तते गृहविनाशपरैर्विरुप्यते ॥ स्वकृतेनुयानिदे हिनां भव
कृतां अलिरुवाच ॥ स्वोहं नमृषिं ब्रजामिशराणां प्राणोरपि प्राणिनामेकं वा भवमेकमेव सुहृदं शास्त्र
यभूतार्थनाथं विभुं ॥ पूर्वपुण्यप्रभावेन संशयप्रकुशलोदयः ॥ सम्यक्तेवो धित्वा भायप्रतिधानं च
जनः ॥ तस्यैतत्प्रतिधानेन न तस्य पुभासतां वोधिरकुरित्वा चित्ते फलितेयं समाधुना कथितमिति तथा
सप्तमोऽक्षमहति ॥ इति सुप्रभासजातकं प्रथमं समाप्तमिति ॥ ॥ सर्वसत्त्वेष्वकार
प्रसादः कार्य ॥ तत्रथानुस्मरणमिरत्नत्रयगुरुभिः प्रतिपत्तिगुणाभिराधित गुरुभिर्गुरुभिः अस्म
प्रतिज्ञातिशयसद्वैदोर्दानप्रियवचनाप्रियवचनार्थचर्या प्रभृतिभिः प्रज्ञापरिग्रहनिर्वयैः का
कुले जन्मप्रतिग्रहं चकार सकृत्संस्कारक्रमो जातकर्मादिभिरभिवर्द्धमानः प्रकृतिमेधावित्वा

मयिकथमपि शंश्रीघनं प्राप्तामार्गपदमममहार्घ्यं पुंरापरशिं नमामि. इति संजातविरसद्वर्मा
 ॥ न दृष्टं तसुरानभक्तलक्षणाभूमौ च ये साधवो ये निर्वर्तितमेनोमलाश्च मुनयः दिशासने नि
 तोज्वरोद्धितये ॥ इत्येवं तस्य बोधितप्रसाधीनराजः वाचं श्रुत्वा पुनः महामात्रो विजः स उवा
 नगनाथे तस्मिं भगवति भवो भयद्वहरेन प्रवृत्तां कावाभवति गतिरया वरतम ॥ उन्मीलितोऽ
 स्मिन् स्वैरेव कर्मभिरसौ प्रहृतक्षतात्मा ॥ यो मानेवपि तेव वाधव इव प्राणिष्वनुकोपावाणां न्यस्ते
 ॥ प्राप्नोवोधिमतु नमो भगवत्कासक्रिया नार्हति जगदिता धानविधानदिशां च भारशास्त्राभूरा
 कदुकावसानं फलं नरे देसमुपस्थितं तदधुना तवापायिकं समुपचिंत्य साधुजनसंगमः ॥ से
 तोदये च ॥ ॥ अपेव नाम व्यसनामुराशोः स्थानवसानलोकपाल ॥ अभिसंधि कृतस्य कर्मणो न हि
 तगदरो जगदालोकमयः क्षमामयः भगवान् भवभोगनिस्पृहः सहिकर्मस्वकतोऽशीरिणां ॥ इति

॥ माला ॥
 ॥ ११ ॥

भूमाभुभं ॥ परिवर्तनिश्चलेशराः क्षणमात्रप्रतिवद्धजीवित ॥ मरणाभिसुखो यदा नरो ननु क
 हेनां भवसंक्रान्तुकूलवर्तिनां ॥ इति वचनस्यः श्रुत्वा राजा आदोभक्ति समा युक्तबोधिपरायणाः
 हृदं शास्त्रारमेकं परं ॥ ज्ञातां चैभुवनार्तिगद्गुरदरीयावर्तिनां प्राणिनां माचार्यं परमार्थतत्त्ववि
 धानं चकार सः ॥ सोऽमुद्गहयुनिनां सकुलानः पूर्वजन्मनि ॥ भक्तापुत्रो दनैस्ते न भोज्ये संपूजितो
 नितथा गतेन तत्र प्रथमतरो दितबोधिचिंतं ॥ अमृतमिव निपीयकाश्च यः प्रहसितमुखः
 स्वकारपरमवत्सारस्वभावः सर्वभूतात्मा भुवपूर्वजन्मस्वपिसभावाद्भित्तिवद्धे भावतिः पर
 तः अस्मदुत्तमिः परिकीर्त्यमानमिदं भगवतः पूर्वजन्मावसानं बोधिसत्त्वकिलाहं भावभूतः
 यैः कारुण्यनिष्पन्नैर्लोकमनुगृह्य स्वधर्माभिरनुपनतश्चिद्वृत्तिसुदितो दिने महति वाह्यरा
 गादित्वात्मानाथविशेषान् ज्ञानकोतुहलादकौसीआचनचिरेणैवाश्वादशसुविद्यास्थानेषु

॥ जातक ॥

॥ १२ ॥

स्वकुलक्रमा विरुद्राद्युच शकला कुलाख्याचार्यकंपदमवाय सवह विदो वभूव एजेव एतां व
निशयसमावर्जितो महान् लाभसत्कारयशो विशेषः प्राडरभूत् ॥ धर्माभ्यासभाविनमतिः कृतप्र
दोषजातं गार्हस्थ्यमखास्थमिवावधयकं चिद्वनप्रस्थमलं चकार ॥ सत्तत्र निःसंगतया तया न
मैत्र्या मयेन पुत्रेन तस्य विस्मदिनेवानुपरीतचित्ता परस्परद्रोहभित्त्यभावात्तपस्विवद्वात्र मृ
त्पापि जनस्य लोके सो भूत्पुत्रस्य यथैव लोकः अल्पेच्छभावात्कुरुनानभिज्ञस्य कृतस्य हो ल
प्रवर्जितं मनुष्यागुणैस्तदीयैरववदचित्ता ॥ विहाय वधुश्रपरिग्रहांश्च तच्छिष्यतां सिद्धिमि
मनः समाधौ यथावलंसो नुः शशासशिष्यान् अथ कदाचित्समहात्मा परिनिष्पन्नभूयिष्ठेष्ट
कसंवृत्ते द्विवापायद्वारेषु राजमार्गकृतेषु च सुगतिमार्गेषु दृष्टे धर्मसुखविहारार्थं तत्काल
वनितां ददर्श गिरिगह्वरेषु सुतिष्ठे शोभे शागतां निस्पन्दनरुतां परिक्षामेशरा युगांश्च धाव

निर्वधान् शेरुषितरवैः कुरैर्भस्मयनीयानिव बोधिसत्वः ससंभ्रमा ॥ आमुं डिता लुतां द
व्यक्तधैर्या कृपात्मका ॥ मृडनाप्यश्वदुःखेन कम्पतेय न ददुत ॥ अथ स बोधिसत्वः ससंभ्रमा
संसारनैर्गुण्यं मृग्येवा स्वमुत्तानपिलंघितस्नेहमर्याभोक्तुमन्विच्छति शुभा ॥ अहोगताति
कोवर्धयिषुमर्हति ॥ यन्नरूप्यात्पदं न्यासमीदृशेष्वपि कर्मसु ॥ तच्छ्रीप्रमन्विष्यतां तावत्कु
साहसादस्मान्निवारयितुं सतथे त्यसौ प्रतिश्रुत् प्रकान स्तदाहा एवेष्टरायरो वभूव ॥ अ
स्मात्परस्मान्मृगयामि मांसं यादृक्किं तस्य हिलाभसम्पत्कार्यं त्ययः स्याच्च तथाममा
मानेन प्रीतिमान्योनविचक्षणाः स्वसौख्ये सङ्गेन परस्परदुःखमुपेक्ष्यते शक्तियरिषया द्वा
पेक्षास्यांदाततायिन्यपि दुःखमग्रे ॥ कृत्यैव पापं समतेन चिन्तयेत्तदहोतकक्षं महताग्निनेव ॥ तस्य
चेतदाजानां ॥ किञ्च भूयः संदर्शनं लोकहितोत्सुकानामुत्तेजनं मन्दयशक्रमाणां ॥ संहर्षणां त्या

राज्ञां वदुमानयात्रः साक्षात्सहसाक्ष इव पुज्ञानां ज्ञानार्थिनामर्थचरः पितेव तस्य भाग्यगुणा
 कृतप्रवृज्यापरिचरुबोधिसत्त्वो न तेनाभिरेमे स पूर्वचर्यापरिशुद्धबुद्धिः कामेषु दृष्टावदु
 तया च पुज्ञावदातेन ज्ञानेन चैव प्रत्यादिदेशे वक्तव्यं कार्यसंगादि श्लिष्ट शिष्योपसंमंतृलोकं
 दात्रमृगाविचेरु ॥ आरथ्यानिभृतेन्द्रियत्वात्संतोषयोगात्करुणागुणाच्च असंस्तुत
 त्पहो लाभयशःसुरेषु ॥ स देवतानामपि मानसानि प्रसादभक्तिप्रवणानि च के ॥ श्रुत्वाथ तं
 द्विमिवोयजग्मुः शीले श्रुत्वा विद्विद्यभावनायां स्मृत्यप्रमोघे प्रविविक्ततायां ॥ मैत्र्यादिके चैव
 येष्टेष्टुभृते शिष्यगणे प्रतिष्ठापितेऽस्मिन् कल्याणवर्त्मन्यवतारिते नैष्कर्म्यसत्यथं लो
 तत्कालशिष्येणाजितेनानुगम्यमानो योगानुकूलान् यवतदरिकं श्रुत्वा ननु विचचार ॥ अथात्र व्या
 क्षुधाघाततरोदरी आहारमिव पश्यन्ती वालात्स्वतनयानपि ॥ स्तन्यतर्षाडपस्तनात्माह विमुग्धा

॥ माला ॥

॥ १२ ॥

कुतां दृष्ट्वा धीरोपि करुणावसाह ॥ चकम्पेधरऽऽखेन महिकम्पादिवाद्रिरात् ॥ महत्स्वपि स्वदुःखेषु
 संश्रमासेदितपदं स्वभातिशयव्यञ्जकं करुणावलसमाहिताक्षुरं शिष्यां पुत्राच्च ॥ वत्सवत्सयश्य
 गतानि कष्टेयमात्मस्वेहस्यरौद्रता येन मात्रापितनयानाहारयितुमिच्छति ॥ आत्मस्वेहमयं शत्रुं
 तावत्कुतश्चिदस्याः शुद्धस्वप्रतिकारहेतुर्यावन्नतनयात्मानं श्रोयहन्ति अहमपि चैनां प्रयतिष्ये
 हव ॥ अथ बोधिसत्त्वसंशिष्यांस्तु यदेशमपि वाक्यचिन्तामायेदे ॥ सन्निधिमामने सकलेशरीरेक
 ाममायं ॥ अपिच निरात्मके भेदिनिसारहीने दुःखे कृते प्रेसतया श्रुत्वा च देहे परस्मादिपुज्य
 याद्या न चान्यदुःखेन सति मस्मिन्सौख्यं सत्यां च शक्तौ हि सुपेक्षकस्यां सत्यां च शक्तौ मम ये श्रु
 व ॥ तस्मात्करिष्यामि शरीरकेशा तदप्रपातो कृतजीवितेन संरक्षकं पुत्रवधाच्च मृग्यामृग्याः सका
 रां त्यागविशारदानां आकर्षणं सज्जनमानसानां ॥ विषादनमानमहाचमुनां प्रसादनं बुद्धगुणा

॥ जातक ॥
॥ १३ ॥

प्रियाणां ॥ व्रीडोदयं स्वार्थपरायणां नामात्सर्व्यलोभोपहतात्मनाम् ॥ अद्यायतं यानवराश्रि
नृणां ॥ कदानुगात्रैरपि नाम कुर्याद्विहितं परेषामिति यश्च मे भूत ॥ मनोरथस्तत्सफली क्रि
च राज्यहेतो ॥ नात्यन्तिकेयात्मसुखेयथार्थममादरो यत्र परार्थसिद्धेः तथा ममानेन स
भो नोः दृष्टुं श्रुतोऽनुस्मृतिमागतो वा स्थष्टः कथायोगमुपागतो वा सर्वप्रकारं जगतो हितानि
नां सिद्धिराशयपि देवतानि विस्मापयेत्स्वातनुमुत्ससर्ज ॥ अथ व्याघ्रीतेन बोधिसत्वस्य शरी
क्षेय इद्वैव च बोधिसत्वशरीरमुद्रतो प्राणासहस्राभिरुत्पन्नमक्षयिणुमुपचक्रमे ॥ अथ सतस्य
तप्राणा तथा व्यापुयुवत्याभक्षमाणां दर्शना ॥ सतत्कर्मातिशया विस्मयात्प्रतिपुच्छ शोकः य
नातुरेजनैः सम्यग्महो महात्मनः अहो प्रकर्षागमिता स्थितिः सतामहो परेषां मृदिता यशः श्रि
प्रसह्य नीता स्वगुणा तनुतनु ॥ निसर्गसौम्यवसुन्धरा धृतेरहो परेषां व्यसनेष्वमर्षितां

नहोचितं बन्धुसंप्रतं जगत् ॥ यराजयाशं किं जातं संभ्रमो ध्रुवं विनिश्चासपरेऽग्रम
मेयसत्त्वाय भूतार्थं बोधिसत्त्वाय महासत्त्वायेति अथ सतमर्थसब्रह्मचारिभ्यो निवेदयामा
मात्याम्वराभरणा चरुनक्षत्राविवेच्छन्नातस्थिवसुधावभूव तदेव सर्वसत्त्वकारणापर
सादः कार्यः जातपुसादैश्च बुद्धेर्भावाति प्रातिरुत्पादयित्वा एवमायतनगतो नः प्रसाद
वर्णोपि वाच्यमेव स्वभावातिशयस्य निष्ठादिका पराग्रहपुष्टिनिहेतुकरुणोति ॥ श्रि
तिसत्कृत्यश्रानयः ॥ तद्यथा ॥ उभयने बोधिसत्त्वभूतः कित्वायं भगवानपरिमितकाल
बुद्धिपासनरतिः ॥ नपानुरक्तोऽनुरक्तप्रकृतिः प्रकृतिमेधावित्पादनेकविश्राधिगमविप्र
तस्मिन्निवर्गेणागुणागुणोपाः संहर्षयोगादिवसन्निविष्टाः ॥ समस्तरूपाविवभुनक्तुर्विवा
मनायामदि रत्नलक्ष्मीव भुवसातत्रयथार्थनामा ॥ उदारुभावात्करुणागुणा च विना भवित

एश्रितानां विस्मायनं त्यागकृतस्मयानां विशोधनं स्वर्गमहापथस्य त्यागप्रियाणां मनोदि-
 क्रिया सुसंबोधिमयामयिचापि हरेः अपि च ॥ न स्वर्गं यानैव यथाभिलाषान् स्वर्गलोभान्
 समानकालं लोकस्य ५॥ रवश्च सुखोदयश्च ॥ हर्तुं च कर्तुं च सदास्तु शक्तिस्तमप्रकाशश्च यथैव
 नानि कुर्व्यामि संसुखसंहितानि एवं विनिश्चित्य यथार्थं सिद्धौ प्राणात्ययेऽप्यापतितप्रमोदः स
 शरीरनिपातशब्देन समुत्थापितः कौतुहलमर्षाविरम्य स्वतय वै संसोऽप्रमानतो नयने विचि-
 तस्य शिष्यो मां समनासाऽयैव प्रतिनिवृत्तः कुत्रोपाध्यायेति विलोकयन् ॥ तद्वोधिसत्त्वशरीरमुद्ग-
 ङः स्वोद्वेगस्तुङ्गणाश्रये ह्युद्गमानमिवोक्तिरन्विदमात्मगतं बुवाणाः शोभते ॥ अहोदयास्य व्यस-
 ॥ श्रियः ॥ अहो पराकान्तमयेतसाधनं गुणाश्रयं प्रेमपरं प्रदर्शितं ॥ अहो नमस्कारविशेषयाग्यतां
 र्तितां अहो मदीयागमिता प्रकाशतां स्वर्कना विक्रमसम्पदानया ॥ अनेन नाथेन सथतां गतं

माला ॥
 १३५

अमनाथः ॥ सर्वथानमोस्त्यस्यैमहाभागाय सर्वभूतशरण्यायाति विपुलकारुण्ययामे-
 यामादयामास ॥ तत्कर्मविस्मितमुखैरथ तस्य शिष्यैर्जन्मव्ययशुभजगेश्विदशाधिपैश्च ॥
 एषामवत्सलस्वभावः सर्वभूतान् भूतः पूर्वजान् स्वपिसंभगवानिति बुद्धेः भावति यः पु-
 न्सादइत्येवमप्युच्यते तथा सत्कृत्यधर्मश्रोतव्यं एवं उच्यते शतसमुपानीतत्वात्कारुणा-
 ॥ इति व्याप्तिज्ञातकंपुथमः ॥ ॥ उच्यते शतसुदानीतो यमरमदर्थनेनैभवता सधर्मई-
 कालान्तासात्तात्मीभूतोपचितपुंराणकर्मकदाचिद्विनामराजाबभूव ॥ सवाल्ल्यात्सुभुत्तैव
 विपुलतरतलमतिरुत्साहः मच्चप्रभावशक्तिर्देवसम्यन्नः स्वाइव प्रजाप्रतिपालयति स्मः
 विराधसंशोभविपन्नशोभाः ॥ विदम्बनेवाधिनयोद्यतानां उमेधसामावर्तिवातिकथा ॥ अन्त्या-
 भवित्याचरराजवर्गः ॥ रमेधनामीप्सितसिद्धिहेर्षादद्रिष्टशोभानि मुखानीपस्यन् ॥ अथ स-

■ जानक ■

■ १६ ■

राजादानपिपत्यान्समंततो नगरस्य सर्वायकरसाधन धान्यसमृद्धादानशालाः कारि
र्षकृतयुगमेघइववर्षमनमनार्थिभ्यः पानं पार्थिभ्यः शयनाशनवसनयानभोजनग
प्रमुदितहृदया नानादिगमिलक्षितदेशनिवासिनं प्रसूषोर्लदे शं मुयाजशुः परिप्लव
ह्वंयगजायथेव ॥ अथ सराजा समंततसमापततो लोभाशा प्रमुदितमनसा पथिकज
तिविजृम्भिताक्षः ॥ यादृङ्गप्रियारव्या नमिवाभ्यनन्ददत्ता चतुष्टयाधिजननिगाय ॥ दाने
न्यद्विपस्तवपद्विषान ॥ अथ कदाचित् सराजा दानशालाः समनुविचरात्तद्वादर्थिजनस्य
तर्षविनिम्यः धिनः प्राप्य सदानसाशुः ॥ न न्यस्य दानव्यवसायमर्थीया द्वा प्रसारो न श
प्रसायमर्थिभिः स्वयाचारपिपासा चान्ते ममः पुनः पुनारव्या नरुक्षाक्षरवचनसा नर्जित
व्यपिस्वेषु निवृत्तसङ्गविज्ञाय दानाश्रयेन वित्तकन्यतिप्रियारव्योचमहीचकम्पे ॥ अथ शत्रू

मिनिसमुत्पत्तिनवितर्कस्तस्य राजसंविनर्कानिशयंधरणीतलचलननिमित्तमवेभ्य विस्मया
आवधेदानं व्यवहार्यकं ज्यस्वगात्रदानस्थिरेनिश्रयेन ॥ तस्मीमक्षिष्येतावदेनमिति ॥ अथ तस्य
तीत्याहानावयोषणाया मुन्यान्मानुषकोशाध्याशाधिथितेषु मसिकनकरजनधननिचयेषु विवि
धप्रतिष्ठितयुगेषु विचित्रेषु यानविशेषेषु प्रवृत्ते सम्यातेः धिजने शक्रो देवानमिन्द्रादृमधवा
धीरप्रसन्नसौम्यप्रसन्न इव परिष्वक्तु इव च दृष्ट्वा केनार्थ इत्युपनिमत्यमाणाः क्षीतिवानुचरैर्नृपति
वाधीक्षितिहे प्रधान ॥ एकक्षणे नापि हि पदवाजाशशम्वेतलोकाधियलोकयात्रां ॥ अथ सवो
प्राप्तनेन स्यादुत विकल्पान्यासा न्येव धारितमिति जानविमवा श्रुयाप्रियवचनश्रवणानृषितस्त
जंचक्षुरिति प्रवादः संभावनाकस्य मयि व्यतिता ॥ अथ सद्वाह्यावेशधारिशक्रो देवेन्द्रे तस्य राजा
नानस्य ममेव चाशाचक्षुप्रदानात्सफलीकुरुष्व ॥ अथ सराजा शक्रसकीर्तिना मुनमे स्ववाह्यास्य

रायि न्वास्व महात्मानुरुपं यथाभिषायसम्यादितं सोपचारमनति क्रांतकालसुभगं दान
 गन्धमाल्यं रजतसुवर्गादिकं दत्तदार्थिभ्यः ॥ अथ तस्य राजपदानौ र्यश्रवणाद्विस्मित
 त्रकृत्तमनसानृलोकमन्ये व्यलब्धप्रसायात्तकाशाः तमर्थिनः प्रीतसुखाः समीपुर्महा
 कजनने पथ्यप्रच्छादितशोभस्यवनियकजनस्य ॥ विप्रोषितस्य वसुहजनस्य संदर्शनाखी
 तनो ह्रवः कीर्तिमयः भगधस्तर्पणं वागतिलप्रकीर्णः ॥ मदं जहावान्यनराधिपानास्त
 स्य प्रविलं चानकजनसंपातमभिसमीज्य दानधर्मस्यनुत्तर्यराज्ञैस्तुष्टिमुपजगाम ॥
 तशशकजेतु ॥ तस्य पुष्टिरभवदभिसंभाइणस्ते सत्पुरुषविशेषाः ये विस्मयनियत्रय
 ति इवाधिजिनीधनमात्रप्यप्रगल्भप्रणयः संवृतइति ॥ अथ क्षीतीशस्य तमस्युदानं गात्र
 शक्रो देवेन्द्रः क्षीतिनलचलनादाकप्यते विविधरत्नप्रभोद्गासिनि सुमेरुपर्वतराजे किमिदं

॥ माला ॥
 ॥ १६ ॥

विस्मयावर्जितहृदयश्चिंतामापद ॥ दानानि हर्षो हृतमानसेन वितर्कितं किं विदिदं ॥ नृपेरा
 तथ तस्य राजः पर्वदिनिषर्गास्यामान्यगतापरिहृतस्य स सुचितायां कृतायामर्थिजनस्य कः किमिदं
 ये सुविस्मितातापुतासु विविधवसनपरिपूर्णगर्भसुवस्त्रवेदासु ससुपाचनमानेषु विविधवाहनसु
 मधवास्तरारूपमभिनिर्माय राजश्वशुः पक्षे प्रादुरभवतः ॥ अथ राजकारुण्यमैत्रीपरिभाविनया
 चरैर्नृपति समीपुं येन जयाशीर्वचनपुरःसरं राजानं मित्युवाच ॥ दुरादयस्त्यविरोत्ये तस्त्वचशु
 रथसबोधिसत्त्वः सभिलषितमनोरथप्रसिद्धापरं प्रीत्युत्सवमनुभवन्ति किं सिदिदं सत्यमेवाकं कु
 तृषितस्तश्च कूर्याचनकमुवाच ॥ केनानुशिष्टस्त्वमिहान्युपेतो मां याचिनुश्चाह्यतासुखचशुः स इत्य
 स्य राजा आर्शयं विदित्वा वाच ॥ शक्रस्य शक्रपुतिमानुष्यान्वां याचिनुं च क्षुरिहागतोस्मि ॥ संभाव
 वाह्यतास्य भविषी देवतानुभावादनेन विधिना चशुः सम्पदिनि त्वाप्रमेदविषदा क्षरमनसुचार ॥ ये

॥ जातक ॥

॥ १५ ॥

नास्य पेतासिमनोरथेन तमेव ब्राह्मणापुरायामी आकाशमाणा यमदेसक्षिददामि चक्षुदयं मपि
यसुतनोर्निविचारदा लोभस्य सा यमिति वोत्स्थितविस्मयस्य ॥ अथ तस्य राजाऽमात्याश्चक्षुःप्रदा
मसमिक्ष्याहि नोदयं प्रसीददवमामेवररुचक्षुर्दानुमर्हसि ॥ एकस्यार्थे द्विजस्यारयमानः सर्वान
निरत्नानिषयस्विनिर्गा ॥ रथानविनिताश्चयुजः प्रयच्छमदोर्जितश्रीललितानाद्विपाया ॥ समुच्चरन्
दकचक्षुः विमृषतामपि च तावन्महाज ॥ अन्यदीपंकथुनामचक्षुरन्यत्रवाज्यते ॥ अथ देवप्रभावा
यतो देहिदेवसाहसं कृथा ॥ अथ सराजानंतां मात्या नताननुनयमधुराक्षरमित्युवाच ॥ अदा
मीति पुतिजाययोऽन्यथो कुरुते मनः कार्पस्य निश्चितमनेः कस्यान्यावतरस्ततः स्थिरीकृत्या
क्तं देवतानुभाव देवचक्षुरस्य किन्नसंभवति न्यत्रश्रुयतां ॥ नैककारणासाध्यत्वकार्याणां ननु
ययायंतुमर्हति भवंत इति भ्रान्त्यावचू ॥ धनधान्यरत्नादिदेवोदानुमर्हति न स्वचक्षुरिति वि

नानीप्सितं प्रीणायितीहंदतं ॥ किमुन्यमानस्य जलेन नो यदास्यास्यतः प्रार्थितमर्थमस्ते ॥ अ
नमित्युवाच ॥ मात्रावदभो ॥ यानात्येनतपः समाधिविधिना संप्राप्यते केन विशासाद्य चक्षुरिति
नयनप्रदिक्षति भवानकोयंकुतरन्योविधिः ॥ लब्धावकाशस्त्रिदशेषु यजेः किर्त्तिसमंतादवत्तास
मात्यसानुनयमित्युवाच ॥ नाययत्नः सार्वभौसत्वमाप्नुनैव स्वर्गनापवर्गनकीर्तिं ॥ ज्ञातुं लोकानि
नयनमेकवैद्यपरिदृष्टेन विधिनाशनकैरक्षतमुन्यात्पराया प्रीत्या चक्षुयाचनकायप्रायच्छत ॥ अ
तमुन्यात्पराया प्रीत्या चक्षुयाचनकायप्रायच्छत ॥ अथ शक्रो देवेन्द्रतादृशमूर्ध्निभिसत्कारंचक्रे यथ
मभिवीज्यसराजापरमरमराप्रहर्षां समापूर्यमाणो हृदयो द्वितीयमप्यस्मेन प्रायच्छत ॥ ततः
शेद्विजश्च ॥ अंतपुरैर्धमनुजाधिपतेः पुरेचशोकाश्रुभिर्वसुमतीसिखिचैसमंतानशक्रस्तुविस्म
यत्येतदभवत् ॥ अहो धृतिरक्षीसत्वहितेपिताप्रत्यक्षमपिकर्मदं करोति वविचारणा ॥ नत्रायम

यंमपिःहता॥सत्त्वविवर्द्धयेन्नोत्पलशोभितास्यःसंपश्यतोच्चजयथाभिमतंजनस्यःस्थान्तिन्नुसा
 धुःप्रदानव्यवसायमवेत्यससभुमा वैगविषाड्यथितमनसोराजानमुचुः॥दानातिहर्षादनय
 सर्वानपराकृथा अलंशोकापीनादप्रमुखसम्बद्धिताप्रजा॥धनानिलक्ष्मीप्रतिबोधनानिधिम
 सुचरंनुपुरनिस्वननिशरन्ययोदात्तधिकश्रुतिनी॥गृहानिसर्वर्तुसुखानिदेहिमादाःस्वधक्षुजग
 प्रभावावायत्वचक्षुःकिमपेक्षतेअपिचदेव॥चक्षुवाकिंदरिद्रस्यपरासुउदयभाक्षिराधनमेव
 ॥अदानेकुरुतेबुद्धिंदास्यामित्यभिधाययः संलोभयाशप्रभुषमात्मनिमुश्रुतिस्तदादास्या
 रीकृत्यार्थिनामाशांदास्यामीतिप्रतिज्ञयाविसंवादनरुक्षस्यवचसोऽस्तिनिवृत्तिः॥यदपिचो
 तांननुदृश्यते॥कारणांतरसायेशःस्यादैवीपिविधिर्यतेः॥तन्नमेदानातिशयव्यवसाश्चविघ्ना
 र्तिविजापितमत्माभिः तन्नदेवयमतीर्थप्रतारयामः॥राजोवाच॥यदेवयाचतनदेवंदद्या

॥माला॥

॥१५॥

मे॥अथतस्यराज्ञौचूटठन॥रतिसम्प्रपश्यःस्नेहावेगादरपेक्षितोपचारोऽमात्यमुखवत्तराजा
 वभुरिभिर्मखशर्तैकीर्तिक्रिदिवश्चापुयान्॥संप्राप्तानुपतितां वमन्यशक्रेर्द्धिविस्पद्धिनीकिंदृष्ट्वा
 वस्तासमानः॥नरेन्द्रचूडाद्युतिरञ्जिताधिःकिंलिफमारोरुदददसिंचक्षुः॥अथराजातम
 लोकानित्ययत्नादरोमयाछाकेशोमावभुदस्यमोघःअथसराजानीनोत्पलदलसकलरुचिरकांति
 त॥अथशक्रोदेवेन्दुस्तादृशमृद्यभिसंस्कारंचक्रेयथाददर्शराजासपरिदृष्टेनविधिनाशनकौरक्ष
 क्रेयथाददर्शराजासपरिजनस्ततस्यचक्षुःस्थामप्रतिष्ठिन॥अथोन्निविर्नैकचक्षुचक्षुर्वाचनक
 ततःसराजानयनेप्रदायविपशपद्याकरतुल्येवक्रुःपौरैरसाशरानुष्टिरासीत्समुग्रचक्षुःदृष्ट्वा
 विस्मयेमवापपराश्रुतुष्टिसबोधयेनृपकम्यामनिसमीक्ष्य॥अथशक्रस्यविस्मयाविजितरुद
 त्रायमाश्चर्यसत्त्वश्चिरमिमंपरिक्षेपमभविनुमर्हति॥यतःप्रयतिष्येचक्षुरभ्योपायप्रदर्शना

॥ जानक ॥

॥ ५६ ॥

थडेन्यादयितुं ॥ अथ तस्य राज क्रमान्तरुटेन नानवराणां बगीत प्रतरु सुतां तरुणैः पौरजान पद
रसुषक तस्मै सु द्वेन यने प्रदाय ॥ श्री सुत्सवेका श्रम नित्यथा ममास्तु ॥ अथ भिष्याहार समन नर मेव
रा धराव्यनीत्यवेला प्रससारसागरः ॥ प्रसक्त गम्भीर मनोज्ञ नित्यत्राः प्रसस्व नुर्दु भयो दिवो क
प गत चित्रं कुसुमं मनभस्थलान् ॥ समाययुर्विस्मय फुल्लोचन दिवो क सप्त त्र महाफरोग
सैर्महर्द्धिभिर्भुतगणैः सविस्मयैः नृपस्ये कर्मातिशयस्त वाश्रयाः समंततः श्रुश्रु विरगिरः शुभा ॥
नीर्नमोस्तु ते भद्रुत द्वैर्य विक्रम ॥ सनाथतां सा धुजगतगतं त्वया पुनर्विबुद्धे क्षणाय दूज श्रि
नमभिसंराध्य पुनरुवाच ॥ नमो न विदिनो राजस्तव शुद्धा शयाशया एवं प्रतिदत्त तेन मये
श्रुते ॥ इत्युक्त्वा शक्रस्तत्रैव वान्तर्दधे ॥ अथ बोधिसत्त्व विस्मय पुराणि गौभिमन्दमन्द निमेष
नभिनन्यमाणाः पुनरमुष्मिन् ध्वजविचित्रपताकं प्रविनं न्यमाना मुदशोभन्मभिगंम्य पर्वदिनिय

शिदिब्येषभावेन यनमममे प्रदानं पुंरपो यने ते समीक्ष्य ॥ ॥ अनेक शैलान्तरितं योजनानां शतादपि
प्रदाने भौगेन चार्थान् फलीकुरुध्वं ॥ लोके परस्मिन्निह चेव पस्थाः कीर्तिप्रधानस्य सुखोदयस्य ॥
नेकनिर्द्धं ॥ तदेव दुष्करशतसमुदासीनो यमस्मदर्थं तेन भगवता सद्धर्म इति सन्कल्प्य श्रोतव्य
स्मै सुषा द्वेन यन प्रदाय ॥ चितप्रसादोक्तं पात्रातिशयप्रतिपादितं च नान्यकं नामदानं मल्लिवि
व ॥ तस्योत्साहमत्रे प्रभुशक्तिसम्यग्भृतीनां प्रकविशांमपि राजे गुराणां विभु नित्यशिशोपदेवस
लितश्रियः ॥ तस्याजहृप्रापितस्य शत्रुनरक्तेन वरमेतदयाश्रितेषु ॥ इत्यासतस्याचनराधि
भृत्या नुरागस्तुनथा भजन्धे द्विषस्तुलक्ष्मीनयथासलेम ॥ सानंतरा तीनां स्वाजातिमनुसस्मार ॥
नुनिदानदानमदाहिलसम्बरमनवरतं पुषोषपोषधनियमश्च पर्वदिवसेषु समादद ॥ अभिशु
गाथाद्वयं मिति नित्यतार्थं वभाष ॥ नमुगतपरिचर्या विद्यते स्वल्पिकापि प्रतरुफलविभुतिचद्व

नपदशोकस्यविवेककामत्वाद्दृशानपुष्करिथोत्तीरकुसुमभरवननरुवरनिचिनमृदुसुरभिश्शिशि
 रमेवतस्यराज्ञोविस्मर्त्तमानमिवनेननयनेनद्वितीयंचक्षुःप्राडरभवत्॥ ततश्चकम्पेसधराध
 वोक्तं॥ प्रसादरम्यंवहश्चेवपूर्दिशाराजमुद्याशरदीवभास्वरः॥ पवित्रसचन्दनचूर्णरंजिते
 रोगणाःववोमनोनात्मगुणाःसमीरगोमनसुहर्षोजगतीव्यजंभत्॥ प्रदीरोताहर्षपरीतमान
 भा॥ अहोवतोदार्यमहाकृपालुताविशुद्धतापश्यथास्यचेनसा॥ अहोस्वमौख्येषुनिरुत्तुका
 जश्रिया॥ असोघरुपावनपुण्यसंचयाश्चिरस्यधर्मगायलुर्जितंजितं॥ अथशक्रःसाधित्य
 मयेमनयनेनृष॥ समंताद्योजनशतैर्द्वौलैरपितिरस्कृतंदृष्टमव्याहतासक्तिभविष्यत्पनयो
 मेवप्रविकसितनयनैरमात्यैरनुयातेःपौरैश्चाभिबीक्षमारोजयाशीर्वचनपुरःसरैश्चब्राह्मणै
 र्दिनिर्यगःसंभासनासभादेशयामास॥ कोनामलोकशिथिलादरःस्यात्कर्तुं धनैरर्थिजनप्रिया

॥माला॥

११६५

तादपिसुदुत्तुपायःयन्मानुषचक्षुरिहैवदत्ताप्राप्तमयाऽमानुषदिव्यचक्षुः॥ एतद्विदिताहेशिवय
 पस्य॥ धनस्यनिःसारलब्धोःसत्तारोघदीयतेलोकहितानुखेन॥ निधानतायंतिहदियमाननिध
 नोतयः॥ तथागतमहाम्येयूर्ववच्चरेकुसुमभरवननरुवरनिचितंमृदुसुरभिश्शिशिरसुषयधात
 त्तिविषाकमहत्वात्॥ तद्यथानश्रुयते॥ बोधिसत्त्वभुतःकिलायंभगवानकोशलाश्विपतिर्वभु
 पदेवसम्यक्पुण्योभा॥ गुणास्तस्याधिकंरेजुदैवकीसम्यग्धिभुवरां॥ किरणाइवचन्द्रस्यशरश्मी
 नराधिवेषुकोयप्रसादानुविधायनीश्रीः॥ धर्मात्मकत्वाच्चनामनस्यपरोपतापाशिवमासचेत
 सार॥ तदनुमस्मरणाच्चसमुपजातसंवेगोविशेषवतरंश्रवरां कृपणाब्राह्मणांवनियकेभ्यसुखहे
 मिभुश्चराजापर्वदिस्यसिश्चान्तःपरपुंरूपप्रभावोद्भावनालोकंश्चयभिनियोक्तुकामःपनीतरुदयो
 निचछुत्तंकेवलंशक॥ तदिदमलवशावाःशुष्करुक्षारुणायाःफलविभमहर्षपस्यकुल्याकपि

॥ जानक ॥
॥ ७ ॥

रथाः ॥ रथनुरंगविविचंमननागेन्दुनीलवलमकुशमिदंममेदिनीकेवलाच ॥ वहधनम
मुपादेनयनेप्रदाय ॥ श्रीसुक्तवेकाश्रमतीर्थयथा ममास्तु ॥ अथाभिवाहारसमन्तरमेव
धराप्यतीत्यवेलाप्रससारसागरः ॥ प्रसक्तगम्भीरमनोज्ञनिस्वनाः प्रसखनुईकुभयोदिवो
गारिभिर्नेपपातचित्रंकुसुमम्भस्थलान् ॥ समाययुर्विस्मयफुल्ललोचनोदिवोकसस्तत्र
ताहर्षपरितमानसैर्महर्द्धिभिभूतगणैः सविस्मयैः नृपस्येकमातिशयस्तवाश्रयाः समनन
सा ॥ अहोस्वमोरयेषुनिरुक्तुकांमतिर्नमोस्तुतेन्यजुतधैर्यविक्रम सनाथतांसाधुजगद्गतं
तं ॥ अथशक्रसाधुसाधित्येनमभिसंनधापुनरुवाच ॥ नमोनविदितोराजस्तवश्रद्धाशया
मव्याहताशक्तिभविष्यत्यनयोश्चने इत्युक्त्वाशकैववानर्द्धेकरुणावर्णापिवाच्यमिहैव
संनतिमनोहरं प्रदर्शयंतीति ॥ इतिशिविजानकंक्षितिर्यं ॥ चिनप्रसादो

यने ॥ बोधिसत्वभूतः किलायभगवानकोशलाधिपतिर्वभुव ॥ तस्योक्ताहमश्रेष्ठमुशक्तिसम
स्तस्याधिकंरजुदैवकोसम्पद्गुराशोभा ॥ गुरास्तस्याधिकंरजुदैवकोसम्पद्भिभूणाः ॥ किरणाइव
षु ॥ इत्यासतस्यान्यनराधिपेषुकोपप्रसादानुविधायनिश्रिः ॥ धर्मात्मकत्वान्नचनामनस्यप
सानंतरानीतांस्याजातिमनुसस्यारे ॥ नदनुस्मरणाचसमुपजातसंवेगोविशेषवतरंश्रवत्रा
नियमश्चपर्वदिवसेषुसमादद ॥ अभिशुश्रुराजापर्वदिस्वस्मि श्रान्तः पुरेपुराणप्रभावोद्भव
गतपरिचर्याविशनेखल्पिकापिप्रतनुफलविभुतीर्यदुतंकेवलंप्राकनदिदमलवणायाः
गन्दुनीलंवलमकुशमिदंममेदिनीकेवलाचवहधनमनुरक्तश्रीरुदाश्रुदाराः फलसमु
धूर्णिनमनसोपिनप्रसहंनेस्मययनुयोक्तुकिमभिसमीज्यमहाराजोगाथाहयमिदमभिध
हलासंकथाप्रस्तावागतं पर्वदिपर्यपृच्छदेनं ॥ नियतमिति नरेन्द्रभावसेरुदयगतांसुद

नमस्तुक्ता श्रीरुद्राश्चदाराः फलसमुदयशोभापश्य ॥ जग्यावजानदयासुकतस्मै
 मेवतस्यराजोविस्पद्भमानमिवनेननयनेनद्वितीयंचक्षुः प्राउरभवत् ॥ ततश्चकम्येसधरा
 वोकसां ॥ प्रसादरस्यवदशेषपूदिशांराराजश्चक्राशरदीवभास्करः ॥ पवित्रमचन्दनचू
 तत्रमहापूरोणाः ववौमनोता न्मयणाः समीरणोमनुसुहर्षो गजगतिव्यजंभत् ॥ भूदीशि
 ततः श्वश्वविरेगिरः शुभा ॥ अहो वनौदायमहो कृपालुताविशुद्धतापस्ययथास्यचेत
 तंत्वयापुरविबुद्धेक्षणपद्मजश्रिया ॥ अमोघरूपावतपुंगवसंचयाश्चिरस्यधर्मेणावलुर्जितंनि
 तयाशायः ॥ एवंप्रतिदत्ततेमयेमनयनेनृप ॥ समंताद्योजनशतंशैलैरपितिस्सुतेदृष्ट
 मेहैवपुंगवफलप्रदर्शनेचैवसत्कृत्यापचितानिपुंगवानीहैवपुष्पमात्रमान्मप्रतावस्यकीर्ति
 दादोक्तं पादतिशयप्रतिपादितंचनाल्पकं नामदानंमस्तिविषाकमहत्वात् ॥ तद्यथानुश्रु

॥माला॥
 ५७॥

क्रिसम्यन्वभृतीनांप्रकर्षिणानामपिराजेगुणानांविभूतियदिशिष्येदैवसम्पद्गुणाशोभा ॥ गुणा
 णावचन्द्रस्यशरश्मीलितश्रियः ॥ तस्यत्याजः प्रानपितस्यशत्रुनरक्तेवरमेतदपाश्रिते
 मनस्यपरोपतायाशिवमासचेत ॥ भूत्यानुरागस्तुनथाजन्मभद्विषत्सुलक्ष्मीनयथास्यलेम
 अववाह्यराकृपणावनिपकेभ्योः सुखहेतुनिदानदानमदाहिलसम्बरमनवरनंपूतोयध
 शोडावनाह्नोर्कं श्रयभिनिरीकृंकामः प्रतीतहृदयोगाथाद्वयमितिनियतार्थवभाव ॥ नमु
 गायाः शुष्करुक्षरुणायाः फलविभवमहत्वं पस्यकुल्माकपिराद्याः रथतुरगविचित्रमतना
 लसमुदयशोभापश्यकुल्मावपिशयाः ॥ तममान्यः ब्रह्मरावृद्धाः पारसुरयाश्चकौतुहला
 र्मभिर्क्षाभाषतइति ॥ अथतस्यराजोग्रत्यादव्याहृतनरप्रणयप्रसरादेवीसमुत्पन्नकौतु
 नांसुदयगतांसुदसुहिरनिवभवतिममकुपुहलाकुलारुदयमिदकथितेनतेन ॥ तद्वर्हति

॥जातक॥

॥१८॥

श्रोतुमयं जनो यदि पृच्छत किं न्य निभाषसे नृपे ॥ रहस्यमेव श्रुत की न्य ते क्वचित्पुकाशमस्माच्च
न उवाच ॥ अविभाष्य निमित्तार्थं श्रुत्वो ज्ञार मिमं मन केवलं त वे वात्र कोतु हल चल मनः ॥ वि
पुर मन्त्र तेन निशं स्य तां येन मये व मुच्यते ॥ सुप्रपुत्र इव जाति मनुस्मरामि यस्यामि हेवनगरम्
सो हं भूति परिभव श्रम देव शालां त्राणा शया त्वय मर्तृति भयाद्वि विक्षुः भिक्षार्थिनश्चतुः श्रम
कुत्सा धेमात्रक मदाय यतः स्वगेहे ॥ तस्यां कुरोदय इवैष यदय राज चूडा प्रभा श्वरगारेणु व मे
अथ सा देवी हर्ष विस्मय विशालाक्षि सवहमान सुदिक्षु मानो राजानमित्युवाच ॥ उपपन्न
स्य यदयं पुण्येष्वादरः ॥ तदेव मेव व्याप प्रवृत्ति विमुखः पितेव प्रजानां संस्प कारिपाल नासु
मूर्धसु ॥ समीरणा कुञ्चित सागरां वरां विरं मही धर्म नयेन पालय ॥ राजोवाच ॥ किं होत देवि
प्रदत्त निदान फलं निशं स्य दास्यामि हं किमिति नात्म गतं निशं स्य ॥ अथ सराजा देवी देवी

लेखेव तासां शीराणां मध्ये विराजसे भक्त थ किन्नु कल्याणि कर्माणि मधुरोदयं ॥ देवुवाच ॥
सादरा स्ताप र्प्यनुयुक्तोवाच ॥ बाल्येनुभुतमिव तत्समनुस्मरामि दासी सती यदहमुद्धत भ
रामि कुशलं नरदेव येन त्वन्नाथता सुपगत स्थित मपृथिव्या ॥ शीराणां श्रवेणुन कृतं तनुना म
समुत्पादिते वहुमानाभिप्रसन्न मनसं पर्वद विस्मये काग्र मवेत्यनियत मिदं किञ्चित्समनुश
धिना पुंराण क्रिया तत्परः ॥ नैवं दुष्ट मपि क्षमः सपुरुष यथा प्रचितो स न पियः कार्य श्रतमि
येन धनं न्यजन यदि गुणं किञ्चित्संभवावयेत् ॥ कोसोतं व भजेत मनसः पथं जान न गुणानां र
चौराय साधारणं ॥ दानं सत्सर लोभ दोष मतसः प्रक्षालनं चेतसः ॥ संसारा ध्व परिश्रमा पन्नयनं
दिप्रमाज्ञा गुणां वा त्रिदश पुर निवासं रूप शोभा गुणां वा ॥ यदभिलषति सर्वं न त्समाप्नोति दाना
नमाहुर्निदानं श्रीमदानं जनत्वावदानं बाल्ये प्रजेः पांडु दानं दासुनं ॥ अथ सा पर्वत स्तराजस्त

म्माच्चमयापि पृच्छते ॥ अथ सराजापीत्यभिस्त्रिधया दृष्ट्वा समभिबोक्ष्य देवीस्मितप्रकाशितवद
 ॥ किंतु समग्रमप्येतदमप्येतदमात्यमगलं कुटुहला न्यसिति लोलमानसं ॥ पुरश्चसान्नः
 गरभुतकोहमास ॥ शीलान्वितोपि धनमत्र समुच्छिन्नेभ्यः कर्माभिराधनसमार्जितदीनवृत्तिः
 तः श्रमणानपश्य पश्येन्द्रियाननुगतानि वभिभुलक्ष्या ॥ तैस्तैः प्रसादमृडनामनसा प्रणाम्य
 गुर्वमेनिचिक्ताः ॥ तदेतदभिसंधाय मयैव देवी कथ्यते पुराणैर्न चलभेत्तु प्रेमहतां दर्शनेन च
 यत्र रूपः पुराणानामयमेव विधो विपाकात्पुदयविशेषपुंरापफलप्रत्यक्षिरा श्रमहाराज
 ननासुमुखपुण्यगुणार्जनभिमुखः ॥ यशः श्रियादानसमृद्धयान्वलनप्रतिष्ठाज्ञः प्रतिराज
 तदेविनस्यात ॥ मोहंतमेव पुनराश्रितुं यतिष्ये श्रेयः पथं समभिलक्षितरम्यचिह्नं ॥ लोकः
 देवीमिव श्रियाज्वलंतीमभिस्त्रिधमवेशश्रीसंपत्तिहेतु कुतुहलहृदयः पुनरुवाच ॥ चतु

॥ माला ॥
 ५१८ ॥

वाच ॥ अस्ति देव किंचिदेहं मपि पूर्वजन्मवृत्तं समनुस्मरामीति ॥ कथय कथय दानमिति च
 ॥ अतः भक्तमेकं ॥ क्षीणाश्रयाय मुनये विनयेन दत्त्वा सुप्रेवतत्र समवायमिह प्रबोधं ॥ सततम्
 त्विनाम किंचिदित्युक्तवानसि यथैव मुनिस्तथैव ॥ अथ सराजा पुराणफलप्रदर्शनात्पुण्येषु
 समनुशासास ॥ अत्यस्यापि शुभस्य विस्तारमिमं दृष्ट्वा विपाकश्रियः स्यात्कानामनदानशीलवि
 वतमिश्रयावृत्तमतिनाप्रोति दानैर्यशः ॥ त्यक्तव्यं विवशेन यत्र च तथा कस्मैचिदर्थाय यत्तु न्या
 णानां रसं प्रित्याद्या विविधाश्च कीर्त्यनुसृतादानप्रतिष्ठागुणाः ॥ दानं नाम सहानिधानं मनुगं
 पश्य नंदानं सुखं वाहनं दानं नैकसुखोपधानसु सुखं सन्निवृत्तमात्यंतिकं ॥ विभवसमुदयमा
 तिदानादिति परिगणितार्थः को न दानानि दद्यात् ॥ सारादानंदानमाहुर्द्वानामैश्वर्याणां दा
 पराजस्तगुहकं बचनं संवदुमानमभिनन्द्य प्रदानादिप्रतिपत्तिभिर्भुवि च भुव ॥ तदेवं चितप्रसा

॥ जातक ॥
॥ १५ ॥

दोऊन पात्राणि शय प्रतिपत्तिनश्च नाल्यकं नाम दानं मल्लिविषाकमहत्त्वादिति प्रसन्नचित्तं न
य अने विशिष्टतराश्च संपतयति ॥ इति श्रीकुल्लमावपिराशि जातकं तृतीयं ॥
नुस्मरसि ॥ बोधिसत्वभूतः किलाह भगवान् भाग्यानि शय गुणा दुःस्थानसंयदा चाधिगतवि
अनेकविश्या कलाविकल्पाधिगमविमलतर मतिगुणामहात्त्या ज्ञासासमुपहतसमानः प्रदान
स्ततः त्यागसौयन्नतं नाम तस्य चापदिशो दश ॥ दद्यान्न दशदितितत्र नासीद्धि चालचलमा
सुखार्थमर्थेन स्य दुःखालोकपराभवाद्वा ॥ सत्त्वार्थि दुःखेन शशाक साठं नासीत्तिवक्तुं ततो जु
रोदाय कल्पिते समुपस्थिते वरार्गधरसस्यर्थादिगुणसमुदिते विचित्रे भक्ष्यभोज्यादिविधौ त
समुपेत्य च द्वारकोष्ठके व्यभिष्टतः ॥ अशङ्किता च अलधीरसौम्यमवेशमारो युगमात्रम
त्वस्य तां दानसंयदममृष्यमाणा तद्धि प्रार्थमन्नरायतं च द्वारदेहली प्रचलन्वालाकरालोदरमने

कैर्जनशनेराचितं ॥ अथ बोधिसत्वः प्रत्येकबुद्धं भिक्षार्थिर्नमभिगतमा लोकापली सुवाच ॥
नरकमा लोका द्वारकोष्ठसमीपा इय विवादयश्चलाक्षिसहस्रान्यवर्तते ॥ किमेतदिति च भूता प
थबोधिसत्वः कथमयं मायो मद्गृहाद नवा प्रभिधुस्त्वप्रतिवाप्यतिती ॥ ससंभ्रमं तस्याः कथित
कामो द्वारकोष्ठकसमीपमभीषणा मंतरानरकंद दर्श ॥ तस्य किं त्विदिदमिति समुत्पन्नवितर्कस्य म
काम ईव नामाब्रवीत् ॥ गृहपते महारौरवो नामाभ्यं सहानरकः ॥ अर्थिप्रसंसाव च न प्रजुष्टादित्यावि
अर्थिप्रवर्गस्य विशेषहेतुस्तस्मिं ह ते केन हतो न धर्मः ॥ धर्मश्चरुत्वा र्थनिवर्हणो न कथनुनरा नर
दस्माज्जालो यजिह्वनरकोतकास्य ॥ तस्माधु दानादिनियदुबुद्धिमेवं हि सद्यपतनन ते स्यात् ॥ विचे
नापनयः सुरत्वं तत्त्वर्गमार्गावशाद्दिग्गदानोद्यमात्तां यममाश्रयस्व ॥ अथ बोधिसत्वो नूनमप्येत
देनियतामिन्यवोच देनं ॥ अस्माधितावेशदक्षिणेन विदर्शितायं भवतार्यमार्गः ॥ युक्ताविशेषा

चिते नानुत्तरपुण्यक्षत्रे आर्ये संघे दानं दत्तापराधीति हत्वा दयितव्या ॥ अहो मया यो वंचिता
 ॥ अत्ययमप्यविगार्यदि संतिसत्पुरुषाः ॥ केन नाम त्वस्थेन न दातव्यं स्यात् ॥ न यथा
 गतविपुलधनसमृद्धिरविषमव्यवहारशीलत्वालोके बहुमाननिकेतभूतं उदाराभिजनवान्
 : प्रदानशीलत्वा लोकसाधारणा विभवश्रेष्ठी वभुवः ॥ अर्थिभिः प्रीतिहृदयेः कीर्तमानमितः
 चलमानसार्थार्याता वदानेति वभुवतस्मिन्निस्सम्बद्धप्रणयार्थि वर्गः ॥ नासौ जुगोपात्मा
 न तो जुगोप ॥ अथ कदाचित्तस्य महासत्त्वस्य भोजनकाले शान्तानुतिप्रगात्रस्य कुशलोदारसु
 वेधोत्तुंगं संभाराभिद्विकामोजानानि निदग्धसर्वक्लेशेधनः प्रत्येकबुद्धते गृहमभिक्षार्थि
 गात्रमूर्खाः ॥ तत्रावतस्थे प्रणामाभिजातसपात्रसंसक्तकराग्रपत्रः ॥ अथ मारणापियानवोधिस
 दारमनेकपौरुषमतिगम्भीरभयानकदर्शनं सप्रतिभयघोषं नरकमभिनिर्ममिविस्फुरादिरने

॥ माला ॥
 ॥ १५ ॥

सुवाच ॥ भद्रं स्वयमार्याय पण्यां प्रेषिता पात्रं देहितथेति प्रतिश्रुत्य प्रणितं भक्षमादाय प्रस्थिता
 च भूता पयं युक्तसना समापनितसाधुसापिहितकराधितक्तथचित्तस्मै कथयामास ॥ अ
 ताः कथितमनारुह्य स्वयमेव च प्रणितं भक्ष्यभोज्यमादाय तस्य महात्मनः पिरा पात्रं प्रतिपादयितुं
 वेतर्कस्य मारः पापीयानभवनभितर्कविधित्यसदृशमानदिष्यादुनवपुरनरिक्षे स्थित्वा हित
 पुदितकिदानवसनेन यः पान ॥ सरत्सहस्राणि बहुनिनेषां मस्मिन्निवासोः सुलभं प्रवासः
 नूनस्यानरकप्रतिद्वः ॥ दानप्रसङ्गेन च धर्ममूलं प्रंतात्वार्थं यदकारीषापं ॥ त्वामनुमत्युक्तमेत
 त ॥ विचेष्टमानैः कस्यां रुदद्भिर्माद्यभूषिर्गाः समतामसीभिः ॥ प्रतिगृहीतो भुजनोत्पुर्पेति निवृत्तदा
 नूनमप्येतदुत्तमनोममुदानविद्याय विचेष्टितमित्येव गम्यस्वसत्त्वावच्छंभवीरं विनयमधुराविदे
 तविशेषेण च देवतेषु परावृत्त्या निपुणा प्रवृत्तिः ॥ दोषो दयात्पूर्वमनंतरमाधुक्तं यद्वतिपदेन गंत

॥ जातक ॥
॥ २० ॥

गते प्रयासं त्यपचारदोषैर्वाधौ चिकित्सा प्रणयो विधातः ॥ इदं च दानव्यसनं मदीयशङ्के चिकित्सा
यशुविष्णुस्त्वमथं च धर्मस्य विशेषहेतुं ॥ तन्मानुषीनयमर्चैर्निवृद्धिं दानादने धर्मपथो यथार्थः ॥ नि
ज्ञानस्यासनतांगतो वा यचार्थदानानरकं प्रयानि प्रतिगृहीतानुसुरे दुलोकं विवर्द्धितस्तेन च मत्त
जंतुं ॥ दानं हि मे लोकहितार्थमिच्छं नेदं स्वसौख्योदयसाधनाय ॥ असमाप्यापीयान पुनरपि बोधि
छ ॥ सुखान्वितो वा बहुमानपूर्वस्य तासिमा विप्रतिसारवान्वा ॥ बोधिसत्ववाच ॥ सायमर्घयतु भय
प्रणयदर्शितसौ हृदानां सन्मानकालमवमानयो ह निष्ये ॥ इत्युक्त्वा बोधिसत्वसभाय पवलावच्छ
भिभूतमतिरभिहृद् दानभिन्ना बो नरकधेन प्रायात् ॥ पुंरापानुभावादयतस्य तस्मिन् न पदुर्जं स
क्रमेण स्वपुंरापतिशय निर्जातेनाभिगंस्य प्रत्येकवृद्धं पुसादसं हर्षात्पूरां हृदयपिराऽपात्रमस्मै
विपुड्योतपयोदलश्मा ॥ अवन्तितमनोरथस्तु मारी युतिपरिमोषमवाप्य वै मनः स्यात् ॥ तस

णविगर्णदितांति सत्पुरुषा ॥ केन नाम स्वभ्येन न दानव्यं स्यात् ॥ न सत्त्ववंतः शक्यं ते भयादप्यग
धूर्यसु पयोति सत्पुरुषाः ॥ तद्यथानुस्मरामि बोधि सत्त्वभुतः किलाहं भगवांन्मागशीलकूलवि
परतदानसंचो लोकहितार्थप्रवृत्तो दायकश्चेत्यः श्रेष्ठिवभुव ॥ मात्सर्यादिदोषाविसज्जाविसज्ज
नांदर्शनमासतस्य ॥ देहीतियाश्चानियतार्थसुक्को नास्ति तिनासौ गदितुं शशाक ॥ हृतावकाशा
विवेदस्सुग्रयनाननर्थानकारक्षिप्रविरागी गोर्धान् ॥ भवन्ति लोकस्य हि भूयसार्थालोभाश्रयात्
हासत्वस्य यथाभिलषितैरक्षिष्टैः शिष्योपचारविभुषणैर्विपुलैरर्थविजगै जाचनकजनसर्मतत
श्रयतामस्य जिज्ञासमानः ॥ प्रत्यर्हं धनधान्यरत्नपरिच्छेदजातं तनदत्तं द्रापयामास ॥ अपिनामायं
ज्ञासमानः ॥ प्रत्यर्हं धनधान्यरत्नपरिच्छेदजातं तनदत्तं द्रापयामास ॥ अपिनामायं विभवपरिक्षया

चेकिन्नाविषयव्यतीर्तं ॥ तथास्वनाहृत्यहितैषितांतेनमेमनः सकुचिनप्रदानात् ॥ दानादधर्मश्च
 अर्थः ॥ निधियमानः सतु धर्महेतुश्चारेः प्रसज्यदर्विलुप्यमानः ॥ दोषोदरांत विनिमयमूर्तिर्हुता
 न च मन्त्रयाय दानाद्यमः सयमपिष्णतापि ॥ अनन्यथास्तु वचतदेव स्वर्गश्च मेया च न काव
 पिबोधि सत्त्वं हितैषिवधीरहस्तेनोवाचः ॥ हिनोक्तिमेनांमम चापलवोसमीक्ष्य येन हसितेन ग
 र्भयनुभगवान् ॥ कामं पतामिनरकस्फुरदुग्रवर्हिं ज्वालावलीढशिथिलावनतेन मूर्ध्ना नत्वर्थिनां
 वलावष्टस्मान् जानानश्च निरत्ययतां दानस्य निवारणौकरसमवधूय स्वजनपरिजनं साध्वसान
 परुर्जमुदभुव ॥ अवजयवावजुहासमारयदुक्कया केशरदंतपक्ता ॥ अथ बोधिसत्त्वः पश्य सं
 त्रमस्मै प्रायच्छत ॥ मनः प्रसादप्रतिबोधनार्थं भिक्षुर्विचैडन्यात् ॥ वर्षनजलं श्रैव सतत्ररजस
 तात् ॥ तमभिमुखमुदीक्षितुं न सह सह नरके तात त्रस्तिरो वभुव ॥ तत्किं मिदमुपनीत मवेत्ययम

॥ माला ॥
 ॥ २० ॥

यादप्यगतिंगमयितुमित्येवमभ्यूनयं ॥ न विभक्षयापेक्षया समुत्थासयावाप्रदानवै
 लकूलविनयश्रुतज्ञानविस्मयागुणासमुदितो धनदायमानो विभवसंपदास्यतीतिथिन्वादन
 ताविसज्योऽतिप्रकाशनामा ॥ इत्यर्थसंपत्तिविमर्षनाशास्त्रीनिप्रबोधस्य विशेषहेतुः ॥ यथाथि
 तावकाशाहिवभूवचिते तस्यार्थशक्तिः कृपयामहत्या तस्यार्थमिहियसारासारगृहेवभूवान्यधि
 भाश्रयाउर्गतिमार्गसार्थाः ॥ परात्मनोरसुउदयावहत्वादथास्तदीयास्तुवभूर्यथार्थाः ॥ अथ तस्य म
 नसर्मततः सन्नर्षयतः प्रदानोदार्य भवणाद्विस्मयावर्जितमनाः शक्रोदेवेन्दुः प्रदानस्थिरनि
 पिनामायं विभवपरिक्षया शङ्कयापिमात्सर्याय प्रतायतेति व्रदानाधिमुक्तस्तु पुनर्महासत्त्वस्य नि
 वपरिक्षया शङ्कयापिमात्सर्याय प्रतायतेति व्रदानाधिमुक्तस्तु पुनर्महासत्त्वस्य ॥ यथायथा तस्य

॥जातक॥

॥२१॥

विनेषु रथाः शुर्वा शुसृष्टा इव तोयलेशातथा तथेनाचिपुलैः प्रदानैर्गृहान्प्रदिवनिर्जहार ॥ अथ
ततरमनित्तस्यैकरात्रेण सर्वस्मिभवसारमंत द्वाययामास ॥ अन्यत्रत्राज्जदात्राचैकस्मात् ॥ अ
विभवशुं न्यनिष्कजनं स्वभवनं ॥ राक्षसैरिवोद्भासितमनभिरामदर्शनकिंमिति चमुत्थित
त् ॥ यदितावत्केन विशाचिनुमनुचितवचसास्वविक्रमोपार्जितोपजीनामद्गृहेप्रणयस्वदर्श
प्रयुक्तास्वविनष्टास्तत्कष्टं ॥ चलसोहृदमर्थानां विदितं पूर्वमेव मे अर्थिनामेव पीडातु
कथं भविष्यति नु ते ममार्थिनः पिपासिताः शुष्कमिवागता हृदं ॥ अथ सवेधिसत्वः स्वधेय
परायाचितुं परिचितानपिनप्रसेहे ॥ येवंदुष्करयाचितुं इति चतस्रभूयसीयाचनकष्यनुव
जकुण्डलकदात्रं च प्रतिगृह्य प्रत्यहं भूयाविक्रयोपलभ्ययाविभवमात्रयार्थिजनप्रणयसं
चावेशसविस्मयवहुमानः सं दृश्यमानादिव्याडुतवपुरनरीशे स्थित्वा दानाद्विद्विन्नयत्नं

नदसुभिविनेषु जलानलाभ्यां नराजभिः सह यमानचित्तः ॥ तत्वाहिनावेशतयावुवीमिति
शब्दकृशो नापि परिव्रजेन कालेन दृष्ट्वा क्षयमग्रानां ॥ चयेन वत्सकसमुद्युवांश्च वृधार्थि
र्यमार्थेण सहस्रनेत्रसुदुष्करं सुदुष्पिडुर्गतेन ॥ माचैव तदुन्ममशक्रचितं यस्याग्निहेतोः कृपा
त्रमानीनासीति शुष्काशनिनाभिहृत्यात् ॥ तन्महिधः किंस्विदुपादरांतरचंधनं वादिविवापिर
यः स्मात्रत्यागचितं परिहृयेह ॥ सत्यागमेवार्हिति महिधेभ्यः परिग्रहद्वयमयोविद्यातः ॥ वि
र्यमाणा कइव श्रियेते ॥ तदर्शिताशक्रमयिष्यते र्यंहिताभिधानादनुकम्पितेऽस्मि ॥ स्वल्पसहर्षं तु
योक्तुं ॥ नहि स्वभावस्य विपक्षदुर्गमानो दुर्मन्येन वलेन शक्यं ॥ शक्यं उवाच ॥ गृहपते पथ्याप्रविभ
कवशीकृते श्रय्याप्यंक्रमोनेमां दशमभिप्रपन्नस्य यस्य ॥ स्वबुद्धिविषयदसमाहितेन वाचसो
न ॥ जनेप्रसङ्गे न वितन्य सङ्गतिं प्रवोध्य हर्षससुरहस्तु वधुषु ॥ अवाप्तसन्मानविधिर्नृपादपि श्रित

अथ शक्रो देवेन्द्र रुपाग परायण मेव तस्मात् सन्त्येवेत्युदायिमाणा विनवसारमचिविस्मि
 त् ॥ अथ बोधिसत्त्व प्रभातार्यो रजं न्यायथोचितं प्रतिविरुद्धः पश्यंति स्मः ॥ धनधान्यपरिजन
 न्धितवितर्कः समनुविचरस्तद्वज्रकुण्डलकं दात्रं च केवलमदददर्श ॥ तस्य चिंता प्रादुर्भव
 स्वदर्शितः सुप्रयुक्तास्वमर्थाः ॥ अथ निदानीमद्राग्यदोषा इच्छयमसहसानेन केनचिदनु
 दातुं दहन्यन्नमनोमस ॥ प्रदानसत्कारमुखोचिताचिरं विमुक्तः ॥ मथैरभिगम्य मद्गृहं
 स्वधैर्यावच्छम्भादनास्वादिते विषाददेन्यस्तस्यामवस्थाया मन्यस्तथाश्चाक्रमन्वात
 ष्वनुकम्पावभुव ॥ अथ समहात्मा याचनकजनस्वागतादिक्रियापेक्षया स्वयमेव तद
 णाय संमाननां चकार ॥ अथ शक्रो देवेन्द्र सस्तस्य मासविषतां परिदारिद्र्ये प्रदानाभिमुखतां
 यस्तं महासत्त्वमुवाच ॥ गृहपतेषु धन्यमनन्तापकरीमवस्थामिमां मुपेतस्त्वमपि प्रदानैः

॥ माला ॥

॥ २१ ॥

बुवीमि नियच्छदाने व्यसनामुनागं ॥ इत्थं गतसत्रपि चेत्तत्र शायाया पुनः पूर्वसमृद्धिशोभां
 श्रवधार्थिनः सयमस्वपन्तः ॥ अथ बोधिसत्त्व प्रदानाया समहर्षं विदर्शयं शक्रमुवाच ॥ अना
 त्तोः कृपाणां शयः स्या ॥ इच्छंति याचामरतो न गच्छुः स्वस्य यत्प्रतिकारमार्गं ॥ तेनातुरात्कः कुलपु
 देवि वापि राज्ञ ॥ याश्चाभिनापेन विदर्शितानि प्रसादयन्तार्थिमुखानि येन ॥ मात्सर्यदोषो यच्च याय
 णातः ॥ विद्युत्प्रतापेन चलेध्वने च साधारणो न कविद्यातहतो ॥ दाने निदाने च सुरोदयानां मात्स
 र्यमहर्षं तु मनः प्रदानैस्तु तथैकेन धृतिलभेत ॥ न चात्र मनोरनुवृत्तिमार्गं चित्तं भवानर्हति तत्रि
 ष्या प्रविभवस्य परिपूर्णा कोषकोशगारस्य सम्यक्प्रवृत्तिविविधविपुलकर्मात्तस्य विरुद्धाय ते लो
 नवाय सोऽनुकुलेऽनुकुलोचिततया ॥ समृद्धिमाकृष्य ॥ शुभेन कर्मणा सपन्ना ते जांस्पभिर्भूय भानुवा
 तादपि शिवा परिष्यक्त इव भिकास्यया ॥ अथ प्रदाने प्रतिजृम्भितक्रमः सुखप्रदानेति जनस्य वाच

॥ ज्ञानक ॥

॥ २२ ॥

ती ॥ अजातपशुमिवाकुरुक्षयविघातभाक्केवलपानुदितया ॥ यतो धनं यमेनेभृताश्रया
बोधिसत्वडवाच ॥ अलमतिनिर्वन्धेनात्रगवतः ॥ आत्मार्यस्यास्यगणियानपरकार्यते
यधुक्ते ॥ नैतिस्वर्गकेवलयायचसमृद्धादानेनैवरत्नातिमवाप्नोतिचपुंरां ॥ साकार्यादिना
प्यात्मानंदितिकारुणावशेन ॥ योनास्वादंवेतिसुखानांपरः ॥ रेवैः कस्तस्यार्थस्त्वंगनयास्यार्थ
प्यानसमृद्धिरवेष्यते ॥ एकोरथश्चतुर्विधंविदधातिवर्त्मतेनापरोवृजतिधृष्टतरंतथाप्यः
व्यतिचेत्पुनर्महर्तामनांसिनि यमेन सयाचकानां ॥ एवंगतेपिचयथाभिभयंप्रदास्येमां चैव
त्येनमभिसंगध्यसबहुमानत्रिधमवेशमाराडवाच ॥ यशःसंपन्नेरपिकर्मभिर्जनःसमृद्धि
सा ॥ अचिंतयित्वातुधनशयंत्वयास्वसौख्यहानिममचप्रतारणांपरमार्थसंपादनधीरचेतसाम
प्रदानसंकोचविरूपताकृतं धनेपुनश्चेपिनयतदाशया ॥ नचात्रचित्तंपरः ॥ स्वः ॥ विनः ॥

तोसया ॥ यशःससत्भावयितुंपरिक्षयाधनंतवेदनुनिगूढवानहं ॥ मतिरिहोभानगतोम
वाभिपुरयन् ॥ धनक्षयंनापसिमत्परिग्रहदिदंक्षमेथाश्रविवेचितमम ॥ इत्येनमभि
भवेक्षयासमृद्धाशयावाप्रदानवैधूर्यमुपयांति सत्पुरुषा इति ॥ इतिअवित्तव्य
वृत्तिदृष्टाकेननाममनुव्यभूतेनदातव्यंस्यात् ॥ तद्यथानुस्मरामिकस्मिंश्चिदराणापतन
रुपासिरिताविभूषितपर्यंतमृदुसाहवलास्तरंगासुखसंप्रदर्शनीयधराणि तलेतपस्विजन
लेनचौजसा ॥ अतर्कितः शुद्धमृगैरशंकितश्चवारतस्मिंमृगराजलीलया ॥ स्वचर्माजिनस
दनेनमनोवाक्कायकर्मणाः ॥ आसृज्जम्भितदारान्पाः प्रायः शिष्यसुखासृगाः ॥ तस्यग
दः शृगालोवानरश्च ॥ तेपरस्परसवधनिवद्धस्त्रेहाइववाधवाअन्योन्यप्रतातसंमाननावरु
प्राणिषुदयानुवृत्तलोचरत्यप्रसमाद्विस्मृततेयप्रवृत्ताधर्माविरोधिनाचयशोनुवृत्तापडविज

॥ अथापि पार्थनां तावदनेप्रदिताया ॥ अनार्यनाम्यत्र च नामका भवेन्नयत्प्रदयां विभवेष्टभाविषु
 कार्यनेनापि सादेयमना ह्यसमृद्धिर्नतिश्रुतितां हिमरुपापिविभुत्वादानेस्तुष्टिलोभजयायासु
 र्पादिनाभिभवत्येव च दोषांतस्य हेतो रानमतः को न भजेत् ॥ ज्ञातुं लोकाय सुजरामृत्युपरीतान
 यास्यादपि न क्ष्या ॥ अपि च देवेभ्यः ॥ सम्पत्तिरिव भूतानामधुवस्थिति रायुषः ॥ इति याचकं ल
 थान्यः कल्याणामायमिममित्यवधूय मार्गं नासत्यथ प्रणयने रमते मनो मे ॥ अर्थश्च विस्तारमुपे
 र्मां चैव दाननियमे प्रमादिष्य शक्नु ॥ इत्युक्ते शक्नो देवेभ्यः समभिप्रसादिमनाः साधुसिद्धि
 : समृद्धिमन्विच्छन्ति नीचदाह रौः ॥ स्वसौख्यसद्भादनवेक्षितात्ययः पुतार्यमाशाश्च पलेन चेत
 वेतसामहन्वमुद्रावित्तात्मसंपदः ॥ अहो वनोदार्यविशेषभासतः प्रसृष्टमानस र्यनमिश्रे
 विनः कृपावशात् लो कहितैर्विगातवाहिमावदानः ॥ क्षिरशिववायुना नयत्प्रदानादसिकम्पि

॥ माला ॥
 ॥ २२ ॥

नगतो म्पानसंस्पृशेता इलय शो महार्पतो ॥ यतः प्रदानै रभिवर्षयावका ह्यदात्महा मेघ इ
 पेन मभिसंराध्य शकत आस्य विभवसारमुपसंहृत्य क्षमपित्वा च तत्रैवा न्नर्दधे ॥ तदेवं न वि
 चित्त्यथे विजातकं च भ्रमं ॥ ॥ तिर्यगतानामपि सर्ता महान्मनां शक्त्युत्तरुपादानप्र
 णयतनप्रदेशे मनो जविरुत्तरात्तरुगहननिने पुष्पफलवती वैड्यनीलशुचिसलिलबहि
 पस्विजनविचरिते बोधिसत्वः शशोवभुव ॥ ससत्त्वयोगा वपुषश्च सम्पदावल प्रकर्षादिपु
 र्गजिनसम्पितः स्वतनुरुहवल्कल ॥ मुनिवतत्र शुभुभेतु र्दचित्तस्तरां हु रे ॥ तस्य मे आ व
 ॥ तस्य गुणातिशयसंतृतेन स्नेहमोरवेन विशेषबनरमेव बुद्धिस्मृतया खयः सखाया वभ्रुव
 ननावरुढसौहार्दा इव च सुहृदः समोदमानास्तत्र विहंति स्म ॥ ति र्यकुरावभावविमुखाश्च
 णपदुविज्ञानत्वादिनयनियमधीरया च सजनेषु याचेष्टया देवतानामपि चित्तयनीयावभुवः

॥ जातक ॥

॥ २३ ॥

सुखानुलोमेगुणोधिनि क्रमेगुणानुकुलेचसुखोपरोधिनि ॥ नरोपितावहुणपक्षसंश्रयादि
रुर्गुरुः ॥ सभावसंस्पृक्तगुणक्रमानुगायशोयदेवांसुरलोकमप्यगात् ॥ अथकदाचित्महा
र्षाप्रायमगांलमादित्यविपुर्कषव्यवदायमानसोभंरुप्यदर्पागामिवत्सरुचिरहितमांषन्या
वा पूर्णाशोभेनमगांलेनरसन्निव ॥ निवेदयति साधुनांचन्द्रमाः योषधोत्सवं ॥ तद्यत्क्रंत्यः य
पनतमतिथिजनं प्रति पूज्यसंभारगामनुद्येयं ॥ पश्यंतु भवंतः ॥ यत्तं प्रयोगाविरहावसाना
नशीलाभरणोनतस्मात्पुण्यानिसवर्धयितुं यतश्च ॥ विवर्तमानस्य हि जन्मदुर्गुत्तोकस्य पुण्यानि
चाक्रमसहस्ररश्मीर्यदि यत्ते पुण्ये गुणोद्युयः सः ॥ ६ प्रस्वभावास्तच्चिदानृपाश्च पुंरप्यप्रभावात्
त्यलक्ष्मीर्विस्थन्मानानपि नीतिमार्ग ॥ पुण्याधिके साज्यवभक्त्यमानापर्याप्तमर्षादिव तद्विप
साधनेषु पुण्यपुसङ्केषु मत्तिकुरु ॥ तेनथैतस्यावशासनी प्रतिगृह्यभिवाद्यप्रदक्षिणीकृ

अतिथेरत्युयेतस्य संमानं येन तेन वा विधातुं शक्तिरन्येषां मन्त्रशोचो हंसेवतुं ॥ अस्मदेताग्र
मर्थक्षिनेन कोचर्थो जिवितेन मे ॥ आनन्दशोकतां यायाशस्यैव मतिथि संम ॥ तत्कुत्रेदान
दिति विमृषसमहात्मा स्मृतिं प्रतिलभे अये ॥ स्वाधीनसुलभमेतन्निरवशं विशतेममैव स्व
मयातिथेयं हृदयं विमुञ्चतो विषाददेयं समुपनतमनेन सत्करिष्याम्यहं मतिथिप्रणयं शरीर
कानि शयत्तस्य हृदयं प्रतिजृम्भितः ॥ आविश्रक्ते प्रसादश्च प्रभावश्च दिवौ कर्ता ॥ ततः प्रहर्षा
सादाभरणाश्च काशिरे ॥ पुसक्तमन्दस्तनिता प्रहासिनस्ते डिम्बिन द्राश्च घनाः समन्ततः ॥ परस्पर
सुगन्धिनानादुमपुष्पजं रजः ॥ सुदाप्रवृद्धैरविभक्तभक्तिभिस्तमर्चयामास कृशांशुकैरिव ॥
दुतं शक्रो देवेन्दुसमापूर्यमाणविस्मयकोतुहलेन मनसा तस्य महासत्त्वस्य भावजिज्ञानसया
चीजालवसना सुभास्वरातपविसरावगुणिता स्वनालोकनकृपासुदिशुसंक्षिप्यमाणा ज्ञेयेषु

भयादिराजने किम्बत तीर्थाङ्गकृतिः ॥ अभुस्तनेर्वातुशशाङ्कृतिः कृतिपरात्रकम्पाप्रतिपदु
 त्महात्मा सायाहसमये धर्मश्रवणार्थमभिगतैः सवमानसुपास्यमानस्तैः सहायेपरिपू
 षन्त्यार्वापहनविम्बं शुक्लपक्षचतुर्दशिचन्द्रमसमुदितमभिमिश्रयसहायानुवाच ॥ असा
 न्यः पञ्चदशीयतोभवद्भिः पोषधनियममभिसंवाद्यं द्विर्वायोपलब्धेनाहारविशेषाकालो
 वसानाः समुद्युयाः पातविरूपनिष्ठाः विपुलताभङ्गुरलोलमायुस्तेनैवकार्योऽहमप्रमादः द
 ताणानि पराप्रतिस्था तारागणानामभिभूयलक्ष्मि विभातियत्कानिगुणो न सोमः ॥ अतोतिष्ठि
 भावाभूथिवीश्वराणां ॥ सदश्वत्थन्याहृतसर्वगर्वाः प्रीता इवाज्ञा धरमुद्वहन्ति ॥ पुरोपेर्विहिनाननुया
 तद्विपक्षान् ॥ ३ः स्वप्रतिष्ठादयशोनुवद्वादपुंरापमार्गादुपरम्यतस्मान् ॥ श्रीमत्सुसौख्योदय
 रणीकृत्यचैतन्स्वान्स्वानालयानभिजग्मुः ॥ अचिरगतेषु सहायेषु समहान्माचिंतामापदे

॥ माला ॥
 ॥ २३ ॥

रदेताग्रविदित्राः परितिक्रान्तराङ्कुराः ॥ शक्यनातिथये दातुं सर्वथाभिगशक्तितां ॥ इत्यसा
 कुत्रेदानीमिदमतिथिपरिचर्यावैगुणः निःसारं शारिरकसुखज्यमानं कस्यचिदुपयोगाय स्या
 तमेव खलु ॥ अनिश्चिजनप्रपूजनसमर्थरूपं शारिरधरं ॥ तत्किंसहं विषिदामि समभिगतमिदं
 पंशारिरकेण ॥ इति विनिश्चित्य महासत्त्वः परममिवत्नाभमधिगम्य परमशीतमना स्तस्थे ॥ वित
 तः प्रहर्षादिवसा चलाचलामहिवभुवनिभूतार्णवांशुकावितस्ततः खेसुरदुनुभिस्वरादिशः प्र
 ॥ परमप्राप्त्येव विकीर्णारेणुभिः प्रशक्लमेनं कुसुमेरवाकिरन् ॥ समुद्वहंधारगतिः समीरणाः
 कैरिव ॥ तदुपलभ्य प्रमुदितविस्मितमनोभिर्देवताभिः समेततः परिकीर्त्यमानस्यवितर्का
 तानसयाद्वितीयहनिगगनतलमभिलेखमाने पटुतरकिरणा प्रभावे सवितरि प्रस्फुरितमशी
 तज्येष्ठभिर्ब्रह्मचरिविरागेनादिते सुवनान्तरेषु विदिद्यमानपदिसंपानेषु धर्मकृमापीतो

॥जातक॥

॥२४॥

साहेष्वधगेषुशक्रोदेवामधिपतिब्राह्मणारूपीभुत्वा मार्गपुनश्चइवशुनर्षश्चमविवादशन
दुमन्मन्त्रदेहंमांतीनुमर्हति साधवः ॥ मार्गामार्गज्ञाननिश्चेतनंसादिकंमोहान् ॥ अपिगच्छ
स्तस्य करुणो ना कन्दित शब्देन समाकम्पित रुदयाः ससंभुमादुततरगनयत्तंदेशमभिजगु
यन्नडूः ॥ कान्तारेविप्रनक्षोहमित्यलंसंभुमेगाच ॥ स्वस्यशिष्यगतास्येवसमीपेवर्तसेहिन
पितं ॥ अथोदस्तस्यभूषाभावादनमनमुपनिमन्त्रेणामवेत्यहर्षसंभुमत्वरितगतिःसप्रतोहि
ना ॥ वेदप्रसुप्राइवसुप्राइवसप्राइवसप्रमत्पलजामयैतानिबसहभुक्ता ॥ अथशृंगालो
दधिभाजनंश्रुकेनापिसंत्यक्तमिराधगच्छन् ॥ तन्मेहितावोक्षितयोपयुज्यवनेस्तुतेस्मिन्
उपजातमार्दवानिमनःशिलाचूर्णारंभिता नीवानिपिभ्रान्तेतिरक्तवधनमूलानिपिपित्तान
सत्संगमसौरव्यशीताः ॥ इत्यस्तिमेवुह्यविदावरिष्टभुक्तेनदत्रैवतवास्तुवासः ॥ अथ

मन्त्रयामास ॥ न सन्निमुद्धानतिलानतगडुलावनेविहृद्भस्यशशस्यकेचन ॥ शरीरमेतत्वनल
र्थिसमागमोक्तवे ॥ न चांस्तिदेहादधिकंचमेधनंप्रतिहसर्वस्वमिदंयतोमम ॥ शक्रउवाच
दिधो ॥ शक्रउवाच ॥ उपपन्नरूपमिदमासन्नानुक्रोशेष्टास्यपेतदिहेवतावद्वा नात्तामस
उग्रहाणांमेकर्तुमर्हसि ॥ पश्यमेहाब्राह्मणा देयश्चदिताप्रवराश्चचितंभवद्विधेनातिथिना
समहात्मासंमाननादरादितिथिप्रियतयाचैत्रभिवाद्य ॥ ततः सतंवह्निमभिज्वलंतंकिंचिन्नार्थि
स्मयावर्जितमतिद्वेवानामधिपतिः स्वयंमेववपुगस्थादिव्यकुसुमेवर्षपुरःसरीभिर्मनःश्रुति
विभुषणालं कृताभ्यां पाणिभ्यां स्वयमेवचनेंप्रगृह्य त्रिदशेभ्यः संदर्शयामास ॥ पश्यन्नुन्नम
मस्यमहासत्त्वस्यन्यत्रैवतानेनयथाशरीरंनिशंकर्मशान्तिवत्तलेन ॥ निर्माल्यमप्येवनिक्ष
यावश्चाविस्यद्येयंप्रणामदादराणांप्रत्यादेशोदेवतानांनृणांश्च ॥ अहोवतगुणाभ्यासवासिता

॥ ददीनकरारः सस्वरं पुरदत्रानिदुरनेवां विचूकोश ॥ रुकं सार्थां विभुं भूमन्तगहनेवने ॥ शु
 पिगच्छन्मेकं ॥ कान्तारिणिन्धर्मतर्षकमार्तमाभैः शब्दैः कोत्रमाह्वयेत् ॥ अथनेमहासत्त्वा
 भेज्जुः ॥ मार्गप्रनष्टाध्वगदीनदर्शनश्चैनमभिसमीक्ष्यसमभिगम्योपचारपुनः सरंसमास्वात
 सिहेनः ॥ तदद्यतावदस्माकं परिचर्यापरियहान् ॥ विधायानुग्रहयासौ स्य श्लोकनासि यथे
 त्प्ररोहितमन्त्रान् ॥ समुपनीयो बोचदेन ॥ श्रीनारिर्विस्मरतोऽस्मितावात्रासोऽन्यतावास्थलमनुपे
 गालोप्येनं यथोपलघुमन्त्रजानमुपसंहरत्युपगामपुरः सरं सादरमित्युवा ॥ रुकाश्च गोधां
 मिश्रुणावासासः ॥ इत्युक्त्वा परमशीतमनास्तदस्मै समुपजहार ॥ अवा नरुपाकगुणा
 सिता न्यामुफलान्यदाय सा अतिप्रगुहमेनमुवाच ॥ आश्रानिपक्ता न्युदकं मनोज्ञं छायाश्च
 ॥ अथ शशः समभिसृत्यैनमुपचारक्रियानंतरं संवदुमानमुदीक्षमाणाः स्वराशरीरेणोपनि

॥ माला ॥
 ॥ २४ ॥

तत्त्वनाभिसंस्कृतं मसोपयुज्याद्यतपोवनेवस ॥ यदस्ति यत्स्येति तस्मात्तन्धनं सतं त्रियुक्ते
 कृडवाच ॥ अन्यस्यापि वधना वत्कुर्यादस्मदिधः कथं ॥ इति दर्शितसौहार्दे कथं केवभव
 नात्तामसमदुःखराये शयाया वत्कुलशिरात्मानुग्रहोपायः ॥ तदस्मद्वरिणे ययोगात्सफलाम
 तिथिनाचयोगः ॥ सावास्तु मेतद्विस्तरे न शक्यं तस्यादमोर्ध्वं भवदाश्रयात् ॥ इत्यनुनीय
 धनार्थिसहसेवदृक् ॥ परेणाहर्षेण सत्कारो ह तोर्यहसन्त्यामन्निर्वैकहंसः ॥ तद्व्यापारमवि
 र्मनः श्रुतिस्तिर्वातिभिर्वाग्भिरभिपुज्यते महासत्त्वं कमलं पलाशलक्ष्मीसमृद्धाभ्यां भासुरां कृति
 र्ज्ञानभवत्तत्रिदशालयनिवासिनी देवाः समनुमोदंतां चैव दमानि विस्मयनीयं कर्माविदान
 येवनिकस्यमानानां परिचक्रमधीरसत्त्वाः ॥ जातिर्केयंतद्विरोधिकुचेदंसागोदार्यचेतसाः
 वासितास्य यथामतिः ॥ अहो महतवात्सल्यं क्रियोदार्यं सादर्शितं ॥ अथशक्रजलकस्मीति

॥ जातक ॥

॥ २५ ॥

शयविषयाय नार्थलोकहि नार्थेक्षिताशविमलशक्तो न वै जय न स प्रासाद वा स्पृष्ट धर्माया श्रदे
विम्वनिशा करे ॥ द्वायामयमिवादशैराजनेभिर्विराजिते ॥ ततः प्रभृति लोकेन कुसुदाकर
त्वादेवलोके उपपन्नाः कल्याणमित्रं समासाद्य ॥ तदेवं निर्व्यगता नामपि महासत्त्वानां शक्नु
वात्सल्यात्सं पुज्यते सद्भि रिति गुणोच्चादरः कार्य इत्येवमप्युच्यते ॥ ॥ शनिशशजानय
नुत्तरामिवोधिसत्त्वभुतः किं नार्थं भगवान् लोकहि नार्थं संसाराधनिवर्तमानश्चरित्रगुणवि
सरदमलपत्रिदूर्गमशुद्धलश्चक्रमाः समुत्पत्तिनिवात्पलंचकम सयथाक्रमं श्रुतिस्म
द्वाद्यामसतया समुद्रादस्मन्महामेघ इवाभिवर्धन् विद्वन्मया तस्य यशः प्रकाशं
विमं अथ संस्कारानधीत्य स ज्ञात् वेदान् कृष्टुं कल्पं व्याप्य विद्वद्यशसा मनुष्या
पशुधने समृद्धिं सभिजगात् ॥ सवश्रुमिनाश्रित दीनमहात्मा कुकार्यव्यासद्दोष

इत्यमहतामपितां धनसमृद्धिं संपरित्यक्तै रान्धितां लोकां सान्तिमनोहरां तृणावदया
वृजितमपितं महासत्त्वं यशः प्रकाशत्वात् पूर्वसंसावास्मरणात्संभावितगुणात्वात्पु
जनसंसर्गं प्रविवेकसुखप्रमाथिनं ॥ व्यासक विक्षेपाक्षराय कृष्णा बहुमयमानः प्रविवेकसु
मुद्रमध्यावगाढमिद्रीक्ष्य भेषाभिर्निलवर्णै रनिलवलाकरितै रूर्मिमालाविलासै राधुरित
मितं विमलसलिलाशयः प्रतीकं काण्क्षोपमध्यासनादश्रियासंयोजयामास सुतनुस्त
वेष्टितेन्द्रियो बुद्धनियमै करसोवने वसन ॥ सुनिरिति तत्र बुद्धिशक्तिमिश्रा विहगै रपि स
धिजनं यथासन्निहितेन मूलफलेन शुचिनाशलिलेन हृद्याभिश्च स्वागताशीर्वादपेशलाभित्त
मत्पवहनेन तेन वनेनाहारेणावर्तयामास ॥ तस्य तपः प्रकर्षात् प्रविसृतेन जससा समावर्जि
जनोपभोगयोगं मूलफलमनुपूर्वेण सर्वेण सर्वमंतर्ज्ञापयामास ॥ बोधिसत्त्वोपि ध्यानप्र

गश्रदेवसभायाः कुर्यात्कारकति केचनुमणल आन्यलं चकार ॥ सम्पूर्णं पापितदिदं शश
 तकारहासनः ॥ शशाक्षितिलकश्चन्द्रः शशाक्षितिकीर्त्यते ॥ तेषु इभृंगालवानरास्ततश्च
 शकुनुरुपादानप्रवृत्तिदृष्टाकेननामनुष्मभुतेननदातव्यं स्यात् तथातीर्यगतां अपिगुण
 जानकं सुखं ॥ ॥ नपोवनेस्थानामप्यलङ्काररुपागरीर्यं जगेगृहस्थानामिति ॥ तयथा
 गणविशुद्धं भिलक्षितं क्षिति तलतिलकरुभूतमन्यनमं महद्वाक्साकुलं गगणतलमिव
 तिस्मृतिविहितानराप्यजातकसाधेनगम्यवद्भन्वसमाननीयानतिथीन्गुरुश्च प्र
 वृत्तासं तत्प्रागशौर्यादधिकश्चक्रासोनिशाकरस्यवशरादिश्रुद्धं समग्रशोभाधिककानि
 मनुष्यविक्रमशरामनुष्यलोकं ॥ गुणप्रियैर्दातुमिरत्यर्थं प्रतिग्राह्यमाणाविभवत्वात्
 इदोषः संवाधं प्रमादस्तदभूत् धनार्जनशराक्षमार्तिभाविद्यान्भूतां प्रवज्यामनुष्य

॥माला॥
 ॥२५॥

विदयास्यपायसप्रवज्याविनयनियमपरेवभूव ॥ गुरुपदेशमाग्रात्प्रवृजितगान् ॥ प्र
 त्वात्प्रसमाभिलक्षितत्वाच्च श्रेयोर्धीजनस्तद्गुणगणवजितमतिस्तथैवाभिजगाम सतंगुह
 विवेकसुखप्रमार्थिन्यासंरुविक्षयान्प्रायकरणावदुमन्यमानः प्रविवेकाभिरामतयादक्षिणस
 राधुरितप्यर्पन्तं सितसिकतासीराभूमिभागां पुष्पफलपल्लवालंकृतविटयैर्नानतिरुभिजो
 सुतनुस्तपसातत्रसरेडस्तयसागतम् ॥ नवचन्द्रइवव्योमिकानित्वेनाकशःकशः प्रशमन्निभृत
 गौरयिसोन्यगम्यत ॥ ॥ अथसमहात्मा प्रादानोचितत्वात्नपोवनेपिवसनकास्त्रोपवतसति
 त्वाभिस्तपस्विजनयोग्याभिर्वाग्मिः संपूजयतिस्म ॥ अतिथिजनोपयुक्तशेषेणाचयात्रार्थं
 समावर्जितहृदयः शक्रोदेवेन्दुः स्थैर्यजिज्ञासयानस्यमहासन्त्यतस्मिन्नरं यायतनेतापस
 ध्यानप्रसन्नमानसतयासंतोषपरिचयादनधिमूर्छितत्वादाहारेस्वशरिरेचानभिष्वङ्गावन्तम

॥ जातक ॥

॥ २६ ॥

न द्वापहेतुं मनसि वकार ॥ सतरुणा विंतरु पणां न्यविश्रायते राक्षस प्रयोजनमभिनिम्याया
भाहतिः सतो वनियतो न्ना कुत्र नामन विशन्ने नृणा यरा जलाशयाः ॥ विस्मिततरमना लु
रापवनपुदेशे निदाय कालानिलवत्समग्रवीरुत्तूरातरुगातरुगर्गायरासमृद्धावियोज
कण्ठितमर्तिवर्तमानो ध्यानसुखशेषातमनास्तत्रामृतनृप्रदविविजहार ॥ अविस्मयः शु
क्लेन तस्या दुतरुयेता संतोषथे र्येता समभिद्रुविस्मयः ॥ सामर्थ्य इव स्तस्य महासत्त्व
यतो वृक्षगारुयमास्थायोतिथिरिव नामभूत्वा पुरस्तात् प्रादुर्भूत ॥ सपीतमनाः समभिगम
मास ॥ भूमी भावानुतस्याभिमतमुपनिमन्त्रणमवेत्यसमहात्मा ॥ दिक्ताह प्रहर्षविक
नंसमस्ततस्मै ददौ स्वयं मधुञ्च सुदैवतृप्ताः सतथैव प्रविश्यान्नां गारं ते नैव पीति प्रा
पिचानितथैव व्रतकारे परतः प्रादुर्भूत सोपि चैतं प्रसुदिततरमनास्तथैव प्रतिपूजयाम

प्राणांतिकैरपि ॥ अथ शक्रः परमविस्मया विष्टरुदयसः प्रहर्षादस्ये प्रार्थनामात्रापेक्षं वि
मभिप्रपद्यतयः प्रयोजनमेतं पर्यपृच्छत् ॥ वधुन प्रियातु शुमुखान् विहाय न सो गत्य परि
परिभूय भोगान् शोकाकुलं वधुजनश्च हित्वा ॥ न हेतुना ल्येन हियांति धीराः सुखोपरोधिनिन
गुणा प्रवेशिव शोके ते वं भवतोपि बुद्धिः ॥ बोधिसत्त्व उवाच ॥ श्रुयतां मार्घ्ययन्त्रिमितोयं म
रुद्वेर्लोकानुत्थानुमिति स्थितोस्मि ॥ अथ शक्रो देवेन्द्रो नायमस्मरुता श्रियत इति सम
प्रदानेन बोधिसत्त्वमुपनिमन्त्रयामास ॥ अत्र ते नायस जन प्रतिरूपे सुभाषिते ददर्शिका स्यप
सात्त्विकभूतसंतोषः शक्र उवाच ॥ दानुमिच्छसि चेन्मर्त्यमनुग्रहं करं वरं ॥ हृगौ न स्मादहमि
श्वलक्ष्णं ॥ येनाभितप्रमतिरेति न जानुनृपिं लोभानलः सहृदयं मम नात्युपेयात् ॥ अथ
सम्प्रादितमतिः पुनर्बोधिसत्त्वं साधुसाधिति प्रसास्य वरेणोपछन्दयामास ॥ अत्रापि ते सु

यायापरिभूषमासा ॥ आहारविशेषानुत्सुकः स्वस्थमतिस्तथैवविजहारः ॥ न क्वचिदुर्ल-
 नास्तु शक्रो देवे देन्दुस्तस्य तेना वस्थानेन स्थिरतरा गुणसंभावनस्तत्परीक्षा निमित्तं तस्मिन्त्र-
 ये योजयामास ॥ अथ बोधिसत्त्वः पुन्याभनराणि शीर्षाणि यत्ता निसमाहृत्य ते हृदयस्थिते रतु-
 तयः श्रुतवतां समृद्धानाममन्तरः ॥ संतोषश्च वनस्थानां गुणाशोभाविधिः परः ॥ अथ स-
 त्सत्त्वस्य व्रतकाले हुताग्निरोत्रस्य परिसमाप्ता प्रजया स्थितिं विजयति दिक्षु यदि शोभ्यते लोक-
 भिगमाच्चैवं बोधिसत्त्वः सागतादिप्रियवनपुरः सरणाहाः कालनिवेदने नोपनिमन्त्रया-
 द्यविकसन्नयनास्य शोभः सिद्धे मनः श्रुतिसुखे अभिनन्दयामास ॥ कृद्वोपलक्षितद्वय-
 ॥ तिष्ठामोद्येन तमसोरात्रं मतिनामयामास ॥ अथ शक्रस्तस्य क्षितिये तृतीये चतुर्थे पञ्चमे-
 जयामास ॥ इति भिक्षुनां कृपायास विवर्द्धितः ॥ तेनिसंकोचदीनत्वः ॥ शे

॥ माला ॥
 ॥ २६ ॥

क्षं चिदशपरितक्षी सत्यं कृमवगं स्यात्समुत्पत्तिरभयाशङ्कः स्वयं मवेव पुर्दिच्छादु तशोभ-
 यपरिग्रहाश्च ॥ आशंकुशंनुबवसत्यकुचनयः परिक्लेशमिमंश्चितमि ॥ सुखोपपन्नान-
 नितपोवनानि ॥ वक्तव्यमेतन्मयिमन्यसे चेत्तको नुरुलं नौर्हसितद्विनेतुं ॥ किन्नामतय-
 पंसमप्रयत्नतः ॥ पुनः पुनर्जातिचितीव डरं जेरं विवक्षाधिविरूपतावर्तव्यमित्याकुलता-
 समाश्वासितहृदयः सुभाषितेन चाभिपुसादितमतिर्युक्तमित्यभिपुज्यत दस्यवचनं वर-
 स्यपवरं तदृणीय्यदिदमि ॥ अथ बोधिसत्त्वभयभोगसुखे च नास्थः प्रार्थनामेवः मवदन्-
 हमिमं देवानां पवरं वरदानान्मनोभिलषितो भुयात् प्रभुत्वमर्थानभीप्सितविशालतरा-
 मथ शक्रस्तयास्तस्य संतोषप्रवणमानसः ॥ तया सुभाषिताभियञ्जितया भूयस्यामात्रया-
 ते सुनिजनप्रतिरूपे सुभाषितो प्रतिप्राभूतवसीतरापीत्याप्रयच्छास्य परं वरं ॥ अथ बोधिस-

॥ ज्ञानक ॥

॥ २ ॥

त्वः केशविद्योगस्यैव उल्लभतामस्य प्रदर्शयेन वरचा श्रौपदेशपुनरप्यसौ धर्मदेशयामास
समवापुर्वंति वरां प्रसादाद्यशसः सुरवाच ॥ येनाभिभूतद्विषनेव सत्वाः सद्येव हिर्मम इर
शस्यपुनरुवाच ॥ स्थाने प्रप्रजितान् कोर्तिरनुरक्तेव सेवते ॥ न दूरं प्रतिगृहीष्य मदवापि
शन कूर्वन्ति सुवाच ॥ भ्रातृणामपि नैव जातु वालं न विक्षयचेव मालयेयं न च तेन निवासस्वेड
नन ॥ आपदां मूलभूतं वालं चाधममिष्यते कुरुणा श्रयभूतस्यास्य विशेषतः कृपालुर
धन्विदपि शक्यते यदि वालं चिकित्सितं ॥ तद्विनो योगनिर्यत्नः कथं स्यादिति मदिधः इत्यं
कुमिद्वति ॥ अनुचितविनयार्जनं कर्मोहितमपि चाभिहितं प्रकुप्यति ॥ इति परितो न माने मो
क्षपायः ॥ इत्यग्न्यासुरश्रेष्ठ कुरुणा प्रवर्गोरपि ॥ वालस्यादयभूतस्य तदर्शनमपीष्यते ॥
भाषितरत्नानामर्थः कश्च न विद्यते कुरुमाजलिचक्षीत्याददास्य चापि नैवरं ॥ अथ बोधिसत्व

निवासः सह तेन शक्रसंभाषणं तेन सहैव भुयादेवा प्रयच्छ ॥ शक्र उवाच ॥ अतिपक्षयान इव खलु
सिधीरदर्शनलालसः ॥ अथ बोधिसत्व सज्जनमारात्म्यमस्य प्रदर्शयन्नुवाच ॥ श्रुयतां मार्य येने
चनमपि नरुक्षमां जनयति तत्सहि नोपसंहितं ॥ असथ विषयभूषणाः सदा हितमिच्छन्त्ययितुं
रुयमिदमिति चाभिनश्यतोभि हृद्रुप्रसादः पुनर्वरैर्गोपनिमन्त्रयामासः ॥ कामं संजोषसाकृत्य
चेव समस्तया ॥ प्रयुक्तनिडः खेहिपरास्या प्रतिग्रहः ॥ अथ तस्य परामुपकर्तुं कामतामवेक्ष्य
मन्त्रं शयदोषवर्जितं मनुश्चदिक्ता प्रतिपत्तिपेशलं ॥ विशुद्धशीलाभरणाश्चदिक्ता प्रतिपत्ति
वितेरत्नाकरवत्त्वचमवान ॥ अपि च ॥ यदभिप्रार्थितं सर्वं तथैव भविष्यति ॥ रदामि च पु
नार्वादिबोकसांवरं ॥ न मासुपेयाः पुनरित्यभिज्वलनं निमंवरं दैत्यनिमूदनं वृत्तं ॥ अथ शक्रः स
यमचिच्छति दर्शनं मम ॥ भवान् पुनरेन छनिकेन हेतुना वरं प्रदिक्ताभिगन्तव्यमेततः ॥ बो

स॥ ददासि मे यदि वरं सङ्गुणा वा स वा स व ब्रह्मणे नेनेदमपरं देवेभ्यः न वरं वरं॥ अथोदयिभं
 डरनः स्यात्॥ ननु त्वां शक्रो देवानाधिपतिविस्मयवशात् साधुसाध्विनेन स बहुमानमभिप्र
 यिमुभाषिते॥ अथ बोधिसत्त्वप्रातिकुल्यात् किंष्टे सत्त्वसम्पत् विगृहावरसंप्रतियुतोपदे
 वेतुः स्वसमुपेयां वरमित्यहं ब्रह्मणा॥ शक्र उवाच॥ अनुकम्पो विशेया सतामापन्नो
 सुरापिसनकत्वा न दर्शनमपीदृशि॥ बोधिसत्त्व उवाच॥ अग्रेत्यामार्गपस्य त्वन्नभवान्॥ क
 र्त्तव्यं वै वीर्यविक्रान्ता प्रयोगस्यापात्रमिति गृह्यतां॥ सुनयवदनयत्रयस्य परमपि चात्र निवो
 मोहदग्धेहितवादिष्वपि रोषरुशभावेरभसे विनयाभिषोगमाया हृदकस्तत्र हिताथना
 ते॥ ननु त्वां शक्रः साधुसाध्विनेन मभिनेन सुषिताभिप्रसादितमतिः पुनरुवाच॥ ननु
 सत्त्वः सर्वाविभ्यां सुरवातो स जननस्य प्रदर्शयंश्चक्रमुवाच॥ वीक्षय धीरं शृणुयां च धीरं स्याम

॥ माला ॥
 ॥ ३ ॥

वरवलुने धीरं श्रुति त उच्यतां तावत्॥ किं त्र धीरस्तवा कर्षिष्वदकाशपकारां॥ अधीर इव पना
 र्थयेने मे धीरदर्शनमेवाभिलषते मतिः॥ वज्रतिगुणपहेन च स्वयं नयति परानपितेन वत्सना॥ व
 धयितुं सशक्त्यने॥ इति मम गुणपक्षपातिनी नममि गुणपक्षपातिनि॥ अथेने शक्रः साधुपपत्र
 गन्तव्यान् सर्वत्र कृतवत्तु कृपेया प्रंतमेव ते मनुग्रहं बुद्ध्या त्रयहीलुं वरमर्हसि॥ उपकाराशया भक्त्या
 येष्वेव बोधिसत्त्वस्तु यहितकामनया प्रदानानुत्तर्षावत्पमसे प्रकाशयन्नुवाच॥ त्वदीय
 तिपतिपेशलं॥ विशुद्धशीलाभारणाया च काममस्य रेणां वरसंपदं ब्रह्म॥ शक्र उवाच सुभा
 मे च पुनस्तु त्वं वनमस्मिन्नुभाषिते॥ बोधिसत्त्व उवाच॥ वरं ममानुग्रहसम्पदाकरं ददासि चे
 शक्रः मामर्षवदेन मतिविस्मये मान उवाच॥ माता वशोऽप्यनेन विधिना तपःश्रमे जने
 ॥ बोधिसत्त्व उवाच॥ अलं ते मयूषगायेन समनुनेन्याम्यहं मन्नं भवतं देवराजं॥ ननु सा वदा

॥ जातक ॥

॥ २८ ॥

शिरापानुहतिनायेबहुमानविचेष्टितमसमवधानकाम्यतावाभवतिभवताकिंतु ॥ नि
सौम्यादपिदर्शनातव ॥ अथशक्रः प्रणामप्रदक्षिणीकृत्याचैर्नंतत्रैवानुदधे ॥ प्रभाताय
त्रगाडूतानिचानेकानिप्रत्येकबुद्धशतानिदिवायतावद्वपरिकराश्चपरिवेषणासजान
प ॥ इत्याचतापसजनोचितयाभिरेमेध्यानप्रमाणनियमेनसमेनचैव तदेवंतपोवन
म्यासत्पुरुषेगोति ॥ दानप्रतिसंप्रहर्षणायामपुनेयं ॥ लोभद्वेषमोहवाग्यविगर्हायांकल्या
नानिशयाकरः सभगवान्प्रागेवाभिसंबुद्ध इति ॥ ॥ इतिअगस्त्यजातकं समाप्तम् ॥
तत्त्वः किलस्वमहात्म्यकारुण्यमिपुत्रोजगत्परित्राणाध्याशयः प्रदानदमसंयमसौरन्यादि
बभूव ॥ ३ः संसृखंवायदभुसुजानांतस्यापिरातलदभुनथैव ॥ अतपुजारशरादशिरासे
पंदहशेवशास्त्रनयेषुलोकस्थहितोदेयेषुविनिग्रहप्रग्रहयोः प्रवृत्तिर्द्विर्मापरोर्धनचकार

पालयतसत्पत्यागापशमप्रज्ञादिभिश्चपरहितपरिणामनास्तविशेषादानकर्मैर्विधिं संभा
वृजितावजोरागः पशुयक्षाः परवधदशातद्विषयमभिजग्मुः ॥ अपगनासर्वोपडवात्वा
मीक्ष्यतद्विषयंतत्रिवासिनांपुरुषाणांमाजांस्तपहर्तुंनेवामभिलाषोवभूव ॥ तेपरेणापि
तिशयानृपस्यममेतियत्रैवबभूवबुद्धिः ॥ सेवास्वरशापरमासतस्मादोजांसिहर्तुनवि
जनसत्त्वोपहर्तुमर्थनेर्षापरस्परमवेक्षेतदभुत ॥ किन्नुबल्विदंमार्घाः अस्मत्प्रभावप्रति
त्यमुपागतास्म ॥ अथनेयशात्रास्त्रावर्णमानानेमभिनिर्मायसमनुचरंतोददराः ॥ प्र
वृत्तनरुकुसुमैर्विरचितामालासुदहंतंदक्षिरातोविन्यस्तदरापरशुमेकाकिनेनजुवर्तनवा
नरुवंविक्केनिर्जनसम्पानेतस्मिन्नराणेविचरन्नेवमेकाकीकथनेविभषाति ॥ सतानालोक
शाचानावानिमर्शरोडाप्रवृत्तिरिति ॥ सहायमध्योपहिचर्तमानोविशातयः स्वस्त्ययनेरूपेन

निरिशरुपममात्रं वा दुर्लभं प्रसन्नकानि ज्वलितश्च तेजसा भवेत्प्रमादस्तथासि तिमिमेभयं प्रसाद
 नायाश्चर्यं यो बोधिसत्त्वः शक्रप्रभाको यह तं प्रभूतं दिव्यमन्नपानं दृष्ट्वा ॥ शक्रोऽपि निम
 त्तान्नेकांश्च देवकुमारान् ॥ तेनात्र पानविधिना समुनिर्महर्षं सत्तर्पयन्मुदमुदारतरामवा
 चनस्थानामप्यलङ्कारत्वा गतो र्यं प्रागेव गृहस्थानामिति ॥ त्यागतो र्यं गालङ्कृतं यस्वा
 लङ्कारामित्रसम्पर्कगणो संनोयकथायां तथागतमसाल्ये चास्वं पूर्वजन्मपि सुभषितर
 त्तम् ॥ नयरडः स्वातुराः स्वमुखमवेशंते महाकारुणिकाः ॥ तद्यथानुस्मरामि बोधि
 त्यादिभिलोकां नुग्रहानुकुलैर्गुणानि शयैरभिवर्द्धमानः सर्वसत्त्वमैत्रमना मे शिवलोनामराजा ॥ माला ॥
 गोसौशरं च अपराममर्शं ॥ नरेन्द्रचूडाधृतशासनस्य तस्य त्वलङ्कारवदाशशरं ॥ विस्मयतु
 वकारतस्य ॥ हिताशयत्वात्त्रयनेपुराणचपरीक्षकस्येव पितुः प्रजासु ॥ तस्यैव शर्मणा प्रजाः ॥ २८ ॥

॥ माला ॥
 ॥ २८ ॥

धे संभारकिं विभिर्वर्द्धमानस्य कदाचिन्नुस्मिंश्चिदपराधेयशानामधिपतिना स्वविषयात्पु
 त्वात्वाच्च नित्यप्रवृत्तविविधोत्सर्वपरयासंपदासमनरुपं प्रमुदितनुष्टपुष्टजनमभिस
 रणापियत्वेन संप्रवृत्ताः स्वकर्मणि नैव तद्विषयस्थानां हर्तुमोक्षः प्रसहिरे ॥ तस्य प्रभावा
 तु न विसेहिरतो यदा च परमपि प्रयत्नं कृवंते नैवं शक्नुवंति ॥ कस्यचिन्नद्वियनिवासिनो
 वपुनि घातयोग्याविघातयसिद्धिमया विशेषाः ॥ न संति चेष्टामथवा प्रसर्वं यथाभिधान
 ॥ ॥ प्रत्यारण्यचरमन्यतमंगोपालकं सशास्त्रेण द्रव्यादुममूले सापानकं सत्रिषर्गसंपन्नं वै
 र्जन्यात्तनं प्रशेदितविलासेन गायन्तमासिर्न समुपेत्य चैनमुचुः ॥ भोगवांसरक्षणाधिक
 लोकाविवित् ॥ कुतो वाभेत्यमिति ॥ यथापुचुः ॥ किं त्वयानश्नतपूर्वाय शेषानां पि
 हयेतः ॥ यतः कथंचिन्यरिमोक्षमेति शौर्यादवज्ञानमयोपिलोकः ॥ तेभ्यो नृमेदः पिशिता

॥जातक॥
॥२६॥

शनेभ्यः कथं भयंतेः स्निग्धराशसेभ्यः ॥ विविक्कगम्भिरभयानकेषु सहायहीनस्य वनांतरेषु ॥
रथशकोर्यं किमु न पिशिताशनेः ॥ तेन गेरु इवारगोपात्रावपि यथादिवा ॥ जनान इव वैके
कथय कथयता वद इकीदृशो र्यपुष्पाकस्य स्य यनं विशेष इति सतान प्रहसन्नुवाच ॥ अ
शरदमनेन मनोजवकुशोभः ॥ कुनकपरिघपीनलम्बबाहुर्दृष्यमभिभेक्षता विक्रमानरे
नरुवाच ॥ आश्चर्यं वरुदं ॥ एवं प्रकाशानुर्यतिप्रभावकथं नुवः श्रुतपटनयानः अ
जनोऽसावकुलुहरो वा ॥ विवर्जितो भाग्यपरिशयादा कीर्त्या नरेन्द्रस्य यतो न्यूपेयः ॥ नदति
किं कृपामयस्य राजप्रभावो यदस्या मानुषान प्रसहंते विवदनिवासिनं जनं हित्तिनुमिति ॥
स्त्राणाः ॥ मैत्रीतं स्पवले ध्वजा गशवलं त्वाचारमात्रं बलं नासौ वेति रूपं न चाह परुषं सम्य
उर्जनधनं गन्धर्वश्च नालम्बतु ॥ स्वभादिगुणा शतसमुदिनो यमस्या कं स्वामी तेनास्य न प्रस

गुणा कौतुहलेषु भवति नगरमेव युक्तं प्रवेष्टं स्यात् ॥ तत्र हि भवेतः स्वधर्माविरागाद्यवस्थि
जनशेषवत्तान नृपतिगुणा क्षिप्रहृदयं तत्कीर्त्या श्रया लुति मरुतमिव स्वल्पयनमिव च
नदिशया सुयं सवस्यं तद्गुणा प्रत्यक्षो गोप विष्णुयेति ॥ अथ ते यथाः स्वप्रभावप्रतिघातानां
जगुः ॥ प्रायेण बलमन्दा नाम सवर्ज्वलितं मनः ॥ यस्मिन् बलनित्कीर्त्यातिद्विषेण दस्यते
म्यराजानं संदर्शनकाले भोजनमया चंत ॥ अथ सराजा प्रमुदितमना तदधिकृतान् पुरुषान्
मुपहृतं राजार्हं मपि भोजनं हरितनृणामिव व्याघ्रानेव प्रसृष्ट इनेवं विधं च भोजनं वयमहं
दीर्घपेङ्गलके कलरोऽनयनानि स्फटितविरूपघोणानि ज्वलदजकपिलकेशश्मश्रुनि
रोचते ॥ यावता दशमचिह्नतामिति ॥ यथा इव ॥ अत्युष्माणि मां सानि नरगां रुधिर
पिशाचाः खल्विमेन मानुषास्तेनास्मदीयमन्नपानं नाभिलषन्तीति निश्चयमुपजगा

पु॥ इत्युक्तसंगोशलकः प्रहास्येनामुवाच॥ जनः स्वल्पयनेनार्यमहतापरिणत्यने॥ देवेभ्यो
 वेकोपिनिभयोविचराम्यहं॥ अथेनंनेयक्षाः कुतुरुल्लावल्पात्सादरमुक्तासयनइवाचुः
 भुयतांयाइशोयमरमाकमन्युनः स्वल्पयनेविशेषः॥ कनकगिरिशिलाविशालवक्षाः
 नरेन्दुः॥ इहशोत्माकंस्वल्पयनेविशेषः इत्युक्तासमर्षविस्मयत्ताम्यक्षान्नवेशमाराः पु
 अन्यदुतत्वादधवाश्रुतोपिभवस्तुविप्रत्ययतो नरुदः॥ शङ्खगुणान्वेषणाविक्रवादेशे
 हलिवोभाग्यविशेषंयज्ञादेशदेशकांनारादिहागतास्थ॥ यशउशचः॥ भद्रमुखकथय
 ने॥ गोपारकडवाचा॥ स्वमाहात्म्याधिगतः प्रभावोयमरमाकं महाराजस्य पश्यतमहावा
 म्यङ्गुगौरक्षति॥ धर्म्यतत्पनयोनतीनिनिकृतिः पूजार्थमर्थः सनामित्याश्चर्यमयोपि
 प्रसहंतेविषयनिवसितंजनहिंसितुमुपद्रवाः॥ अपिच॥ कियदहंवः शक्यामिवकुंनृपति

॥माला॥
 ॥२६॥

स्थितार्यमर्षादनित्यशेमसुभिक्षन्वात्पुसुदिनसमृद्धमनुद्धतोदानवेषमत्यागतातिथि
 मेवचप्रहर्षादन्तंजनंइष्टारत्नोयगावित्तरमनुमास्यने॥ सत्याश्रुगणवहुमानो ज्ञावन्पयां
 तानमिनोजनिसामर्षहृदयाभावप्रयुक्तयातयापिनथ्ययातदुगाकथयानैवमदिवसुय
 स्यते॥ प्रदानप्रियतांतुसमभिबीक्ष्यतस्यराजस्तेयक्षास्तदधकारचिकिषचः समधिजग
 रुषान्समादिदेहा॥ क्षिप्रमभिरुचितंभोजनंवात्स्याभ्योदिवतामिति॥ अथनेयक्षासमु
 र्महर्षीमइति॥ ननुत्वासराराजासमधिगम्येनानब्रवीत्॥ इत्युक्तातंइष्टाकरालवदमानि
 श्रुनिविकृतमिषणानिस्वान्येववपुंविप्रत्यपर्यत॥ अथकिदंभोजनंयुष्माकमुप
 रधिराणीच॥ अन्यन्नपानं पद्याक्षयक्षाणांमंततःवृत्त॥ ॥समभिबीक्ष्यचैनात्मराजा
 जगाम॥ अथतस्यनरेइत्युक्त्वाकरुणात्मनः॥ भूयसीकरुणातेषुसमभुदुद्धवेत

ज्ञातक

॥३०॥

सः॥ करुणोक्तानुहदयश्चनान्यशाननुशोचनियतमीदशमर्थचिंतयामास॥ दयाव
क्तपविघातेकरसश्चमः॥ शक्रस्याप्यहितान्यासान्किंस्विकृष्टनरंततः॥ एवंविधाहार
दानुनाशं॥ तत्कथमिदंनिमरुमेवामीदशाहारसंपादनादकाहमपिनावत्यरिहिसा प्राणा
पिनपङ्कजानांसमानदेयानिमुखानिकर्तुं॥ भवतुपुष्टं॥ स्वतःशरिरान्स्थिरपीवराणिदा
रयः॥ स्वयंमृतानांहिनिष्पन्नकणिभवंनिर्मासानिविशोणितानि॥ प्रियाणिचैषानहितानि
चैतेतथैवधुतर्षपरिक्षामनयनवदनानिफलाशापणयत्वादधिकतरविघातानुरमनसःक
जाकरस्य॥ करोमिकायांनियोययोगादन्यर्थरवेदं॥ शनिविनिश्चित्यसमहान्माप्रहर्षोऽस
शाणितानिधुतानिलोकस्पहितार्थमेव॥ यथानिथेयत्तमुपेयुरयमहोदयःसोऽप्युदयो नमस्य
अर्थिनात्मगतेऽरवेयाश्चादेवेनदर्शिते॥ ज्ञातुमर्हतिदातेचप्राप्ताःकालमतःपरं॥ अथराजा

देश॥ अथतत्पराज्ञोऽमात्यास्वमांसशोणितप्रदानव्यवसायमवेत्यसंभ्रमामर्षवाकुलरुद
हिताहितकममनवेक्षितुं॥ नचैतविदितंदेवस्ययथा॥ यद्यप्यजानामहितोदयायतनस्यिमा
भविदेवराज्यश्चमंलोकहितार्थमेव॥ स्वमासदानवसायमस्मान्त्वनिश्चर्यान्मार्गमिमंविम
हिनयनवान्कृत्यनयप्रजानो॥ मेदोवसाद्यैस्त्रिदशामवेष्टुप्रीतिंहुताशाभिहुतेर्ब्रजंनि॥
दास्यकार्यानुरागस्त्वयमस्मानेवमुपचारयथाभुंशयति॥ यश्चानाममीषामर्थेसकलंज
रायताकेनवास्माकंस्वाम्यर्थविनियोज्यमात्मानिविनिगूढपूर्वाणिमांसशोणितानियद
विश्रमानेनास्तीतिबुधादस्यद्विधःकथंनदास्यामित्यसत्यम्याविस्यष्टमपियाचितं॥ धर्म्यव
वस्थाममकाप्रजानो॥ यतःप्रजास्वसमीक्ष्यमाणाःसारंशरीरादहमुद्धरिष्ये॥ कश्चप्रभाव
पुण्यवित्तम्भगर्भमभिषियतेभवद्भिःकिंहुनेयमस्मास्वैवंनिष्प्रायतायदपरिक्षीणोष्वेव

यावत्तत्तावदिदमत्रानुसुद्धमं ॥ प्रत्यहं नदन्वेष्टं किन्तुः संमतः परं ॥ निर्दयस्याप्यश
 रारपरायणानां कारुण्यं श्रुत्वा शिबमानसानां ॥ प्रत्यहं चैषां दहतोऽस्य मर्यदुःखं निंयास्यति क
 राघातं कुर्यात् ॥ नहि स्मराम्यर्थिनयागतानामाशाविपर्ययासहनप्रभातिहिमानिलम्रा
 तोदास्यामिमांसानिसशोनिनानि ॥ अतोऽन्यथाकोहिममक्रमः स्यादिनागतेष्वर्थिषु पुके
 तानिसम्यगुत्तुक्षयापीदितविग्रहाणां ॥ जीवतोपि च कुतोऽहमन्यस्मान्मांसां समासेमामभिगम्य
 तः कथं नाम प्रतियास्येति ॥ तदिदं मन्त्राप्रकालं ॥ उद्यत्वा स्येव सदा तुरस्य कडेवरस्येष्ट
 इमस्थीनीकृतनयनवदनशोभः सशरीरमुपदर्शयंस्तान्यक्षानुवाच ॥ अमुनिमांसा निस
 मस्यात् ॥ अथ ते यक्षजानं तोपितस्य राजतममथाशयमसुदुत्वादश्रदधाना राजानामूचुः ॥
 राजानुमंतमिदमेवामिति प्रमुदिनमनाः शिरामोक्षार्थं वेशाभाजाप्यनामिति समादिदेशः

॥ माला ॥
 ॥ ३० ॥

नरुदयावत्तमीदृशं किञ्चिदथस्नेहवसाउचुः ॥ नार्हति देवः प्रदानं हर्षा निशयादनुरक्तानां
 यमाने दराधसानां ॥ परोपपीदार्जितवृत्तितुष्टिरेवं स्वभावा नयजातिरेकां ॥ सुखेष्टसक्तश्च
 विमुञ्च ॥ असंशयनप्रहसंतस्तेन धीर्यशुभं चरदेवलोकं ॥ अनर्थपाशित्यहतास्तथा
 ति ॥ सत्कारपूतं भवदीयमन्त्रमेवां किल नैव रुच्यं ॥ कामनात्मदिधजनाधेयबुद्धयो देवपा
 ले जगदनाधिकर्तव्यमिति कोयं धर्ममार्गो देवस्य ॥ अपि च किं नूनेयमस्मात्स्वेवं निःप्र
 यदपरिशीतोष्णमिषुस्थानि देवदानुमिच्छति ॥ अथ सराजानानमात्यानुवाच ॥ सं
 र्मववस्था सुपुरुषाः सनस्वयं बुजेयं यदि कापथेन ॥ अस्मद्गताचारपथानुगानां भवेद
 प्रभावे जगदर्थसाधुर्मात्सर्यहर्षाल्पहृदो मम स्यात् ॥ यदपि चास्यत्येव बहुमानावर्जितं
 खेव त्वां सशोणितेषु स्थानि देवोदानुमिच्छतीति अत्र बोधने व्यामि ॥ नखलु मेयुषा सुप्र

॥जातक॥

॥३१॥

निहनविषयः प्रणयमार्गो विस्वम् विरहान्परिश्रमागहनउरवगाहो वा किं तु ॥ धनेननुत्वं
धनः कुरोषु ॥ विवर्द्धनेष्वर्थिजनार्थमेव सन्निधमानेषु च मे दृष्टुं ॥ गात्रेषु मांसोपचयो
भवत् ॥ स्वान्येव मांसानि यतोऽपि दिग्भूयैव याचन इमेव पुण्यान् ॥ तदन्तमसदति
मिमांसितव्यपि चित्तावदेतत्प्राप्तं ॥ स्वार्थमन्नादिदित्सन्नं कथमात्युतिषेधयन् ॥ साधु
यतामसत्ताचिद्यशसुत्तमार्गावरणं मतस अनुमोदनानुग्राहचनः स्वत्वत्र भवन्तः शोभ
स्त्वर्थिजनोधिगंतुन देवतारा धनयापिशक्तयः ॥ सर्वविधंचार्थिजनेषु पेतरदेहविना
मावारमर्हन्त्यत्र भवन्त्यनुनीयसराजास्वां पर्वदमाहुर्यवैद्यान्यथ शिताः शरिरे मे
नुमर्हन्ति देयस्यास्य प्रतिग्रहान् ॥ तेन थैस्तुक्ता जनिपूदरवराजोरक्तचंदनरसाभिनामुं
सन्धानुरक्तेर्जलभारनखैः पयोधरे मे हरि वोपगुहः ॥ श्रीनिप्रकर्षा इति संपदा च व

नीततर्षकमस्तु ते यथाः पय्याप्रमनेन तिराजानमूचुः ॥ अनेकतः खयतने सरिरे सदा कृत
जापहर्षप्रबोधादधिकतरनयनप्रसादो नीलोत्पलदलनीलविमलपंचरत्नं प्रभोजासुर
शत्रुदानशीत्या पुनः पुनः ॥ न प्रसहे मनस्तस्य छिदः खं विगाहितुं ॥ आकृष्य मारां शीतशर
सीत ॥ स शीतमानवनिशाचरास्तान् सन्तर्पयन् स्वैः पिशितैस्तथा सीत ॥ कुराणितेषां मयि
यमात्मदेहं ॥ द्वेषाग्निदग्धान्यपि मानसादसावर्गानवनि कूर्यात् ॥ अथ ते यथास्तं राजानं स्वम
परं प्रसादं विस्मयंचोपजग्मुः ॥ आश्चर्यमदुतमहो वत किं ॥ सिदेतत्प्राप्तं न वेति समुदीर्घा वि
अमलंदेव विरंस्यतां स्वशरिरपीडाप्रसङ्गात् सन्निधितोः समतवानया दुतयायाचनकजनमनो
हुमानमूरीशमाराः पुनः रुचुः ॥ स्थानेभक्तिवसेन गच्छन्ति जनस्त्वत्कीर्तिवाचालतां स्थाने श्री
मिमांस्योः पश्यन्नुदितस्यूतावसुमतिनो चेदहो वच्यते ॥ किम्वदुनास्वविधजनात्पुपपन्नः स

नुत्वं क्रमशोगतेवाभावात्तु न्यायमागतं वा ॥ विजृम्भमाणा प्रसायः सुहृत्सुशोभेन स्थितं
 योत्र ते पुण्यास्वपि स्यान्परायो विरूपः ॥ असत्तु तानामपि चक्षमेयं पीडकं थं केव कथा
 इति ते हा हर्मविद्युनिःसा ध्यसेतया अनुचितः खल्वयमत्र भवता मस्मदर्थि पुसमुदाचारः
 तदुद्गतिरसाधुर्वा प्रागेवैवं विधं विधिः ॥ तदंलमनेनात्रा बोधिर्वन्धेन न्यायोपपरिक्षया कि
 शोभरनेव स धीरनयनाकुटः ॥ नैकोपयोगस्य तावन्न प्रन्यहं याचका भवेति स्वं विध
 नाशिन्यसुरवास्यदेव विमर्षमाज्जोपि नुदानतस्मान्मात्सर्प्यदैर्न्यतु परानमिश्रा ॥ नन्न
 रे मोक्षयित्वा नान्यक्षानुवाच ॥ धर्मकर्मणि साचि प्यं पिति शुपरमा ममः ॥ भवेतः क
 मुं रुधिरयात्रमपचक्रमिरे ॥ तपीयमांशतजः क्षीतिशः क्षपाचरैर्हेमवपुश्चकाशे
 वपुर्गुणा देवचतस्य राजः ॥ मग्लौ नगात्रं नमुसुर्दचेनः संविक्षियेता शतजक्षराद्वा ॥ वि

॥ माला ॥
 ॥ ३१ ॥

दाकृत प्रेपिनराधिपस्य ॥ गतेर्थिसन्माननसाधनत्वं हर्षानुकुलं ग्रहतां वभुवः ॥ अथ सरा
 मासुररुचिरत्सुं निसितं नितिशमादायस्वमांसा निदित्वा तेभ्यः प्रायच्छत् ॥ ह्रियमाणा वका
 तशस्य पातेशीत्यामुनर्दमयास्यमानं खदालसत्वादि वनस्य दुःखं मनः समुत्पद्यता मन्दमा
 मपिमानमानियेनासुराविरक्तमादवानि ॥ धर्मप्रियत्वात्करुणा वराणां ह्यस्य जनपदार्थे पि
 नं स्वमांसात्कर्तृपरंतर्था वासुवर्जितवदनप्रसादमविक्रम्यमानमांसछेदवेदनाभिरभिज्य
 तैर्गाविचारहर्षाः ॥ राजेभ्यमहर्षस्य मृद्यमनः प्रसादेन तत्सत्तुने प्रसातिभिः प्रथमां वभुवुः ॥ अ
 मन्नोहरया प्रतिपन्नो निससंभ्रमाः सप्रणामं विनिर्वाय्य राजानं प्रसादाश्रुपरिषिक्तवदनाः खव
 ने श्रीः परिभूय पङ्कजवनत्वं तं श्रयश्चाक्षिणी ॥ वक्तुं शक्यतामपि गतात्वं दीप्य गुहा
 त्रः सभाग्यः खलु मनुष्यलोकः युष्मादायासा न्यनुमोदनां तु वयमेवात्र दग्धाः ॥ भवद्विधन

॥ जातक ॥

॥ ३२ ॥

नोपाश्रयो ह्यस्य मिथः कुतः रक्षात्मानं स मुद्रतमिति दुष्करप्रतीकाराश्च भवन्तपृच्छामः ॥ अनाद्य
उधवे सत्त्वमथेन्द्रां ॥ उद्यमयं विमोक्षम्वानपसानेन वा छसि ॥ अस्य हि वसाय स्पन्दुरतर
समाप्नुयमः ॥ प्रयत्नलया यत्ननाशिनी नृपि सोरवायंकुतः प्रशांतये ॥ भवाश्चासम्प
पथेन मानसं ॥ अमुननाथनभि विन्यते देहिनः प्रसक्तनीबुध्यसनश्च मानुरात् अनेन
सर्वमुद्गरयं भवसागराजगत ॥ अथ ते यक्षाः प्रसादसंहर्यतत उरुहाः ॥ प्रतां म्प
मभिप्रायसम्पद इति निश्चितमनसो विज्ञापयामः ॥ कामं लोकहिनायैव न वसर्वा यमु
भवान् ॥ स्वसम्पदर्थपश्य हिं मुच्यतामेव तच्चनः ॥ आत्मासपि च तावनस्त्वमनुग्रहपद्वि
न्यायेनामुवाच ॥ उपकारः खल्वन्यथा सोमनेत्यलमत्र नो समासा शङ्कया अपि
मं करिष्य विमोक्षधर्मा मृतसंविभागं ॥ अस्मत्पुत्र्यं चाभिस्समीक्ष्य मातो हिंसा भवद्वि वज्र

प्रतिश्रुत्यै स्मै प्रतिश्रुत्य प्रतां म्पद क्षिराणि कृत्य चेनंतत्रैवान्तर्दधिरे ॥ स्वमासशो गितप्रदा
मास सुवर्गापर्वतं ॥ प्रसक्तनुई दुभयश्च तद्गता दुमाश्च पुर्व्यसत्तुर्विकम्पनात् ॥ तदभ्रध
नूत्समं समंतानुपतेव्यकीर्यत ॥ निवारयिष्यन्निवमेदिनीपतिंसमुद्रतावेगतयो महार्णवज
मस्तत्र विचिंत्य कारणां ॥ नृणां तेषां शक्तिनतूरां माययौ नृपालयं शोकभयाकुलाकुलं तथा
गिरा प्रसादसंहर्य वसेन नुद्येव ॥ अहो प्रकर्षो वनसञ्जनस्थिते रहो गुणात्मासविधेरुदात्त
स्येनं शक्रो देवेन्द्रः ॥ सद्यस्ततः रोहतासमर्थे हिं ब्येमानुवर्के रोषधिविशेषे निवेदनं यथापे
जगामेति ॥ तदेवं परदुःखानुरा नात्मसुखमवेशन्ते महाकारुणिको इति ॥ को नाम धनमा
वर्गो धिनथागतमहात्म्ये सत्कृत्य धर्मश्रवणोचयत्योक्तं भगवता वहकराखल्वेते पंचभि
मेव पथमंधर्मा मृतसंविभागः कृत इति इति श्रीजातकमालायामै श्रीवलजानव

तुं न यथा नुच्यते सात्त्विकभूतेन्द्रियजघराक्रमनयविनयसम्पदासमधिगतविज
सुरगोचिनाभिरनुरक्ताभिः प्रकृतिभिः प्रकाशमानदृग्नीतिशोभः सम्पदप्रवृत्तवार्ताविधिः सज
अनर्कगीयायमहीपतीनांसिंहाभिगुप्तेवगुहामृगाणां तयः सुविद्यासुकलासुचैव कृतश्रम
तस्य राजः प्रतिपन्ननंतरे पृथितगुणा गगानिरंतरो विश्वनरो न्यमपुत्रयुवराजो वभुवः अयं मे
भावः विद्वानपि ज्ञानमदानभिजः श्रिया समुद्रोष्णवलेपभूयः दृष्टप्रयासासुचिदितुतस्य
मृष्यमाणा सजगद्गतानां दुःखोदयानां प्रभुतावलेपं दानेषु वर्षिकरुणोरुचापैस्ते युद्धसंरम्भवि
चारमनोहरैरतीव प्रह्लादयामास पर्वदिवसेषु च षोडश नियमप्रशमविभूषणाः शिरस्त्रातः श्र
सम्पन्नगन्धहस्तिनंसमाजातमौयवाह्यंदिरदमभिरुह्य समंततो नगरस्याभिनिविष्टान् पृथिजननि
नहितो कुरुते प्रतिविभुतिर्भवनाश्रिता संक्रम्यमाणार्थिजने सैव दानप्रियस्यां अथ

तमोभूय नंतरतस्य राजा शक्राग्रयमभिसंभ्रातुं दानानुरागवसगन्तव्यदिति प्रनर्कद्विरदवरापररा
स्य प्रमोदादधिकरनयनवदनशोभस्य जयाशीर्वादमुखाः समुद्रिजाभिः प्रसारितदक्षिणाग्रपा
यय्यपृच्छदाज्ञापतां केनार्थ इति आसृगाडुचुः अमुष्यतवनागस्य गतीलीलाविलंविनः
खतावलोकानां विस्मयैकरसम्पनः इत्युक्ते बोधिसत्त्वशीन्या समापूर्वमाणा हृदयश्चिंतामापेदे
तानां व्यक्रमयलोभेष्वादेयपर्याकुलमनसकस्यापिराजः कार्पण्यप्रयोगः आशाविद्यातदीनत्वं
महात्मात्वरितवतीर्यद्विरदवरात्युतिगृह्यतामिति समुद्यतः काश्चन भृङ्गारस्तेषां परस्तादवतस्थे
केन न संचकमे तं हेमजालरुचिराहरांगजेन्द्रं विद्युन्निनद्धमिव शारदभुताशिं दत्तां परोमुदम
त्समुदीर्गा कोटसंरम्भाः शिवयोवास्या वृद्धामन्दिगोयोधाः पौरसुराश्च कोलाहलमुपजनयन्त स
राज्यश्रीविलुप्यमानेवमुपेक्ष्यते नार्हति देवः स्वराज्योपप्रवमेवमभिवर्द्धमानमुपेक्षितुं किं मे नदि

गतविजयश्रीवृद्धोपाशननियमानर्था-वीक्षितोरुपलपुार्थतन्त्रः स्वधर्मकर्मनिरक्ताभिरनुद्विग्न
 धिः सजयो नाम शिवीनां राजा वभुव गुणोदयैर्यस्य निवृद्धभावाकुलाङ्गनेवासनराधिपश्रीः
 कृतश्रमायस्य सदाभ्युपेताः विशेषयुक्ते वहुमानमीयुः पूजाभिरानिष्क्रियमारासारा
 अयमेव भगवान् शाका मुनिस्तेन समयेन युवापि वृद्धोपशयाभिरामने जस्य पिशांति सुखस्य
 सुतस्य व्याप्रेचलोकचितयेयशोभि वभुव नैवान्ययशोलवार्ताप्रसर्तुमुत्साह इवावकाशः अ
 तरेभ्य विवाजगामः सप्रत्यहमभिगममर्थिजनमभिलषितारक्तिष्ठैरर्थविसर्गेः प्रियवचनोप
 यातः शुक्रसौमवासाहिमगिरिशिखरसन्निकाशमदलेखाभ्यलङ्कृतसुरबलशराविनयजवसन्त
 र्जिननिगतभूतानि स्वा निसत्रागाराणीप्रत्यवेक्षतेस्म तथा वप्रीतिविशेषमधिजगाम
 अथ कदाचित्सेवविधं दानप्रसङ्गं प्रमुदितरुदयैरर्थिभिः समन्ततो विकीर्त्यामारासपलभ्यान्

माला
 ३३

परराणार्थं ब्राह्मणास्तत्र प्रणिदधे अथ ते ब्राह्मणा विश्वं नरस्य स्वानि सत्रागाराणीप्रतिवेशमारा
 यणारायपुरस्ता समनियत सतां विनिगूयद्विरदवरमुपचारपुरसारमभिगमनप्रयोजनमेनां
 विनः उणैरर्थिन्वमायातादानशौर्याच्चनेवयं केलाशशिखराभस्य पदानादस्य दन्तिनः कुरु
 मापेदे चिरस्य खलुदारप्रगायमुमुखमर्थिजनस्य स्थामिकः पुनरर्थरुर्वविधेन द्विरदपनि नैषां ब्राह्म
 दीनत्वं न न्याभूतस्य भूपतेः अनाहत्ययशोधर्मोयोगाद्विनडवोद्यतः इति विनिश्चित्य स
 स्थे ततः सविद्वानपिराजशास्त्रमर्थानुवृत्त्यागतधर्ममार्गं धमालुतागेण ददौ गजेन्द्रीनियली
 मुदमपवानरेन्दुसूतः सञ्चुक्षुभेचनगरं यपक्षपातान् अथ द्विरदपुनिप्रदानश्रवणा
 त सञ्चयं गजानं मभिगम्य समंभ्रमा मर्षसरंभात्परिशिथिलोपचारयन्नामुचुः किमियं देव
 मेतदिति च सावेगमुक्ता राजा पुनरेवमुचुः कस्मादेवोन जानीते निवेद्यमनभमरोपगीतं यस्या

जातक
३८

ननंदानसुगन्धवायुः मदावलेयं परवारणानामायासदुःखेन विनाप्रमादि यंतेजसाक्रान्तधनं
वर्गविसर्गनिर्भोज्यमिति द्विजेभ्यो नृपदेयरूपं यस्मि अयश्चिर्भियनोदियेदेदयः सनामेत्यनिदान
मानन्दयतिद्विषस्ते तच्छुन्वासरजापुत्रपियुष्वात्किंचिन्नानेव प्रत्यशीतमनाः कायानुरोच
विश्वंतरस्यनंचैषकमोराण्यधुरिसुत्रिषु कस्य दतंतननेन संहृत्तिनं वान्तकल्यकः पुन्याहरि
शिवयडुचुः नखलुमहाराजयति भाषामात्रसाध्योस्मिः नर्थे विश्वंतरइति
स्यस्यगुणसहायसनीक्रियने वधोवधोवात्मसुतस्यतस्य किं निष्क्रियं स्याद्विरदस्यतस्य
मवोराजानमूचुः कोवावधंवधनताडनस्मासुतस्यनेरोचयेत नरेन्द्र धर्मात्मकस्त्वैव नराज
न सिंहसनंतेन सिलधशय्यास्त्रिवर्गसेनानिपुणाभजने धर्मानुरागानयनिर्गयेक्षस्तपोव
सोस्त्वानुनथापिदृष्टामूलोपरोधान्नतुपार्थिवानां किमत्रवापक्वभिधायनिश्चयस्त्वयं शिरीनां

स्नेहप्रणयविसंभवासादनया पापदर्शिनारेतोद्यतेननेनजनेन परिष्कुरमितिभिधीयमानः प्रकृति
यद्येषभवतोनिर्वेश्रुततेकर्मण्यसौरात्रमस्यमृषानां प्रभातायारजायामभिप्रेतं वीरुद्याना विश्वंतरइ
श्वंतरायनिवेदयेति सतथेतिप्रतिभुन्यशोकाश्रुपरिशिक्तवदनो विश्वंतरं स्वभवनगतमुमेत्यशो
गानुपुक्तः समवसीदन्नविषदयदाशरमेनमुवाच कुशलंराजकुलरपेति अथकस्मादेवमधीरो
रंशोर्नेरित्युवाच सान्वगर्भासनाद्वनृपाज्ञामपदशिखाः राक्षान्यशजयन्तितांकुपिताशिवयो
योन्मागेद्वेषिचारं प्रमादितां कुत्रमेशिवयः कुत्रायन्नयश्चामिदु कृतं शनोवाच अत्युदार
गोकोपस्त्वहरद्विबीनां इत्यनीनाः स्वमर्त्यादंरभसाशिवयस्त्वयि येनप्रवृजितार्थोनियथातेन किल
मुद्रावयन्नुवाच चपलस्वभावाकलुशिवयोनभिन्नाइवचात्मत्वभावस्य उद्येववास्वेषकस्ववादोद
धियाचनकानांचचासिसंयुजितुंमनीषा भयान्नदद्यात्तइतिप्रतर्कः प्रकाशनावलिशचापलस्य

॥ धनप्रभावाः संसुप्रदर्पा इव विद्विष्यतेः विश्वन्तरेणो गजः सदतो रूपी जयस्ते हि यने न्यदेशं गावसु
 ॥ दानसौख्यं नयोत्पथेनैनमिति व्रजंत कथं समंचेति राजन्लक्ष्मीः नोपेक्षणां तवात्र युक्तां पुराय
 ॥ वात्सावेगवदेवमित्युक्ता समनुनेष्विविनुवाच जाने दानप्रसङ्गव्यसनितां नीतिं क्रमानपेक्षां
 ॥ हिष्यन्त्यपि तु तथाहमेनं करिष्ये यथा दानेन मात्रं ज्ञायति विश्वन्तरस्तदलमत्रवः संरम्भेणोति
 ॥ ति सञ्जय उवाच अथ किमन्यदत्र मया शक्यं कर्तुं दोषप्रवृत्तेर्विमुख
 ॥ तदलमत्रवः संरम्भेणानिवारयिष्याम्यहं मनो विश्वन्तरमिति अथ शिवयः समुदीर्गाम
 ॥ मराज्यभारशोभस्य साढाकश्चन्तरमिति अथ शिवः समुदीर्गामन्यवो राजानं मुचुः ~~हृत्वा~~
 ॥ नयोवनाध्यासनयोग्यरुषः फलंति कामं वसुधाधिपानां दुनीति दोषास्तदुपाश्रितेषु सखा
 ॥ वीनां नन्दभृत्यमर्षिणां प्रयानुवङ्गं न प्रसोभि हृदयनृपात्मजः सिद्धनिवेदितं गिरिं अथ सराजा

माला
 ३४

प्रकृतिकोपाश्च शिवनतवदनः पुत्रवियोगविना परिगतहृदयः सायासमभिनिर्गच्छिषीतुवाच
 ॥ वन्तरइति स्वमस्तुतिचयति गृहीतानुनयः शिविभिः साराजाक्षतारमुवाच गच्छे संवृत्तानं वि
 ॥ न्यशोकदुःखावेगासस्वामुदनुपादयोरस्य पतन् अपि कुशलं रोजकुलायेति च स संभुमविश्वन्तरे
 ॥ मधीरोसीति च पुनरनुयुक्ते विश्वन्तरेण क्षतावाग्देवो यरुधमाननाद्ददकगः स्वासवित्स्वलितलुलिश
 ॥ वयो नृणा विश्वन्तरा उवाच मां शिवय प्रज्ञायंति कुपिता इति कसम्वध रे मेन विन
 ॥ पुदारनाया अलोभश्चान्वयितुं हिरासीतो भाकुलाया च कमानसेषु दनेन यामानदवारो न्नेधैर्या
 ॥ किल पुन अथ बोधिसत्त्वः कृपाभासरुद्धाया च न कजनवत्सलतां धैर्या निसमसम्यदश्नुत्वा
 ॥ दोदशामहं त्वनयने शिरो वा इमं हिलोकार्थमहं विभर्मि समुद्रयं किं वनवसुवास्वं यस्य स्वगात्रे
 ॥ स्य कामं मासि वयः सर्वे घ्नन् प्रव्रजयन्तु वा नन्वेवाहं न दाम्यामि गच्छामेघनपोवनं अथ बोधिसत्त्वो

जानक
३५

विषयश्रवणविक्रमसुखं पनीमुवाच श्रुणोन्नतवन्नाविविनिश्चय मशुवाच श्रुणोन्नतवन्नाविविनिश्चय
अनेपैतृकंधनं मशुवाच कुत्रेन देवनिदधामीति विश्वतरुडवाच शीलवज्रः स
पुत्रयोपरिपालनं धर्ममेवाप्रमादश्चशोकं सहृदिरहानुमा तच्छुत्वामडीसंतप्रह
मेककः नेनारुमपियास्यामियेनक्षत्रिययास्यति त्वदङ्गपरिवर्तिनामृत्युरुत्सवस्वमे
नि तथाहि निर्जुनान्यनुपभुक्तसहितरुणिनानाविहङ्गविरुतनिमृगाकुलानि वैडूर्य
कृताविमोपश्यकुमारौमालभारिणौ कीदंतौवनगुल्मेयुनराज्यस्यस्मरिष्यसि अतुप्रयत्न
पक्षिणारनिकांशिकां मदाचार्योयदिद्वानिनृत्यानिचशिखरिणंमाधूर्यानवगीतश्रुगीतं
उरुलेनशिलातलानि संवारुमानोवनमारुतश्चलत्वाधिवासःकुसुमडुमेभ्योः चलोप
निवनसे इत्यनुनीयमानःसदयितयावनप्रयागयर्थुमुकसतिरर्थिजनावेशयामहाप

शब्दप्रादुर्भूत शोकः स्वावेगमूर्छायरीतडुवार्थिजनोमतोत्पन्नइवचतद्विधं विललाप
कृतदस्यहतचेतनत्वं शीतामलसाडुजलंनिपानंविभक्ततामलिनचेन्निमिषा व्यर्थाभिधाना
विश्वन्नरोगाजास्वस्माडाज्यानिरस्यते कोनर्थपदुसामर्थोयानभानूर्जिनवृतिषु अस्मास्वनय
नपरिपूर्णांकोशंविबिधधनधान्यनिचयवन्निकोशकोट्यंगारणिरोसीदासयानवावसनपरिछददि
पुत्रदारःस्यद्वनवरमभिरुह्यप्रणारुघोषगोवमहतोजनकास्याकृन्तिनशब्देनपुरवगानिरगच्छत
प्रयहास्यतिगृह्ययेनवङ्गपर्वतस्तेनप्रायान् अनीत्यचाविल्लवमतिरुयानवनरुचिरमालिनंपु
धदिगालोकंक्षीरीविरावोन्नादिनमरणं प्रत्यपद्यत अथैनंयदृच्छयाभिगतावाप्यगार
हर्षादनपेक्षितायनिर्ददौदिनेभ्यश्चनुरङ्गमान अथवोधिसत्त्वस्यस्वरंमेवरथधुर्य
राप्रविनीताइवसदम्बाः स्वयंमेवथयुगंस्वधप्रदेशेप्रत्यपद्यत तात्तुदृष्ट्वाहर्षविस्मयविशाल

विभ्रंनर उवाच न शशस्ति धनं किंचिदस्मनोधिगतं त्वया निधेहितदनिश्चाद्रिय
 णः सदा दद्यादानं सत्कारं श्रीभरं तथा हि निहितं इदं महार्थमनुगमि च प्रियं भवभुरयोः कुर्या
 प्रहृदयापि भनुरधृतिपरिहारार्थमनादृत्य शोकं देयमित्युवाच नैष धर्मो महाराज यथा यचन
 वमे मृत्योर्दुःखतरं यत्स्या जीवेयं यत्तया विना नैव च खलु मे देव वनवासोऽः ख इति प्रतिभा
 र्थं कुटुम्बमनोहरा इहा हलानि किं वा वनाधिक सुखानि न पोवनानि अपि च देव अलं
 यत्नरचिता वनिशोभानवानवा वनेत्वारं मपि षंति सरिकुड्माश्च सोदका चित्रं विरुतवादित्रं
 गीतं मधुरयौषितां वनेषु कृतसंगीतं हर्षयित्ते मनः आसीर्य साराणि च सर्वं शिष्योत्त्वा
 नोपलप्रसलिनो दकानां कलाविशवाश्च सरिदधूनां विभ्रं नानामिव सनिनाराः प्रमोदयिष्य
 णपदानं दातुमुचक्रमे अथ संविभ्रं नरः प्रजाजनप्रवृत्तिमुपलभ्य राजकुले तु मूलभाकर

माला
 ३५

प छायातरोः स्वाडुफलपुदस्य देदार्थमागुणी परावधारां धात्रीगालज्जां यउयैति मुमिर्वा
 मेधानावनलोकपालाविप्रोषितावाश्रुतिमात्रकं वा अधर्मो वतजागर्ति धर्मः सुप्रोथवासूनः यत्र
 वनयराधेषु वधापुशमनिष्ठुर अथ बोधिसत्त्वो नैकशतसहस्रसंख्यं मणिकनकरत्न
 हृदि च सर्वमर्थं शोचयार्हं मतिस्तृजशोकः खभि मृतधैर्यो यो मातापित्रोश्चरणा नभिप्रां म्यस
 इत अनुगवमगमनुयायिनश्च जनं शोकाश्रुपरिक्लिन्नवदनं प्रयत्नादिनिवर्त्य स्वयमेवरथ
 लेनं पुरवरोपचारमनुपूर्वेणाप्रविरलछायादुमं विद्धि शमानजनसम्पानं प्रविचलितमृगगणसंघो
 प्रणारथवारुत्तुरगानुयाचंत सवर्तमानो धनिनैक योजने सहायसी नोपि कलत्रवानपि पुरान
 पंधुर्यतामुपगजुकामस्य गाढतरं परिकरमभिसंयच्छमानस्य रोहितमृगरूपिणाश्च त्वारो यक्षकुमा
 विशालतराशी मन्दी बोधिसत्त्व उवाच तपोवनायासनसत्कृतानां पश्य प्रभावानि शयं वनानां

जातक
३८

यत्रैवमभागतवत्सलत्वंसंगठमूलंमृगपुङ्गवेषु मधुवाच तवेवामिममन्यमेप्रभावामनिमानु
सैः कौतुहलाभिः प्रसृताइवेदोर्हनुत्त्वमत्राशकराःप्रयोजि इतिनेयोमनोन्वानुकुल्यानारस्यरेप्रिय
निःसंगोपाचकप्रियवाधवः पुरयामासविप्रसासरथेनमनोरथं अथबोधिसत्त्वः प्रीतमनोरथादे
दभ्यांमेवाध्यानं प्रत्यपश्यते अविमनस्केवचमडिक्कमोजिनांकुमारीमहेनादायपूछतोच्चगठं
शिखाविनीताइवचप्रतोमुः हंसाशविक्षोभितपङ्क जानिचि जत्तरेणफुटपिअराणि प्राद्वेभ
वोनभस्वान् परिश्रमकेशममृष्यमाराण्यशाश्वसंचिधिपुरस्यमार्गं इतिबोधिसत्त्वउद्यानव
रूपवटमयश्यत् तत्रचफलपुष्पपत्रवालङ्कृतस्त्रिग्विविधरुचिरनरुवरैर्निचितंमदमुदित
तपरिकरमिवविमलनीलसलीलयासरिताकुसुमरजोरुगासुरवयवनेतपोवनंवनचरकोदेशान
विविक्तांपर्वाशालोमध्यावसन् तस्मिन्वनेदयितयाचर्यमाणाःभृश्वन्नयत्नमधुराश्वसुनप्रलापा

त्पार्थंगनायाराजपुत्रांपुत्रयोःपरिपालननिमित्तमाश्रमपदमभ्यर्चयंकुर्वाणोराजपुत्रेमार्गरेणुयरुषीकृत
परिचारकानयनार्थंसमपितदृढसंदेशांतदेशमुपजगाम अथबोधिसत्त्वश्चरत्पार्थिवजनेदृष्टाभिगतेम
चैनमाश्रमपदंकृतातिथिसत्कारमार्गमनप्रयोजनपृच्छन् अथसत्त्वाप्तोभाष्यानुगाउत्सारितधैर्यल
व्रजतिनतीनदुर्गमेण प्रयोस्मिजगतिमुमत्ताराधकारेनान्येनप्रणयपदानिमेवहन्ति प्रदानशौच्यादि
नेपरिचारकौसुतो इत्युक्तेबोधिसत्त्वोमहासत्त्वः दानप्रीतौकृताभ्यासःप्रत्यारण्यतुमतिशितः
तःमहासत्त्वप्रदानकथाश्रवणोत्पत्तिनविषादविपुताक्षयोःसुतयोःनेरुवेगादवलंबमानरुदयोवो
नि तथादृष्टावृणुप्राप्तौमालिनावन्यलङ्कृतो इहेकरात्रविश्रम्यभोनेनासिसुतोमम श्रावणाउवाच
प्रज्ञेनेनवासंनरोचसे बोधिसत्त्वउवाच अलंदानविघ्नाशङ्कयासरुधर्मचारिणीममसा यथाचा
मकृष्णानांदासप्रीतिमिमोनव दृष्टान्विथङ्कतावेनोशिविराजपितामहः अहादयाद्यदिदंनेधनं

मानुषं रुढोपि हि गुणाभ्यासः सर्वत्र न समः सती नो ये सुतारा प्रतिस्वशोभाविशेष्यते यत्कुमुदप्रसा
 प्रियंवदतामभ्यानगच्छन्तां अथापरो ब्राह्मणः समभिगम्य बोधिसत्वरथवरमयाचन ततः स्वसुख
 देवतार्यस्वजनानि र्ण्यान्तरा दवतार्यस्वजनानि र्ण्यान्तराथवरं ब्राह्मणाय ज्ञातिवं कुमारमहेनादाय य
 ददेनं निमंत्रयामासुरिव दुस्मास्तैरुद्यौक्यैरानमिनाग्रशारवाः परात्पुत्रभावादभिवीक्षमाणा
 भिवृश्चसंगं सितस्य तत्रैव यत्राभिचकांक्षवारि विना न शोभां दधिरे पयोदाः सुखं सुगन्धिः पुव
 नवनगत इव पादचारविनोदनसुखमनुभवन्पार्श्वपरिवेदरसमनात्पाद्यमपुत्रदारः प्राप्नुवन्तु व
 दितविहङ्गवदु विविधरुतविनदं पुष्टतनूतवर्हिगणापशोभितं प्रतिचरितं नैकसुगकुलं क
 शानमार्गः प्रविश्य विभक्तमगाशक्रसदेशात्स्वयमभिनिर्मितामनोजदृशनां सर्वतु सुखान्तत्रप
 नापान उद्यानसंस्थ इव विस्मितराज्यचितः संवत्सराङ्गमधिकं सतपंचचार अथ कदाचिन्मूलफा

माला
 ३८

धीकृतचराणापनेयः परिश्रमश्च मनयनवदनोदराः काष्ठाववहस्तु वाचसकु क मगाः तु ब्राह्मणाय त्स्या
 गतं मनः प्रहर्षात्सुपजायमाननयनवदनप्रसादः प्रत्युद्गमस्वागतादिप्रियवचनपुरः सरंप्रवेश्य
 धैर्यलज्जः प्रतिग्रहमात्रसर्जेनियतमर्थमीदृशमुवाच आलोकभवतियतः समश्च मार्गो लोकीये
 र्गोर्वादिनयायशः श्रियागतश्च गतश्च मशेषतस्तव अतोस्मियाश्चाश्रममभ्युपेयिवा नुप्रयच्छत
 शितः ददामीत्यवद द्रुष्टव्यितो न नयावपि स्वल्पतुल्यकिमिदानीमाप्यत इति च ब्राह्मणो नाभिहि
 दयो बोधिसत्त्व उवाच दत्तावेतो मया तु भंकिंतु मा ज्ञानयोगतावलं मूलफलस्यार्थं सायमशागमिष्य
 ण उवाच अलमनेनात्र भवतो निर्वश्वेन गौणमेतद्विनारिणां नाम वासा इति छितं साचैवं दानवि
 थाचात्र भवतो रोचते अपि च महाब्राह्मण सुकुमारतया बाल्यात्परिचर्या स्वकोशलान् कीदृशीना
 ते धनं निष्कयमेतयोः यतद्विषयं साधुत्वमिमौ नेनुमर्हति एवं सार्थं नमहता धर्मगात्रसमेषा

जातक
३

व्यसि ब्राह्मण उवाच न शक्यामहमाशी विषडरासदं विप्रियो पायेन राजानं मभिगन्तुं आर्द्धिं शाप
थेष्टमिदं निमित्तं परिममाप्रार्थमुक्तासानुनयमनुशिष्यतपोपरिचर्याकुले प्रतिग्रहार्थमभिप्रम
यपत्राभेनासुभ्यां नेत्राभ्यां स्वयमेव नु अथ स ब्राह्मणो लाभानि हर्षात्संभुमाकुलितमनिर्वोधि
वाश्रमपदानिषक्कामयितुमारभे अथ कुमारो वियोगः खानिभार व्यथितहृदयौघितरामभि
वंतामपि यश्यावेस्ततो दास्यति नो भवान् अथ स ब्राह्मणः पुरा मानाः नयोरागच्छति अथ
स नर्जयन् विचेष्टमानो पितरं पुनिर्यावर्तिनवदनौ प्रकृतिमुकुमारो कुमारौ च कथं अथ कृष्ण
नवाहं निनिर्दयः नचायं ब्राह्मणो व्यक्तं धार्मिका ब्राह्मणाः किल यशोयं ब्राह्मणं दद्यात्तु न हरति
वाचः नैवेदं मे तथा दुःखं यदयं हंति मां द्विजः त्वय्यशमस्वायत्नश्च न हि दारयतीति मां रोदि
समाह्वयवनामूलफलं बहु भविष्यति कथं न्वं वा दृष्ट्वा भयं न पोवनं इमेनावाश्रकास्तानह

काच्च सर्वथा दुर्लभं हि पुनस्तान्नवनस्याश्रदशनं एहि कृष्ण मरिष्यावः को नर्थो जीविनेन
निकरुणो नतनयपलायेनाकंपितमतिरपिक इदानीं दत्त्वा तु नापेकरिष्यतीति विष्णुनिकारे गाशो
शीलानीलव्यञ्जनप्रतिलब्धसंज्ञश्च निष्कुजमिवाश्रमपदं तनयभ्रंयमभिधीशवायाद्रसं नि
लजो कनदिज पतिकावदनुयानेको सौ कुमार्यानुक्तामासौ यास्यत कथमध्यानं न स्य च प्रे
कमेत्या ममतावदिदं दुःखं धीरतां कर्तुमिच्छतः कान्ववस्थाममतयोः सुतयोः सुखवृद्ध
अथ मद्रि विप्रियोपनिष्यता संसिभिरनिमित्तैरुपजनितवैमनस्य मूलफलान्यादाय शिष्टं तम
प्रत्युक्तमनभ्रमावाक्रीडास्थानेषु च तनयावपश्यंति भृशतरमरतिवशमगात् अनिपिना सं
वलयच्छुचातुरा समाजवश्यंति भाति मे पुरा सुतपलापप्रतिनादितं वनं अदर्शनादद्यत
दौमुद्रो नु नष्टो गहने वने वा चिरान्मदभ्यागमनादनुष्टोभ्यानां कृविशालतया नितीनौ रुवे

शाघदिमौगजादरांवाप्रगायन्मपि यतोनेव्याम्यरुमिमौवास्यापापरिचारको अथबोधिसत्त्व
 भेषमगिनवास्यापातौकमगाडुमायर्जयामास तस्ययत्नानुरोधेनपयातांबुकमगाडुलोःप
 र्धिमन्वतनयाहरणात्वरयासंक्षिप्तपदशीर्वचनत्वा निर्गम्यनामिन्याज्ञाकर्कशेनवचसाकुमारो
 मभिप्रणम्यवायोपरुधमाननयनावुचतु अन्वाचनाननिष्क्रान्तांत्वंचनौदानुमिच्छसि या
 अस्यपुत्रोहात्यश्रानापःसंभवतीतिविचिंत्यपद्यकलापमिवापनयोहस्तानावच्यलतया
 कृष्णाजिनाकुमारीअपूर्वदुःखोपनिषानात्तास्वरंरुदनीपितरमुवाच अयंमांवास्यास्तानल
 हरतिस्वदितुं नीयमानोपिशाचेनतानकिन्नावुपेक्षसे अथजालिनीकुमारोमानरमनुशोचयन्
 रोदिव्यनिचिरंनुनंमेवाभूत्येतयोवने पुत्रशोकेनकृपणाहृतशावेद्यचानकी अस्मदर्थ
 तानहस्तिकारथकाश्रये अथोर्द्धदेयमस्वायेशोकंतेनविनेष्यति वंशास्मदचनादस्वाकार्याशो

माता
 ३

येनेतनो दत्तावावानरेडेगावास्यायायधनेषितो इत्युक्ताजगन्तुः॥ अथबोधिसत्त्वस्तेना
 गाशोकाग्निनिर्दहमानरुदयो विवेगमुच्छपिरिगतइवसमपरुधमानचेनात्तत्रैवनिषसाद
 संनिरुद्धकण्ठइत्यात्मगनमुवाच पुत्राभिधानेरुदयेसमक्षंप्रहरन्ममनाशङ्कतकथंनामधिग
 चयेष्यतांगतौ मार्गश्रमगापरिमानौकौशविश्रामयिष्यति क्षुतर्षदुःखाभिरुनौयाचिष्यते
 वृद्धयोः अहोपुत्रवियोगाग्निनिर्दहत्येवमेमनः संतांतुधर्मसंत्पन्कोनुतापैकरिष्यति
 इतरमागनुक्तामपिष्याडमृगोपरुधमानमार्गाचिरतरेणाश्रमपदमुपजगाम उदितायाच
 नासंकीर्तनातसंभ्रमातनःसुतात्वेसगोचंचलेशणा यशस्कृमाहानसंसंपरियुहंतयोर्विदिता
 दशतयोस्तदेवमेप्रयतिकानरमिवाशरणतां किञ्चुरवलुनौकुमारौ क्रीडाप्रसङ्गश्रमजाननि
 रुवंतिकस्माच्चनपक्षिणोप्यमीसमाकुलात्तद्वधत्ताक्षिणोयदि तरुभङ्गेरविनीतकोपया

जातक
३८

हनौनुकिन्निम्रगयानिवेगया अपीदानींमेवितथामिथ्यविकल्पाभवेपुरयिराजपुत्राय
दनिमितापकृतप्रहर्षमरतिनमिसुखावच्छाद्यमानंविद्ववतीवमेहृदयंविमुस्यन्तश्चमेगा
विस्थाश्रमपदमेकांतेनिक्षिप्यमूलफलंयथोपचारपुरसरंभर्तारमभिगम्यकृदारकाविति
हर्षंशशाक जनस्यहिपियार्हस्यविप्रियाव्यानवहिना उयेत्यमनसंनापःसद्युगोनसुदुष
धार्यसमंततः क्षिप्रचितेवविलोकाश्रमपदंतनयावपश्यंतिसवाव्यगद्गदं पुनरुवाच
इत्युक्ताशोकाग्निनापरिगतहृदयच्छिन्नमूलेवलतानिपपात पतंतीमेवचैर्नाप
वाच सहसैवतेमद्भिःखमारव्यानवानहं निहिसंभाष्यतेधैर्यमनसिमेहृद्वले
पश्यमडिमापुत्रोपरिदेस्वदेविमा पुत्रशोकसंशयेमेप्रहर्षिरिवमाहदि याचितेनकथंशक

शङ्कायथितहृदयापुत्रयोर्जीवितप्रवृत्तिभ्रमगात्पुननुभूतशोककृत्माभर्तुरधुनिपरितारार्थप्र
स्मयावक्रब्यंचेनसोपिदिबौकसः यदिभलप्रसरेत्तवचेनसिमन्तारः तथाहिदिशुप्रसृ
दभूत प्रकस्मिंशैलेन्दुपयोधराधरामदादिवाभृदभिरुद्रवेयधुः दिवःपतद्भिःकुसुमेश्रव
लोकानांरातैवचपुनर्भव अथशक्रोदेवेन्दुःक्षितितलचलनादाकम्पितेविविधर
कपालेभ्यःपृथिविकम्पकारणविभ्वंनरपुत्रदानमुपलभ्यप्रहर्षविस्मयाघृणिनमनाःप्रभाना
इत्यपनिमंत्रितोभार्यामेतामयाचतः महाहृदयम्भइवोपशोषंनदानधर्मसमुपैतिस
बोधिसत्त्वस्तथेयस्मैप्रतिशुश्राव नतसवामेनकरेतामडीमादायसद्येनकमारातुंच
नस्यहितस्वभावं अपूर्वदुःखिभरातुगातुनेप्रेक्षमाणातिरिचितेवनस्थौतं दृष्ट्वापरमविस्मयाः

आयस्वस्ति स्यात् अप्यनिष्ट निवेदिता नानिमित्तानामछरिरेव स्वविपाको भवेत् किन्तु स्वस्ति
 गान्गाणि व्याकुला इव दिग्बिभागाः भ्रमति वचेदं परिध्वजलक्ष्मीकं वनमिति अथानुप्र
 तिप्रपद्य अथ बोधिसत्त्वो जानामः स्नेह उर्वलतां मानृह दयस्य दुर्निवेशत्वा च विप्रियस्य नैनां किञ्चि
 दुष्करः अथ मण्डिवक्रमकुशलं मे पुत्रयोः यदयमेवं तूष्णीं भूतः शोकदेयानुसृज्यैकपव
 दारकौ च न पश्यामि त्वंच मानाभिभाष्यते ह नास्वस्ति रूपणा विप्रियं हि न कथ्यते
 नापरिगृह्य बोधिसत्त्व नृणां शयनमासीदशीताभिरग्निः परिधिं च प्रमग्न प्राणा समाश्वासयन्
 ने जरादरिद्रुः खार्तेऽप्यगोमासु पागमन् तस्मै दत्तौ मया पुत्रौ समाश्वासिहि मासु चः मा
 शक्यं न रामपि जीविनं अनुमोदस्व तद्देपुत्रयानमिदं मम न युत्वा मदीपुत्रविनाशा

माला
 ३८

अर्थप्रमृज्य नयने सविस्मयमुदिशमाणा भर्तारमुवाच आश्चर्या किं बहुना उन्नेवि
 मुप्रमृत्तप्रतिस्वनेः समंततो देवत उंडुभिस्त्वेने प्रसन्नविस्मयपदाक्षरं न भक्तैवेव कीर्तियथ नादरा
 मेऽश्रकांश्च नैः सविशुद्ध्योतमिवाभवत्तमः तदलं शोकदेयनदत्ताचितं प्रसादय निषानभूतो
 विधरत्प्रभोद्भाविनिस्तु मेरोपर्वत राजे किमिदमिति स मुन्यत्र विमर्शो विस्मयो फलनयनाभ्यां लो
 भाता योरजेन्यां प्राप्ता हृषि विध्वंस्तरमर्थिवदभ्यगच्छन् कृतान्तिधिसत्कारश्च बोधिसत्त्वेन केनार्थ
 येति सत्सु याचेत तस्मात्सुरसंनिभायां भार्यामिमामहं स्तिनत्प्रदातुं अविमनास्वतु
 तलुंचनपातयत स्य जनं कराये मनोभुवश्चोतसि शोकवह्निं पुकोपमदीनतु नो रुरोद विवेदसा
 मया कानहृदयः शक्रो देवानमिदं त्वं महासत्त्वमभिष्टुवन्नुवाच अहो विप्रकृष्यंतरना

जातक
३६

सदसद्वर्मयोयथा श्रद्धानुमपिकर्मेदंकाशकिरं कृतात्मना अवितरागेतासतापुत्रदारमति
गोषयशसुदिशुते निरोभविष्यन्पराशयः श्रियः पतङ्गनेजसुयथायदिप्रयः नवनेभ
इत्युक्ताशक्रखयंसेववपुरभिज्वलदास्थायशक्रोहसमीतिचनिवेद्यान्मानं बोधिसत्त्वमुवा
नुमर्हति तन्माचिंतापुत्रयोर्विप्रयोगाश्रमभुंशान्माचसंतापमाणा सादंताभ्यामुपेतपित
भावाचसशालरागो बोधिसत्त्वतनयो शिविविषयमेवसंप्रापयामास अथशिवयःस
स्वताहस्तनिष्क्रियं बोधिसत्त्वतनयो प्रसाशनीयचविश्वं तंराज्यस्वप्रनिष्ठापयामासुमि
य तथागतवर्तोसत्कृत्यधर्मश्रवणोचोपनेयं इतिजातकमालायांविश्वंन

इत्यापापप्रतारणामनुविधियंतश्चाशयशुद्धोपयिनव्यं ॥ तद्यथानुस्मरामिबोधिसत्त्व
राकामसंपन्नामकालपत्रांदायाद्यक्रमागतापृथिवीपालयामास ॥ नाथपृथिव्याःसजि
मुनिवज्रभुवः ॥ विवेदलोकस्यहिसत्त्वभावंप्रधानसर्वानुक्कतिप्रधानं ॥ श्रेयःसमाधिसु
दर्थमैहृत ॥ प्रजहिताधाशयसौम्यदर्शनःसमूर्तिमानधर्मइवव्यवरोचत ॥ अथकदाचिन्न
नांदेवपुत्राणांदुर्दृष्टिपर्याकुलताक्वचिदभिइडाव ॥ अथसराजाव्यक्रमयंममपुत्रानांवा
मृष्यमारणोधर्मतत्त्वज्ञसमतान् प्ररोहितप्रमुखान् ॥ ब्राह्मणवृद्धान्मन्त्रीसचिवाश्चतुर्द्वारगो
हेतुंमन्यमानास्तस्मैसंवर्तायामासुः ॥ विदितं वृतांतंलुसराजायज्जर्विहितानांप्राप्तिवैशसानां
रूक्षाक्षरमनुक्ताप्रस्तावंतरेतौर्षाणांकथानिरश्चकार तेपुनरपिनंराजानंधर्मसंकथाप्रस्ताव
राज्ञानियतानियानिलाभेपृथिव्याःपरिपालनेच ॥ नात्येनिकालास्तवतानिनिन्येतेषांक्रमोध

मतिप्रियं निसङ्गमिति दातव्यं कानामेयमुदात्तमा अशंसयन्तु गारुडसंकथे प्रकीर्णमा
नेभ्यः नमो देनेकमोदमतिमानुषं यक्षगन्धर्वभुजगास्त्रिदशाश्च सवासवाः

मुवाचः तुभ्यमेव प्रयच्छामि मदिभार्यामिमामहं धर्मीत्यनहिशीतां भुचन्द्रिकास्था
पिताः ते कर्तारं ज्यन्तु सनाथं सनाथं इत्युक्त्वा शक्रस्तत्रैवानन्दधे शक्रो न
यः संजयश्च शिविराजास्तदतिकरुणामतिउत्करश्च बोधिसत्वकर्मभुन्वा समाक्रेदित हृदयाद्वा
सुरिति तदेव सत्यं दुनो बोधिसत्वचयेति तदुत्सुखेषु सत्वविशेषेषु नावजा प्रतीया तो वाकरणी
ध्वनरजातकं प्रवर्म समाप्नुम् न कल्याणा

माला
३५

सत्त्वकिल्लस्य पुंरूपप्रभावोपनतामाननसर्वसाधनाप्रशान्त्यपरचक्राशुपदवत्वादक
ः सजितेन्द्रियभिर्भुक्तावगीनेष्वफलेष्वसक्तः ॥ पुजाहितेष्वाहितसर्वभावो धर्मैककार्यो
धिसुरतः पुजासुविशेषतो धर्माविधौ ससज्ज ॥ दशैधनशीलविधिसमाददेक्षयास्त्रिवेदेजग
चेनद्रुजाभिगुप्तमणिनं विषयं सत्त्वानां कर्मचैरापात्यमादवसंगतत्वाच्च वर्षकर्मधिकृता
नां वा धर्मा यचारावसुपननो नर्थ इति निश्चितमनिसंरुढहिता ध्यासयत्वा त्यजासूतः स्वस
द्वरागोपायं पपृच्छ ॥ अथ ते वेदविहितमनेकप्राणिशतवधारम्भी यरायज्ञविधिं सुवृष्टि
सानां करुणात्मकत्वात् न ते यो न द्रुचनं भावेनात्यनन्दत ॥ विनयात्तु हृत्वा चैना न प्रत्याख्याना
प्रस्तावलप्रावसरागाम्भीर्या सगुणं तस्य भावमजा नायज्ञप्रवृत्तये शमनुशशासुः ॥ कार्याणि
कर्मो धर्मसुखानि यद्वत् ॥ त्रिवर्गसेवानिपरास्य तस्य पुजाहितार्थं धृतकार्मुकस्य यजाभिधा

॥ ज्ञातक ॥

४०

नेमुरलोकसेतोप्रसादनंवेवकथंमजिते ॥ भृशैरिवाजावहमन्यनेनेसाधादियंसिद्धिनिधि
त्वंदानप्रसङ्गनियमादराच्च ॥ वेदप्रसिद्धेः कृतमित्तापिपुक्तेभवेनोक्तंमृगांसुराणां ॥ वि
रंयज्ञविधिंशुषस्य ॥ तस्यविंताप्राडरभवदिनिर्दुर्गसावनायपरप्रत्ययस्यैवत्वमितिमीमांसा
तोगता ॥ विवर्तनेकष्टमयायसकनेजनंस्तदादेशितकायथानुगः ॥ कोहिनामाभिसंव-धो धम
भिः पशुदिर्गद्यतितेनतद्वधः ॥ उपैतिधर्मत्वमितिनदप्यसत्परैः कृतंकोहिपरवलक्यते ॥
जेस्वकृताश्रयादिना ॥ हतश्रयज्ञेविदिवंयदिबुजेननुबुजेयुः यशुत्वांस्वयंदिजाः ॥ यतस्तुनाय
लोत्सृज्यवरासरोधृतां ॥ मुदंप्रयास्यतिवपादिकारणादधेनशोच्यस्ययशोदिवोकसः ॥ तदिय
वोचरेर्ना ॥ सनाथखल्वः हसनुग्रहवाश्रयदेवंमेहितावहितमनसोत्रभवन्तस्तदिदमिदिरुष
परिक्षन्तसत्रागारनिषेवनयोग्योभूमिप्रदेशोस्तदनुगुणाश्रयितिकरणासुहृतेनक्षत्रयोगइति

समाप्नोववन्तथे ॥ अथोत्तरेषामारम्भः करिष्यतकमेगायुगपत्पुरुषयशवः सहस्रसोहि
वाच ॥ अलमत्रभवतांप्रकृतिकोपाशङ्क्यातथाहंसाचिधास्ययथोद्देगमेइजानयास्तिति
शक्यः ॥ कश्चिदकामपुरुषः यशुत्वेनियोकुमडुष्टः ॥ तद्यंयमतः प्रभृतिदृष्ट्यामिद्यवधू
कुलेपंशनदशकश्चकमहंयज्ञपशुनिमित्तमादास्यइत्येतद्विदितमस्त्विति ॥ अथते
नविधेर्नरदेवकोर्थः ॥ बुद्ध्यापितेचरितमनुनुमनुमर्हः साधुप्रमाणापरमत्रभवानप्रमाणां
तिगृहितवचनः पौरजानपदैः साराजामहताजनप्रकाशेनाऽम्बरेणाप्रत्ययितानमात्यानपायज
मासः ॥ अभयमभयदोददतिराजास्थिरभुत्तिशीलधनायसजनाय ॥ अविनयनिरतेः पुजति
मत्तर्क्षतिपार्चितामपिनृपस्याज्ञामवजास्यति ॥ सत्त्वैरेवविषज्ययज्ञपशुतामापादितः कर्माभि
निमित्तं दुःशीलपुरुषान्वेषणादन्तेनमवेशराज्ञताश्चघोषणामतिभीषणाप्रत्यहमुपशृचनः प

क्षितिः॥ श्रेयांसि क्षितिर्ज्वलितानि चेतुयज्ञैरयनेरिपुका लकालः॥ कामं सदादिक्षितं स्वव
 विष्टाभिर्दद्यान्निर्देवतानि भूतानि ब्रह्मा प्रतिमानयन्ति॥ इति पुजानां हितमात्मनश्च यशस्क
 र्मासको धर्मप्रियश्च दधानो जनो यत्र हि नाम॥ यस्त्वलौक्यसराण्यसम्पत्तये स्वं हि सा मपि धर्म
 धर्मस्य यशुर्हि शया॥ सुरलोकाधिवासस्य देवत प्रीता न स्यवा॥ विशर्यमानः किल स भ्रशक्ति
 ते॥ असन्पुष्टे रनिवर्तमानः शुभे पुकर्मस्वविहृतिश्च यः॥ यशुर्दिव्यात्पतिकेन हेतोः पिय
 नायं विधिरीक्षते क्वचित् वचस देवा इव ग्रहिष्यति॥ अतुल्यग चर्द्धिरसौ जसं शुभां सुधां कि
 दिदमत्र प्राप्रकालमिति विनिश्चित्य सराजा यज्ञारम्भसंभुक् इव नाम तेषां वचनं प्रतिगृह्यो
 रुषमेधसहस्रेणाद्यष्टमन्त्रिष्यतां तडपयोग्यसंभारसमुपादानयनाथं यथाधिकारममाणाः॥
 इति॥ अनेन पुरोहितेन धुवा च॥ इति तार्थसिद्धये स्नातुं तावन्महाराजस्य स्वरूपयज्ञस्य

माला

४०

हि परिगृह्यमाणा ब्रह्मसु द्वे गदो वायु पुजानां ते सुविनि॥ अत्येतदिति वात्स्यगौरुक् सराजा तात
 तिति॥ अथ सराजा दोरज्ञान परासन्निपात्या वृशदि द्यामि पुरुषमेधसहस्रेणाद्यनुन च मया
 धूतप्रसादनिदेरा विमलेन चारचक्षुषा शीलमर्यादातिवर्तिनमस्मदाजा परिभवंतं तं तं स्व
 यतेषां मुख्यतमाः प्राअलयोभूत्वेन मूचू॥ सर्वा क्रियास्तव हितप्रवणा पुजानां तत्रावमान
 गां प्रियं यदेव देवस्य तदस्माकमपि प्रियं॥ अस्मत्प्रियहि तादय इष्टतेन हि ते प्रियं॥ इति पु
 रजनोपग्रहणार्थं जनयदनगराणि च प्रेषयामासः॥ समन्ततश्च पुनर्हमिति घोषणाः कारया
 तहितार्थेन रपशुभिलुसहस्रेणोपियशुः॥ तश्च कश्चिदतः प्रभृत्य विनयश्लाघाः शुभसुदृढास्मा
 र्भिः॥ युषावद्वतनुर्विषादरूपणाः शुष्य अनेनैर्ज्यते॥ अथ तद्विषयनिवासिनः पुरुषाय जपशु
 तः पायज नोपग्रहवहिनीश्च राजा पुरुषान समन्ततः समापततेभि विज्वत्पक्रदो शीलानुरागाः शील

जातक

४१

सम्पत्समादानपरावेरप्रसङ्गपराधुक्ताः परस्परप्रेमगौरवमुमुखाः प्रज्ञानविग्रहविवादो गुरुजनवच
परलोकचिंतयाकुलाभिमानेन यशो नुरशया ॥ सुशुक्लभावाच्चविरुद्धाहियाजनः सशीलामलभ
णामनश्च धर्मनचचालकश्चन ॥ स्वदेशहतांतमथोपशुश्रुवानिसंनृपः प्रीतिविशेषणाः भुष ॥ वर
ताः संप्रतिदक्षणीयतां ॥ इदं श्रयज्ञाय धनंप्रतर्कितं स्थियश्रुत्वातिगथाप्रतर्कितं यस्य सुखे धनंप्रका
रशानिश्चयस्थिते सहायसम्पत्परिहृष्टसाधने ॥ इयभ्रगतिर्मंदरहर्षदायनी मुहुमुहुमुज्ज्वलनीव
आमप्रदेशेषु चदानशालाः कारयित्वा यथासंदिष्टं राजा पुनरुहमर्थिजनमभिलषितैरर्थिवि
धवितपरिदेदं भूषणाः प्रविनतोऽन्तवशो भद्राभवत प्रसुदितार्थिजनस्तु निसश्चितं
इति नृपस्य सुनीतिगुणाभ्यामुचरितो भिसुखे निखिले जने ॥ समर्तिभूतवलाः कुशल
यशाः ॥ विविधसम्पधराचवसु श्वरासकमालामलनीलज्ज्वाशयानजमेत्यनुजनप्रव

एतपरचक्रकृतं सभुद्रयेन च परस्परं जनचदैविकं ॥ नियमधर्मधरे निभूत्ये जने कृतमिव
यद्रवैः प्रसुदितजनसम्प्राधायामसुदयारम्यदर्शनायावसुधरायां नृपते राशीर्वचना ध्यय
राजानं मित्युवाच ॥ सुशुखत्विदमुच्यते ॥ उत्तमाधर्मवध्यानां कार्याणानित्यदर्शनात् ॥
धर्मयजेन प्रजानां सुभयलोकहितसम्पादितमुपडवाश्च प्रशमितनीदरिद्युः खानि च शीले प्रति
शायन्ने रायानि सर्गललिता चेष्टानवशो यमाः ॥ मुहुच्छत्रनिभस्य केराचना शोभा तथैवाथ च
कस्य नयनयत्नः ॥ यत्तस्तु कीर्त्याभरणाः समत्ते शीलस्य निर्दोषमनोहरस्य ॥ अहो प्रजानां भाग्या
नामधनोदयहतिजनोदते तदाशा वशः स्याद्विलेपि च लोकपक्षुभिः सुखः स्वर्गो च जातस्पृहः
देवकल्याणाशयानपायप्रतारशामनुविधियन्त इति आशयशुद्धौ प्रयतितव्यं इति प्रजाहितोद्योग
धर्मात्मासप्रजानां भूतिमावहतीति ॥ भुतिकामेन धर्मानुवर्तीना भवितव्यं ॥ इत्येवमप्युत्रैर्य ॥ न

चनानुवर्तिनः सन्निभागविशारदाः प्रियातिथयोद्धिनचेनैभृत्यश्चघिनः कृतयुगेवभुवुः ॥ भयेनमृत्योः
 भूषणाभवत् ॥ यथायथाधर्मापरोभवर्जनस्तथातथारक्षिजनेविशेषतः ॥ चकारदुःशीलजनाभिमाग
 रानप्रियास्थानेकदानविस्तरेः सन्नर्पयित्वा सचिवात्समन्वशात् ॥ परामशीषाममरक्षितुं प्रजागताश्च
 काममाप्नोतु सतंमदंनिकान् ॥ इति यमस्यद्विषयोपतापिनिदरिदतानिर्विषयीयथाभवेत् ॥ मयिप्रजा
 वचेतसि ॥ अथतेनस्यराजः सचिवाः परममितिगृह्यतद्वचनं सर्वेषु ग्रामनगरनिगमेषु मार्गवि
 मार्गैः सन्नर्पयामासुः ॥ अथविहायजनः सदरिदतांसममवाप्रवसुर्वसुधाधिपात ॥ विवि
 तं प्रवित्ताननृपस्यदिशोदशः ॥ तनुतरद्भुविबर्द्धितवित्तं सरइवाम्युजकेशरजंरजः ॥
 लादुर्यैर्विलयमायुरसद्भुमुपदुवाः ॥ अविषमसत्त्वसुखाश्चतवोभवन्नवनृषाश्चधर्मपरा
 वलारुजः पदुतरंगुणामौषधयोदधुः ॥ ॥ मृतुवशेनववौनिलः परिययुश्चशुभेनयथाग

॥माला॥

४९

मेवात्रयुगेसमपद्यत ॥ अथैवं प्रहतेनधर्मयजनराजाप्रशमिते चर्धिजनदुःखेषु सार्द्धं सु
 प्रपन्नसंभारालोके वित्तयमाने समंततो राजयशसि सुसादावर्जितमतिः कश्चिदमात्यसुखे
 ॥ ॥ उपर्युपरिबुद्धिनाश्चरनीश्वरबुद्धय इति ॥ देवेनर्हि पशुवैसः सवाच्यदोषविरहितेन
 प्रतिष्ठापिता ॥ किमहुनासभाग्यास्तः प्रजाः ॥ लक्षेवक्षणादारस्यविवित्तं गात्रेण कृद्भ्राजिनेदि
 थचत्पागमैशतयोजनायपरुतः कीर्त्याश्रयोविस्मयः हिंसाविषकः कृपसाः फलेप्सोः प्रायेणालो
 ग्पानिघासांगोपायिताभवान् ॥ प्रजानामपि हि वृक्कनैवं स्याद्भोपपितापिता ॥ अयरडवाचं ॥ दानं
 ॥ यालेषापरकार्यदक्षिणातयातदस्य वृत्तिस्तयोविद्वत्सुनसत्त्वयोगविधुरेष्वयासमांलक्ष्यते ॥ त
 योगः श्रेयः कीर्तिः सुखावहः ॥ यनृपाणामतोनालंतमना इत्यवर्तिर्तु ॥ स्वराजाववादेपिवाचं
 ॥ नपशुर्हिंसाकदाचिदत्युदयायदानदमसयमादयस्त्वत्युदयेतितदर्थिनां दानादिपरेणभविष्य

मितेवमपिवाचं ॥ लोकार्थचर्याप्रवशामतिरेवंपूर्वजन्मस्वपिसभगवानितिनथागतवर्गापिवा
 अगस्त्यमांसदौविश्वनरयज्ञविदोऽथ आपदपिमहात्मनामैश्वर्यसंस्पदास्तत्त्वनुकम्पी
 तप्रदानदमसंयमकरुणापरहितनियतक्रियातिशयः कदाचिच्छक्रोदेवानामिन्द्रोबभूव ॥
 रूपाशस्त्रिनप्रभेव ॥ यस्याकृतेदिनिमुत्तारभसागतानि दिग्गागदत्तमुसलाभूरसाभिजग्मुः
 संस्पकपरिपालनोपार्जितांसर्वलोकानुवापिनीकीर्तिसंस्पदतांचलक्ष्मीमत्युत्तममृष्यमाणा
 नविविधप्रहरणावरणादुर्निरीक्षेतामहतावलकायेनयुद्धायेनभिजग्मुः ॥ ॥ अर्मात्मनोपितुसत
 भिसुरवेतां हृदयस्यचक्रः ॥ अथसमहासत्त्वस्तुनगवरसहस्रयुक्तमसुद्धितार्हदसन्नचिं
 लितंविविधायुधविराजितोभयपार्श्वपांशुकंदलिनंहेमंरथवरमभिरुह्यमहताहस्वस्वरथपद
 तत्रभिरुगांधृतिशरुगाः ॥ अन्योन्ययुधनिषेधजजरावरणोवरणाः ॥ तिष्ठनेवमितःपश्ये

प्रहरणोरतोयटहृद्वनिनोकुट्टेः स्फुल्लतीवनभक्तलं ॥ दानगन्धोद्वनामर्षेष्वापतत्सुपरस्परं ॥
 वेसुत्यातास्वधरोषिवः ॥ पाल्यमानाश्चजह्वत्रशस्त्रावरणामौलिषु ॥ देवदानववीरेषुशितै
 ष्मभ्यवलंनुविद्धिवांसुरेन्दुसकः समरव्यतिष्ठत ॥ अत्युदीर्घत्वात्सुरवलमपिहर्षात्पटुत
 त्वायनयरायणामवेत्यापयानमंत्रप्राप्तकालमितिमत्वादेवाधियतेः सन्दनमावर्तयामास
 दान्यपश्यत् ॥ दृष्ट्वेवचकरुणायसिमार्ग्यमानहृदयामातलिंसंग्राहकमित्युवाच ॥ अज्ञान
 चूर्णीतावाहेयमेरथनथा ॥ मातलिरुवाच अमितावन्मार्गसमभियानिदैत्यसंघाशनि ॥ शक्र
 निवर्तनोदस्परथस्यकेवलशिवंभवेदसुहृदाक्षयक्षिणां विरस्यलब्धप्रसारासुरेषसावभिद्रवत
 शेषान् ॥ प्रकाशयन्नुवाच ॥ तस्मान्निवर्तयथस्वमेवमृत्युदैत्याधिपप्रहितभीमगदाभिघाते
 लिप्तयेतिप्रतिश्रुत्यतुरगसहस्रयुक्तं सन्दनमस्यनिवर्तयामास ॥ दृष्ट्वावदानारियवस्तुनस्य

वाचं ॥ इति यज्ञजातकंदशमं ॥ **॥** व्याघ्रीशिविः कोशलेशः श्रोत्रिनो शोशस्वच
 नशिथिलिकरोति ॥ तद्यथातुस्मरामिवोचिसत्वः किलान्येकालेखत्पराणकर्मसात्माभु
 सुरेन्द्रजशमीरधिकरराजतत्सभ्रयातस्फोततरप्रभावा ॥ हर्मसुधासकरवाङ्गरागेनिषिक्त
 ॥ सोभाग्यवितरसुखोयनतपितस्यलेश्मीनदर्यमलिनं हृदयं च धार ॥ तस्य दिवस्पृथिव्योः ॥
 गोदैत्यगणाः कल्पनागातरदिरदाथतुरंगयदातिनाशुभितसागरघोरनिघोषेणान्यन्यमा
 नतस्य परावलेयक्रिडाविघातविरसभ्रभयंजनस्यनेजस्वितानयपथोपनतः क्रमश्चयुद्धोद्धवा
 रंरुचिरध्वजं विविधमरिगरलदिप्रिव्यवभासिमतिज्वलद्वयुष्कल्पनाविभागीपतियतनिशितज्व
 रदतिविचित्रेणादेवानीकेनपरिहृतस्तदसुरस्यैर्यसमुद्रतिराजस्वपुत्सुजगाम ॥ अथप्रवृत्ते
 श्येकेदनिममोक्षसेप्रहरायन्नभसित्येवन्नशमादयन ॥ ततः प्रवृत्तेतुमूलयुद्धसमुहात्पूर्जं

साक्षा
 ४९

॥ युगान्तवाताकलितद्रौलभीमेषुदन्तिषु ॥ विशुलोलपताकेषुसमन्ततः ॥ रथेषुपटुनिघो
 नैरन्योन्यसायकैः ॥ अथप्रतप्तासुरशरप्रसायकैर्ध्यात्प्रडडावसुरेन्द्रवाहिनी ॥ रथेनवि
 हृतरोकुष्टक्षौदितसिंहनादमभियतितमभिसमीक्ष्यमातलिर्देवेन्द्रसारथिः स्वश्ववरप
 मास ॥ अथशक्रोदेवेन्द्रः समुत्पततोरथस्यैवाश्राभिघातपथागतानि ॥ शाल्मलीवृक्षेरुडनि
 गतपक्षेद्विजयोप्रसंकुलादिजालयाः शाल्मलियादयाश्रयाः ॥ अमिपतेयुर्नयथारथेषुयावि
 कउवाच ॥ ततः किं ॥ परिहरपरिहरेनानिसंस्पगरुडनिदानीनी ॥ अथैनमातलिः पुनरुवाच
 वत्येवतुनोद्विषचक्षुः ॥ अथशक्रोदेवेन्द्रः स्वमद्याशयानिशयंसत्वविशेषश्चकारुपवि
 गतैः धिक्वादिदग्धयशशोनतुजीवितंमेसत्त्वान्यमुनिभयदिनसुरगानिहत्वा ॥ अथमात
 नस्यपुद्गसमालोक्यरुषंनिहत भयदुतप्रसरवलिताः प्रगोमूर्वाताभिनुनाशवकारमेघाः ॥ भ

॥ जातक ॥

४३

ये स्वसैन्ये विनिवर्तमानः पद्माननास्यरिपु ध्वजिनः ॥ संकोचयन्ते वमदावलेपमकोपिसम
सुरहिषाभयदुतानां विनिवर्तितुं यतः ॥ ॥ सहस्रलज्जेस्त्रिदसेः सुराधिपः संभान्यमानो धरणा
शामस्य विजयो बभूव ॥ तस्मादुच्यते ॥ पापं समाचरति विनष्टगो जघन्यपापपदं स घृणा ॥ सर्वे
प्राणानपि च परि त्यज्य दीर्घरात्रं पलितानिते स्विहृषा जस्याघातोपि न युक्तरूपः प्रागेव विप्रति
मित्यत्राणुत्वेयं तथागतवर्णसत्कृधर्म अवगोश्रोति ॥ ॥ इति शकजातकमेकादश ॥
लकस्मिंदनुयोक्तुं गोत्रचारित्र्ये स्वधर्मं नृपतिप्रकाशयसि विनयाचारश्चाधिनिमहतिं ब्राह्म
स्कारकमावेदाद्ययननिमित्तं श्रुताभिजनाचारसम्यक्ने गुरोपतिवसन्ति स्म ॥ तस्य श्रुतयह
प्रेमपसादमुमुखं गुरुमस्य चक्रुः ॥ वशीकरासमश्रुहिनिमम्याहतागुणाः ॥ अपि द्वेषान्ति
आयविश्रामकाले बान्धनोदारिद्र्यदुःखान्यहि सुमुपवर्त्तायामास ॥ स्वजनेपि निराक्रान्तुत्सवे

तमत्यमुजितं व्यसनमिव सदैव शोचनं धनविकलत्वमतीवदारुणं ॥ अथ ते तस्य शिष्याः प्रतोदसंचो
नुवाच ॥ अलमनेनात्र भवतां परिश्रमेणानभेशोपहाराः कस्यचिदरिद्राक्षमतां क्षययन्ति ॥ अस्म
सद्वाकसागदान ॥ हंतिदारिद्र्यदुःखं नृसत्तन्या राधने धनं ॥ शिष्या उचुः ॥ किं करिष्यामो सद्यभाग
स्वने वयं सर्वे सहैमहि ॥ प्रतिगारुहू शोपायं विप्राणां हि धनार्जनं ॥ अत्र ता जनश्रयि मित्यगत्याह ता
ध्यात्तु वयमयोग्यरूपास्तनुतिपतौ ॥ शिष्या उचुः ॥ वयमुपाध्यायजरयानुपहनपराक्रमाः ॥ तद्यदि न
ने गत्रामश्नि ॥ अध्यापक उवाच ॥ तरुणोरपि व्यवसायसिथिलरुदयेः शिभिसम्भवाः स्वत्वेवं विध
धर्महेत्यमिदं हि जानासापश्चान्यानिः स्वतानामलोक ॥ तस्माभोज्यस्वंपरेषामदृष्टैः सर्वचैतद्वासा
लघुह्यवपेयमेव ॥ इति मुक्तप्रग्रहास्तेन ते छात्राः परममिति तस्य वचनमयुक्तमिव प्रत्यशौचः
वतु ॥ श्रीशिवनतवदनस्तु वीधिसत्त्वमृदुविनिश्चित्यतुषाणि मभुत् ॥ अथ संतेषां मध्यापको बोधिस

म्मावापरकमत्वात् ॥ निरिशभमेतुतदासुरं वरं सुरेन्दुसेनापथसायवर्तन ॥ वभुवनैवप्रगाय
 तजिरादनेः ॥ अभिन्वतचारुवपुजयश्रियासमुत्सुकानः पुरमागमत्पुरं ॥ सर्वसर्वतत्पुं
 विधंमध्यवृद्धिः प्राणात्ययेपितृनसाजनस्ववृत्तंवेलासमुद्रवलेद्ययितुंसमर्थः ॥ तदेवदेवराज्यं
 तिपतिरितिप्राणिपुदयाः यत्नेनआर्षेणभविनयं ॥ तथाहिधर्माहिवेरशतिधर्माचारिणा
 ॥ आत्मलजयेवसत्पुरुषानाचारवेलांलंघयन्ति ॥ तद्यथानुस्मरामिवेधिसत्त्वकि
 प्रगाकुलेग्रहंचकार ॥ सयथाक्रमंगर्भाधारपुंसवसिवनसिमनोनयनाजानकर्मादिभिः कृतस
 हगाधारतापादवश्वभक्तान्वयश्चविनयः स्वकुरप्रसिद्धः ॥ पूर्ववयः स्वपिसमाभराणस्थितिश्च
 तज्ज्ञानंकिंपुनः सचुचेतसां ॥ अथनस्याध्यापकः सर्वेषामेवशिष्याणांशीलपरिक्षानिमित्तंस्वा
 सर्वेपिहानन्दधिकप्रदानकथामन्दारिश्मफलंछन्दपरिभवभवनंश्रमास्येदसुखपरिवर्जि

साला

६३

४

चेदिताइवसंदश्चाः गुरुस्नेहात्समुपजानसम्बेगाः सम्यन्नतरं प्रभुततरंचभैशमुपसंहलतिस्म ॥ सता
 स्मत्यरिक्लेशमर्थिभिसुभवद्विरयमेवयत्नो धनाहरं प्रतिपुक्तेकर्तुंस्थान ॥ कुत ॥ शुधमत्रअनंतर्ष
 तग्णावयंय देतावान्नशक्तिप्रायामः ॥ अपिच ॥ भैशवद्यंदितिलभ्येत्तुध्यायधनान्यपि ॥ नेदंदिग्मुः
 तावयं ॥ अध्यापकउवाच ॥ सन्यसेपिवाध्यागानांशास्त्रपरिदृष्टा धनार्जनोपायाः ॥ जगनिष्पीतसाम
 दिनस्तेषांशास्त्रविहितानांमुपायानां प्रतिपत्तिसहतांमन्यसेनदुच्यतां ॥ यावदध्यायेनपरिश्रमस्यानृत्य
 वेधाधनार्जनोपाययदित्वयामत्रभवतांनिर्वधस्तदुच्यतां ॥ साधुकतमरुकोधनोपार्जनक्रमः ॥ आप
 रणास्वमेव ॥ कामंप्रसन्नपिधननिर्हर्तुंशक्तिर्भवेदेवभवद्विधानां ॥ नत्वेवयोगः स्वयंशोहिरंरूपंभू
 तः अन्यत्रबोधिसत्त्वान ॥ सहिपुक्कतिभट्टत्वानोत्तरेऽनुमोदितुं ॥ कृत्यवत्युतिपन्नैर्हर्तुंसहसेव
 तसत्त्वमवेश्यतंविधिमनभिनन्दनमप्रतिक्रान्तंविनिष्कृतासंभावनस्तस्मिन्महासत्त्विकेनखल्व

॥ जातक ॥

५४

यमववसितनानिसेहतयावामयिजेयनप्रतिपद्यते ॥ उतअधर्मसंज्ञयतिसमुत्पन्नविमर्शस्तन
नावीरमनुष्यपद्मति ॥ भवाननुत्साहजभ्रतुलक्षतेननुनमस्यसनेनतर्पतेपरिकोशेयनिगु
अथबोधिसत्त्वसंस्तभुमोभिवाशोषाध्यायमुवाच ॥ शानंपापनखत्वहंतिसेहकथिनहृदयत्वाद
इपमानेनकचिन्माचरितुं ॥ कुनोरहोरनुपपतेःनास्तिलोकेरहोनामेपापकर्मप्रकूर्वत ॥ अश्म
मानीवालःपापेप्रवर्तते ॥ अहंपुनर्नपश्यामिभूयकोचनकिञ्चन ॥ यत्राप्यन्यपश्यामिनच
स्वकार्याकुलमानसत्वात्पश्येनवान्यश्चरितंपरस्परगापितेकाग्रमतिः ॥ स्वयंतुपापंप्रकूर्वनि
पाध्यायमवेत्यपुनरुवाच ॥ नचात्रमेनिश्चयमेतिमानसंधनार्थमेवंपुनरेहवानपिअवेत्य
कपालमादायविवर्णावाससाचरंद्विवेश्मसमृद्धिशिक्षितो ॥ यतिमलजाननुधर्मवैनसेसुरे
स्परिकर्जेनमुवाच ॥ साधुसाधुमहिषाक्षराप्रतिरूपमेतनेप्रणामानहूनस्यास्यमेवाविकस्य

नयानिब्रूहेपरसेपिविक्रियां ॥ त्वयाकुरुंस्वममलमत्यलंकृतमुद्यतानभइवशारदेदुराण ॥ तवा
लालंघयनीनिद्धिवलसमन्तिनेनार्येसाभवितव्यं ॥ रुवंहिदीयारिखासंमन्त्रआर्यभावकोकुशलं
तिसंयुक्तेषुलोकाधियतयेषुचेति ॥ इतिब्राह्मराजतिकंदादशमं ॥ तिव
त्यगोपशमप्रजादिभिर्गुणानिज्ञायेलोकहितार्थमुद्यमानकिल्बोधिस्तवःकदाचिद्विनिर्ग
वेश्ममानश्चगुणाभिर्जायेपित्रेवपुत्रःक्षितिपेननेननन्दनलोकाधितयेपिलोक ॥ समप्रभावा
वभुवः ॥ धर्मान्चयंलोकहितंसपश्यंस्तदेककार्योनरलोकपालःसर्वान्माधर्मपथेभिरेमेतस्य
रसामन्यतमेवचरवरयारूपलोवंयस्यदोषेतोपरमदर्शनीयास्त्रीरत्नसम्पत्तावभुव ॥ अधीतराग
क ॥ अतश्चतस्याउन्मादयनीत्यववाभवानामचक्रुः ॥ अशतिस्पापिराजसंविदितांकरयामासः ॥
राजारशीलक्षणाविदोब्राह्मणान्समादिदेशपश्यन्तेनोतत्रभवंतःकिसमावस्मयोग्यानवेति ॥ अ

स्वभावचक्रीकरणार्थबोधिसत्त्वमुवाच ॥ भो महाबाहो अमिद्धिजाम द्युसनासहिष्णुवः समाश्रि
 त्विस्तरे मया त्वदुःखेव च साविदर्शिते कथं नृनि संभुमधीनमानसो भवानिति स्वस्थं देवतिष्ठति
 परितर्पमाना गुरुः खैरवमवस्थितः ॥ किं त्वसंभवाद्वा ध्यायप्रदर्शितस्य क्रमस्य न हि शक्यमदृ
 ष्यनिर्दिष्टं पश्यंति न भुनक्ति मानुषान् ॥ कृतामनश्च मुनयोर्दिष्टो निलिप्तचक्षुषः ॥ तानुपश्येन्न हो
 भूयं मये वत ॥ परेण यच्च दृशेते इच्छन्ते स्वयमेव वा ॥ सुदृश्यं तस्मै तस्माद्दृश्यते स्वयमेव यत्
 यमेव वेति ॥ ते दनेन कारणेनाह मेव व्यवस्थित इत्यर्थबोधिसत्त्वः समाभिप्रासादितमनसमु
 यको नाम गुणा गुणान्नरेण गोपमर्दधनमुत्पन्नं नयेत् ॥ स्वाभिप्रायश्च खलु निवेदयामि
 रेदुवार्थं सुपसंरुतं मनः ॥ अथ तस्या ध्यायः पुरुषं विस्मयाक्षिप्रहृदयः उत्थाया सनात्सं
 ॥ निमिने मासाद्य देवकिं न स्वधर्ममार्गं विसृजंति वालिशाः ॥ तव श्रुतज्ञानधनात्तु साधवो

॥ माला ॥

४४

वार्थवत्सु चरितविश्रुते श्रुतसोदयः सफलतया श्रमश्च मे ॥ तदेवमात्मलजयेव सत्पुरुषानाचारवे
 लंपुजहानिकुशलं प्रजहानि प्रजहानि कुशलं च भावयति न्येवमादिष्टसूत्रेषु पनेयं ॥ ह्रीवर्णाप
 रवदुःखानुसंगामपिसंतानी च मार्गनिष्प्रायता भवति स्वधेर्वावस्थान् ॥ तद्यथानुस्मरामि स
 नाराजावभुव ॥ साक्षाधर्मश्च विनयश्च विपितेव प्रजानां मुपकारप्रवर्तः ॥ दोषेषु वृते विनियम्यमानो नि
 वास्व जने जने च धर्मात्तु गानस्य हि दरोऽतीतिः ॥ अधर्ममावृत्त्य जनस्य मार्गो सोपानमालेव दिवो
 तस्योपमर्दश्च परेन सेहे ॥ अथ तस्या राजः पौरमुख्यस्य दुहितार्थं विविग्रहवती साक्षादतिरिवाप
 तगस्य जनस्य यावत्सुलोचनं प्राप्य वपुर्वभुव ॥ तावत्तत दुपगुणा ववद्वा न दृष्टिमुत्कंस्य चितुं शशा
 नः ॥ क्षीरक्षते देवविषये प्रादुरभूतं यतस्तु न त्यतिग्रहं विसर्जनं वा प्रतिदेवः प्रसातामिति ॥ अथ स
 अथ तस्याः पिता तान् बाह्यगान् स्वभवनमभिनि योन्मादयन्ति मुवाच ॥ भडे स्वयमेव प्राह्यगान् प

॥जातक॥

४५

परिवेषयेति ॥ सातथेति पुनिधुन्यथाक्रमं वासगानपरिवेषयितुमुपचक्रमे ॥ अथनेव
स्फुरदेने विपुलप्रसंज्ञाः ॥ यदाचनेव शक्रुवंति स्म पुनिसंख्यावशीरनिभृतमवस्थानंकुतस
विसर्जयामास ॥ अथतेषां बुद्धिरभवत्कृत्याकृत्यमिव खल्विदं मनोहरं मस्यादारिकायाह
नियतमस्योन्मादितहृदयस्य धर्मार्थकोर्यं प्रवृत्ते विसृज्यमानोत्साहस्य राजकालानि क्रमः
मुनिनामपिसि विघ्नां प्रागेव भावार्पित दृष्टिहृद्येयुनः क्षितिशस्य सुरवे स्थितस्य ॥ तस्मादिद
स्मितस्यारूपाचानुर्यमात्रकमलक्षणे पद्यातनिः श्रीकंतुयतो नैनाड्यं मय्यर्हति देवः पत्नी
शासमेघाशोभां विभागश्च दिवस्पृथिव्योः ॥ इति श्रुतार्थः स राजा अपलक्षणा किलासौ न च मे
रिकांतस्यैव राजाः मान्यायाभिलाषो बभूव ॥ अनर्थितां तु विज्ञाय राजः स गृहपतिस्तोदारिका
मुनवरे विशक्रशोभादद्युमुत्सुकमनोरथवरगतः सिक्कसंमुखरप्यान्तरायणा समुद्युतति

नृनगीतहास्यलास्यवादिनं पुष्पधूपचूर्णावासां मान्यासवस्त्रानां नुलेपनामोदप्रसृतसुरभिगन्ध
स्वाधमसत्वाधराजमार्गपुरवरमनुविचारत्तस्यामान्यभवनसमीपमुपजगाम ॥ अथोन्माद
सहस्रमानस्य शोभाविद्युदिव घनशिखरहर्म्यतलमवभावयन्ति व्यतिष्ठत् ॥ शक्तिरस्येदानीम
रविभुनिदर्शनकुतुहलप्रसृता दृष्टिरभिमुखस्थितायां सहसैव न त्यामपनते ॥ अथ स राजा ॥ प
गवानिद्विद्यनिर्जयेति ॥ विपुलधुनिगुणोपतविष्णुः परपुवती क्षणाविक्रवेक्षणेपि ॥ उदित
वता ॥ स्वर्गस्त्रीदेवयोषिद्वारस्येनमानुषं वपुः ॥ इति विचारयत्पुवतस्य राजः स्तदर्शिनविन
वत्कृतैकाग्रमनाः स्वभवतस्यास्य देवनामुपेत्य मन्मथाक्षिप्रधृतिः सुनन्दसारथिरहसिपर्यव
थिरूवाच ॥ अस्ति देवस्याभिषारगोनामा मान्यमुख्यस्तद्गृहं तस्यैव वत्ताभार्या किरितवत्सस्य उ
तनयनो दीर्घमुष्णमुष्णमभिनिवृत्तितमनाः शनैरात्मगतमुवाच ॥ अन्वर्थरम्याक्षरसौ कुमार्य

वृणास्तदाननो दीक्षानिश्चलाशामनोतु वा संहीयमाणा धैर्याः ॥ अनीश्वरालोचनमानसानामा
 भस्वभोक्तुं ॥ अथैषा चक्षुष्यथा उक्ता यस्वाहुर्हितरं स गृह्यतिः स्वयंमेव ब्राह्मणानपि वेष्ट
 रूपचातुर्ययतो नैनां राजा दृष्टमप्यर्हतिः कुतः पुनः घृणीत्व ह्रमयितुमनयांभिरुपशोभया
 मः प्रजानां हितसुखोदयपथमुपयीडयतः पाभवायस्युः ॥ इयं हि संदर्शनमात्रकेन कुर्या
 ददमंत्रं प्राप्नोति यथा पुस्तकवसुपेत्पराजने निवेदयामासुः ॥ दृष्ट्वास्माभिर्महाराज साकं न्यका अ
 शीतंगमयितुं ॥ कुलद्वयस्यापि हि निन्दितास्त्रीयशो विभुतिश्च निरस्करोति ॥ निमग्नचतुर्वि
 तमे कुलानुरूपेति न स्या विनिवृत्ता भिलाषा वभुवः ॥ अनर्थितानुविज्ञाय राजसगृह्यति स्तां दा
 कानस्यैव राज्ञोऽमात्याभिपारगा य प्रायद्वत ॥ अथ कदाचित्सराजा क्रमार्गनां कौमुदी त्वस्मि
 विविचित्रध्वजपताकसमन्ततः पुष्पोपहारशवेलभूमिभागधवलं प्रवृत्तनृत्तगीतधवलं प्रवृत्त

माला ॥

८५

श्वप्रसारितः सिक्रसंमृष्टरथानरायाविविधरुचिरपश्यंतुष्टपुष्टोज्वलतरवेष्टपोरजानपदस
 दयती अपलक्षणा किं नाहमित्यनेन राजा वधूतेति स मुत्पन्ना मर्षा राजदर्शनकुतुहले वनाम
 गोमस्तवपलक्षणादर्शनादविचलितधृतिस्मृतिमात्मानधारयितुमिति ॥ अथ तस्य राज्ञः पुरव
 ॥ प्रकामसन्तः पुरमुन्दरीणां वपुर्विलासैः कलितैश्चरापि ॥ अनुद्धनो धर्मयथा नुरागादुद्यो
 दतमदनविस्तारप्रियतां चिरमनिमिषलोचनो ददर्श ॥ कोमुदि किंचिदं ताशाद्रवनस्यास्य दे
 शे नृप्रनयनस्य सरथस्तं देशमतिवर्तमानानमनोरथानुकूलो वभूवः ॥ अथ स राजा धूं नृहृदय इ
 विष्टत ॥ सितपाकारसंवीतं वेत्ति कल्पनुनद्गृहं ॥ कासावानुव्यरो विष्टपूत्तिन इवाम्बरे ॥ सार
 पडुहिता उन्मादयती नामेति ॥ त उपश्रुत्य स राजा परभार्येति वितानी भूतहृदयाश्चिन्तात्तिमि
 र्यमहो कृतं नाम यथेदमस्या उन्मादयतीति शुचिस्मिताया स्या हि सोन्मादमिवाकरो मां ॥ विस्म

॥ जातक ॥

४६

तुमेनामिहामिपश्यामीवतुचेतसास्थितंतस्याहिमेचेनसा ॥ स्थितंतस्याहिमेचेतःसाप्रभुत्वेनत
पुर्विलसितस्मितविशितेषुसंरागनिश्चलमतेःसहसास्वनती ॥ कार्यं नारचक्रमणिबेदनध्वज
नमाणाशुक्रतनुःप्रधानविनिश्चितविजृम्भणाःपरप्रयत्नमदनाकारोवभुव ॥ धृत्यामहत्ता
गामः ॥ अथोद्दिताकारग्रहानिपुणामतिरभिरगोमान्यस्तंराजोवतांतंस्कारणामुपलभ्यत्रेह
ययामासः ॥ अथाचयन्तंमिरदेवदेवाताशाउपेत्यास्युह्राक्षयाक्षः ॥ मामाहनावैषिनृपस्यकस्य
देवकिमेतदेवमस्मासुतेनिष्प्रायन्यंमौनं ॥ तस्यतिगृहितुंमनामर्हतिमहंनुग्रहार्थदेवइत्यथरा
नंविषदाक्षरमतमुवाच ॥ नेतदल्लिकुतःपुण्याचुतःस्याममरोनचास्मि विद्याचपनःपापमिदंभु
लोकेपरस्मिन्निहचैवकर्म ॥ तदास्यहेतोरबुधाभजनेतस्यैवहेतोरनबुधाभजने ॥ अभिपारगडव
घेधर्मस्याःतांमनोप्रतिगृह्णतः ॥ कीर्त्यपरोधावकाशमपिचात्रदेवस्यनस्यामि ॥ कुतः ॥ आवा

मनस्यात्रपीडाः ॥ कुतः ॥ स्वास्यर्थचर्याजीनयहितुष्यानिरंतरंचेतसिकेविधानः ॥ यतःसकामंख
तं ॥ यथादानेनसर्वस्मिन्साविद्यंधर्मसाधने ॥ योत्सदर्थमजिनिहानस्वात्प्राप्तानपिनेक्षते ॥ तस्य
न्यक्श्चिन्तास्यतीति किंमेवमिदंमपायंस्यात् ॥ अदृश्यमानोपिहिपापमाचरन्विषंनिषेव्येव
॥ अदधितकरुतचयथासौतवनप्रिया ॥ नोपरित्यज्यस्यशोवाविधानेनसमाप्नुयो ॥ अ
धर्मयतिक्रमः ॥ यदपिचेष्टंप्रियाममेयमित्यक्षःकिं ॥ ममप्रियाकामदकाममेघातेनैवदित
गृहात्वनवेनादेवइति राजोवाच ॥ मामेवमक्रमस्यः ॥ कुतः ॥ अहंरिसांनिशितंविशे
अभिपारगडवाच ॥ यद्येनांमद्रार्येतिदेवोनप्रतिगृहितुमिच्छत्यहमहमस्याःसर्वजनप्रार्थन
सि ॥ अउद्यांसत्यजंभार्यामनोदाःमवापुयाः ॥ सविग्वा-यम्यदीभूतपरत्रेहचध्वज्यस ॥ तद
देवंजनापवादःसुखविप्रबोवा ॥ प्रमद्वमिष्याम्यस्तापुततत्वसौख्यतपुनमनःसुखेन ॥ त्वतपरं

न च वापि पश्यन्नामभार्यायाममाप्येवमधीरता ॥ तड्मनोमिसंस्त्यक्रोलजयेवाद्यनिद्रया ॥ तस्याव
 शदाविदेषमुत्तुदतिचेतसिनालिकामे ॥ इति सराजामदेनवलविचलितधुनिव्यवस्थापयन्नप्यात्मा
 पिनिगुह्यमारः सभुयनेस्तस्यमनोविकारः ॥ मुखेनचिन्तास्तिमितेशो नकार्येनचव्यक्तिमुपाज
 हानदत्ययाशङ्कितानामश्रुतिवलनोमदनस्यरहसिराजानंस्मिदितंसमुपेत्यकृतान्यनुज्ञेविना
 त्माउन्मादयन्त्याहृदयंनिविष्टं ॥ इत्येवमुक्तासरसातिरोभुदिमशब्दानित्यरुमस्युपेतः ॥ तच्चनथा
 राजापुत्यादेशाजावनतवदनोमदशुवशागतेपिस्वल्पतधर्मसंज्ञत्वादविक्रवीभूतधैर्यप्रसारणा
 यनोपिनदिप्रयोमाच्चमनोज्वलत्वावहृःपुराकक्षमिवशितोति ॥ यच्चामयोरित्यहितावहृस्या
 वाच ॥ अलमत्र देवस्यधर्माति क्रमाशङ्कया ॥ दानेताहार्यज्ञानेनधर्मस्वभवतवः ॥ दानवि
 गत्यामिदमन्यश्चस्वज्ञातुमर्हति ॥ जनपथादादाशङ्कासमतोमनसिमाकृथाः ॥ भनुग्रहश्चैष

माता ॥

४६

७

तामं कुरुदेवकाममलंसउनीऽनशङ्कयानः ॥ राजोवाच ॥ बाक्रमस्मदतिस्नेहान्नत्वयेनदपेक्षि
 तस्यवधुविशिष्टस्यसख्युभाय्यासखीमम ॥ तदयुक्तंमामतीर्थप्रतारयितुं ॥ यदपिचेष्टंनैतदं
 र्व्येवकथंसमाप्नुयात् नवपश्यंतिविशुद्धचक्षुषोदिवौकशेभ्येवनराश्रयोगिनः ॥ किञ्चभूय
 अभिपारगडवाच ॥ सपुत्रदारोदातोहंस्वामित्वंदैवतश्रुमे ॥ दास्यामस्यायनोदेवकस्ते
 वदित्तामिचतुन्यमेनां ॥ प्रियंहिदत्वालभतेपरचचप्रहर्षरंम्यातिजिमप्रियाणि ॥ यतःपु
 विशेषंरुताशनंविस्फरदर्विषम ॥ नत्वेवधर्मादधिगम्यलक्ष्मीशक्यामिनचैवपुनःप्रहर्तुं
 पार्थनाविरुद्धंवेष्णावतमादिशामि ॥ ततःसनांदेवःप्रतिगृह्णियादिति ॥ राजोवाच ॥ किमुन्यतो
 ॥ तदलमकार्यनिर्वन्धितयान्यायाभिनिवेशीभवेति ॥ अभिपारगडवाच ॥ धर्मात्ययोमेयदिकश्चि
 तपरंबाह्वनीयमंन्यलोकेनपश्यमिमहीमहेत् ॥ उन्मादयंतिममपुंरावृद्धोनान्दक्षितामृत्ति

जातक

गिदप्रतिष्ठ ॥ राजोवाच ॥ काममस्य देतिसेहादनेवेक्षितात्महिताहितक्रमोमदर्थचर्यासमु
वितर्क ॥ पश्य ॥ लोकस्यानाश्रित्यतेपवादंधर्मानपेक्षयातःफलम् ॥ जनो न विस्वासमुर्धेति
क्रमः ॥ निःसदिधमहादोषःससदेहकृशोदयः ॥ किञ्चभूय ॥ निरदिदुःखेषुपरात्रिपात
पारगडवाच ॥ स्वाभ्यर्थभक्तिवसेनचरतोममतावदत्रकस्वाधर्मावकाशःस्यादवस्यवादीय
गृहान्वेवेनादेवइति ॥ राजोवाच ॥ अहमर्थचर्यापरायमतिभवानिदंत्वच्चिंतयितव्यं ॥
मोराजानमुवाच ॥ वृद्धोयसेवासुकृतश्रमत्वाद्युताधिकारात्मनिपादवाच ॥ त्रिवर्गविशानि
नराधिपानांचरितषधीनलोकस्ययस्मादहितैरेतश्च ॥ भक्तिपुजानांमनुचिंतयन्त्यात्कीर्ति
निर्विघटंपुजास्तथैवक्षितिपश्यवर्त ॥ अपिचयश्यतु ॥ तावद्वान आत्मानंमपिद्वक्त्रिनस्या
स्वकैवधर्मविमलंयशश्च ॥ नेछामिचित्तस्यवशेगन्तुमहं हिमनावयतसुजानांअथाभिप्राय

निभाग्यसंग्रहासात्वमेवंनरदेवगोप्राधर्मानुरागोहिसुखानवेक्षस्तपोवनसेषपिमृग्यरुव
विस्मयेनिभृतत्वंकिम्मेतावतात्वयि ॥ समुद्रइवरत्नानांगुणाणांयस्यमाकरः ॥ इत्युक्त
मपिसंतानीचमार्गनिष्परायताभवतिस्वधैर्यावस्तम्भास्वल्पस्तधर्मसंज्ञत्वाचेति ॥ धैर्यध
धर्माश्रयंसत्यवचनमयापदंनुदतिप्रागेवतत्फलमितिधर्मानुवर्तिनाभवितव्यं ॥ तद्य
ह्येषांबोधिसत्त्वानाप्रकृतिमेधावित्वायइतयेजिज्ञासंतेकलाविशेषम्वानस्मिन् अधिकतराभवा
विदितानियतागन्तुकोत्पातिकानिमित्तः ॥ कालाकालक्रमकुशलामीनेनोयवर्गाभौमप्रकार
र्षादिपरिस्वेदसहिष्णुरप्रमादि धृतिमानाहरणापरहणाकुशलत्वादीपितंदेहाप्राययिनावशिज
गमित्येवाख्यातमासीत ॥ यदतर्हि सुपारगमितिज्ञायते ॥ सोयिमद्गलसम्मतत्वाद्दृढत्वपिसी
दभिपुयाताःसुवर्गाभूमिवशिजोयात्रासिद्धिकामाःसुपारगयद्वनमुपेत्यतमहासत्त्ववहनारोह

सुशोगलवायमतस्वभूताविशेषतो नोपेक्षितमहानिः॥ नैवतलुलोकापवोदनिःशङ्कः नभ
 तेनस्मिंध्रुवंचलश्चापिविवर्जतेसः॥ यतस्वावुषीमि॥ मातरोचिष्टधर्मस्यजिविता र्थव्यति
 त्पनेष्टोसतामात्मसुखपुवृतिः॥ एकोपुत्तीघपरान्तोःहं धर्मस्थितःस्वार्थधुरंपपत्से॥ अभि
 यमानामेनाप्रतिगृह्णतः॥ स्याद्यतस्मनैगमजानपदाःशिवयः किमत्राधर्मइति कृत्यः॥ तत्पुति
 ॥ सनेर्गमजानपदानाम्वाशिषीनाश्चनवममवाकोस्माकंधर्मचितमइति॥ अथाभिपारगःससंभ
 नेशयार्थतत्त्वयस्थितंदेववृहस्पतौच॥ राजोवाच॥ तेनहिनमामत्रप्रतारयितुमर्हसि। कुत
 तिश्चमेसत्यथस्वरंमजिस्त्रंभवावृषभपुचारंगांवोतुगायददनुप्रयंति॥ उस्मिन्नसंकाशश
 स्यान्पालनिर्मम॥ काचवस्थाननस्यास्यमतोरक्षाभिकंक्षिराः॥ इतिपुजानंहितमीशमारां
 तमगोमान्यस्तेनराजोवस्थानेनपसादितमानाःपरांम्यराजानं प्राञ्जलिरित्युवाच॥ अहोपुजानाम

माला
 ५

८

एव॥ महच्छरोमहाराजत्वमेवायं विराजते॥ विगुरोषुगुरोर्किहक्षेयरुक्षतराक्षरा
 त्युक्ताभिपारगगृहंगतःराजपिरागंपरित्यज्यधर्ममतिस्थान॥ तदेवतिवुडःखानुराणां
 र्धधर्मात्सासैवयोगःकार्यइति॥ इतिउन्मादयंतिजातकंत्रयोदशमं॥
 तद्यथानुस्मरामिवेधिसत्त्वभूतःकिलमहासत्त्वःपरमनिपुणमतिर्नोसारथिर्वभूव॥ धर्मता
 भवन्निमेधाविनोजगतः॥ अथरामहान्माविदित्योतिर्गतिन्वादिग्विभागेष्वसंमूढमतिःपरि
 कारश॥ कुनिपर्वतादिभिश्चिह्नैःसुपलक्षितसमुद्रदेशःस्मृतिमाचिजिततन्दीनिद्रःशीतोष्णाव
 णिजानासित॥ तस्यपरमसिद्धपात्रत्वात्पुण्यारगइत्येवनामवभूव॥ तदध्ययितश्चपदंनसुपार
 पेसीयात्रिकैर्यात्रासिद्धिकामैर्वहनमत्यर्थसत्कारपुरःसरमारोयतेस्म॥ अथकाचिद्रुककटा
 रोहनार्थमन्यर्थयामासुः॥ सतानुवाच॥ जराजयासंहियमाराददर्शनश्रमाभिपारतैः॥ प्रतनुक्त

जातक

४८

तस्मिन् नो स्वदेहकृत्येष्ववसन्नविक्रमे सहायनाकारिशक्यते मयि ॥ वशिजडचूः ॥ विदितेयम
चितुमिदमः ॥ किंतर्हि ॥ त्वयादप्येकजससाश्रयसत्कृतेन मङ्गल्यतासुपगतारजसात्विच्यं नोः ॥
सनुकस्ययाजराशिथिलशरीरोपितदहनमारुरोह ॥ तदधिरोहणाच्चपमुदितमनसः सर्वस्वते व
विचरितमनिभूतजलकलकलारावमनिलवलविलासप्रतिचरिततरङ्गवद्विधंरलेभुमिविशेषैर
अथेन्दुनीलपकराभिनीलं सूर्याशुनाणादिरवम्विलीनं ॥ समंततो तर्हि तीरलेषमगाधममोनिधिम
निकंपरमभीषणोपाइभूत ॥ विभिद्यमानोर्मिविकीर्णफेनचरागलिलास्थूलनभोमनादः ॥ नैभृत्यनि
भुंमद्भिः ॥ युगान्तकालप्रचलाचलेवभुमिर्वभूववायः वयः समुद्रः ॥ विद्युलतोभासुरलोलजिह्वानील
वृत्तरस्मिजालः सूर्याः क्रमेणास्तमुषारुरोहं दिनान्तलध्वपसरंसमन्तानमोघनीभावंमिवाजगाम ॥ ध
दयानितेषां ॥ नवासदीनाश्रविषादमृक्ताधिराः पुनिकारसंभ्रमाश्च ॥ स्वदेवतायाचनतत्पराश्रभावा

मानावदुभिरप्येहोभिन्नेवकुतश्चितीरददशुत्रचयथेफितानिसमुद्रचिह्नानिअपूर्वैरिवतुसमुद्रचि
स्थाययन्त्राच ॥ अनाश्रय्यस्वतुमहासमुद्रमध्यमगाढानामौत्यानिकुशोभपरिकेशस्तदलमत्रभवत्
यनिदशाः कृद्धान्यरुद्धेरासमुत्तरंति ॥ विषाददैववधूयतस्मात्कार्यावकाशंकिययाभजध्वं ॥ प्राजस
तेषांसांयांत्रिकालेमहात्मनाधीरिहृतमनसः कुलदर्शिनोत्सुकमतयः समुद्रमवलोकयकोददृश
विस्मयाः सुषारगाययवेदयन्त ॥ अपूर्वस्वत्वदिहमिहमहासमुद्रेचिह्नमुपलभ्यते ॥ स्तेरवतु ॥ अ
वजलेनुभवंतिकैपि ॥ सुषारगउवाच ॥ नैतेषांमानुषाअमानुषावामीनाः स्वत्वनेयतो नभेनव्यमे
चराडवेगवाहिनानुशलितनिवहेकीतनैरेरेगाचपाश्रान्येनवायुनासमाक्षिप्रया नावानतेष
पांसुरमपलंसमुद्रमालोकसविस्मयाः सुषारगमुचूः ॥ स्वफेनमग्रेरिवकोयमस्युभिर्महाराव
च ॥ कष्टमनिदुरंस्वत्ववगाह्यते ॥ शीरगावशतिस्वानुदधिर्दधिमाल्यसो ॥ क्षमन्नातः परंगत्तेश

यमस्माकं युष्माद्धरिरावस्था ॥ सत्यपि वचः पराक्रमास हवे नैव वयं कर्म विनियोगेन युष्मानायास
 नोः ॥ उर्गमहन्त्यपि च तोयविधावमुष्मिन्वस्ति बुर्जेदिति भवन्तमुपागतास्यः ॥ अथ समहान्यानेषां
 ते वशिजो वभुवुर्नियतमस्माकं मुत्तमया त्रासिद्धिरिति ॥ क्रमेणावावजगताहिरविविधमीनकुल
 शेषैरपितनरङ्ग फेनावलीकुसुमविविधमसुरबलभुजगचनं उरापयान्तरमप्रमेयनोयं महासमूहं
 नेधिमध्यमीयुः ॥ तेषां नवानुशाप्रानां सायाहसमये मृदुभूतकीरणाचक्रप्रभावे सवितरिमहदौत्पा
 दित्यनिर्मलसमग्रनोयः शरीररौदः समभुत्समुद्रः ॥ उन्मातवाताकलितैर्महद्विस्तोयस्फले भीमये
 रानीनाभुजङ्गीश्वनैकशीर्षाः ॥ आवधुरादित्यपथं पयोदाः प्रसक्तभीमस्तनितानुनादाः ॥ घनैघनेरा
 म ॥ धाराशरेरादुरितोर्मिचक्रेमहोदधाम्बुन्यनतीवरोद्यात् ॥ भीतवर्नोरन्यधिकं चक्रेपेविषादयंतिह
 भावात्यथासत्त्वगुणविवधुः ॥ अथ तेसां पात्रिकाः पराक्लवचरितशालिलवेगवशागयानावापरिभाम्य

माला

४८

मुद्रचिह्नैरभिवर्द्धमानवैमनस्याभयविषाद्याकुलतामुपजग्मुः ॥ अथैनानसुपारगो बोधिरान्वयव
 रभवतां विधानुवृत्त्या ॥ कुतः ॥ नापत्यनीकारविधिर्विषादस्तस्मादलं देयपरिग्रहेण धैर्यतुकार्यप्रति
 प्राप्तास्य धैर्यज्वलितं हितेजः सर्वार्थसिद्धिग्रहणाग्रहस्तः ॥ तद्यथाधिकारावहिता भवेतु भवन्तः ॥ इति
 दृष्टुः ॥ पुरुषविग्रहणामुक्तरूपकवचानिमज्जतश्च ॥ सम्प्लेक्ष्यमाकृतिनिमित्तमुपधार्यस
 त् ॥ आमुक्तरूपकवचा इव देवयोधाघोरशरणाः ॥ उन्माजनाचतरास्फुरप्रसङ्गा क्रीडामिवार्ता
 यमेत्यः किंतु ॥ सुडरमपहृष्टाः स्मः पतनद्वितयादपि ॥ खरमालीसमुद्रायंतद्यतध्वनिवर्तितुं
 नतेषां यविकाद्रो कूर्विनिवर्तितुं ॥ अथावगाहमानाः क्रमेणारूपप्रभावभासितमनिलफेननिचय
 र्तावशुक्लकुलबोनिव ॥ द्रवनिवेद्योः किरणात्समुद्रहसमज्जनोहास इव प्रसर्पति ॥ सुपारगडवा
 नुंशक्यते च निवर्तितुं ॥ वशिजडचूः ॥ नखलुशक्यते विलम्बयितुमपि वहनं ॥ कुतस्वसंनिवर्त

जातक

४६

चितुंमतिशीघ्रवाहित्वाह्नस्यप्रतिकुलत्वाच्चमारुतस्यति॥ अथवनीत्यतमविसमुद्रं सु
भूहलासेवसिजः सुपारगं पृच्छः॥ कालार्कलश्मेव कृताङ्गरागैः समुद्रमधिः शलिलैरनीलै
निविद्यातः समुद्रोयंप्रकाशने॥ अनीवरवलुसाधुः स्यान्निवर्तमहियद्यने॥ इति समहान्मान
पिसमुद्रमनीत्यपरागेन्दुनीलप्रभो ह्यनितशरिरपक्वकुशपर्णनिकाशर्णसमुद्रमालोक्य कौतुह
सकुसुमइव फेनभक्तिचित्रैरनिलजवाकलितैस्तरभङ्गैः॥ सुपारग उवाच॥ भो सार्थवाहानिव
॥ प्रसज्यासज्वसलिलो हरहरनिनोरति॥ अथनेवनिजकाः परैरापियत्नननिवर्तयितुंवह
उमालोक्य सुपारगमपृच्छतमरकतहरितप्रभैर्जलेर्वहतिनवासिवशाद्वलश्रियं॥ कुमुद
नोपरिपाने परिदृश्यमानं हृदयोदीर्घमुष्णमभिनिश्चस्यशनकैरुवाच॥ अतिउरमुपनास्थुः रम
धमानमनसोविश्रम्यमानगात्रोत्साहानिश्चसितमात्रपरायणास्तत्रैवनिषेदुः॥ अनीत्य

कामेदिवसकरेसमुपवर्तमानस्येवसलिलनिधेरसनीनामिवचसम्पत्तावेणुवनानामिवच
श्रुत्वावसन्नावशागाः स्फुलभनसः सहसैचोत्थायसमन्ततोनुविलोकयन्तोददशु॥ प्रपानइव
चूः॥ निर्भिन्दन्निवनः श्रुतिः प्रतिभये श्रेतांसि मन्थनिवकुक्षयेवसरित्यनेध्वनिरयंदुरादपिश्रु
न्मन्यते॥ अथतेमहान्माससंभुमः कयंकयमित्युक्तासमुद्रमालोक्यनुवाच॥ यस्याप्यननि
वदवामुखमुपेतावयमितित्यक्त्वाजीवितासामराणामयविक्रवीभूतमनसः सस्वरंरुरुडः केचिद्विले
र्तिप्रहृतेर्मनोभिः॥ आदित्यरुद्राश्चमरुदसुश्चप्रपेदिरेसागरमेवचाये॥ जपंश्चमन्त्रानपरेवि
पकृतत्रासहरस्यनित्यंपरानुकम्पागुणासंभृतम्॥ अद्यप्रभावातिशयस्यतस्यतवात्युपेतोवि
उवामुखेनचिकीर्षतिशासमिवागीवोरमान्॥ नोपेक्षितुंयुक्तमयंजनतेविपश्यमानः सलिलो
रुगावासमपीद्यमानहृदयस्तान्निजकानव्यवस्थापयनुवाच॥ अस्यत्रापिनः कश्चित्पुनिक

सुवप्रभातुरभिनप्रचलोर्मिसाला ॥ मग्निज्वालाकपिलशालिलमपरंसमुद्रमालोकाविस्मयको
 नीलैः ॥ ज्वलन्महानग्निरिवावभातिकोलामतस्माच्चमहार्तावोर्य ॥ सुपारगडवाच ॥ अग्निमाली
 मानाममात्रकथयतस्यसरित्यतेन्नतोयवैवर्गाकारगांदीर्घदर्शित्वात् ॥ अथतेषांयात्रिकास्तम
 तेनुहलजानाःसुपारगपप्रछः ॥ परिणतकुशवर्गातोयःशालिलनिधिःकतमोचयंविभानि ॥
 निवर्तनंप्रतियत्नःक्रियतां ॥ नखल्वतेःक्षमतेपलंगनु ॥ कूलमालीसमुद्रोयमयंकूशइवद्विष
 वहनमशक्नुवन्नस्तमपिसमुद्रमतीत्यवंशरागवैदुर्यप्रभायनिकरहरितशालिलमपरंसमु
 मुद्ररुचिरफेनभूषणःशालिलनिधिःकतमोपरीक्ष्यते ॥ अथसमहात्म्यानेनतस्यवनीजेनयस
 ॥ तमस्मान्निवर्तितुं ॥ पर्यंतलोकस्यनलमाल्येयसागरः ॥ नद्युन्नातेवाणिजकाविषादोपरु
 शीत्यचतमपिसमुद्रंसायाहसमयेविलम्बमानमन्दरश्मिसाडलंशरिलनिधिमिवंप्रवेष्टु

॥माला॥

८६

१७

मेवचाप्रिपरिगतानांविस्फुल्लतानुमूलमनिभीषणंभुतिहृदयस्त्रिदाराणांसमुद्रध्वनिमश्राविषु
 गतइवश्चभुइवचमरुतिनमुद्रकोधंनियततंदष्ट्वाचपरमभयविवादविह्वलाःसुपारगमुपनो
 यिश्रुयतेभिमश्चभुइवार्तावस्यनियतस्येतसमयंजलंतलोसाबुदधिःकिमभुचपरंरुज्यंभव
 पननिवर्ततेमृत्योसुखमिवासुखंअशिवंसमुपेताःस्थतदेनदडवासुखं ॥ तदुपश्रुत्यतेवाणिजका
 वेदिलेपरथचूक्रुः ॥ किंचित्पुत्रनेकेचित्रासविवेनसः ॥ विशेषतःकेचिदभिपुत्रोमुद्रंवेन्दुमा
 परेविचित्रानयेतुदेवमिधिवन्युगोमु ॥ सुपारगकेचिदुपेततनदिचेष्टमानाःकरुणांयिलेपुः ॥ आ
 नोविनियोगकालः ॥ आर्ताननाथादरणागनान्नस्त्वन्मुत्तमावर्जयधीरचेतः ॥ अयैहिकोपाद
 लिलौघमध्येनाज्ञानंवात्येतिमहासमुद्रस्तद्वार्यतामप्रशमोयसस्य ॥ अथसमहात्म्यामहत्याक
 पुतिकारविधिःप्रतिन्यतिततावपुयोप्येतोमुहर्तंभीरालावद्रक्तशति ॥ अथतेवाणिजकाअस्य

त्राणिकिलपुनिकारविधिनिर्वाश्यासमुपस्तम्भितथेर्वास्तदवहितमनसम्भूषणिवभूवः ॥ अथसु
 प्रणाम्यनथागतेभ्यस्तान्तायात्रिकानांमन्त्रयतेसम् ॥ अष्टावत्रभवतःसायांयात्रिकाःसलिलनि
 चित्यप्राणिगोहिंसितुकचित् ॥ अनेनसत्यवाकोनममपुंरापवलेनचवदसामुखमप्राप्यस्वस्तिने
 समारुनोव्यावर्तमानस्तानांवनिवर्तयागास ॥ निहतांतुनानामभिसमीक्ष्यतेवाणिजकाजराच ॥
 नदधिकृतास्तथाचकुः ॥ अथमुदितजनप्रहासनादाप्रविततपांशुरश्मीतचारूपशासलित्ति
 रुतायोनाभिश्चामीभूतसध्याः रागासुप्रवितन्यमानानमोवितानास्वारक्षितनक्षत्रभूषणासुवि
 च ॥ भोसार्थवाहाननमानिप्रभृतिभ्योयथादृष्टेभ्यः समुदेभ्योबालुकाःपाषाणाश्चवहनमारो
 ताश्चैतेबालुकाःपाषाणानियतनाभसिद्धयेभविष्यन्तीनि ॥ अथनेषांयात्रिकाःसुपारगप्रेमवद
 वैदुष्यादिनिरत्नानिवहनमारोपयामासुः ॥ तेनेर्वचैकरात्रेणासानोर्भरुकछुपजगामः ॥ अ

रुशिराद्वर्षाः ॥ तदेवंधर्माश्रयंसत्येवचनमयापदंनुदति ॥ प्रागेवतत्फलमितिधर्मानुवर्तिनाभवि
 इतिसुपारगजातकंचतुर्दशमं ॥ शीलवतामिहेवाभिषायाःकल्याणाःसमृद्धानि ॥ प्रागेवपर
 आतिमहानिकृष्टारतामासकमलयविभूषितरुधिरसरिलेहनाकारराजचक्रवाकमिथुनपशो
 मांतरेषुपरमार्थचर्यायास्तत्रस्थोपिपरहितसुखप्रतिपादनव्यापारोवभूव ॥ अन्यासयोगादि
 चरंति ॥ इष्टानामिवचस्वेषामपत्यानामुपनिविष्टहादंशमहासत्त्वतेषांमीनानान्यनप्रियवचन
 आयोगादुपायज्ञतयाचनेषांविस्मारयामाससमम्यवर्त ॥ तनेनसम्यकपरिपात्यमानंवृद्धिंपरांम
 नांभाग्यसंम्यदिकल्याण्यमादाच्चवर्षाधिकृतानांदेवपुत्राणान्नसम्यग्देवोववर्ष ॥ अथासंम्यव
 गतेनिदाघकालसमयेपदुतरदिप्रिभिःखेदोलसगतिभिर्वचदिनकरकिरतौस्तप्रयाचधररापाज
 लीवभूवः ॥ निदाघकालज्वलितोविवर्षांज्वालाभिवर्षावपदुश्चकुः ॥ ज्वलानुरेवाणिशिराचभृ

अथ सुधारणो बोधिसत्त्वः कांसमुत्तरसंगकृत्वा दक्षिणामराऽलेनाधिष्ठापयन् सर्वमावर्जितसर्वभावेः
 लनिधियो माश्रयाश्च देवताविशेषाः ॥ स्मरामिषत आत्मानं यतः प्राप्नोमि विजितं ॥ नाभिजानामि सं
 वृत्तिर्नोर्विनिवर्ततां ॥ अथ तस्य महात्मनः सत्याधिष्ठानवत्ता संन्यते जसा च सहस्रलिनजवेन
 वाच ॥ स्थिरि भवंतु भवंतः शीघ्रमारोपतां शीता इति च तेन समादिष्टा प्रमोदाऽऽनवन्तोऽस्माकं ते
 नेलनिधिनगरा राजसानोर्गतजलदेन भसीव राजहंसी ॥ निहताया तु न स्यान्नाय नुकूलसलिलमा
 गा सुदिशु किंचिदवशेष प्रभेदिव स कर मार्गे प्रवृत्तेश्वादाधिकार सुधारणस्य च नृणां जका नुवा
 नमारोप्यतां यावत्तारुतस्वमिदं पानपात्रं निर्घातसुराक्रान्तं न वपाश्वानि दास्यति ॥ मद्गलसम्प
 दमवद्गुमानावर्जितमतिभिर्देवताभिरनुप्रदर्शितः स्फुलेभ्य आदाय बालिकाया वाराणुष्मावजु
 ॥ अथ प्रभाते रजतेऽनीलवैडूर्य हेमप्रतिपूरणं नौका स्वदेशतीरानमुपगतास्ते प्रीत्या तमानचु

॥ माना ॥

५०

राभवित्तयं ॥ कल्याणमित्राश्रयवर्गापि वाचमेव कल्याणमित्राभिनाः श्रेयः प्राप्नुवन्ती ॥
 नेव परत्रेति शीलविलविशुद्धो प्रपद्यति तयं ॥ तद्यथानुस्मरामि बोधिसत्त्वः किल कस्मिंश्चि
 नपशोभिनेतीरांतरुहतरुवरकुसुमावकीर्णासरसिमन्त्राधिपतिर्वभूवः ॥ स्वल्पत्तभावाच्च वडुषुज
 गादिभुभाभानिकर्माणि सान्मेव भवंति पुंसां ॥ तथा विश्वायेव यदयुयत्ताजन्मानरेखप्रइवा
 वचनार्थवर्णादिक्रमैः परमनुग्रहं चकार ॥ अन्योऽयं हि साधुगार्थं नियतं न परस्परप्रेमविवर्द्धय
 दंपरांसीनकुलजगामः ॥ पुरं विनिर्मुक्तमिवोपसर्गेऽर्थाये प्रवृत्तेन नराधिपेन ॥ अथ कदाचित् सत्त्वा
 म्पर्वर्षिणा देवतत्तारः स्फुल्लकदम्बकुशुमगौरैरानवशालिलेन यथा पूर्वज्ञाप्रपूरे ॥ क्रमेणाचोप
 रापाज्जालानुगतेव कदापि लापितामारुतेन तर्पयसादिव पुनर्यहं मापि यमानन्ततारः पल्ल
 चभूमिस्तयानिरोधादिवशो यंति ॥ अथ बोधिसत्त्वो वायसगतोरपि परितर्क्यमानं प्रागेव सलील

॥ जातक ॥

५१

नीरांतचारिभिः पक्षिगुणैर्विषाददैन्यवशेन विस्पन्दितमात्रपरांसीनकुलमवेशकरुणायमा
युवा ॥ अथापि चचिरेणैव लक्षणेन जलदागमः ॥ अपराक्रमो नास्ति तेनाप्यत्र को भवेत्
संकथान् ॥ स्फुरन्तो भक्षयिष्यन्ते शत्रुभिर्मम पश्यतः ॥ तर्हि सत्रं प्राक्कालं स्यादिति विमृश
षासुभिर्निश्चयनमः ससुलोक्यनुवाच ॥ स्मरामि नं प्राणिबधं यथा हंसचिन्त्यकृच्छेपरमे
पचयगुणात्मन्याधिष्ठानवत्तानदभिषसादिनदेवनागयशानुभावाच्च समन्ततस्त्वया वलमि
भिः शिखरैर्भुजैः परिव्रज्यमाना इव चाप्योद्यमकारमेघाः कालमेघाः प्रादुरभवन् ॥ दिशोऽपि मिन्
कालमेघाः ॥ संसृज्यमाना इव नृत्तचित्तैः ॥ प्रसङ्गमन्दस्तनिना
गुः ॥ गन्धश्च सारानिभूतो धरं न्यायिकिरासागोजनदानिलेन ॥ निदाघसम्पर्कविवर्द्धितोपि
सुहृत्सुहृत्काश्चनपि भ्राताभिर्भाभिर्दिगन्तानुरभयनीययोदभस्वनुलघुहर्षाविशुलतानुनमि

सरसि धाराणि पानसमकालमेव विदुर्न वायसाश्च पक्षिगणो यतिलब्धे जीवितालो वप्रमुदिनम
पर्यन्तं गंभीरधीरप्रमोदसुहासयवायसानां ॥ रत्नायमानानि पयसि वर्यनसंसृज्यविशुज्वली
धयनित्युवाच ॥ तवैव खल्वेषमहानुभावमस्य दुस्तन्या निसयप्रभावः ॥ आवर्जिताय कल
नां ॥ लोकार्थमन्युश्च तस्मान्नानां व्यापारयोगेन समन्युपैति ॥ चिन्ताकृथास्मान्दतः पाल्यं सतहि क
यवचनं संराध्य तत्रैवानन्दधं ॥ न च सरः परांतो यस्य मृद्धिमवाय ॥ तदेवं शीलवतामिहैवाभि
नकं पञ्चमं ॥ सत्यपरिभाषितं वाचमग्निरपि न प्रसहते लब्धाश्चितुं मिनि सत्यवचनं अभि
वर्तिस्मन्तदवस्थोपि चापुलिप्रधर्मसंज्ञत्यात्मानापि नृभ्यो मय हतान् प्राणिगणो नेछ निस्मात्प्रवहन्
हारतयो न कायपुष्टिमुपयो ॥ नापि पशौ सम्यक्प्रविरुहो हनुः ॥ इतरेणुवर्तकापो न कायथोपनी
राशकः सर्वाणी सुखमेधते ॥ धर्मानुवृत्तिमपि छिन्निचिन्ताणी वदुःखिनः ॥ अपि चोक्तं भगवन्

गयमानचिंतामापदे ॥ कष्टं वनेयमापदापतिनामीनानां ॥ प्रत्यर्हं क्षीयते तोयं स्पृष्टमानमिवा
 भवेत् ॥ अस्मद्व्यसनसंक्रुष्टाः समायांति च नोद्विषः ॥ अस्मिन्निःसंशयमीमेतोयशोषस्य
 वेमृशत्समहात्मा सत्याधिष्ठानमेवमार्तायनंददर्श ॥ करुणाया च समापांशमानहृदयोदीर्घसु
 परमेपिकर्तुः ॥ अनेन सत्येन सरासितो ये रापुरय न चर्वन्तु देवराजः ॥ अथ नम्यमहान्यनःपुण्यो
 लम्बिम्बागम्भिरमधुर्निघोषाविपुलनालं कृतं नीलविपुलशिखराविजृम्भमाणा इव प्रवितर्पि
 मिन्वंत ॥ इव प्रयामं भृङ्गेर्वितचन इवाक्षकालं ॥ न भक्तलां र्दर्शगतां विरेजु द्वायागिरिगामिव
 निनाविरेजु द्वीरप्रहासादिव ते घनौघा ॥ मुक्ताविमुक्ता इव नैर्विमुक्ताः ॥ धारानिपेनुः प्रशशमरे
 तोपिनिरोधभुवाकाकरप्रभावः ॥ फेनावल्लभाकुलमेखलानितोयानि निस्त्राभिमुखा नि सभ्रुः
 नृनमिवाचक्ष ॥ अथ बोधिसत्वः समंततोभिः सुसूते रापातुभिः सलीलप्रबोहे रापूर्यमाणो

॥ मान्ना ॥
 ५९

देनमीनगणोशीत्याभिसार्यमाणा हृदयो वर्षनिवृत्तिमासङ्कः पुनः पुनः पर्यमानो वभावे ॥ उद्भूत
 चलीतशुर्तनि ॥ न दुःखं नृपशक्रोदेवानां विन्दुः परमविस्मितमनाः साक्षादभिगम्येनमभिसंरा
 त्कलशा इवमेशरं निरम्यस्तनिताः पयोदाः महत्पुमादखलितं त्वितं मेयनामकृत्ये प्रभवद्विधा
 हि कृत्योद्धनस्मिधूर्यः ॥ देशोऽप्ययं त्वद्गुणसंश्रयेण भूयश्च नैवं भवितां विवश्यः इत्येवैषि
 वाभिप्रायाः कल्याणाः समृद्धांतिषागेव परत्रेति शीलविशुद्धो प्रयतिनर्च ॥ इति मत्पजा
 अभियोगकरणियः ॥ तद्यथा नुस्मरामि बोधिसत्वः क्लिप्तान्यनमस्मिन्नराणां यतने वर्तकाणां तोभ
 वहर्तुः ॥ यदेकत्वस्य नृशोधकलाद्युपनरुत्तमापितरौ ते नैव वर्तयामासः ॥ तस्य नयारुक्षात्मा
 गोपनीतमाहारमन्यपहरंतो बलवंतः संजानपशाश्च बभूवुः ॥ धर्मनाशोऽयं इत धर्माधर्मनि
 गवता मुनिवितमहीके गोनिगाथद्वयं ॥ सुजीवितमहीके राभांशेणा भुचिकर्मणा पुस्कन्दि

नां प्रगल्भेन सुसंक्रियेन जीवितं ॥ क्षिप्तान् विरुद्धं निर्वन्ति न्यंशुचिगवेधिना ॥ संलीनेनासुगल्भेन
 नानानिद्रे महावने दावप्रतिभयप्रसक्तनिदनो विजृम्भमाणा धूमराशिः किं कीर्त्यमाणा ज्वालावली
 कीर्त्या ज्वालाभुजैर्नृत्तविशेषचित्रैः ॥ वलान्निवद्या कुलधूमकेशः सखानतेषां धृतिमादधानः ॥
 रत्नफलिद्रूपकरो ददाह ॥ भयदुनो ज्ञानविहङ्गसार्थपरिभुर्मंडीतमृगसमन्नात ॥ धूसो घम
 हतेन भृगा गहनानुसीरितेषां नीडसमीपमुपजगाम ॥ अथ ते वर्तका मोतकाभये विरसव्याकु
 नुप्रयत्नचकारैः ॥ विदितात्मप्रभावसंभ्रान्तस्वसमहासत्त्वः सरभसमिवोपसर्पनसमन्नि
 मेष्टी नौ ॥ लघोग्यमस्ति न च किं चिदिहा तिथेयमस्मान्निवर्तिनं स तेस्तव युक्तमग्रे ॥ इ
 सक्रभृगोपिकशे ॥ नाडीमिव प्राणविवर्द्धतौ यं ॥ न द्वाचमासाश्च शशमसश्च ॥ अथापि ते
 शिराभुजङ्गः संप्राप्य मण्डललिता चिरुपेति शांति ॥ तत्किं मिदं मुपनीतमित्युच्यते ॥ वेला

मिति नर्तयितुं यदाज्ञां शक्रकृशानुरपिसत्यमतोजनह्यान ॥ तदेव सत्यवचनपरिभावि
 वगापि वाच्यमिति ॥ इति वर्तकापोतकजातकं षोडशमे ॥ अनेकदोषोप
 उस्मरामिवो धिसत्त्वः किल करुणातिशयपरिभावितमतिः परहितसुखोपपादवरः प्रणाप्र
 मपि दिव्यानां विषयसुधानां कामलाभीसात्रेपिकरुणा वसगन्तानैव लोकार्थचर्यासमुद्योगसि
 पितुनिर्मदो मावभुत्पराथेर्षपि जागरुकः ॥ अनेकनीप्रव्यसनानुरेषु सन्नेषु वधुचिदजातहा
 मनुष्यलोकमवलोकननुवस्यासमावर्जितेन मेव त्रिगुणेन स्वभावे मरुता च धुषाददर्श ॥ सर्वमि
 चास्यादोषदर्शितामवेशमहाघनाश्च मशयानस्य महात्मना मरुता करुणाया समाश्रितमानह
 वान् ॥ श्रेयसोः परहरो वरमणीयमिवायथ ॥ तत्किमत्र प्राप्ता लयाऽवतुष्टं ॥ प्रधानभ
 मतमुभवतिलोके ॥ इति विनिश्चितसमहासत्त्वः तत्प्रकांचनरुधिरवर्णमापुरुषोद्भूतज

तस्मिन् श्रद्धाजीवेन जीवितेति ॥ गाथद्वयमनदार्ढ्यस्थायीयकनिकायेयद्यते ॥ तेषां मेवमवस्थाना
 तावलीलोलविस्फुल्लिङ्गं शासनोवनचराणां मनयोवगहनानां प्राप्तिर्भवत् ॥ समारुताद्युगितवि
 तानः ॥ चराग्रनीलस्फुलनचश्चलानिभयदुक्तानिववनेभूतानि ॥ सोमिससंरंभइवाभिपत्यसु
 मोधमग्नं यदुवह्निशब्दं वनेतदार्थेवनृणां नरास क्रमेणाचोत्पादमानइवसवह्निः यदुनामा
 तयाकुलविगावाः परस्परं निरपेक्षाः सहसासमन्येतुः ॥ परिदुवलत्वाच्चबोधिसत्त्वेस्तु नोन्यति
 मग्निसानुनयमित्युवाच ॥ यथार्थभिधानचराणोत्पत्तिरुक्तपक्षस्तत्संभुमाच्चपितरावपि
 वे ॥ इत्युक्तेस्तन्यपरिभाषितवचसातेनमहासत्त्वेन उदीर्यमाणोऽप्यनिलेन साग्निविशुद्धसं
 पितं हिमवतीप्रथितं ॥ प्रदेशं दावाग्निरुद्धं तशिखोपिसमीरणं ॥ मन्त्राभिशाक्तइवनेक
 वेनामिव पुचलिनोर्मिफेलाः समुद्रः शिखीमुनीनुविहितामिव चान्मकामः ॥ सत्यात्मना

॥ माला ॥

५२

भावितां वाचमग्निरपिनप्रसहतेलंचयितुंमिति सत्यवचनेऽभियोगः करणीयः नथागत
 दोषोपसृष्टमतिकथं मद्यपानमिति साधवः परमप्यस्माद्वारयन्ति प्रागेवात्मानमिति तद्यथा
 त्वाप्रतिपदमुद्रावयनदानदमसयसादिभिः कदाचिच्छ्रीदेवानामिन्द्रोवभूव ॥ सप्रकर्षिता
 गतिस्थितिलमनश्चकारः ॥ प्रायेणानक्षीमदिरोपयोगजागर्तिनैवात्महितेपिलोकः सुरेदुलक्ष्मा
 तानहार्दः ॥ धैर्याखभावस्थतयाश्रियश्च नासौ विसम्भारपरार्थं वर्या ॥ अथ कदाचित्तमेहात्मा
 सर्वमित्रं नामराजानंमकल्याणमित्रं यंकदोवात्तापोरजनपदं मद्यपानप्रसंगमिसुखं ॥ तत्र
 मानहृदयश्रितं तामायेदे ॥ कथं वितेयमापदापतिनालोकस्य प्रसुप्तस्मादृष्टानंहिदोषदर्शनविक्र
 धानभूतस्यविचेष्टितानिजनोनुकर्तुनियतसुभावः ॥ इत्यत्राजैवचिकित्साणीयः शुभाशु
 धेतजटाविटपधरं वत्कलाजिनमस्वीतमोजगिब्राह्मणं परमिनिर्मायसुरापूर्णाश्वपार्श्वस्थं नानि

॥ जानक ॥

५३

हरनकुम्भसर्वमित्रस्य राजः परिषदी सन्निवर्गास्य प्रस्तावोपनता सुप्रवृत्ता सुसुरा सुवशी धर्मैरेयम्
सुस्थाय प्रत्यश्रमानः सहज इव जलधरो गंभीरमभि नदनुचैरुवाच ॥ पुष्पमालाह सत्करा
या प्रविनतयानि लकम्पलोलया ॥ किसलयरचनाममुक्तं दृष्टमिममिच्छतिकः क्रयेण
दीप्यान चार्क इव चारुनया शशीव संलक्ष्यसे च वपुषा न्यतमो मुनीनां तदनुमर्हसि यथावि
योहमस्मि दृष्टं त्विदं केतुमितौ दृष्टस्व न च तत्र यते वरलोकः ३ रवादिदेवति बुध्यसना गमाहा ॥
निगता ॥ प्रसिद्धलोकस्य पुण्या न विक्रयक्रमः ॥ पुक्तो वाः मृतमिह गाल्पि धानं मयं विधिः
किं वा विनियम प्राप्य मम जन्मादृशीरपि ॥ शक्र उवाच ॥ श्रुयतामहाराज ॥ नाय नो यमसि
वा ॥ नक्षीरस्य विजृम्भमाणा कुमुदवत्त्रेदु पादुके वैः पूर्णाः पापमयस्य यस्य नुपटस्तस्य प्रभावं
प्रभावस्मृतिः ॥ भक्ष्य भक्ष्य विचारणा विरहितस्तत्तत्समास्वादयेन तत्संपूर्णमिममगर्तं क्रयय

पातं समुपजनयतु गौरिव जडः सदो मध्ये नृते तस्य मुखपटहेन पिचयया क्रयाहासे यं वः शुभं
मखेदमुक्तः ॥ धीरश्चरत्यथिषु पौरजनाकुले युसापरापनामुपगतनिहिता च कुम्भे ॥ यमिन्
स्वपतिप्रशिप्रक्रय शुभगंतदत्र कुम्भे ॥ उपयुज्यंतादवला विनिवधये पितरौ पितरौ ॥ गता
विस्मृतः ॥ बन्धुभावाः ॥ परस्परनिष्पिषुर्गदभिरुन्मादनी सानिहिते रकुम्भे ॥ यत्र प्रसक्ता
याधिरुखा ॥ अनियतहृदि तस्थित विरहितवाजस्म गुरुनयनो गृहवाग इव ॥ परिभवभव
नमार्गसमाश्रयकनराः ॥ वरुवदं त्यसमीक्षितनिश्चक्रयपटे न गतनदिदघर्णा ॥ यस्यादोषात्
मिमरुनीत ॥ क्रयादसत्यमपि सत्यमिव प्रतीतः ॥ क्रयादकार्यमपि कार्यमिव प्रहृष्टः ॥ यस्या
दलक्ष्मीजननीमघानां ॥ अद्वैतसिद्धां कलियुद्धनानां कीर्णितघोरामनसतमिस्तं ॥ परिमृषि
यविधिना नृपतमितो गृहारा ॥ सर्वविधं मयमिदं नरेन्दुसुरैर्लिलोके यथितं सुगमं ॥ नपक्षपाते
पानान् ॥ तिर्य्यगतिप्रेतदरिडताश्च कोनामनदष्टुमपि व्यवस्यत ॥ लघुरपि च विपाको मय

मरेयमधुक्थासुपुरुतोः नरीक्षे प्राडभूत ॥ विस्मयवहमानावर्जितेन च प्राभलिना तेन जनेना
 मकरादिमि संभरित सांकरा ॥ अवनसकृताकुभ केतुमिछितिककुम्भं ॥ सवल्यमिव पुष्पमाला
 क्रयेणावः ॥ अनेनाराजाविस्मयावर्जितकौतुहलः सवहुसामीक्षसागाः कृताभ्रलिहवाच ॥
 तथाविदितोसिलोके संभावनाहिगुणानस्त्वयिनोविचित्रा ॥ शक्रउवाच ॥ पश्चादपि जात्यसि
 ताहा ॥ राजोवाच ॥ अयं पूर्वस्त्वयमत्र भवतपुण्यविक्रयारम्भः ॥ गुणसंवर्णननामदोषाभाश्च
 विधिः ॥ नहि कृदपि सत्यं कुरु सत्यमिच्छति साधवः ॥ तदाच ज्यमहाभाग पूर्णा कस्य घटोत्वय ॥
 यमखिल च्युतस्य पयसः पूर्णा नतीर्थभूमिः कै अल्कस्य सुगन्धीतो नम धूनः सर्पिर्विशेषस्य
 भावभृणु ॥ यत्पीत्वा मददोषविह्वलनया गत्यास्वतंत्रभ्रुं दुशेषप्रयतेष्वपि प्रतिनो मन्दप
 क्रयपथक्रिणोतकुम्भाधमम ॥ अनिशः स्वेचिते विचरितनियया सहनसति द्विषो हासा

॥ माला ॥

५३

: भुभिरहिताकुम्भनिहिताः ॥ पित्वोचितामपि जहानिययात्मन जानिग्रथनस्वसनसंय ॥
 यमिन्नाचमधुससकृता नृत्तिप्रानिः शङ्केः अभिरवलितमानवक्त्राः ॥ निःसंज्ञानृपतिपथेष्वपि
 गतायेच्च साधनपतिं नृपतिं तदिदं घटे विनिहितनिहितं ॥ यापीवनोमदलुप्तसंज्ञाविष्टा धक
 पक्वानिकुलनिने भूलक्ष्मीनिकेतान्पूदितोदितानि ॥ उद्धेदनिचितवताकुलानां सेयं घटे कृष्यत
 भवने भवति च नियतं यदुग्रहमनिसिद्धिदिदमिह घटे ॥ पुत्रयसोपियदाकुलचेतनाः स्वीहि
 गोषान्पूर्वदेवैः प्रमतालक्ष्मीसो घटे वत्ता जादवाय ॥ त्राणापेशास्तोयशोममर्जुनतरणाः पूर्णाकुम्भ
 यस्यागुणो न स दसविधा ह्यस्य मूर्तिरिव सानिहिते हकुम्भे ॥ उन्मादविद्यां व्यसन प्रतिष्ठा साशा
 मृषितमतिर्यया निरुन्मादपि पितरं जननीमनागसम्भा ॥ अविगणितसुखायनीर्यनिम्बा क्रय
 पणतोस्तिगुणेषु यस्य स केतुमुद्योगमिदं करोतु ॥ निषेव्ययदुश्चरितप्रशक्ताः यतंति भीमानरकप
 तोमद्यपानस्ययः स्थान्मनुजगतिगतानां शीलदृष्टिः सहंती ॥ ज्वलिनदहनरोदयेन भूयो यवी

॥ जातक ॥

५४

चौनिवसतिपितृलोकेहिनतीर्यशुचैव ॥ शीलमीलयंरुतियशःप्रसन्नजानिरस्यतिमति
अथसराजातैस्तस्यहृदयग्रामकैर्हेतुमद्रिवचोभिरवगमितमद्यपानदोषोमद्यप्रसन्नादय
मुनिर्वा ॥ तावत्तयास्वभिहितंहितंकांमयासैनत्कर्मणाविधिवदर्चयितुंयतिष्ये ॥ इदंश्रुत्वाव
सतंपञ्चगवाशतानि ॥ सदश्वरथानदर्शमानोहितस्यवक्त्राहिंगुतुर्ममासि ॥ यदामयान्यत्
वरादिनामेसुराधिपंमामभिगच्छराजन ॥ संपूजनीयस्तुहितस्यवक्त्रावाक्यहेराप्रतिपन्नयेन
यान्मद्विषयंभजस्व ॥ शत्रुकाशकस्तत्रैवान्तर्दधे ॥ सचराजासपौजानपदोमद्यपानोद्विरर
न्मार्गमिति ॥ स्वर्लोकहिताहितःपूर्वजन्मस्वपिसमगवानितिनथागतवर्गापिवाच ॥
त्मकामानरोच्यते ॥ नद्यथातुस्मरामिवोधिसत्वःकिलकस्मिंश्चिदित्यकुलेष्ट्राघनीयदृ
कोद्यंगारेनिर्विशेषमित्रस्वजनानांमभिगमनीयकृपणावनीपकानामुपजीव्येतिजिन

न्ययेनांभिदृक्कृतस्वमोलोकाभिमतेषुविद्यास्थानेषुअपरोक्षवृद्धिर्विविधविकल्पाश्रयासुक्
पुष्यवर्तनः ॥ नहिसजनइत्येवस्वजनोबहुमंयतोजनोवाजनइत्येवस्वजनादृशनेत्यथा
रिवयन्तानुत्तस्यमहासत्त्वस्य पर्योष्टिदुःखानुगतांविदित्वागृहस्थतांधर्मविलोधिनाश्च
सविग्रहृदयस्तमनेकशतसहसंख्याहविभवसारमितुंस्वजनकृपणाश्रवणावाप्तोभ्योय
यत्तमनगरसुयश्चिन्त्यकस्मिंश्चिद्वनप्रस्थेनिवसतिस्म सध्यानगुणान्यासात्तात्मीभूतेनकृतव
कार्यस्पंदेनैवंविनयोगस्विनायथार्हमधुरोपचारसौख्येनधर्माधर्मविभागनिपुनेनचवचस
पलधकुलप्रव्रज्याक्रमःसुद्युतरंलोकसमंतस्तत्राभूत आदेयतरतांयांतिकुलरूपगुणा
पितृवयस्यःसमभिगम्यचैत्रंगुणावहुमानानकुशलवलिपुत्रपूर्वकश्च तस्मैनिवेशान्मानं
भवन्तेन अनपेक्षकुलवंशमस्मिस्वयसिंप्रव्रजता अरोध्यतेसात्युतिर्यतिमद्रिर्द्रुमोपदाय

मतिमलिनिकरोनियन्नामपीतमुपहंतिगुणाश्चतास्त्रावन्तातमहंसिकथंनृपसमयमय॥
 तदयद्युताभिलाषशक्तमित्युवाच त्रिभुविनोविनयभक्तिगुराङ्गुर्वयिद्वक्तुमर्हतिनयानयवि
 धनावत्सुमुभाषितप्रतिपूजनमर्हतिनोब्रह्मवानप्रतिग्रहितं॥ ददामितैयामवराश्चपञ्चदशि
 तान्यन्करणीयंनत्संदेहादर्हन्त्यब्रह्मवानभूयोपिसामनुग्रहितं॥ शक्रउवाच॥ अर्थोक्तिनयाम
 येन आर्यहियथायशसःश्रियश्चपरित्रिसौख्यस्यचतस्यतस्य॥ अथास्यनस्यान्मदिरापुङ्गेधर्माश्र
 द्धिरासं तदेवमनेकदोषोपभृष्टमतिकष्टमयपातामिति साधवःपरमप्यस्माद्वारयन्नि प्रागेवा
 ॥ शक्तिकुम्भजानकंसप्रदशमं॥ ॥ शीनप्रसमप्रतिपक्षसम्बाधगार्हस्थ्यमित्येवमा
 त्रियद्वतचारित्रसंन्यन्नपार्थनीयसम्बन्धेकुलोद्भवकामानानिषानभूतेभवत्तावाह्यगानांकीश
 भजनस्यास्यदभूतेनक्षणादनामुग्रहसन्कारेराजालोकाभिसम्पत्तेजमपुनिल्लेभे॥ सकालानाम

॥साला॥

५४

यासुकलासुजजनयनकोनेनचवपुषाधर्माविरोधिन्याचलोकजन्त्यास्वजनइवल्लोकस्यरुदये
 न्यथा गुणादोषाभिमर्षानुवहमानावमानयोःव्रज्यादतांलोकस्वजनस्य॥ कृतपुव्रज्याप
 ताश्च सुखोदयन्त्यश्चतयोवनानांनगेहसौख्येषुमनःसमश्च समातपित्रोःकालक्रियया
 भ्योयथार्हमतिसृज्यप्रवृत्ताज सोऽत्रपूर्वगायामनगरनिगमराष्ट्रराजधानिष्वनुविचरन्
 मकृतकेनइन्द्रियप्रसादेनाश्रुतिहृदयहृदिनाचविद्वन्नास्त्वकेनानुक्तिक्केनविगतलोभासा
 वचसाप्रवृजिताचारणीभरसर्जनेष्टयातत्रामिलक्षितोवभूवः कौतुहलिनोचजनेनसमु
 गुणाङ्गुणाः आश्रयानि शयेनवचदुस्यकिरणांकुलाः अथास्यतत्राभिगमतमुपलभ्य
 गान्मानोपेतृवयस्यतोचसकथायुक्तावागतमेनस्त्रेहाडवाच चापलमिवस्वल्चिदमनुवर्तितं
 पदार्यंभवनेवनेवा श्रीमन्तिहिलाभवनांन्यतस्त्वंकस्मादराणेषुमर्तिकरोषिं यरपसादार्जित

जानक

५५

भेक्षकनिरगणमानः खलवर्जनेन नाकुलभृदः सुसुहृदीहीनो वनांतभूसावपरिष्का
तादिषापिवाप्यपिहितेशगास्युः न देहिपिश्यं भवनंतवेदं शुनार्थसारं भवनापि नूनं सं
करस्यापित्वे निपातसुखागृहाः किंपुनः सुखसंप्राप्ताः समृद्धिज्वलितभ्रियः अथ बोधिस
नवासयोः कामोदभोगमिमन्त्रणाया नृप्रइव भोजनकथायामसुखायमान उवाच इदं
स्थंसधनसाधनसाधनस्य च रुक्मस्य रक्षणाया सादितरणा र्जनश्रमान यत्र लामसु
स्थेनपिशकमयमाराधयितुं धर्म इति काममेवमेतदति उक्त्वा तु मे प्रतिभाति धर्मे पुति सं
नो मृषा न च निक्षिप्रीदगाः स्य परेषां मनिकुतं वन तदयं गृहसुखाशाववद्गृहदयस्तन
करसो हि धर्ममार्गो भूहसिद्धिश्च पराक्रमकमेता इति धर्मविरोध दुःखिताद्गृहवासं वद्वत्मान
स्यादनुतापो मनश्च उर्गतिश्च इति धर्मविरोधिन भजंते न सुखोपायमपाय पन्नयन्ताः ॥

धवन्धवसंनैकलक्ष्मेभूते नृपतेरपि यत्र नास्ति नृप्रिं विभवेस्तोयनिधेरिकासुवर्धेः सु
लोकसुचेतवत्सुखाभिमानः बाहुल्येन च खलु प्रविमि प्रायः समृद्धामदमेति गेहे
अनश्चखल्वत्र भवंतमदननुयामि मदमानमोहभुजगोपलयंक इवाभ्रयदभिमुखं विल
सिदिवेपितथा कुतः परप्रसादार्जितवृत्तिरप्यत्र मे वनांते सुकुले च संवृतः अधर्ममिश्रं नृ
हृदयगृहकेन वचसा सवहुमानमेवनस्मिन्महत्सत्त्वे सन्कारप्रयोगविशेषेण प्रवेदयामास
दाप्रविवेके न कामेष्ववर्त इति प्रविवेकगुणकथायामप्युपनेयं इत्युत्र जानक
वर्णानां विंशतिरमथा प्रविवेकसुखसंज्ञानां विदम्यनेव विहिंसो वचकामाः पुनिकुल
च दोषविहिते वासरा कुले जन्मपरिग्रहचकार तस्य यकनीसः षडपरे भानरस्तदनु
गोषु तोयवेदेषु समधिगनविहृयशाः सम्पतो जगति देवतवत्मानापितरोपमया भक्ता

कायः मूर्तदरिद्रत्वमिवोपगुह्यकथंनुशोकस्यवसंप्रयसि इमामवरथाहिनवेशममा
 ने संपादयथात्रिवसत्त्वमत्रधर्मश्चसन्नुत्रमनोरथश्च लोकप्रवादस्त्वपिचैवः परकर्म
 धिसन्धः प्रविवेकसुखामृतासपरिभाविनमतिस्तत्प्रवणारुहयः समुपलब्धविशेषोगृह्य
 इदंस्त्रेहाङ्गतत्वातुकाममत्यान्ययंवचः सुखसंज्ञानुमाकार्षीः कदाचिद्गृह्यारके गार्ह
 णमसुखंनैवसधनस्याधनस्यच तत्राभिरतिसंमोहः पायस्यैवफलोदयः यदपिचैवंगृह्य
 तिसंक्षसंचाधलाघुमवाहुल्याच्चगृह्य पश्यतुभगवान् गृह्यानीहमानस्यनचैवावद
 रस्तत्ताधनोयनमनिजनः यदिधनमुपैतिनास्तिगेहमथेगेहानिसुखः कुतोसधर्मः पुंसमै
 वात्मवाभजेम परिभूयसुखाशयाहिधर्मनियमोनास्ति सुखोदयप्रसिद्धो नियतयशः पराभवः
 १: अपिच सुखोगृहेवासइतिश्रद्वागम्यनिदम्नोप्रतिभानि नियतार्यनाशगादिदुःखेव

माला
 ५५

१८

धैः सुखमत्रकुतः कथंकदावापीकल्पधनयंनबाहुपैतिविशयोपनिवेशनेपिमोहादु
 तिगेहेमानेकुले नपिवलेनदयःखेनरोषंयासनेनदेयंतस्मिन्कदास्यासुशमावकाशः
 वंविनयंबधुतिपुङ्खनिनयं संतुष्टजनगेहेतुप्रविविक्तसुखेवने प्रसीदनियथाचेन
 मेभ्रंनुसुखंनकामयेविषेणसंपृक्तमिवात्रमान्यवान् इत्येवगमिबमनिःसनेनपितृधयस्यो
 णस तदेवंशीलपुंसमप्रतिपक्षसम्बाधंगार्हत्यमित्येवमात्मकामाः परित्यजंतिनिल आत्मा
 तानकंअष्टादशमः प्रविवेकसुखरथगित्यपुत्राखेजानकं षष्टिश्लोकस्त्रिभिर्मूर्ता
 नेकुलालाभवंति तद्यथातुश्रुयते बोधिसत्त्वकस्मिंश्चिन्महतिगुणाप्रकाशाय शसिवा
 तदतुरुपगुणाः स्नेहवहुमानगुणाभिन्यानुगुणावभुवुः सप्रसीचभगिनी सकृत्तश्चमः सा
 भक्तापरिचरन्नाचार्यइवमित्येवतान्भ्रातृनविद्यासुविनयन् नयविनयन्कुरुशलोर्गृहमा

जानक
५६

वसतिस्म सकालक्रमायातापित्रोः कालक्रियया संविद्युद्दयः कृत्वा तयोः प्रेतकृत्यानि य
नः शोकानि विरसः क्रमसह स्थित्वा पितुर्विरं मृत्पुनयद्वियोज्यते तत्पुत्रजितुमिच्छामि
धयामि अल्पत्रयास्यागुले धर्मे न यथा विधिगता विभवतः सम्बोधयामि अल्पत्रयास्या
त्त्रेह गौरवाभिमुखैः शीलसमुदाचारस्वस्थितिलादरे वेदाध्ययनपरैर्मित्रातिथिस्वजनपन
ध्ययनोद्यतेः सम्पकपरिपाल्यो गृभ्रमः नृवहिवः त्यागशयः मृद्धिधर्मस्य चार्थस्य सुख
कीर्तनाद्वियोगासका यथितमनसः शोकाश्रुद्दिनसुखापुनर्म्येन मृत्युः नर्हन्त्यभभवान्
यपि तावत्पितृशोकशल्पक्षतानि रोहंति न नामनासितमधिमास हरधीरुद्धिमानः कृशते
थानपहाय गेहकस्माद्धनं वा श्रसिगन्तुमेकः तद्यात्र भवतो गतिः सात्माकं वयमपि पुत्रक्ष
न्यंते पुत्रज्यां प्रायशोजनाः इति मयानि गृह्यनाभिहितो स्थपुत्रज्याभयं प्रतिजानतापि गृह्य

माः स्थितिं गृह्यविभवसारमश्रुमुखं च मित्रस्वजनवत्पुत्रज्याभिरायतापमाः पुत्रज्यायापुत्रजि
यननेज्वलितमिव विकसितकमलवनश्रोयाविहसदिवेच फलकुमुदवनमनिभनमधुरग
त्रिकृष्टनिविष्टासुपृथक्पृथक्पर्णाशालासुपुनानियमपराध्यानानुयुक्तमनसीविजहुः
वृत्ताकामादीनवदर्शनीयैर्वेजोनीयां प्रविवेकसेतोषवर्णावहुलांकुहनलयनको सीक्षादिदो
शशास्त्रधैवपरिचचार सान्त्वाकारसोविताय हृत्यमहत्पुत्रिनीयर्णाषोनीरपुदेशोहमानवि
मविधीनां यथावद्भ्रमेकैकोभिगम्यततो विसभागमेकैकं यथाक्रममादाय स्वस्था स्वस्थां पर्णाशालां वि
लाने वां मेवं विधेन निरवयै न शीलवृत्तसमुदाचारेण प्रविवेकाभिरत्याधानप्रवसतया च सर्वत्र प्रस
वां ध्यानाभिमुखत्वं कुकार्येष्वपुसंगमनुक्तहाप्रसमाभिगमभावे स्थानमवेश्य स्थिरतरुगता संभ
यनिमाधुनीं गुणसंभावनाहृदि अथ द्विपकलभदशनपातुकोमलानितसमुद्भूतप्रक्षाल्य च

गानि स्थितीनेषु शोकमयेष्ववकेषु चिदेव दिवसेषु नानभूत न सन्निपत्योवाच नृषलोकस्थितिय
 मिश्रयः श्रोत्रेन वर्मना पुरामृत्युरिपुर्हेति गृहसंरक्तमेव मांयतः सर्वानवभवतः सम्बो
 दाह्य गाकुले धर्मेन यथाविधि गता विभवमात्राशक्यमनया वर्तितं तत्सर्वैरेव भवद्भिः परस्परं
 प्रनयवत्सलैर्धर्मपरायणैर्भूत्वा संस्पृज्य ह मथावसितय विनयश्चादिभिर्नित्यं स्वाध्याया
 सुखादस्य सुखावगाश्रयोऽपि लोकस्तदप्रमत्ता गृहमावसेत् तथा स्पृष्टान्नरः प्रवक्ष्यामि
 भवान्पितृवियोगशोकशान्त्युपशान्तमसंरुद्धमेव नो घट्यितुं परे गाः स्वभिनिपात्नाक्षरेणा अ
 रुक्षते शारमिषोपहृष्टाः अथाश्वमेवेति गृहानुरागं श्रेयः यथं वा वनवाससौख्यं अस्मान्ना
 प्रवक्ष्यामि इति बोधिसत्त्व उवाच अनन्यासाद्विवेकस्य कामरागानुवर्तनः प्रपातमिव स
 गृहवनयासविशेषं न देतुं दभिरुचितं भवता मेत प्रवक्ष्यामि इति ते स प्रपिभ्रातरौ भगिन्यश्च

मान्ना
 ५८

प्रवृजिताः तदनुरक्तहृदयश्चैनाकाशाय नृकदासि देसस्थानुप्रवृजिताः तेन तस्मिन्महत्वेन चा
 धुरगताममलनीलसलिलं महत्कारः सन्निसृज्य प्रविविक्तमनोजासु छायादुमससु पण्डास्वस
 हुः पञ्चमे पञ्चमे दिवसे बोधिसत्त्वसमीपं धर्मश्रवणार्थमुपजग्मुः स चैवाध्यानापदेशोऽप्य
 दिदोषविगहनीमुपसमप्रसादपदतां यपद्यतिं ता कथां चकार सा चैवानदासीव हृमाना नुरागव
 मानवियस्य च भागानकाष्टसंघटेन शब्देन कालं निवेद्या प्रकामनितस्य नतत्तेषां मूर्ध्नीनां कृतजपरो
 लो विधिवत्परिबुज्य ध्यानाभिमुखमनिर्विजहार तेनृवं प्रवृत्तानैव परस्परं ददृशुः श्रव्यत्रधर्मश्रमणाका
 चिप्रसृतं यशः ससुपसृतं येशः ससुपश्रुत्य शक्रो देवानामिन्द्रस्तत्परिशान्तिमिति तत्राभिजगाम तच्चै
 रासंभावनस्तत्परिशान्तिमिति तत्राभिजगाम तच्चैरासंभावनस्तत्परिशान्तिमिति तत्राभिजगाम तच्चै
 रासंभावनस्तत्परिशान्तिमिति तत्राभिजगाम तच्चैरासंभावनस्तत्परिशान्तिमिति तत्राभिजगाम तच्चै

जानक

५

येन निवेशकालंतेषां मृषा नाप्यसृतायां तस्यां दास्यां वोधिपरिशार्थं शक्रो देवानामिन्द्रः प्रथममेविष्य
सुरनिवगृह्यते अथ वोधिसत्त्वोभिगता प्रथममेविसभागस्थानेविसभागविरहितं पद्मो निपत्रं
संक्षोभसरम्भतस्वप्रतिनिवृत्त्यप्रविश्य पर्याशालायां यथोचितं ध्यानविधिमारभे वैमनस्यप
शइमन्यनाना यथोचितारेवस्वानुक्रमेताविसभोगानार्दादायथास्वंपर्याशालासुपरितुज्यधायं
हासत्वस्तथैवनिःसंक्षोभप्रशांतचित्तो बभूव मनःसंक्षोभयेवेशो मृत्युर्नायः क्षमः सनां श्रीस्वि
यितं वोधिसत्त्वपर्याशालां समभिगता इह शुश्रूवे नृकृशतरशरीरं परिशामकपोलनयनं परिमान
यदर्शनमुपेत्य पचारपुरःसरं ससंभ्रमाः किमिदमिति काश्चिन्निमित्ते मेन पृच्छन् तेनो वोधिसत्त्वस्त
च समुपजातसंवेगाः कथं कथमिमुक्ता व्रीडावनेतवदनाः समतिष्ठन्तः शक्रप्रभाच्च समावृतजानग
विभुद्धिं प्रदर्शयन् शपथानि शयमिमं चकार समृद्धिचिं ह्यभर्ता स गेहं प्राप्नोतु भार्या च मनोभि

संभ्रुकानीविग्रहिभूषाश्च सुतभिर्मृष्टां कोमेषुतिव्रासकरोत्युपेशां विषान्यहर्षादिजसुरव्य
मनुमर्ता शगेहे विसानियस्ते सकृदप्यहर्षादि अपरउवाच पुरोहितअस्तुनराधिपस्यमन्त्रा
परउवाच अध्यापकसंस्पृगधीतवेदं यस्मिं संभावनयामहत्या अर्चंतु जानपदासमेत्यवि
भोक्तुं अशीशवीतरागो मरणां सचैतुलोभधिसेष्टा यजयन्नयस्ते दासउवाच संया मणीर
मशीशमयः भगित्युवाच विद्युतमानां वपुषाभ्रियाचपत्नीन्वमानीयनराधिपतां येषिन्
धुनस्वाडुयभोगे प्रनयं करोतु सत्काललब्धामुदमुद्धरंती विसान्यपश्यतवयानधर्म अथतत्र
गश्चापजम्बुः अथ यक्षआत्मविभुद्धिप्रदर्शनामिति सपथमेषां परतश्चकार नैवासिकसो
तोविशार्थं हस्त्युवाच वद्विहृष्टैः पाशशतैः सवधप्राप्नोतु रमा च वनाजमान नीक्षणा कृशा
पुष्पक राहो यस्याहृतसमुपपरेतु वैकश्यवद्वश्च स गृहेषु लोभ्यादहर्षांतवयो विसानि

विषयभागमनाद्वाययासास प्रवर्तनेहिः स्वस्य निरस्करसुखस्य च धेय्यपुयासः साधुर्नो वि
 पत्रं परिव्याकुलीकृतोपहारमिभिसमीक्ष्य गृहितकेनापि मेवितपुत्रं शश्वत्तमपिरपेतचेतः
 सपरिहारार्थं श्रान्तरेषां मृषिनांतमर्थं निवेदयामास इतरेत्यस्य भातरोनुनमनेन गृहीतः प्रत्यं
 धायंति स्म एवं द्वितीयचतुर्थेपि च दिवेशकस्तस्य तं विसृज्य सुपनिदधे बोधिसत्त्वोपि च म
 श्रीस्विनार्थेपि नायांति मनः साभवतो बुधाः अथापराह समये धर्मश्रवणार्थं मृषयस्तथा
 रिमानवदनशोभमसंपूर्णस्वरगास्तीर्थपरिशीतामप्यपरिशीता धेय्यं प्रशमगुणमभिनवेदुपि
 त्तस्तमर्थं यथानुभुतं निवेदयामासः अथनेनापसाः परस्परमिदृशमनाकारसंभावयंतस्तत्पीडया
 तानगतिविषयाः कुनइदंमिति पुननिश्चयमुपजग्मः अथबोधिसत्त्वस्यानुजोभातास्वभाववेशमान्म
 नोभिरासांसमग्रतामेतुचपुत्रोत्रैवितानिनेत्रास्त्रायाज्यभाषति अपरउवाच मालासजं चरन

माला
 ५

सुखयस्ते अपरउवाच कृष्णाश्रयाग्राप्रधनकुटुम्बिप्रमोदमानस्तनयप्रलापैः वयोपय
 पमत्रादिनास्वल्पयनेन युक्तः सत्कारमाप्नोतु तथा च राजस्तरापियोनाम विषयग्रहावीट् अ
 मेत्यवितेष्टुलध्वानगुणोद्युयस्ते सहायउवाच चतुशतंग्रामवरं समृद्धं लब्धवानरेन्द्राउपयातु
 मणीरत्नसहायमधेस्त्रीनृनगीनैरुपलायमान माराभ्रनश्चयसनानिलध्वाविसार्थमान्मा
 योषिन्सहस्रायचरिं करोतु यात्वद्विधस्यापि विसाग्रहविट् दास्युवाच रुकांतीनीसामतीत्यसा
 यतत्र धर्मश्रवणार्थं समागतास्तद्वनाधुषितायक्षद्विरदेवानरास्तां कथामुपश्रुत्य परां व्रीडां सन्वे
 त्कसोस्तु महाविहारेकचर्गलार्यानवकर्मिश्च आलोकसन्धिदिवसैः करोतु यत्वेयपि प्रसवलि
 र्कशाकर्वताक्षारश्च यस्ते मुरोभ्रेष्टविशान्यहर्षीट् वानरउवाच सपुष्पमालित्र
 ने बोधिसत्त्वस्तान् सर्वान् सवानुनयविनीताक्षरं शान्तिगांभिर्यस्मत्तकमित्युवाच योनय

जातक

५८

मिन्वाहन चास्यनष्ट मिष्टात्सकामानधिगम्यकामान् उपैतुगेहाभुनस्वमृत्युंभवत्सुयःशक
समुत्पादितविस्मयवहुमानस्वनेववपुषाभिज्वलतानानृषीनभिगम्यसामर्थ्यमडवाच मानाव
तितपःश्रमैश्चतान्केनकामानितिकुत्सायध्वं बोधिसत्त्वडवाच अनन्तादीनवामार्थकाम
श्रलोकःश्लोकःकर्मभयमनकविधिश्चतुःशं कामार्थमेववमहिपतयःयतंतिधर्मायमर्दरभ
कीत्यवियोगमसुरैःपातश्चयोगंयस्यापुर्वतितनुकारणमत्रकामाः इतिहिनिविमध्यमातामान
नाश्रयन्ते अथशक्रोदेवानामिन्द्रस्तस्यतद्वचनंयुक्तमित्यभिनयन्तेनचैर्वासृषिर्नामाहात्म्य
भ्यते मयानिहितान्यत्मान्परिक्षार्थविसानिवः तत्सनाथंजगदिष्ट्यामुनिभिस्तथकीर्ति
येजहार अथबोधिसत्त्वस्तदस्यासमुदाचारध्यायन्तेजस्विनिभूतेनचचत्ताप्रत्यादिदेश नव
मृषीनुयैषि इत्युक्तेशक्रोदेवेससंभ्रमायस्तकुराडलकिरीटविद्युड्भासरवदनसवहुमानम

शंनुमर्हतिरोभवान् निमिलितज्ञानविरोचनानांस्वभावस्यसवलितंसमेपि क्षमांचनज्ञान
वेकसुरवरसत्तानीन्विदस्वनेवविहितेवचकामाःप्रतिकुलाभवंतितचेदंजीतकंभवान्प्राकविष्ट
भगिन्युत्पलवर्णासीदासीकुशोनाभवेद् चित्रोगृहपरिर्दासोयशःसानागिरिस्तदोपरिलेपोभ
कमेकोनविंशतितमः मुनिभिर्गणितंनसम्पत्तिसजातकमादराद् पंड्रोकोनशतंविंशवर
गुणासंयादनप्रयतितयम् तथथानुश्रयन्तेबोधिसत्त्वःकिलभुतकुलविनयमहानभुद्रनि
नतोविम्वदमानधनसमृद्धिर्महाप्रदानमहाधनत्वाद्गृहपतिस्त्वसमतोयतमस्यराज्ञःश्रेष्ठ
कभाजनं अथकदाचिन्तस्मिमहासत्वरानकुलमभिगतेकेनचिदेवकराणियेनतस्यश्वश्रु
वागतंस्वाहितरंबोधिसत्त्वभार्यारुसिकुशलपरिपुष्टपूर्वकंपरिपुष्टत् कश्चिन्वातांतभ
नतवदमालजाडपुल्लंशनकैरुवाच यादृशोयंशीलगुणासमुदाचारेणप्रवृजिनोपिउत्सभ

१: शकट इह शम्वा अथ शक्रो देवेन्दुस्तेन स्तेषां कामोपभोगप्रान्तिकुल्यसूचकेन सयथानि सयेन
 मानावन्भो यस्याग्निपयुक्तुकमानमानां सुखार्थिनानेति मानासिनांसि निन्दा यास्यापुमिच्छ
 र्थकामास्मशेषतस्तु श्रुयन्तये देभिसमीक्षे कामान्नप्रशंसन्ति मुनयः कामेषु बन्धमुपयाति बन्ध
 मर्दरभसान्तरकं परत्र यत्सो हृदानि सहा रिरसी भवंति यन्नीति साध्वमलिनेन यथा पुण्यांति
 तातानामिह चासुवचय द्वे धाय कामाः कुपितान् भजगानि निबान् सकामा मुनयस्तानि निशक्र
 तात्प्यनाभिप्रमादितमनास्तेभ्यः स्वमपराधमाविश्वेकार गुणसंभावनाय क्रियं त्यरिष्योपल
 कीर्तिभिः विदुद्धि स्थिरवारिन्नतदेतानि विस्तानिने इत्युक्ता तानि विस्तानि बोधिसत्त्वस्य ससु
 नवाध्वानैव यस्याननेन दानापि विदम्बकास्म कस्मिन्नष्टन्यनुदेव राजक्रीडापथेनेव
 मानमभिप्रांमैरशमापयामास उक्तप्रयोजनमिदं चापलं समनिर्ममपि नेवाचार्ये इव च

साला
 ५८

न ज्ञान्यवर्णा प्रवर्तुमर्तोपि दश्वेदसितोस्म कार्थः इति क्षमयित्वा शक्रस्तत्रैवातर्दधे तदेवं वि
 तर्षिद् अहं सरिद्धनीपत्रोमौ गत्यायनकाश्यपो पूरार्तानिरुद्धावानन्द इत्यासूत्रांतरेस्तदा
 रलेपो भवनागो मधुदानै नवानरः कालोरायिचशक्रो भूशार्यतामिति जातका विसजान
 वंशवर्णा द्वादशकस्तथा . अभुतगुणसंभावनाप्रतोदसंश्चादनेव भवति साधुनामिति
 मुद्रनिष्ठमतिरविषमव्यवहारैरतिरनेकन्यासादालक्षितवचनसौख्यवः करुणावृत्त्या सम
 १: श्रेष्ठीवभुव सप्रकृत्यैव धर्मनाश्रुतादिगुणभूषणाः अभुतप्रायेन लोकस्य वभुमाने
 पश्वश्रुदुहितरमवलोकयितुं नद्रुहमभिजगामः कृतान्यागमनस्कारावसंकथाप्रस्ता
 तांतभर्तानावमन्यते कस्मिन्निष्ठावेति परिचर्यागुणानवाहुः शीलतया प्रवाधत इति साक्षीदाव
 पडत्सभक इति अथ सातत्यामाताजरोपहतश्रुतिस्मृतिबालजासकुचिनाशरंतनययातद्व

जातक

५६

चनमभिधीयमानं न सम्यगुपधारयामास प्रवृजितसकीननां तु प्रवृजितो मे जामानेति नि
वनपरावभुव कीदृशस्तस्य शीलगुणा समुदाचारो यस्य सर्वं मनुरक्तं स्वजनमेव हाय प्रवृज्य
मवनेवासप्रगातामतिकुतः स्वजनादनवाप्यविपियं जरया चोषहतां विरूपतां कथं मे क
कस्मिन्मा कथमस्य पन्नमीदृशं स्वजनेति किरात्यचापलं श्रमणादिमित्रसन्निता स्वज
जितां त्यजन्ननुकुलां सहधर्मधारीणीं अनिधर्मपरः सरेक्षने किमिमं धर्मयध्यातश्रम
मलवोपि सिध्यति अथ बोधिसत्त्वस्य पत्नी तेन मानः करुणेनाकृतकेन परिदेवि तेन पतिपुत्र
निपातसंक्षोभविस्मृतकथाप्रस्तावसंबन्धो न प्रवृजितो मे दृभर्तुनि मद्यावस्थापनार्थं स्वाग
मुपजगामवाला तदुच्यन्त्यगृहजनपरिजनवर्गश्च श्लोकः उः रवावेगदा क्रन्दनश्चकार
नेरनुरागवशानुगः प्रायशश्च पौरास्तद्गृहमभिजग्मुः प्रायेन लोकस्य वभुवयस्मान्तुत्य

अथ बोधिसत्त्वो राजकुलान्त्वभवनसमीपमुपगम्य साकन्दशब्दं स्वभवमन्येत्यमहत्तश्च जन
पत्यास्मै निवेदयामास उत्सृष्टमवनं स्फोटितमार्यः प्रवृजितः किल इति श्रुत्वा कुप्येव होह
वीडासवेगश्चिन्तामापेह भडावतमयि जनसंभावना श्रायणीयमवाप्येनां गुणासंभाव
गुणोषवजाविरसाचवृत्तिः यायामतसाधजनेलघुत्वं किञ्चित्तस्याच्चतथाविधस्य
योवनप्रमत्तेन गेहं इति विचिंत्य समहत्मा ततस्त्वपुति निर्दयराजप्रतिहारमास श्रेष्ठि
किमिदं मिचराजापर्यनुपुक्रोवविद् इच्छामि प्रवृजितुं तदत्यनुजातुमर्हति मां देव इति अ
नवनं प्रयासि यत्रापरुर्नुप्रभुतामसस्याङ्गेनेन निष्ठावलसम्पदावा अर्थो धनेर्यदि गृहान
म्हान्वमं यदभिक्षवन् प्रयासि इति महात्मा त्वेह वरुमाभिहितो राजा सातनयमेन मुवाच
समर्थमुद्दिश्य तु तन्निबोध दीक्षा दीक्षा मुपाश्रित इति प्रथितो स्मिदेव सोका श्रुत्वा हि न मुखे

तेतिनिश्चयमुपजगाम सामस्वामभिरुडितास्वांडरहिनरमनुशोचनीडःखावेगवशात्परिदे
 वुज्यया तस्मात्सवपुष्पतःसतःसुकुमारस्यसुखोचितामनसः शित्तिनिषाभिमतस्यनस्य
 थंमेकपदेरुजंविनाविभवोद्गारिगृहसमुक्रवान् विनयाभरधीमतापियधर्मराणपरातु
 स्वजनंदिनंचमानयं शुचिशीलधरःकिमापुयान्नसगेहेषुवनेयदीप्यती अपरधविव
 श्रम धिगहोवतदैवुर्नपाद्यदिभक्तजनमेवमुच्यतां नघृणापठमेतिमानसंयदिवाध
 तिपुत्राभिसम्बधेनस्त्रिस्वभावाद्यथिनरुदयाससंभुमविषादविक्रवमुखीशोकडःखाभि
 म्वागृहमिदमभिगताविप्रियश्रवणादितिनिश्चयमुपेत्यसपरिदेवैतंसस्वरंरुदतं मोह
 कार तदुत्पापानिवेश्यमित्रस्वजनवशुवर्गःसश्रितजनोवास्यागृहयतवेश्वतस्यगृह्य
 तुल्यक्रमोसौमुखडःखयोगे अतोसलोकोप्यनुशिशयेवतुल्यक्रमोभुमुखडःखयोगे

माला
 ५६

20

श्रजनकायस्यसन्निपातस्वपुरुषमचादिदेश जायतांकिमेतदितिसतंतृतातमुयन्भयसमु
 यंस्नेहादेवगनोजनः समहासवपुक्रयाश्रुद्धाशयःपुण्यादियद्वनेनववसाससुजात
 सेभावभांजनाद् गृहाभिसुखस्वकवसायदिकिसमयोरुर्ध्व स्यादोषभक्तिःपुथितामयैव
 तस्य संभावनामस्यतस्मादक्रियागुणोपापतिपूजयामि असनपरिक्लेशमयंविमुश्चस्त
 श्रेष्ठियुनदयुमिच्छतिदेवमिति कृतात्पुनश्चाप्रविश्यथोपचारंराजसमिपमुपजगाम
 ति अथैभंसराजामंसभुमावेगःस्नेहात्पुवाच मयिस्थितवशुसुहृदिशिष्टेत्वहेनडःखे
 गृहानधननिमतपीडाकुटश्रीदथतांपुनिषेधयामिं मायाचमानमितिबभूजनश्रहिल्लाकि
 च पीडाकुतस्वदुजसंस्थितानांधनोदयावक्षेनदिनतोवा अनोनडःखेनवनंप्रयामि
 नमुखेनमहाजनेन इहामितेनविजनेषुवनेषुवस्तुश्रुयेनामुयतौस्मिगुणाभिपत्तो। रा

जातक
६०

जीवाच्च नोहेति भगवान् जप्रवादमात्रकेनास्मात्परित्यक्तं नहि भवद्विधानां जनप्रवादस्याद
लोककथाभ्रमंति कूर्वातयस्ताहृदये पिता वन्पातोपहास्यः किमुत पुत्रा बोधिसत्त्व उवाच
नरेन्दुसम्भावनामेति मनुष्यधर्मा तस्यानहियेत नरसः धर्माहीय पिता वद्धमुद्धरेतां सं
न्यथाश्रुक्कइवोदयानः गुणाप्रवादेव यथार्थवृद्धेर्विषयवात्ककुलितैपतद्भिः विचूर्णिता
हेतुभूतान् क्रोधादिरस्मानिवक्कइतसर्पानहंसिमां देवनसन्निषेदं स्नेहेन भक्तिजनताय
गा इत्यनुनीयमहात्मा तं कृताश्रवजेस्तेन तपोवनाय पुनस्थे अथैनं सुहृदो ज्ञातव्यः संश्रिता
प्रहृष्टाः स्मरमार्गमस्यावृत्त्यसमवतिष्ठते सपरिष्टसर्गज्ञातुनयपरे गृहाभिमुखमेनं ननु मि
प्रदर्शनमपरेण प्रचक्रुः गृहभ्रम इव पुन्यत इत्येवमन्य भुक्तियुक्तिसंप्रथितं ग्राहयिमीहां च
लसंदेहकथाभिः तैस्तैश्च वार्ताविशेषै निवर्तयितुं मेनं प्रायच्छत तस्यानां पुत्रज्याश्रयवि

मिति चिंता बभूव सुहृत्पतिजैः सुहृदि प्रमतेयादं द्विजं रक्षमपि प्रयोक्तुं रुढसत्तामेव हि
कथं नु कुरु यन्निर्विशकावनसंश्रयान्मां पापपुणादिवकारयति सूतो मरिवाच्च पिता मनु
मद्विप्रयोगस्त्वथ शोकहेतुमया संमक्तिवुवनेव वसंति गेहानि चेत्कान्तनराणि मनः क
थं मासिन्कथमस्य नं वयुतेष्वनीके पितृवतत्र दृष्ट्वा वदानो व्यासनोदयेषु बाष्पोद्गमात्पूतं
रुदानि वाक्पाणिभुक्तिचलोचनानि पुणामलोत्तानि शिरास्त्रिचैवामानं समानस्य यथा करो
तद्विडाकरं सजनमानसानां द्विजाणि मित्राणि भवत्यवश्यमापद्रुतस्यापि मुनिर्गुणस्य स
वसंकटेषु नानुपजंत्यश्च नायते मां किस्तिन्सत्त्वास्मितएव च मे स्मरामि नैषां विगतां प्र
नतोऽस्मा ममैव वाणिगुणभावस्त्वनानुव्रजंत्यश्च नाययन्मां गुणाववहानि हि मानसानि व
मीलितज्ञानविलोचनास्ताकिं संन्यशाहं परितर्कयामि परत्र चैव हचउः खरुतुं कामा विहर्तुं

दस्यादनाभिराध्यागुणाविभूतिसदसंयादनाविराधवा स्वछापिकल्पगुणिताश्चतास्तानिरंकुशा
 वाच मामेवंमहाराजनहिकल्पाणोजनप्रवादानानुविधेयपश्यातुदेव कल्पाणाधर्मनियदा
 संभावनायांगुणाभावनायांसंस्पृशमानोहियथातथावा विशेषतोभातिशयःप्रसिद्धास्तान्
 णिनाकीननुत्तराणां ३ःत्वेनशक्नोतिपुनप्रसर्तुं तद्वजनीयात्परिवर्जयंतंपरिग्रहाच्चिग्रह
 जनायाचकामंयुक्तोविधिभूतजनेनैतवायं चिनेननुप्रवृजितस्यकिमप्यपरिग्रहकेशपरिग्रहे
 संश्रिताश्चाभिगम्यशोकाशुपरिपूटनययोपादयोसंयतिव्यपनिवारयितुमीयुः केचिदभूति
 ननुमिषु यत्किञ्चनकानाशेषकर्कशाक्षरसंन्यप्रासादेनमूचूः मित्रस्वजनापेक्षाकारुण्य
 हांचक्षिर तपोवनवासः ३ःस्वसंकीर्तनैःकार्यशेषपरिसमाधुयायाश्चयापरलोकयुगापफ
 श्रयविमुखाचनगमनविधारणाधीरमुखान्नयेनजलईमुखामुमुखानुहरोभिधीज्ययक्र

माला
 ६०

येयहिधर्ममार्गःप्रागेवरुच्यश्रुहितंचयेनस्याद् वराहहंश्रेयइदस्त्वमीयां स्वस्थेषुचितेषु
 वामनुष्य श्रुतश्रद्धादिनितोदितव्यकयातुबुद्ध्यावनवासकामंमामेवजीवंतममीरुदंति
 ननःकोवादरोचापपरिव्यायेन अथानिदानिस्वजनानुरागःकरोतित्रैवांतपसेभ्यनुज्ञां साम
 त्मर्तइरोपलपुसंरुढमूलोपिमुहकुभावःसाथंयुसात्यत्रविनानुवर्त्या निवारणार्थानिसग
 थाकरोति स्नेहस्तथैवार्हतिकर्तुमेवाद्यामनुप्रवृजनेपिबुद्धि माभुनधामिदहनमे
 प सहायस्कोप्यनिउत्तमस्तुगुणोदिनेस्वपिवनप्रयागे येमेहरंतिसपरःसार्वरगेषुमनहि
 गुणाप्रयातुंस्नेहस्ययत्तंसंशयकारणांस्यान् मुहजनशिवमयंस्थितोमेकेचित्भवेत्स्वप्तिनिमि
 त्तानिरुम्यान्निविशेषयितुंप्रभुत्वं येवाप्रकाशानपिगेहदोषागुणान्नपश्यन्तिनपोवनेवा नि
 वेहर्तुंनसमुत्तरुते तपोवनंतद्विपरितमेतेन्यजंतिमांचाश्रयिगंतुमोहं येर्विप्रलप्तारुह

जातक
६९

रोमयेतेनयांतिशान्तिनिस्त्रिणाश्रलोकाः तपोवनापार्जितसत्यभावस्तानेवदोवात्प्रसभं
क्षरैर्वचोभिर्विषदन्मयिपिनपोवनंजगाम तदेवमभूत्तगणसंभावनाप्रतादसंचोदनेवभ
यमानेनसाधनातद्रावसाधुभिर्गौरव्यलर्कतयस्वाभास्वंदुर्लभमाप्तिपतिसहायाइयेवम
नछोकानांशानंशासंविभिन्मूनंमनीषिभिः शतानिसप्रसंख्याद्वितीयादृश्यतेदशतः अय
वाः पक्षिकुम्भेन्यननयासापसश्रेष्ठिनौतथा कौटविनयाछुनुपसमयनिवर्द्ध
गाभ्यासमलान्यादनिवृद्धयशसिप्रतिनियतसमृद्धिगुरोराजसकृतेदेवतसंमतेनोकस्यज
दत्तादशपकोशनाशावभुवकीर्तिद्विद्वसदसेवविडुषांप्रविज्यम्भते रत्नेतद्विवरत्नानांशुरा
जावदातमनिवाचनगेहरतिमुपलेभे सकामचियरुविवादमदवैरस्यप्राचुर्यर्द्धाजचोरोदक
हतकेशश्मश्रुशोभःकाषायविवर्णावासाःपरित्यक्तगृहवेविभ्रमःप्रवृज्याविनयनियमश्रिय

शरिरा त्वरूपगुणशोभाविभूषिता काषायवत्प्रसन्नीतननुरनुववृजान अथबोधिसत्व
वोचदेनां भेदेदर्शित्वपायमस्मादुरागस्वभावस्तदलमस्मदसदनुगमनव्यवसायनने
इत्यायतनानि पश्याश्मशानभूत्यालययवर्तनेषुवनेषुरव्याडमृगकुलेषुनिकेतरीनायतयो
निवर्तिजुंतेनमतिकुरुष्वकोर्थस्तवानेनपरिश्रमेणा सानियतमेनमनुगमनकृतनिश्चय
नोत्सवे किमित्येवंप्रशयउःखंतवचविप्रियं यतुनैवसमर्थास्मिवर्तिजुंरहितान्वया इत्या
तनोबोधिसत्वउपेक्षानिभृतमतिरस्यावभुव सतयानुगम्यमानश्चक्रवाकइवचक्रवाकपाय
गहनोपशोभिनेघनप्रकायकृतोपकारइवकचिदिनकरकिरगाचडुकैनानाकुशुमजेवकी
धेःमांसुकुलानिसीयनित्तम सापिब्रुजितातस्यैवनाडरेवक्षमूलेमुपशोभमानादेवतेवस्वन
वसंतकालेजनितामधिककिमलयशोभानि भ्रमद्रुमरमधुकरिगणोपकुजितानि प्रमनव

प्रसभंनिहंति इति सगराण्यनिश्चितानमापरासयानिसुहृदिवेष्टितानि अनुनयमधुरा
 नेवभतिसाधुरामिति गुणसंपादनेप्रयतिनेवम् यताभिधुरित्युपासक इति वागुगातः सम्भा
 रयेवमपुत्रयं श्रेष्ठिजातकविंशतिमः छिनियश्लोकमिति तं श्रेष्ठजातकं
 अष्टाशीतीरथायाचवर्णानाम्यश्रुविंशतिः उदानं शक्रदिजन्मादयन्ती सुधारगलजोष
 निवर्द्धयत्येवत्वयथा तद्यथानुश्रुयवोविसत्वः किल महासत्वः कस्मिन्महतिवस्त्राकुलेगु
 त्स्यजन्मप्रतिलभे सकालानामत्ययेनाभिभूद्वक्तृनसस्कारकर्मश्रुतगुणाभ्यासादचिरेणो वधि
 श्रुताणां समरचिव अथसमस्तान्प्रवृत्ता कृतपचयत्वा पूर्वजन्मसुखत्यस्तधर्मसंज्ञत्वापु
 तीदकदहनविप्रियदायादसो धाराणात्वादजनकत्वादनेकदोषमिवान्नमान्मकामः परित्यज्यसं
 मश्रियमशिभिय तदनुरागवशगाश्वास्यपत्नीकेशानवतार्यविभुषणोद्धहननिर्वापार

माला
 ६९

२२

सत्वस्तपोवनेगमनवारसायमस्याविदित्वानयोवनाध्यासनायोग्यताश्रुश्रीसौकुमार्यस्या
 मते यत्रैवत्वयाः प्रवृजिताः प्रतिवशंति तत्रभवत्याताभिरेवसाईवस्तुस्याडरभिसंभवनिश्चय
 नयोवसन्तियत्रैवचारवित्युपेति ध्यानोद्यमादेकचराश्रनित्यंस्त्रिदर्शनादप्यपवृत्तभावा
 नेश्वरा वायोयरूधमाननयनाकिञ्चिदृशंप्रत्युवाच यदिसेश्वमश्रुबुद्धिः स्यात्तवानुगम
 इत्याह्वानिक्रमसिमन्त्वममशंनुमहंति इति साक्षिप्रिपुचमानायदानवेदतिस्मनिवर्तितुं
 आकाशमनगरनिगमाननुविचारकदाचिन्कृतभक्तकृत्यकस्मिन्निर्विविक्ते श्रीमतिनानाननु
 विकीर्णधरणि तले शुचौवनोदेशध्यानविधिना ध्यानविधिमनुष्यायसयाहुमयेवुत्थायसमा
 वस्वनवेष्टुषः प्रभावेनविराजमानाननुपदियेनमनस्थाविधिना ध्यायतिस्म अथतत्रयोराज
 मन्तकोकिलकुलकिलकिलानिप्रहसितकमलकुवलयालंकृतानिलवराणीयजनासयानिवि

जातक
६२

विधकुशुमसमोदग-धाधिवसितसुखसवनायुपवनानिसमनुविचारंदेशमुपयगुम विचि
रुसकिर्ताजिलाश्रयानि समुद्रवकोमलशाहलानिवनानिमतधमराहतानि आह्नीदभ्रताम
दनकथस्तनैकांतेन्यधीदः संताडवुजितामतिमनोहरदर्शनामभिविद्यतस्यानुशोभयासमा
श्रुतप्रभावःसतपोधनानांशायासिंधुःकोटहुनासनस्य सक्षिप्रधैर्यापिमनोभवेननास्मिनवज
यमस्यसारागवक्रव्यमतिव्यक्तमस्मिनवपःप्रभावा त्वथधीतरागःस्यान्मन्दापक्षोवितनोमि
सत्संहितैषिवदुवाच भोयुवजितपुत्रधूर्तसाहसिकपुरुषस्मिन्लोकेनयुक्तमत्रभवतोनिर
माननियमस्मानपुपाकोशभाजनीकुर्यात् पश्य सर्वविचित्रेषुतपःकृशत्वाधर्मसाक्षात्प
नपुमाधर्मोपमदायशसश्चहंता वसत्वियंतैनजनांतस्वस्त्रिसन्निकर्षताधकिंमतीनां बोधि
प्रतिकुलवतीदयोऽह्वादप्रतिसंखयाव्यक्तंनमूचेतस्मिन्जीवतांमेधाराधनस्येवघरास्मरेणः

गःस्त्रिसंदर्शनाधिकृतायुरुषान्समादिदेश गच्छतेनांप्रवृजितामंतपुरंप्रवेशयेत् तदुप
ननयनागद्गमानकरीवशाहिलान्नाय लोकस्यनामार्तिपराजितस्यपरायणाभूमिपतिपितेवसस
मृत्युवशङ्कतावाननुमानानितियेप्रयत्ना धर्मापिमन्येश्रतिमात्रमेव किन्वासुरैर्मभगवाण्यदेवं
पापशानिनाभिमृष्टःस्याद्यस्यशैलःस्मरतिायमूर्तिः इत्थंगनायपितस्यमौनं तथापिजीवामि
यीपवृर्तिस्तपोवनानांकिमर्थनमार्गः शंकेनवाद्यापिनदेवचिनेनिवर्त्यमानास्मिनयत्रिवृता
पाकृदितरुदितमात्रपरायणानेराजासमादिष्टाःपुरुषायात्रमारोप्यपश्यन्तस्यमहासत्त्वस्य
निनिःसंशोभःपुशान्तेनाःसीवतिस्म अथैनंसराजोवाच असर्वरोषाभिपीदिताशरंतदु
तदर्शयस्वभुजयोरुषंवानेजस्तयसंश्रयसंभृतंवा आत्मप्रमाराग्रहणानभिज्ञोव्यर्थाप्रतिज्ञ
त्रप्रतिकुलवर्तिविस्यन्दमानोपिसमेनयुक्तः प्रसज्यनीनःप्रसमंमयात्रतस्मद्यथाथैवम

विचित्रपुष्पस्तवकोज्ज्वलानिहृतद्वानिववसनलक्ष्मा बाचालपुष्पोकिलवर्हिणानिसरा
 तामनोभवस्य इदं भवत्येवमनप्रहर्षः अथसाराजासर्विनयमभिगम्यवोधिसत्त्वकडप्रतिसंमो
 तासमाक्षिप्यहृदयोनुनमस्येयं सरुधर्मचारणीत्यवेत्यलोलस्वभावत्वात्तदुपरारणोपायविससर्ग
 नवजारभसोवभुव तस्यकुट्टिरभनपःप्रभावमस्यजात्वासक्यमवतनुं प्रवर्तनुं नान्यथा यद्य
 नतोस्मिन्संभावाद्यनपःप्रभावमहात्म्यामितिनिश्चिन्त्यसाराजास्तुतयप्रभावजिज्ञासयावोधि
 निर कन्देखवनेष्वेवंप्रतिरूपयानयासरुधर्मचारिण्यासरुचरितुं अस्याहितेकश्चिदपराध
 गार्हपरिभूयकश्चिन् इमोप्रसज्यापरुशेदनेशोकान्तरंकिम्बततत्रकुर्याःराष्ट्रप्रसङ्गेहिम
 वोधिसत्त्वउवाच युक्तमाहमहाराजोपिनुश्रुयतां यदेवंगतेर्थेप्रतिपश्येयं स्यादत्रमेय
 राः अथसाराजानिवापेक्षेयंमस्यांतपःप्रभाहीनइत्यावज्ञायतंमहासत्त्वतउपायानिरागवश

माला
 ६२

दुपश्रुत्यश्रुत्यसाप्रवृजिनायोडासुतोमिदुतेववनसृगीभयविषादविक्रवमुखिपाणोयकथमा
 नेवसस्पवयस्यस्वनयावहस्यादाकन्दनं कस्यतुतेनकार्यं भुष्टाधिकाराचनलोकपालानर्मनिवा
 यदेवंमद्रागधेयेकृतमोनस्पवयरापितोवांननुरक्षणीयःपापात्मभिर्विप्रतिरूप्यमाताः मन्येपिशा
 नीवामिचमरभागा पापाकृपापात्रनरांनवाहमेवमिधामपदमत्युपेता आर्तेयुकारुच्यम
 वृता नवापिणांपिमयेपितंयदात्मप्रियहातदिदंकथंमे इतितांप्रवृजितांकुरुगविला
 न्वस्यानःपुरायन्निभुः वोधिसत्त्वपिप्रतिसंख्यानक्त्वातप्रतिनुशुकोधवलंतथैवपांसुकुला
 रितंनुचकैर्गर्जितंनया रुदाचपश्यन्नपितस्वराननामशक्तिदीनपुशमोऽस्यवस्थितः
 निजोत्थधिकंनभाति वोधिसत्त्वोवाच अवयर्थप्रतिज्ञामेवमांविद्धिमहाराज येभुच्यमा
 येवममप्रतिज्ञः अथसाराजातेनवोधिसत्त्वस्यधैर्यानिशयव्यअकेनप्रसमेनसमुत्पादि

जानक
६३

ततपस्विगुणसंभावनचिंतामापदे अन्यदेवानेन ब्राह्मणेन भिसंवायभाषितं तदपरिज्ञायामभि
वर्तेविमुक्तः रेणुसमुद्यतिरतोयदेनं कश्चोपनीतप्रसमं न्वयात्र बोधिसत्वोवाच शृणुमहाराज
तेन नन्दति नराणामहिमैषिनः साधुमेन विमुक्तश्च सदर्थेन प्रपद्यते तमन्धीकरां राजन न
रं तस्मान्नयमन्तमनः काष्ठाद्यथाग्निः परिमथ्यमाना उदेति तस्यैव पराभवाय मिथ्यविकल्पे
ज्वरं नरोषं लघुरयमिति हीयतेः स्य कीर्तिकुसुदशखिवशशिप्रभाप्रभाते परजन इरितान्यचिंतयि
इयं मय चोदय मलादोषता न भान्यलंकालगुणान्वितेपि कोटाग्निना शंहतवर्गाशोभः स
तेव तदुत्पथेन निहियते येन यशोर्थसिद्धान्तपिसुपक्षेदुरिवान्नलम्पा रोषरागद्वन्द्वनयप्र
वृत्तामीशतपापकर्माशोचत्पायेषु समाश्रितानि अतपरं किंकिरिषवश्च कूर्युस्तीव्रापकारो
यिष्यति अतो न पुक्तः कोपो भेदिरफारत्रपिचेतसि इत्यर्थाकरं शत्रुं कोसुपेक्षितुमर्हति अथ

रूपः शमस्यास्य तयोयं वचनक्रमः बहुना त्रकिंसुक्तेन वचिता ददर्शिनः इत्यभिप्रशस्यैव मभिसं
रकश्चात्मानं बोधिसत्त्वपरिनिर्वाणायामास तदेवं कोठविनवा छत्रुवरूपशमयति अवर्द्धयते
नवीयते एवं श्रामयोरर्थचरत्य कोठेन इत्येवमादिषु क्षमानुसंसाप्रतिपुक्तेषु वाच्यं कोठा
विनिपातगतानां अपिसतां वृत्तं नालमनुगन्तुमसंयुक्ताः प्रागेव सुगतिद्वानां त
हताहं सद्यथाधिपतिर्हं तराशो नाम राजहंसो भवति तस्य नयानयपरिज्ञाननिष्ठनम
रास्थिरसुविशीलकृतचारित्र्यसुरः खेदसहितपुरप्रसादिसमरिविविधविशारदत्वात्पुत्रागसु
तरगुणावाच्यं वाचया शिष्यसुत्वाविवपरिशोषं शिष्यगतापितृजेष्टपुत्राविव वश्रेष्ठं शोषं पुत्र
नागयशविद्या धरतपस्विनां परविधायमुपजहृतुः तावाप्तुहंसगतास्य तस्य श्रेयः शरीरं
दनुगृह्यमानं हं शयथं जगदिव धर्माथ विलगन्त्यां परावृद्धमवाप तेन च तत्कारः परिशोभां वभा

मेऽप्यसंस्कृतंमिवमितिजातप्रत्यवमर्षावोधिमत्यसुवाचः कोऽयत्तवाभुःपुनिकूलवर्तियोविस्फुले
 राज जातेनदृष्टतेयस्मिन्नजातेमाधुदृष्टते अभुमेसनमुक्तश्चक्रोधःस्वाश्रयवाधनः येनजा
 त्रहंमशीशमं येनभिभूतकुशलंजहतिप्राप्तादपिभुस्यतस्ववार्था तंरोषमुग्रहवैकृताभंस्फ
 वकल्येःसमुदीर्यमानतथानरस्यात्मवधायरोषः दहनेमिवविजृम्भमागारोदशमयनियोहृदय
 तंयित्वाभिपुमिवपश्यतियत्तुरोषमेवविकसतिनियमेनतस्य कीर्तःशशिनइवाभिनभस्यमगाडलश्री
 सरोषशाल्येहृयतेचडुःखमहार्हशर्षाकगतेपिशोते विस्मृत्यचात्मक्षमसिद्धियशंरोषासुया
 नयप्रणतंनिवार्यमानापिसुहृजनेन प्रायेनवैरस्यजडत्वमेतिहिताहितावेक्षमरुद्विद्धिः क्रोधा
 कारोद्धतमन्यवापि अंतसपत्नःकोपोयंतदेवविदितोममः तस्यादलेपप्रसरंकःप्रमान्मर्ष
 अथसराजातेनतस्याहुतेनप्रशमनेनहृदयग्राहकेनचवचसाभिप्रसादितमभिरुवाच अनु

माला
 ६३

मभिसत्यैवास्मदादयोऽप्यतततदत्ययदेशनाश्चक्रे तांचप्रवृत्तिनांक्षमयित्वाविशर्जयत्यरिवा
 वर्धयत्येवत्वमथाइति क्रोढविनयेयस्वकार्यः स्वंमवैरेणावैराणिप्रशाम्यन्तिसंयमतश्चवैरं
 तिष्ठादिनवकथायांतथागतमहम्मचेति इतिबुद्धवोधिजातकमेकविंशतितमं
 ॥ तद्यथानुश्रुयते वोधिसत्वकिलमानसेमहासरसिनैकशतसहस्रसंख्यविपुलसंख्यस्यम
 यनमतिविप्रकृष्टगोचरस्मृतिप्रभावः श्लाघनीयकुलतीलकभूतः दाक्षदक्षिणाविनयभूष
 रागसुमुखोनामसेनापतिर्वभुव आर्यानिदस्थवीरस्तेनसमयेनपरस्परगुणाभ्याज्वलित
 यंप्रवृत्तगतांतद्वंसपुथमुभयलोकहितोदयेष्वर्थेषुसंमन्निवेशयमानोतत्पुत्र्यक्षीणादेव
 शरीरोद्धरनैककार्या नभोगतस्येवविहर्गमस्यपक्षौशरीरोद्धरनैककार्या स्वंताभ्यांत
 मांवभार कलपुपरनादेनहंसपुथननेनतन् पुणरीकवनेनेवदेजेसश्चारिणाशरः क्ववित्

जातक

६४

विसृतेहंसैः क्वचिद्विषमसंरुतेः छिन्नाग्रलवचित्रमजरारनभसः श्रियं अथतस्येहंस
सिद्धिर्विशिष्टाधरदेवनगुरास्तयोः कीर्त्याश्रयाभिकथाभिस्तत्रतत्राभिरेमिरे उन्नप्र
कावस्यमूकेवलहंसवेष्टो गुणाप्रकाशोरपमभरैः साकीर्तिस्तयेदिशुवितं न्यमाना
मान्यतमोवागतास्याराजावभुव सताहंसाधियनेगुणानिशयाश्रयांकथांपुन्येयिकामान्य
शास्त्राभ्या - नियुनमनीकविमालुवाच परिमृग्यतांतावद्वोः पुस्तननियुनमतयकश्चि
स्वेर्निप्रभावेरुरुस्त्यनीतिपठंराजानंमूचूः सुखाशादेवभूतनिविकर्षतितनस्तनः सुख
तउस्तुष्टतगुणाशोभमिभसरकस्मिश्चिदरपुदेशेकारयितुमर्हतिदेवपुन्यहश्चसर्वयक्षिरा
न्याताविहाकृष्ययांतांपश्यतुदेवः प्रायेणाप्रिविरससुखंदेवनगणपते परोक्षत्वांतुहरतिश्रु
वनस्यमानसरसः प्रतिस्पद्भिगुणाविभवंयप्रोयलकुमुदपुराणिकसौगधिकतामरसमुपग

सरप्रोज्वलेः तस्येसाथमिवोत्प्लेतेः कृततीरपरिश्रुहं विहसद्विरिवाम्मोजेत्तरगोत्वम
त्रकुमुदेकचित् तरुघायापरिछन्नैश्चन्द्रिकासकलैरिव तरङ्गागुलिसंक्षिप्तेः कमलोत्
त्रकेसरैः श्रियं प्रविततांविभु-उपहारमयीमिव प्रसन्ननिमितासुखाद्यक्तचित्तवपुर्गुणो
रैः उपलभ्यारनोक्तिर्गामूर्माचूर्णमिवोहृत विशाधरवधुत्मानेमदशेकैश्चदनिनां
मुदिताद्विजसंकीर्णानुत्पत्तिनादितं तदेवंसरः कारयित्वा-सर्वयक्षिगणास्यचानासुतसु
स्थपप्रोत्पलदलरुन्नतोयमिदंसारः ददातिराजपक्षिभ्योप्रीत्याशाभयपक्षिणां अथक
भेषुप्रसन्नलीलमनोहरेषुसरसपरकांतियौवनमुपगतेपुचयकिरगाइवचन्द्रमसिविविधसस्य सम्प
रदनुपूर्वेणान्यहंसमिथुनं-तस्मादेवहंसयुथानस्यराजोविषयमुपजगाम तत्रचपक्षिगणाकोलाहरोन
क्षिप्यमानकमलकुलवकुलयगुगन्धजदिवविकचैकमलैर्हंसविवसतैः कुमुदैस्तत्सरोददर्शः

येहं साधियतेः सर्वसत्त्वपुद्गलिसुमुखस्य च सोऽपनेर्गुणानि शयप्रभावविस्मितमनसः
 न प्रचामीकरशत्रिकां श्रीमद्वपुष्पदाक्षरावाक धर्माभिजातो विनयोनयश्चः
 ना श्रद्धयतामित्यगमन्नृणाणां दसः सुयत्नाभूतवच्चचारः तेन च समये वृद्धादतोना
 तामान्यदिजवृद्धैः सदसि संस्तूयमाना मसकृदुपश्रुत्य तयोर्दर्शनं प्रत्यभि वृद्धकोतुहलो नैक
 कश्चिदुपायो येन न लोहं सवर्णोर्दर्शनं पथमपि नावदुपगच्छतामिति अथ तेऽमात्याः स्वे
 मुखहेतुगुणोर्कर्षश्चुतिनावानयेयतः नशादशो सरशीनावकिरतरुपावनुश्रुयते
 क्षिरांभभयप्रदानघोषणामयिननामकौतुहललोत्पारिन्यासुखहेतुगुणानि शयश्च
 ति श्रुतिरंभसुखं मनः अथ सराजा अस्तु तदिदमेतन्कालेन नातिसन्निहृतनगरोप
 सुपगूढं विमलसलिलमतिमनोहरं महत्सरः कारयामासः दुमकुसुमसंछन्नैश्वर्यकि

माला
 ६४

गोत्वम्पकम्पिभि विलोत्यमाना कुलित-भ्रमद्रुमसंकुले ज्योत्नासंवाहनो निडैर्विचि
 मलोत्पाररेणुभि अन्यलंकृततीरांतहेमसूत्रैरिव क्वचित् चित्रपद्मोत्पलदले सन्नत
 पुर्णतोः बोधिवपरिधावद्भिर्मीनवृन्दैरलंकृतं विचित्रसुकाहाराभैः क्वचिद्विरदशीक
 र्णो रजोभिः कुसुमानाश्च सवासमिव कुचचिन्त नाराणां चन्दुदाराणां सामान्यमिव दर्पणं
 सतसुखोपभोग्यमेतदन्ता प्रत्येहं सर्वपक्षिणां विश्वे समार्यमित्यभयदानपोषणां कारयामासः
 अथ कदाचित् तं हतमेघार्थकारयवनिष्कसुसराङ्गो भास्वालो कनेक्षत्रमासुदिक्षु प्रवृद्धकमलवनशो
 प सम्यग्भूषणाधरायां प्रवृत्तेहं सतरुणा जनसंघाते मानसा सरसः शरत्पुष्पानि दिगन्तराण्यनुविच
 त्ताहरोनादितमेनिभृतमभ्रगता तं गमालाविचरा कृतयापारैः सुखशिरोमूढभिरनिलैः समनतो वि
 दर्शः तस्य मानससरसमुपचिन्त्यापि हंसमिश्रनस्य नामतिमनोहरा सरसः श्रियमभिविषयो वि

जातक
६५

यः स्वपुथानुसृतिश्च पादुर्भुत् अहोवनहंसयुथमिहागच्छेदिति प्रायेणारवल्लोकस्य प्राणसाधारण
जलदसमये विद्युविस्फुरतश्च विशेषेण नति यन विद्धि त्रा-धकाररूपेषु समीभिवर्तमानेषु देवनी केषा
जयमिव संवाधत्मानं प्रवृत्तेषु वर्हिर्गर्गेषु वा चालनामुपगतेषु लोकशकुनिषु प्रविचरन्तु कदंभं स
बालक्षमानरुणसुवलोयुवतियुगमनोत्सुकमृडनिकुजितेषु प्रयागायाकुलेषु हंसयुथेषु तद्वंसमि
थासु तेन स्य सरसो गुणविशेषं सम्भार्यायामास अतिदेवदक्षिणे नहि मवनो वाराणास्यां वृक्षदतनामन
यश्च पुन्यहमेव ध्यायते रमन्ते चात्र पक्षिणाः स्वगृह इव पक्षिणाभयशकालदर्हति देवो यतीना सुवर्ष
खंसेनापतिं परिप्रक्ष्यन्तु कारं पुनर्ददर्श कथं पश्यसीति चावोचत सुमुखप्राणं मे न मुवाच
भूतानि रूपानि न च नैनः केचिदिह यहीयते कृतमधुरोपचारे वचने प्रहृन्नती आदोरात्मानि च
गयाक्षिणाः मनुष्याः पुनरेकीयास्तद्विषयं नैषुणाः उच्यते नामधुरं स्वनुवर्धि निरत्ययं वनिजोर्षि

श्रेयः सत्ययापनयक्रमः यदित्यवश्यमेव गन्तव्यं गन्तुं यच्च न स्य सरसो गुणविभूतिरसं न न
प्रायां विमलचन्दनक्षत्रविभूषणां योरक्षया शरजं न्याशरदि तेन हंसयुथेन वारानसी सरः स
त्यासु मुखप्रमुखेन महता हंसगणेन परितृतश्चन्द्रमा इव शरदत्र चन्द्रतत्राभिजगाम ६६
तर्कश्रये तु न्यगुणा वभुवः यन्मारसादत्यदिकं वभुव तैस्तैरवस्थातिशयैः सर
णासु पलभ्यस्वच्छन्दनाश्च पक्षिगणास्य न स्य च सरसि विभूत्या प्रसुदितरुदयास्तत्रोद्यानयात्र
यास्तेषां हंसानां तत्रागमनराजे प्रत्यदयन्त यादृशगुणरूपो देवतो हंसवर्णा वभ्रुयते तादृश
मागो सुसंस्थितदेहो नैकहंसशतसहस्रपरिवारो देवस्य सरः शोभयतु मिवानुप्राप्ताविति अथ
र्थसादरमन्वादिदेश सतथेति प्रतिश्रुत्य तयोर्हंसयोर्गोचरविहारप्रदेशं सम्यग्पलक्षतत्र
तमनसां विचरतां सहसा धिपतिः पाशेन चरगोनावधत्ते विस्मृत्य यसंकारां सुदृष्ट्वैविध्यासन

साधारणसुखं स्पृनिस्नेहायतारेण पूर्वमेतिसुहृजने अथनत्रनतहंसमिथुनं यथाकासं विहृत्य प्रवृत्ते
नीकेष्वजलधरवृन्देषु परिपूर्यते कलापोपशोभेषु प्रशक्त-प्रशक्तकेकानिनादोतकये जलधरवि
कटं संसर्जं न केतकाधिवसितेषु सुखशिशिरेषु काननविनिभ्वसितेषु वानिलेषु मेघदर्शनपक्लिषि
नहंसमिथुनं मानसमेवमाः पुन्याजगाम समुत्पत्य च हंसाधिसाधियतिसमीर्य प्रसुतासु दिग्देशोक
ननामनराधियतिसेनात्पु नरुपशोभमनिवर्णगुणसौंदर्यमहत्तारः स्वच्छसुरायोपभोगंदनमभ
नासुवर्षसुगनुमिति तदुत्तासर्वस्वते हंसास्तत्तंदर्शनसमुत्सुकावभुवुः अथबोधिसत्वः सुसु-
वाच नशाप्रतत्रदेवस्य गमनमिति पश्यामि कुतः अमुनितावलोभनीयानिमनोहराणामिष
निच प्रायेणायेन वपुणानिशार्धनिमातुबहदद्याति पश्यतु स्वास्वामी वासितार्थरुदयाः प्रायेणामृ
निजोपि हि कूर्वेतिलाभसिद्ध्या शयावयं यतो नैतावता देवविसम्भः क्षमते क्वचित् कार्यार्थमपिन

माला
६५

२६

रसं ननस्तत्रचिरं विचस्ति क्षमनिवासाय वारितुं नामयितुं मिति पश्यामि अथबोधिसत्वप्रा
सीसरः संदर्शणं प्रत्यभिः द्रुकोत्तुहलेन तदभिगमनार्थं पुनः पुनर्विज्ञाप्यमानस्तेषां हंसानामनुवृ
दष्टुवलक्ष्मी-सरसस्तु न स ते - - श्रीप्रहर्षकुलावसमयाभां चितप्रकाररुचसं निवेशा
यैः सरस्तम अतश्चिरतद्गुणमानसानां नमानसेमासतेषां नत्रतनामभययोष
नयात्रामिवातुभवन्तः परांप्रितिसंपदंसुपजग्मुः अथतस्मिं समस्योधिकृताः पुरु
तेतादृशावेव हंसवय्यो कनकावदातरुचिरयत्रोतपनो योज्वलतरवदनचरणाशोभावधिकतरप
ते अथसराजासाकुनिककर्मनिप्रसिद्धप्रकाशने पुनं शाकुनिकगणसमं विष्यन्त यद्गुणा
क्षतवृद्धानि गूढान्याशान्यदधत् अथनेषां हंसानां विश्वास देवाय निराशं कानां प्रेमोदोद्ध
विश्वासनक्रमैः विकारात्तेव विसम्भः प्रसादाय नयाकरः अथबोधिसत्वमाभूदं यस्याधिकस्या

जातक
६६

चित्तत्रैवविधौ व्यसनोपनीयान् इतिरुतविशेषेण सप्रतिभयनासरसः प्रकाशयामास अथ
राश्वसेनिकादिवः समुत्पः सुमुखलुहं ससेनाधियति समीपानेव विचाल स्नेहावदे
वसनार्तिदेयं अथैनं बोधिसत्त्व उवाच गच्छ गच्छ नैनं सुमुखश्च मन्त्रे हृदिलं वितुं सोहाय
तस्यादजगामात्वं सुखेषु बत्वा समुपाश्रित्य मायकृतं मानदकेन जकं स्वप्राणात्तनुमात्रा
जयत्वां यवापदि यागतिस्तव मामस्योचते विहगाधिप बोधिसत्त्व उवाच कानुपाशेन व
मम्योत्वममात्मन एव वा ज्ञातिनाम्नावशेषाणां सुभयो जीवितक्षये लक्षते च न यत्रार्थं
नुपतन्तां श्रेष्ठधर्मेथं न समीक्ष्यसे धर्मशुचिचित्तसम्यगावहृत्यर्थमुत्तमं सोहं धर्मश्च संपश्यन्
मन्यां कुरुष्वेमां गच्छेवानुमतो मया अपि चैवंगते कार्ये यदुत्तमं सुहृदामया तत्त्वयामातसम्य
त्पुरिवायन् अथ तोहं सपर्योतन्निवादमापन्नमालोक्य भूषणीव भुवतुः स च तं क्षेपयुथं वि

ददर्श सतदुपशोभया विस्मितमनावह्ना विनिमयमानस्तत्समापन्नोपाशोष्य दृश्यामास
वाच अयं पाशेन मरुतादिजः सह तविक्रमः यो मनास्मात्पश्यते मय्यंतिकमागते अ
यञ्चुत्पसुमुखः पुन्यजरपदविन्यासेन स्वभावार्थानाधैर्यगुणोज्ज्वलिनास्वरेण मानुषिं वाचमु
गया प्रवर्तिति अयं पाशेन मरुता संयते श्वरणात्पयागुणैरस्य तु वदो हं मनो दृढतरै हृदि
त्यक्तैर्मद्रयादं यदि शोहं साः समाश्रिताः त्वं पुनर्न त्यसेर्न को न यं भवतो दिजः सुमुखो वाच
हातुमेनं स्वजीवनस्याप्यनुरक्षणार्थं अथ सुमुख प्रसाद विस्मया वर्जितमानसं तं नैषादमवे
र्तिमवापुषाः नैषादो वाच नैव ते उः स्वमिच्छान च वदो भवान्मया सत्त्वं गच्छ यथा कामं पश्य
दितुं क्षेपितं न्यजेन महानसां तुल्यारारुपरीहो समानो वयसा च नो विद्विनिष्कृय इत्यस्य न
मुश्च हि जाधियं तावानेव चलाभस्ते कृतोऽस्यान्मम चार्थना हंसयुथस्य च छिन्नी मे विनेन त

अथ ते हंसाधिपतिवन्धान् व्यथितहृदयाभयविविराज्याकुलविरावाः परस्परं निरपेक्षाहृतप्रवी
 त्रेहाववेधानि हिमानसानि प्राणान्मयं स्वनविचिंतयन्ति प्राणान्मयाः स्वनं यदेवा सुहृज न स
 सोहायस्यावकाशो हि कस्तवेत्तं गते मयि सुमुखो वाच नैकांति को मृत्युरिह स्थितस्तन गच्छ
 तुमात्रार्थं त्यजतस्त्वारवगाधिप धिग्वादहृष्ट्या वराणां कतमन्मे भविष्यति नैष धर्मो मरुगान्म
 शो न वदस्य गरिरो न्यामहानसरः साकथं स्वस्थचितस्तस्य मुक्तस्याभिमतानव पश्यस्येवं कथं
 यत्रार्थं समसीव समासमं तादृशं त्यजत प्राणान्कमर्थं शोतयेद्भवान् सुमुखो वाच कथं
 पश्यन् धर्माचार्यं सुस्थितं तवामानदमन्त्राच न भिक्षाक्षां मिक्षीविनं बोधिसत्त्ववाच याश्चा
 तस्य न भवेत्परमसंभृतं परस्परप्रेमगुणादिति संयतोस्तयोः प्रत्यदृश्यन् नैवाहः साक्षात्सु
 यथं विदुतमालोका नूनमत्र कश्चिद्दृष्टिनिश्चितमतिः पाशस्थानान्पुनर्विचरंस्मौहं सपय्यो

माला
६६

मास अथैनं वदमवदं मे केतरे रास्थस्तेनोपासमानमवेक्ष विस्मिततरहृदयः सुमुखो मुपेत्यो
 ते अवदस्त्वं पुनः स्वयः सजयत्र रथो वली कस्मात्प्रापेऽपि मय्येवं वेगानुभजसं मनभः
 वाचमुवाच शान्तिष्टः सन्नगच्छामि यदिदं नत्र कारणां अयं पाशपरिक्लेशविह
 रैरुहि अथ स नैवाहः परमाविस्मितमतिः संहर्षिततनु रुरुहः सुमुखो पुनरुवाच
 सुमुखो वाचः राजाममः प्राणासमः सखाच सुखस्य दानाविषमस्थितश्च नैवोत्साहेयनवि
 वादमवेत्यपुनरुवाच अप्यस्माकं मियं भाषास्यातुरणोदय अप्यस्माद्विभूजं न श्रद्धार्थी
 कामं पश्यन् भुञ्जन् नन्दय सुमुखो वाच नो चेदिह सिमेऽः स्वं तत्कुरुष्व ममार्थनी रुकेन य
 न्यस्यन्ते हं लाभहानये तदंगसमवेक्षस्व गृहिर्भवतु ते मयि मावन्धातु भवान्पूर्वपश्चा
 वेतेन तथैव चः पश्यन्तु नावद्वता विमुक्तं हंसाधिपे हं सगराः प्रतीताः विरोचमानं नभ

जातक

६

सिपसन्नेदेयेन्दुनिर्मुक्तमिव चन्द्रराजं असन्नेषादकुरताभ्यासकथिनहृदयोपितेनतस्यजिविनि
मावर्जितहृदयोविस्मयगौरववशान्तामानीताभ्रलिःसुमुखमुवाच साधुसाधुमहाभागमानुष्येय
षतेविमुञ्चामिराजानंमपमानयेन् कोहिप्राणाप्रियतरेतवस्मिन्विप्रियश्चरेन् इत्युक्त्वासन्नेषा
सुमुखःसेनापतिहंसराजविमोक्षान्तरमानन्दितहृदयःपीत्यभिस्त्रिगुणमुदीक्षमागोनेषादमुवा
शरत्सहस्राणिबहुनिनन्द नन्मानवायंविफलभ्रमोभूदादायमाहंसगणाधिपश्च स्वस्थावत
श्चे दास्यत्यसंभावितविस्ताराणिधनानिर्नपीतिविवर्द्धनानि अथनेषादस्तस्यनेर्वन्वायस्यतुत
यामास उवायेनाश्चर्यमिदंउद्युमर्हसिमानन्द ससेनापतिरानीतसोऽयंहंसपतिस्तथा
हररूपोतन्नेषादमुवाच स्वस्थाववज्ञावमुक्तोविहंगोभूमिचारिणः तवहंसमनुयाप्रौकथं
दारुणादारुणाः विहंगाक्रीडदेशेषुपल्वलेषुसरसचः अथविभ्रमनिःसंकोहंसवर्ष्यश्च

आत्मानंनिकुयकृत्वाहंसराजस्यजीवितं विसृजन्मानुषीम्याचंविस्पष्टमधुराक्षरां स्वजीवि
न तथापसन्नोस्मियथास्यभर्तामयासमकुरानयेवमुक्तः अथविहगाधिपतिरयंविमोक्षान्मु
मोभुन तदेवमतिधार्मिकःखगवराकृतिःकोप्यसोममापिहृदिमादवंजनितवानक्षराणेवय
रं नउपश्रुत्यसराजासुप्रमोदविस्मयेनमनसविविधरत्नप्रभोजास्वरुचिरपादंयद्वास्तार
मासनंहंसराजायसमादिदेश अमान्यमुख्याध्यासनयोग्यश्चचेन्नासनंसुमुखाय अथवो
न्निनिकेतनेशरिरेकलंतेकुशलाहंकच्चिदस्मिन् अपिधर्मशरीरमवगानेविपुलैरुच्छसनीवे
र्निस्वभामनरागंजगन्नाहितोदयश्च अपिभुङ्गनयोयधास्वशक्तेरनुक्तेर्निपुनत्रियैरमान्यैः स
हृषैःप्रयाच्यमानः उवायसिदयसिदयानुवृत्तिशोभांनचविभ्रममयिप्रसादनिडा अपि
न्निश्चितैरसंक्रियते अथनेंसनृपतिःप्रमोदभिष्यज्यमानेदियप्रसादःप्रत्युवाच अथ

पजिविनिरपेक्षणात्मानुगच्छादिनाकृतज्ञतायुगोजस्विना धैर्यप्राधूर्यलंकृतवचसासम
 मानुषेय- पश्यन्धर्मआश्रयोदेवतेषुवा स्वाभ्यर्थन्यजता प्राणान्यस्तथात्रप्रदर्शितः तदे
 सनैवादस्तस्य नृपतेः संदेशमनाहत्यहंसराजं समनुमानयेन दयासुमुखं माशा मुमोच अथ
 गदमुवाच यथासुहृन् नन्दनं दितस्मिन्वयाश्रहंसाधिपतेर्विमोक्षान् सर्वसहजानि गरानभद्र
 वस्थाववद्भावधिरौषकाचमनःपुरेदर्शयः असंशयपीतमनाः सराजाहंसाधिपं सानुरंसमी
 द्यत्यनुतावदत्यद्भुतमिदं हंसयूथसराजेति कृत्या नोहंसमुख्योका चेनादाय सस्थाव वद्भो राजे दर्श
 यामि अथ सराजा प्रहर्षयूष्मन्तिर्दृष्ट्वा नोहंसप्रधानौकां च न पु आभिवाभियाभिज्वनमनो
 लोकथंकथयवित्तरं इत्युक्ते सनैवादः पशाम्पराजानमुवाच निहितावद्भवः पाशमया
 र्प्यश्वरन्त्रं परिहृत्तेन पाशेन चरतो समवध्यत अवदस्तमुपासीनो मामयसमयावत

माला
 ६५

स्वजीवितपरित्यागाद्याश्वासयुर्जितं क्रमां तेनासवाक्येन सुपेशलेन स्वाभ्यर्थवीरेणाचवेष्टिते
 शास्त्रमुदितमतिर्वहुधावदत्प्रियाणि त्वदभिगमश्रुतिन्ययोजनो विफलगुरुः किल साममश्र
 तोनेवयः स्वगाधिपतिमोक्षेणांकृतमनुस्मरन्मन्त्रतेहंसाधिपतिमागतः स्वयंमयश्रुतेऽनपु
 रास्तराणचचनदिरामं श्रीमसुखायाश्रयलाढोपमुपहितपादपीठराजा व्यासनयोग्यकाश्रुन
 अथबोधिसत्वः कालइदानीपुनिसम्प्रादितुमिति नुपुरारोचमधुरेणाराजानमावभाषेज्यनिका
 सतीवेवाक्यदानैः अपिचरक्षणादीक्षतः पुजानां समयातुग्रहनिग्रहण्या अभिवर्द्धयस्वस्वकी
 गत्यैः समेवक्षयसेहितं पुजानां नचतत्रासियरोक्षबुद्धिरेव नठिक्रमसहत्प्रतापैरपिसामन्न
 अपिधर्मसुखार्थनिर्विरोधानवचेष्टानरवीरसजनेष्टावितनाइवदिक्षुकीर्तिसिद्धारिपुभि
 अथमेकुशलं हंससर्वत्रचमविध्यति चिराभिलषितप्राप्तेयदयन्तंममागमः त्वयि

जातक
६८

पाशवसंप्राप्तेप्रहर्षोद्धतचापलः कचित्रायमकार्षिनेदराडनाभिरुजरुजं स्वहृमीषांजन्मा
सीतमहाराजसत्यामयेवसापदि नचायंकिश्चिदस्मासु शत्रुवत्यन्ययने अवद्वंद्वद
र्जितमानसः सामयंयमुचन्याशास्त्रिनयादनुमानयेत् अतश्चमुखेनदंहितस्यसमाहिताइह
भवतीरिह अनीवप्रित्तिताश्चास्मियुष्मात्संदर्शनोत्सवान् अयंश्चमहतार्थेन नैयादोद्यसमे
रपदानेनसम्मान्यपुनर्हंसराजमुवाच इयंस्मावासमावासमुपागतौयुवांविस्मयतांतन्य
तोक्तेप्रगायाक्षरैःसुहृत्करोति नुष्टिंविभवस्थितस्ययानतद्विधांलभतेसतांधनैर्महोपकारःपु
सुमुखमुवाच अलक्षगाधानेवैजनेयान्तिकामंप्रगायपुगल्भतां वचस्तुदाशिरणसमा
त्पंप्रगायासायाःपीतेश्चोपचयंरुदि इत्युक्तःसुमुखोर्हंससेनापतिर्विनयादभिप्रांमैनेमु
रथः संभाषमानेननराधिपेच सौहार्दरसंविहगाधिपेचः तत्संकथामध्यमुपेत्य धार्ष्ट्यान्

नुष्णीमहाराजयतःस्थितोहंतन्ययणीयंयदिसंयणीयं इत्युक्तेसराजाप्रहर्षविस्मयेवदनःसरा
सखित्वं एवंविधंहिचिनयंनयसोष्टवध्वनेवाकृतात्महृदयानिसवदहन्ति नदियंप्राप्तो
परांप्रित्तिकामनामवेत्यस्मेहपुष्टितुसुखताश्चसंराधवान्नवोचदेनं ययत्कृत्यंपरमेविवेकृतम
चेतसि संमानविधिनेनयत्त्वयास्मासुदर्शितः प्रयोजनवामकियन्किमेववा - दाश्रयंमानदय
त्वयिवाजित्मनिप्रजाहितार्थधनपार्थिववृते तपःसमाधानपरेमुनाविवस्वभाववृत्त्याहिगुणा
गुणदोषधर्मानासचेतनःकःस्वहितोत्पथंभजेन नदेशमाप्नोतिपराक्रमेसातनकोवीर्यरा
पिवीक्षतेगुणान्गुणोदितानेवपरेनिसन्नेनिः गुणोभ्यस्वप्रभवंनिकीर्तयःप्रभावमात्ममि
न्येवमनांसिविद्विषांशशिप्रकाशाधिककान्तयोगुणाः तदेवमवक्षीपालपालन्महीप्रतापान
त्यतमंमहीपतेस्तदस्ययन्माभ्ययन्नभूतय भवेचतडाजनिधर्मवत्सले नृपस्यवृत्तं

जन्मानां पशित्वा स नोदये पर्याकुलिता बुद्धिरापत्येव कल्पायं वोधिसत्त्व उवाच क्षमसा
 द्रवदं न मेहासुरं स्थितं दृष्ट्वा भाषत सानैव स कीनुहलविस्मयः सुनृतेरस्य वचने रथाव
 ता इहा गमनमस्का कंसादस्यापि सुखोदय नृपतिरुवाच आकांक्षिताभ्यां गमयोः स्वागतं
 रोधसमेष्टानि उभेयां प्रियं कृत्वा महदहं त्ययं प्रियं इत्युक्त्वा स राजानं नैवा दं महता धनवित्त
 तां न च यियन्नातो वनं प्रयोजनयेन यथा न उच्यतां भवता हाया हि विभु न यो ममः अशक्ति
 कारः प्रणयः सुहृत्वनः अथ स राजा सुमुख संभाषणो नृहल हृदयः सेविस्मय मभिदिश्य
 स साहिता शरं न ते न जल्पत्युपचारशीभरं संभाषणो नापियतः कर्तुमर्हति नो भवानासाफ
 येनं सुवाच महदु कल्पेन सह त्वया संभाषणो न्तावः इति दर्शितसौ हर्दिन कस्य नाति मनो
 र्था नर्थ क्षमः प्रेष्ये जनस्य कर्तुं न ह्येष मार्गो विनयाभिजातस्त चेव जानकथमत्युपेया

माला
 ६८

२५

नः स राधयन् सुमुखमित्युवाचः स्थाने भवदुःखा कथारमय निलोकं स्थाने पिहं सपतिना गमितः
 प्राप्नुतो प्रीतिर्विद्धि येन यथाननः नथेन मयि विसम्भ्रमजय्यं सागतः अथ वो स त्वत्सराजः
 वेकृतमस्मात् सुतत्वयो संस्तवे विनवेप्यस्मिन्व माहात्म्यानुवर्तिन कस्य नाम महाराज नावलम्बेन
 मानदयं त्वमीक्षसे प्रियानि यित्वं गुणा वत्सलस्यते प्रहृनमन्यास गुणादिनिधुवं न चित्रमेत
 हे गुणास्तयि स्थिताः इति प्रसंसा सुभगाः सुखी गुणा न दोष उर्गेषु वसन्ति भूतयः इमां विदित्वा
 शीर्य गाननीति सम्पद श्रमवत्यां नृपतिर्विनेयं गुणाभिजातेन यथाधिगच्छति सुराधिप श्रीर
 तात्पमिति श्रितं गुणान् अमर्यदयोः द्रव कर्कशापि प्रहृदवैर स्थिरमत्सराण्यपि प्रशादय
 तापा नत दृष्ट्वा पार्थिवं अमर्यदयोः शोभे विनयादिर्गुरौ गुणानुरागे जगतां प्रबोधय प्रजाहितं कृ
 प हृतं हि जनो नुवर्तते प्रसाधिधर्मेण वसुधैव कुटुम्बकम् कशोरक्षां चिदशाधिप श्रते त्वदन्तिकासं

जातक
६६

श्रितभावनादयिस्वपृथग्दुःखं नुविकर्षति वमां अथसाजासमभिनश्चततस्यवचनंसंयर्षन्
विमलघडाभिनीलंशरत्नसत्रशोभंगगनतलंप्रतिविम्बेचानुगम्यमानः सुमुखिनहंससेना
पंसहंसः परानुकंपाव्यसनीसहंसः जगादधर्मक्षितिपेनप्रत्यर्चमानोविनयाननेन नरे
ति स्वंकल्याणीवागभयहितावहाभवतितिकल्यावचनप्रशंसायामप्युपनेयंकल्यानमिति
र्वसभागप्रदर्शोचस्वेमयस्थविरः सहचरितचरतोयोधिसत्वेनचिरकालात्यस्तप्रेमबहुमा

असत्कृतमपिसत्पुरुषाणांपुर्वोपकारिष्वनुकंम्यानशिथिलीभवति कृतज्ञत्वात्जमासात्म्याच्च
स्थाभाव एवपरिविदितकमनायामालौभिमनानांकृतज्ञानकोतुहभित्रासुचप्रवज्याभ्रयाज्ञो
लानमाहभोक्तृत्वाप्रतिपत्तिगुणसौषुवाच यत्रगच्छतिस्मत्तत्रतत्रैवविदं प्रियाणांच राज
वनियश्चवभुव गुणाहिंपुराणश्रयलक्षदीपयोगताः प्रियस्वप्रतिपत्तिशोभया अपिदि
हार्थमनुविचर्यामनगरनिगमजनपदपुराजधानीरराजतमस्यराज्ञोविवयोतरमुपजग
मणीयेस्वस्मिन्नशानवनप्रदेशे तस्यावसथकारयामास अत्युक्रमनादिसत्कारपुरः स
यामास विभूतिगुणसंपन्नमुपेतप्रणयाङ्कुरं गुणाप्रियस्यगुणवान्त्सवातिशयीति
नुप्रतिपादयमानः प्रत्यहमनुजग्राह अदृष्टभक्तिष्वपिधर्मवत्सलाहितंप्रवेक्षंतिपरानु
राज्ञोऽत्माभ्यालक्ष्यविद्वत्संभावनालक्ष्यसम्मानाश्चसदस्याः प्रहृतमतिवर्द्धमानंसत्कार

पयस्य लः सम्मानप्रियवयेन प्रयोगपुरःसरं नौ हंसमुखो विसर्ज अथ बोधिसत्त्वसमुत्पत्त्य
 पसेनापतिना समुत्पत्त्य हंसयुथं संदर्शनादेव परेणाप्रहर्षेण संशोभास कालेन चोत्पन्न
 न तदेवं विनिपातगतानामपि ससुतां वृत्तं नालमनुगन्तुमसत्पुरुषाः प्रागेव सुगतिस्थानमि
 तमिदं विवर्णोपि वाच्यमेवं कल्याणमिदं वतां कृद्देयार्थासिद्धानि स्थविरार्यान् नृप
 मवदुमानोभवतीति हंसजानकं द्वाविंशतिनमः

माला
 ६६

सात्माच्च तयथानुश्रुयते बोधिसत्त्वभूतः किलायं भगवान् बोधिनामपरिवाजको व भूवसगृह
 आश्रयालोकहितो योगाच्च विशेषवत्तरं धर्मशास्त्रहितमस्ति स्वार्यकंपदमवाप सत्कृतपुंसां
 तां च राजा राजमात्राणां वा स्मृता गृहपतिना अत्यतीर्थकानां च उज्जितामभिगमनीयाभा
 अपि दिव्यः स्वयं शोभनुरक्षया भवन्ति सत्कारविशेषभागिनः अथ समहात्मा लोकानुग
 मुपजगाम श्रुतगुणविस्तरप्रभावात् सुसंज्ञानस्यागमनं दूरतस्वोपलभ्य पीतमनार
 पुरः सरं चैनं प्रवेश्य स्वविश्वं शिष्यश्वाचार्यपरिचरणापर्युपासनविधिनां सम्मान
 योऽतिथिः बोधिसत्त्वोपि चैनं श्रुतिरुदयह्लादिनीभिर्हृत्माभिः कथाभिः श्रेयोमार्गम
 तपराणुकम्पिनः कस्य वादः शुचिभाजनोपमेहितार्थिनिष्ठमगुणोत्सुखेजने अथ तस्य
 सत्कारबोधिसत्त्वस्यागुणसमृद्धिमीष्येपि हनद्विन्वाचसेहिरे त्वगुणानि शयौदिनैर्य

शोभिर्जगदावर्जनदृष्टशक्तियोगः रचनागुणमात्रसत्कृतेषु ज्वलयभ्येवपरेष्वमरीवहिं अस
नंबोधिसत्त्वंप्रतिविशारयामासु नार्हतिदेवो बोधिपरिवाजकेविश्वासमुपगन्तुं व्यक्तमयदे
हृत्तिसंचारणहेतुभूतः कस्यापिप्रत्यर्थिनो राजोनिपुनः प्रणिधिप्रयोगः तथाहि धर्मात्मके
क्षेत्र धर्मवाक्ये व्यासनापनयेत्तु धर्मसमादानैषु दयानुवृत्त्याचनाते कृत्यपक्षमावासन विधिना
कासंकोचित्रस्त्रेहगौरव प्रसरमन्यादशंचित्रमभवत् पैशुन्यवजासनीसंनिपाते धर्मार्थहीनेषु
विश्रंभ विरहा नन्दी भूतप्रेमवहुमान सस्मिन्महासत्त्वेन यथा पूर्वसत्कारप्रयोगसु मुखोदभवः
मीप वर्तिनात्तु विनयोपचारशैथिल्यसंदर्शनाद्विरक्त रुदमवेभ्य राजानं समादाय त्रिदशकुशित
स्त्रेरुतया दाक्षिण्यविनयानुवृत्त्याचैनमभिगन्तु प्रदर्शितसत्त्वमो विनिवर्त्तयितुकाम इव न मु
किञ्चिदष्टप्रमादस्त्वलितं त्वयानः अथैनंबोधिसत्त्वउवाच नास्मिन्कीयंगमनोय मोमेना

मि अथास्यसरभविमनिज्ञानदमनमभिडवंतवत्तभंभानंतवागमनभिप्रदर्शयन्तुनरुवाच अयं
भवतोनुवृत्त्या आकारपुत्रात्तयात्विदानीन्वजावमुचांषितैः करोति त्वतः श्रुते किंचिदनेननुन
अथसराजानस्यन्यादेशाद्दीडावनामितवदनस्तेनचास्यमनिनैपुंरोपेन समावर्जितमनिजातमं
दभूत्कथं वासपुस्तुनानः सदसिप्रगल्भैः उपेक्षिताकार्यवशान्मयाचक्ष्मंमतांतिष्ठचसाधु
मानोगच्छामितत्त्वयंमहा राजावस्थानकालव्रतितित्थामि पश्यतुभवान् विमथभादपिहीन
रास्यां प्राप्नोमोयंविधिव्रतेनयास्यामिनापीत्यभितप्रचिन्तः एकावमानाभिहताहिसत्सु
त्नसाध्यापिततोर्थसिद्धिर्यस्या इवेहाकरुषाकृशाच अशान्नरुवत्वभिगंम्यरूपः शरदिभुक्ता
मुखागोपिपरामुखः स्यात्पराश्रुतेचाभिमुखत्वदीनः पूर्वोपकारस्मरणसतोवानराकृतिभि
नः पीत्यवशेखमेतंनिवासदोषादितियामितावत् राजोवाच यद्यवशमेवगंतव्यमितिनिश्चि

हिं प्रसज्येनंशास्त्रकथास्वभिभविनुशक्ताधर्मप्रसंगममृष्यमानाश्चराजस्तेनकमेरा राजा
 क्रमयदेवस्यगुराप्रियतांधर्माभिरव्यताचोपलभ्यंवासनप्रनारणक्षेत्रशठमधुरवचनःप्र
 र्मात्मकोनामभूत्वादेवमेकानैकारूपप्रवृत्तौहोदैत्यचसमनुशास्ति अर्थकामोपरोधिवुचः
 विधिनोपगृहीतै प्रियेसंलवश्चान्यराजदूतेनैर्नचायमविदितवृत्तौतौ राजशास्त्राणामनासाश
 र्थहीनेपरिलुप्तधैर्य विश्वम्भवामनुवमात्रधैर्यः स्यान्निर्विकारोयदिनामश्चित् अथसराजा
 बोधभवः बोधिसत्त्वपिभुङ्क्त्वभावत्वादुकार्यव्यसंगाजान ईतिनतन्मनसिचकार नत्स
 राडकुण्डिकाभ्यांपरिवाजकभारिडिकायुक्रमरासव्यापारः समभवत् तदुपभूत्पसराजाशावशेष
 इवनमुवाच अस्मान्कस्मान्पहायकस्माद्गच्छा एवप्रणाममतिस्ते बलिशकाजनकंनु
 मोमेनासत्क्रियातकरुक्षितत्वात् अभाजनत्वजुगतोस्मिशाथार्थमस्यनेनाह मितोबुजा

माला
 ७०

च अथैवानमहाराजअमानुषःसाक्षिनिर्देशोदश्यतां अयं हि पूर्वपदुचादुकर्माभूत्वा मयिभा
 नेननुनस्यदत्तेभक्तिविपत्तीरुक्षांअनौतुहत्तेषुवमित्यनेन त्वत्प्रीतिहेनोरनुजीविहन्तं
 जातसंवेगोनेदानीशाथानुहन्निकार इतिबोधित्वमभिप्रणम्योवाच त्वदाध्याकारि
 चसाधुमागाः बोधिसत्त्वउवाच नैवत्वत्त्वंमहाराजअसत्कारप्रकृतत्वादक्षमयावाप्रणुय
 पेहीनशोभयायामसत्कारविधौस्वयञ्चेत् संगोदगत्याजदत्तावताहानन्वर्चच्छाभिनयोत्त
 हसत्सुपूर्वोपराणशमीभवंती आस्निग्धभावस्तुनपर्युपास्येत्तोयार्थिनाथु कश्चोदयान प्र
 क्षिपुशानुमहाहृदाभः सुवार्थिनःकेशपराङ्मुखस्त्यक्तोऽसिद्धः स्फुटस्वमार्गः भक्त्युत्
 कृतिश्चिन्त्यविनिश्चयः सः असेवनाचाभ्यवर्तवनाच्चाभिभोगाश्चदहंतिमैत्रा रभ्यंय
 तिनिश्चितावभवतोमतिस्तत्पुनरपिदानीमिहागमनेनात्माननुगृहीतुमर्हतिभवानसेवनादपि

हिप्रतिरनुरक्षितवैवः बोधिसत्त्ववाच यद्यदश्वमेवगंतव्यमितिनिश्चितावभवतोमतिस्तत्पुनः
 व बोधिसत्त्ववाच बहुत्ररायोमहाराजवहुपद्मप्रत्यर्थिकत्वाच्चोकसंनिवेशस्येतिनसक्यमेत
 नर्भवत्तंपश्यम इत्युत्तुनीयसमहात्मानंराजासंस्कृतान्यनुज्ञासत्कारस्तेनराजातद्विषयात्पचक्र
 युक्तमतिनवविहुरंनचिरशौवचत्वारिध्यानानिपंचाभिज्ञाःप्रतिज्ञेभे तस्यसमास्यादिप्रसमसुख
 अथैनन्ददर्शनेरमायेर्याथाभिनिमित्तिष्ठानिदृष्टिगलानिप्रतिज्ञतायमानकश्चीदेनममा
 कानां संस्थानवराचनानामुदुतादिहेतुः पञ्चाशच्चित्रयतिकोत्रपञ्चविंशत्यास्वाभाविद
 नाकस्मिभविनुमहानि सर्वमदस्यत्र सर्वमधिकश्चिदनंत एकः त्वेकाविशेषातिचमाश्र
 सामर्थ्यमस्तीत्यवमन्यसंबन्धिग्रहयास एवः करिष्यतिकथंन समानकारेनाश्रयान्वहुविधानम
 अपरउच्छेदरादकथाभिरांकामभोगप्रसंग एवप्रतारयामास दारुणोनैकविधवर्गागुणा

सौख्यपरायणाः स्यात् अपरंसंबन्धवविद्यापरिदृष्टेषुनीतिकौटिल्यप्रसंगेषुनैष्ठुरापमनिलेषुध
 न्तचरितैः स्वयशःपरिप्सेत् नाथोल्लियावद्रूपभोगनयननेवांरुतेनुयत्तइवनेपरावोनियो
 जनसंपर्कवशातपरपरउत्पन्नेयबुद्धिवाच्चदृष्टिरुतप्रपाताभिमुखमवेक्ष्यराजानंतदनुकम्पा
 अस्यभयकृतंनस्मार्ज्जतंप्रदलादिव अथबोधिसत्त्वइदमंत्रपापकालमितिनिश्चित्यस्वस्ति
 स सतत्रिर्मितंमहद्वारनरचर्मैविभुविशेषेराभुत्वा तस्यद्रुपमेर्भःवनघोरेषादुरभूतनिर्वेदितास्या
 र्णाविनीतधीरोदानवेवजनांसालियष्टिभिः प्रतिहोरैराधिष्टिनप्रदारांसिंहासनावस्थितनराधिपा
 मानः कृतप्रति संमोदनकथासत्कारसनाभिनीहारश्चनेनराजाकोभूहलानुहत्या वानरचर्मैप
 षिगतंनानेनश्चिद्रुपहंतंकुशाभिनेमात्रास्तीर्णायांहिपृथिवीस्वभावकथिनायांनियर्णो नत्वततो
 ष्टं तस्यमेवुद्धिरभवद्रुपपन्नंवनमैधर्मसादनमिद मस्यवानस्यचर्मशकाभंनियर्णो नत्वततो

॥ स्तत्पुनः रपि दानीमिह गमनेनास्माननुगृहीतुमर्हति भवानसेवनादपि हि प्रीतिरनुरक्षितव्ये
 सकामेन दवधारणया प्रतिज्ञानुमागमिव्यामीतिः साकत्वागमनकारणसाकक्ष्ये अपि नाम पु
 त्यचकाम सत्त्वेन न गृहिजनसत्त्वेनाकुलितः हृदयोऽन्यतमादरण्याय न नमूषधित्वाधानाभि
 समसुरवरसस्य स्मृतिरनुकंपानुत्तारिणीतं राजानं प्रति प्रादूरभूत् कारुखलुन त्पराज्ञावस्येति
 देनममात्यो दुर्विभाव्यहेतुभिर्न दर्शनैरहेतुवादे प्रतिप्रचकषे कः पप्रनारदस्तकेशलकर्ण
 भाविकजगदिदं नित्यतंतथैव अपरं श्रुत्वा कारणमनात्स्मिन्स्वद्विचिन्तमुपवर्णयामास
 वमाय इमं विचित्रं लोकं कसेति यमुनश्च समिकलेति सर्वमिदं पुर्वजं मरुतं सुखालुखं न प्रयत्न
 विधानमतां च भावान् सर्वत्र पूर्वकृतकर्मनिमित्तमेतत्सौख्यप्रयत्ननिपुणोपि हि दुःखमेति
 तां गुणा कृती कर्मात्मकानि न भवंति चैव नष्टानि नैव च यथा पुनरुद्भवति लोकस्तथायमिति

माला
 ७१

निलेषु धर्मविरोधिष्वपि राजधर्मोयमिति समनुसरा सखाया इमं शिवनरेषु कृताश्रयेषु नावत्क
 र्वावोनियोज्या इति तेऽस्माभ्यास्तं राजानं तेन तेन घट्टि कृतोन्मार्गेणानेतुमीषु अथ बोधिसत्त्वपार
 दनुकम्पासमावर्जित हृदयस्तन्मनिवर्त्तनोपायं विममर्श गुणाभासेन साधुनां कृतं तिष्ठति चेत्तसि
 त्वा स्वस्मिन्नाश्रमपदे महान्नं वानरं अभिनिर्माय श्रद्धिप्रभावात्तस्य चर्मायनीयशेषमंतर्द्विपयामा
 दित्वा त्यागमनश्च होवारिकै यथाक्रममायुधीय गुणपर्यन्ताममाभ्यक्षिजयोधदूतपौरमुख्याभिकी
 नराधिपामनाकुलं राजपर्वदमवज्रग्राहे प्रत्युक्रमनादिविधिना चातिथिजनोपचारेण प्रतिपुज्यः
 रचर्मापनयनापमहतानुग्रहेणात्मा संयोजित इति बोधिसत्त्व उवाच मये वेदं महाराज स्वयम
 नस्वततो वा प्रतबमानशरीलेण सुखं धर्मविधिरनुष्ठियते अयञ्च मया श्रमपदे महान्नं वानरो द
 वस्वततो वा परार्थात्तरणातीर्णो भो राजसमने भोपि निहतस्य हेरा स्वधर्मविधिरनुष्ठायतुमिति

मया तस्य दं चर्म उगृहीतं स च प्रशमित इति तद्गुत्वा स राजा दाक्षिण्यं विनयो नुवृत्त्या तयो धिस्य
 पितृत्विमहासत्त्वे समर्प हृदया लज्जवचना वकाशत्वा मुदिकसिनस्मितवदन राजानमुदी
 होय वसायं साधूना मर्थं आश्रम पदमभिगत एव महा नाम बानर एका किना तपः क्षा
 त्वः प्रमुखा च नार्हन्त्यत्र भवतः स्वदादशोभानिरपेक्षमित्यत्रास्माद्विगर्हितं न ज्ययं क्रमे
 ने सावल्बात्मवधे नैव परस्या कीर्तिमिच्छति इति समहान्मातानमात्मासा मान्ये नोप
 गदिति उदिकस्तसत्त्वं नत्वं च तद्यदि विकृतस्य सेविनस्मान् शास्त्रा मृगं निधनमापति
 नुहेतु तत्तदिति सिद्धमिदं तदहेतुवादमिदमुत्सृज्य वादवाच्यं नवनयुक्तमिहा यदि
 तत्सत्तित्तव संभवति न ज्यसति अपि चायुष्मन्स्य गुपधारयतावन नहेतुरस्तीति वद
 तया केवलयाप्य किं भवेत् एकत्र कचिदन वेक्ष्य श्वहेतु नैव अवदंति सर्वहेत्वभावं

कुरुच्चकारणं कथं नुन दृष्टमसदेवभावसे नदश्यते सदपि हि का सणां तरादिना त्वये वि
 नेकसितविरोधिनः नृपस्य सेवा च करोषि न त्कृतेन हेतुरस्तीति च नाम भावसे तदेवम
 निसमहान्मातमहेतुवादिनं विषये हेतुभिर्निवृत्तिरुत्वा नमिभरका रूपा कमाने चोवाच
 पश्य कुरुते यदि सर्वमीश्वरो ननु तेनैव हतः स बानरः तदेकैयमेव चिन्ता परदोषान्म
 न्यवधुष्यते कथं जगतः कारणा मीश्वरत्वेना अपि च भद्रं सर्वमीश्वररूपमिति पश्यत इ
 तार्थं यदीक्ष्यान त्वत्सोतदकर्ता आत्मनो हि विभूत्यायः करोति सकर्ताः इश्वरः कुरुते चेन्म
 ग्रयने करोति तेन वदुमयुक्तं सर्वमीश्वरं सृष्टे तस्य चेश्वरभरता स्याधर्मनः परतो वा
 स्यादथापि न हेतोः कस्यने स्वता स्यात् एवमपि तु गते भक्तिरागादविगतिन युक्ता युक्तस्य
 मय्यधिरोपयितुं विहितं विभुना कपिराजवधः इति समहान्मातमीश्वरकारुणिकं क्षि

बोधिसत्त्वकिञ्चिन्मनुवाच सवादाहृदयलुकिञ्चिवाश्रुवोवभूव अथनेऽमात्याः पूर्वम-
 तानमुदीक्ष्यबोधिसत्त्वमुदर्शयन्नमुचु अहोभागवतो धर्मी नुरागे करसमतिरहा धैर्यं अ-
 पः क्षामशशिरेण प्रशमिनश्चाश्चर्यं सर्वधातपः सिद्धिरस्तु अथैनास्मै रञ्जयवबोधिस-
 त्वस्य क्रमो विदुः शः समुद्रावयितुं पश्यतो बभूव स्ववादेन न वचसायः परात्स्वित्तु स-
 त्वेनोपलभ्य प्रत्येकशपुनः रूपालं ब्रह्मात्मन हेतुवादिनमामं च्छावाच स्वाभाविकं ज-
 नमापन्निते स्वभावात्पापे कुतो नमयतः सुहृतो नयायं अथ पापमस्ति मम तस्य वधान्न
 यदि पमनार रचनादि च पत्रदहेतुकं ननु सदैव भवेत् सलिलादि बाजकृतमेव तु
 गतिवदन् सहेतुकं ननु प्रतिज्ञा स्वयमेव हानयेत् अथापि हेतुप्राया लोभवेत् प्रति-
 त्वभावं प्रत्यक्षननुनदवेभ्य हेतुसारं न खेपि भवति विरोध इष्टवाक्यः न लक्ष्यते यदि

माला
 ७२

दिनात्पये विमलमिवार्कमण्डलं ननु च भोः सुखार्थमिष्टानुविषया प्रपश्यसे निवेदितुं
 वसे तदेवमपि चेज्जावान्ननु पश्यस्य हेतुकान् अहेतोर्बा नरवधो सिद्धे किं मा विगर्हसे इ-
 तमामं चोवाच आशुमानप्यस्माच्चार्हं न्येवं विगर्हितुमीश्वरः सर्वस्य हिनकारणमभिमतः
 अपरदोषान्मयियं निविश्वसि अथवा नरवीर्ये ससनकृतं तेन दया नुरोधिना सहदि-
 तपश्यत इश्वरे प्रसादा कास्तुतिप्रणामायेः सत्त्वयत्वं भूस्तेयकरोति तत्कर्म त्वत्क-
 र्दुरुते चेन्मातृकान्यखिलानि तत्र भक्तिनिवेशः के गुरां नु समीक्ष्य तान्यधर्मभयादाय
 परतो वा धर्मतो यदि न प्रागीश्वरः सततो भूतः दास्यते वचसा स्थाया क्रियते परेश
 दुका युक्तस्य यदि कारणमीश्वर एव विभुर्जगतो निखिलस्य तवाभिमतः ननु नार्हसि
 हरिकंक्षिष्टे हेतुर्मुक्तमिवोपनायतं पूर्वकर्म कृतवादिनमामं च्छावाच सोऽष्टवेनाभि

जीतक
७३

पुत्रावाक्योवाच भवानप्यस्मान्नशोभतेविकृतसयमानः सर्वहितेपूर्वकृतमित्यभिमाने
एवमयेषतस्मान्दग्धेहिपूर्वकृतकर्मदवाग्निनास्मिन् पापं किंमन्नममयेनविगर्हते
तेकर्मचकर्महेतुकंनकश्चिदेवंसतितोक्षमेव्यति भवेच्चलोख्ययदिदुःखहेतुबुद्धि
नैकहेतुकं नदृष्टमेवंचयतः सुखं सुखेन पूर्वकर्मैकनतोत्पत्कारणंभवेदभावश्चनव
मन्यसे शानरस्यवधः कस्मात्तत्कृतः परिकल्पते इतिसमहात्मानिरनुयोज्येहेतु
प्रातःकोशमन्यादशोत्तदिगर्हापायदिनलमुद्दे दवादमन्यसे लोकः परो यदिनक
दिचक्षतास्यादेवंगतेसुहृत्सुवचवानरोयं जनवादभयादथाशुभं परिवर्ज्यशुभमाग्न
नांनयथागतं सुखेसमाप्नोतिचलोकशंकया इतिनिष्फलवादविभ्रमः परमोयंननु
त्पन्नानि नभवेतिचेव नष्टानि नैवचयथापुनः सुखंनिलोकस्तथायमितिकोत्रचनाम

वा इतिसमहासत्त्वस्तमुद्दे दवादिनविस्पष्टशोभेनोत्तरेकमेता भूषणीभावपरायणो
पमर्थशास्त्रपरिदृष्टंविधिंमन्यसे अनुद्येयंहितवेष्टमयार्थसाध्वस्ताधुवा अपाद
स्त्रिधेपुबंभुषयिताधुवन्नं हतमयाचर्मशिवाग्नरअस्मिन्कासास्त्रदृष्टेपिनयेविगर्हा
तंवेपपयसेकेनसुखेनतत्त्वं इयंविभूतिश्चनयस्ययन्ननानयः किं दृशविभ्रमः स्यात्
नदिष्टं सास्त्रेकिलस्यष्टपथोपरिदृष्टं शास्त्रप्रसिद्धेननयेनगर्जनगर्हणीयत्तिकपेवधेन
यसमावर्जितहृदयाचसराजिकांपर्वदमवेत्यनेषांवानरवधदलेखविनयनार्थराजान
र्मितस्यहिवाग्नरस्यदंचर्ममयागृहीतमस्मैचकथ्यक्रमस्यप्रस्तावार्थंनदत्तंमामन्य
प्रसोदितमानसंराजानंजाने सपर्वकमवत्पांवाच कश्चिप्रभावात्समहात्मावानरच
साधूप्रतिज्ञः सद्युताः प्रीतिनकोहनिव्यति पश्यमहाराज अहेतुवादीपरतंचदृष्टिः न

मत्पमिमानलेनचलं प्रवीमित्यात्सर्वमेव यदि पूर्वकामीकृतप्रभावां छाखा मृगः सहन
 येन विगर्हसेनां अथात्तिपापं ममवानरपुत्रः कृतं नयातर्हि न पूर्वकर्मणा यदीय
 वहेतुमुत्तिनस्पदुःखं सुखसाधनेषु वा अतो न मीयेत सुखं सुखं पुवं प्रवर्तते पूर्वक
 दभावश्च न वस्य कर्मणास्तदप्यसिद्धौ च पुरातनं कृतः पूर्वकर्म कृतं सर्वं मथैव मपि
 योज्ये हेतुभिस्तस्य नो न वतमिदोपदिश्यतः सुखे दवादिनं त्मिन्न पूर्वको वाच आयु
 रायदिनकश्चन किं विवर्य पापेषु भं प्रतिवर्ति बहु मात मोहः स्वच्छन्दरम्यचरितो न
 येषु भवमाज्जसंभयात् स्ववचः उत्तिलो न चेष्टि तेर्जन वादान पिना नियात्ययं स्वरू
 रमोयं ननु वानि साधनः यदपि च भवानाह दास्योने कदिधवर्गा गुणा कृतिनि कर्मा
 कोत्र चनामहेतुः उदे दवा दवात्सत्यं स्या देव मपि ने यदि विगर्हणीयः किं हेतावानरस्य

माला
 ७३

परायणं कृत्वा तं क्षत्रविद्याविदग्धा ममात्यमुवाच भवानप्यस्मादिति विकृत्सयने यदंया
 अपाहृत्य किलात्मानमपेधर्मकलिय्यते अतस्त्वां प्रवीमि योजनं वार्य न च देवभ्यं
 विगर्ही दयावियोगादथ गहरीयं कर्म दशंडुःखफलं च दष्टं यत्राभ्यनुज्ञातमितंतु
 मः स्यात् अहोयगल्भैः परिभूय लोकमुन्नीयते शास्त्रपथे रधर्मः अदृष्टमेवाथ तथै
 त्पेर्वधेन इतिसमहात्मा जितपर्वत्कान् परिचित प्राग स्यान् पि च तानमात्मात्स सज्जाभिभू
 र्य राजानमावभावे नेव रत्नमहं महाराज जातिनं वानरं हनवान्निर्माणा विधिरयं नि
 मामममथा प्रतिगृहीतमित्युत्कान् मृद्यभि संस्कारं प्रति सं हृत्य पर्याचमात्र या श्मि
 वानरचर्जनवानरनिर्मायनेभ्यो दर्शितवान् संपरपहेतुतः तिदिं स्वतंत्रः परलोकविह
 रष्टिः रनास्तिकः क्षत्रतपा नुमवा कुर्यान्नयं नाम यशो लवार्थं तं न्यायवीकथमस्य पेयात् द

ज्ञानक
७८

स्ति नरभेदधुभाधुभावासभागकर्मप्रतिपत्तिहेतु दृष्ट्यत्रयं हि पुनिकल्याणतत्र वाग्भिः क्रिय
लभ्यसत्संश्रयिणाक्रमोयमसजनादूरचरेण भूत्वा असयनाः संयतवेशधारिणाश्चरंतिका
हेतुवादादि विरुधवातिनं गृहालबनत्रविशेषलक्षणं अतो नमानहेति सेदितुं बुद्धश्च
जनेन मैत्री हेमंतदुर्दिनसमागमदुःखितो हि सोभाग्यहानिमुपयानि निराकरोपि न ह
यसंजनयत्युजानां दोषानुरागविजयं गुरांतो हृदं च त्वयि च चरति धर्मभूयसाये नृलोकर
चिरमार्गं धर्ममस्माद्भजस्व शीलं विशेषय समार्जय दाभृदिति मेव मनः कुरु जने स्वज
बुधानां त्वभुयासनाग्रतामहीरुहास्तुष्ट फलान्निमानि च अपालय क्षानपदान् बलिप्रदा
थानृपः नपातियः शुक्लपथोपकारि संविरोधमायातिसकोपसम्पद अदृष्टदोषं युधिष्ठ
रगोजयश्रिया तथैव शीलश्रुतयोगसाधुषु प्रकासमहात्मगुणेषु साधुषु चरं नत्तामलिनव
जनसंचविन्दति अधर्ममेवं वलिसुकरं नृपः क्षिणोति देशनचनेन नन्दति यथा नुसंपूर

क्रिधर्मार्थं सुखेन राधिपं हितानमात्यानि पुनार्थं दर्शिनः शुचिनिमिशाणि जने स्वमवं च विध
भेयः प्राप्नोयुक्तचेनाः प्रजानां रागदेषात्मकया दराड नित्यारक्षलोकः नात्मनोरक्षलोकान्
कंततस्त्वगगनतलं समुत्पत्य प्रांजलीनातेन जनेन सवहुमानप्रणनेन प्रत्यर्चमानस्तदेवारं रण्य
शिथिलीभवति कृतज्ञः स्वाक्षमात्यासाचेति मासं कृकारमात्रकेण पूर्वकृतं विस्मरतयं एवं
वाच्यमेवं मिथ्यादृष्टिरेणानुयोगक्षमानुपाश्रयत्वादसेवाचेति मिथ्यादृष्टि विगहायाम पुन
तितम नात्मदुःखेन तथा संतस्यतर्प्यते यथा च कालीमाकुशलपक्षहांत्या तथथानुस्म
नीलकौशेयप्रावारकृतोत्तरासंग इव वनगहनलक्ष्म्याप्रयत्नरचितैरिवानेकवर्णसत्त्वानवि
रकराडरांतरपपातसंकुले पदुतरप्रधुकरनिनादेमनोज्ञमारुतोपविज्यमानो विचिपुष्य फल
परिलुप्तधर्मसंज्ञं कृतज्ञमशुद्धस्वभावं क्षत्यामहत्यां समं न्वितः मनुरागवसादिव कहराणेन

भिः क्रियाभिश्च विदरीयन्ति संहृष्टिरस्माच्च निषेवितव्यान्त्यान्तसहृष्टिरनर्थदृष्टिः
 रंति कामं भुवि भिभुराभसा विनिहन्तं रत्नगालिसंजनं कुदृष्टिभिर्दृष्टि विषा इवोरगा अ
 दुःखश्चरेत्तदर्थं तु पराक्रमे सति लोके विरूढयशसापि नैव कार्या कार्या र्थमप्यसदृशेन
 न नदन्तं नाकुशाः विवर्जयितुर्जनस्य संसेवनाच्च गुरासेवनपण्डितस्य स्वांकीर्त्तिमुज्ज्वल
 नृलोकसुचरितसुसुखः स्यात्स्वर्गपुनितः जगदिदमनुपाल्यं चैव मनुष्यमस्ते विनयक
 जने स्वजने यथा च धर्मेण पालय हाचिरमं यमादा देवसमैष्यसि सुखं त्रिदिवं यशश्च कृषि
 निप्रदानुपाहिसर्गैर्विभिर्विरूढ्यते विचित्रपण्यकयविक्रयाभयं वनिजनं पौरजनं न
 रं युधिष्ठिरविक्रमं तभा वसं प्रथितास्तु कौशले विमानयनूपनी रधुपेक्षया भुवं विरूढः स
 मन्तिनवर्म्मणानराधिपः स्वर्गसुरैर्विरूढ्यते दुःपायभाः सुप्रचिना नियाः फलं संहतिवा
 तुसंपूर्णा युगो महीरुहः करोदयं पाकवशा प्रयच्छति तथैव देशाः क्षितिपाभिरक्षितो युनः

सास्त्रा
 ७४

स्वमवंचविधानंचतः सुनदृष्टयागिराधनेश्च समानयोपपादितैः तस्मात्स्वपुरस्कारानित्यं
 रभलोकान् इति समहात्म्यं तं राजानं दृष्टि कृतकापथा विदव्यसमवतार्यं च सन्मार्गसपर्व
 स्तदेवारंण्यायनं प्रतिजाम तदेवमशस्तानामपि सन्तुष्टाणां पूर्वोपकारिष्वनुकम्पानं
 रतयं एवं सोहं भगवानभिस्वुदोपि परवाशान्तिभूयं सत्त्वविनयं कृतं वानिति दृष्टवर्णोपि
 हायामः पुरेयं विपर्ययेन संम्यगृष्टिप्रशंसायामिति इति महावेधिजातं कंत्रयोविंशः
 तथथानुस्मरामि सधिसत्त्वः किल श्रीमतिरिमवत्या श्वेदिविधधातुहचिरचित्रांगरागेन
 र्णसत्त्वानविकल्पे वैवम्यभक्तिचित्रैर्विभूषिततटांतदेशे प्रविष्ठतनैकप्रस्ववराजने गंभी
 चेपुष्प फलदपेविगाधराकीडभूते महाकपयः कापिरकचरो वरुवः तदेव स्तमपि चैनम
 वकहृणो नैव मुमोच सकाननासाडिवराससागरागताविमाशंशनशोवसुंधरा युगांतकाले

जातक
७५

सलिलाननानिलैर्न बोधि मलयमहाकपालता अथ समहात्मानापस इव मनतरु पूर्णप
देशमध्यावसति स्म अथान्यस्तमः पूरुषो गंगपुराष्टामनेषितं कृतो योगः समन्ततो नु विरं भाग
र्मभ्रमपरिज्ञानतनु दोर्मनस्य बंधुना चंत। उदीपमानो विवाहो निभारा दिवा न्यत मस्ति
त्रिंशुकीफलानि सता न्या स्वायशुन्यरिशामतया परमस्वाहुनि मन्यमानस्तत्प्रभावा न्नेवे रा
कफलानमितमिति पिञ्जराय शाखंति नुकीह सं सनम्न नृणाया कृष्यमानस्तं गीरित
ललोभेन चास्या प्राप्ता मुपजगाम शाखा धसा नस्य महीरूहस्य भारति योगान् मिता कृशान्
दुर्जे समंततः शैलभित्तिपरिक्षिप्ते कूप इव न्ययतत् परां सं च यगुणा स्त्वस्य गाभीर्या च सति
कुतश्चिदुत्तरा मार्गं दर्शयति सनिष्पत्ता कारम्भं न्यमि ह्मयान चिरादि निविस्वस्य मानजी
कातर हृदयस्तत्र दार्तिवशाद्विललाप कांतरगिरि दुर्जे स्मिन् जनसंघातरहिते निपतितं

ममकसंघैः अवपानाननुमनं मृगमिव कोत्पुच्छरिष्यति मां उद्यानकामन विनामसरि द्विचित्रं
रत्नुरुते रत्नरात्रि इति संपुरुषस्तत्र दितपस्तेन सलिले नैने श्वसह निपति नैस्ति नुक फलैर्बन्ध
नाहु यमान इव मारुता कम्पिता भिस्तस्य निनुकीह सं स्याय शाखा भिस्तं प्रदेशमभिजगाम
यदु कृशदीनशाखं पर्युत्सुकं न च विचेष्टमान सतस्य परिशु नतया समार्जिता नुरुमो महाकपि
मो स्मिन् प्रपाने परिवर्तसे वक्रमर्हसितत्ताधुको भवानि ह वा कुतः अथ सपुरुषस्तं महाकपि
पुराष्टो विचरन्वने फलार्थापादपादस्मादिमा मापादमागमत् नत्सु रूक्षशुहीनस्य प्राप्ते स्य
हृणामुपजगाम आपन्नो बभूवु ह्यदिहीनः कृताञ्जलि दीनमुदीक्षमानः करोति शत्रु
स्तत्काल दुर्लभेन त्रिधेन वचसा समाश्वासयामास उपान्तं सक्षिप्तः पराक्रमो ह्मवा श्वो वि
सन्वस्तं पुरुषं समाश्वासयत नश्चास्मै तिंडुकान्यपराशि च फलानि समुपहृत्य तदुत्तरा योग्य

नतरुपूरुणफलमात्रविरनुकंस्यमाननेननेनविधिनागोचरपतिनानृषाणिनस्तमरणप्र
नुविरंभार्गीत्यराद्योदिग्भागसंपुटमतिः परिभ्रमस्तदेशमुपजगाम सुक्षुप्तिपासाघ-
वान्पतमस्मिन्क्षमूलेनिघणोददर्श परिपाककवसाद्विच्युतानिपरिपिञ्जरालिकनिचि
भावाचेवेराप्रत्यभिहृद्योत्साहः समन्तेनुविलोकयमददर्श उपाततटान्नविरुछपरिप
नस्तंगीरितमभिरुज्यतस्यनितुकीहक्षस्यकलिनीशाखांषयानाभिनतामध्याकूरोह फ
मिताकृशत्वात्पराबधेनेवनिहृतमुलासशब्दभंगसहसाप्रपात सतयासाधमहनीगिरि
नीर्याचसलिलस्यनाकिंचिदज्जमभज्यत् सतस्मादुत्तीर्यसलिलान्समन्ततः परितर्प्यत्र
स्यमानजीवितासः शोकाश्रुपरिविक्रदिनवदनस्तीव्रेणदोर्मनस्यशान्त्येनप्रतुष्टमानः
नेनिपतितंमायन्नादपिमृगयन्मृगोरन्यःकश्चिदप्यत् वस्तुनमित्रवर्जितमेकनिपानिकृतं

माला
७५

परिद्विचित्रं रादिदीर्गमरीरत्नविजितातं तामिश्रपक्षरजनोवघनाभकारकं जगन्मसति
कफलेर्षवर्तयमानः कनिचिदिनानितत्रावसत् अथसमहाकपिराहारहृनोस्तदनमनुकिचरं
भेजगाम अभिरुज्येनतत्पुपातमवलोकयद्दर्शतंपुरुषं शुभ्यरिभामनयनचदनेपरिपा
महाकपिर्निशिग्राहारापारस्तेपुस्तं पतनमीक्षमानोमानुविवाचमुवाच मानुषाणांमग
रंमहाकपिमार्जनयासमंभिप्रणम्योकाक्ष्यमाणासाञ्जलीरुवाच मानुषोस्मिमहाभाग
स्यप्राप्तस्यव्यसनम्महत् नाथवानरगुथानांममापिशरणांभव नहुत्वासमहासत्त्वपराक
रतिशत्रुणापिसानुकम्पानाकम्ययत्येवतुसोनकस्वानः अथेतंदोधिसत्वः करुणायमान
वाश्ववोवितिकथाः शुचंमा यदंभूकृत्यतवकिंचिदन्नकर्त्तस्मितसर्वमंगलंभयेन शतिसमहा-
द्विरायोग्ययापुरुषभावगुर्वाशिलयाऽन्यत्रयोग्याञ्चकार ततश्चात्मनोवलप्रमाणांमवगम्य

जातक.
७६

शकोहमेनतेनस्मान्मुपाताडुर्धुर्मुनिनिश्चितमतिरवतिर्य्यपुषानंकरुतायापरिचो
त्वास्वदेहात्सारमेवच असारस्यशरीरस्यसारोज्यमनःसतो यत्परेवाहितार्थेपुसाधन
नरेतातेनभाराभियोगेनविहृत्यमानःसत्त्वप्रकर्षादविषयत्रयैर्यपरेताःदुःखेनतमुजहार
लंविभ्रामहेतोःशयनाचकारअथबोधिसत्त्वःपुण्यस्वभावतयाहूपकारत्वाच्चतस्मात्पुरु
शोऽवसमन्तमाग्नेदेदुपुषसहस्रानिहन्तिकश्चिन्तुराभास्वहितोदयंचपुरुषउवाच
तमूर्तिस्तत्त्वपुमिच्छामिमुर्तमात्रंअथसमीप्यादिनयप्रगल्भःस्वपितुभवान्यथाकाम
महासत्त्वैश्चमवसानिदावस्मुपगतेविनिमरिशिवाभापदेमूलैःप्रयत्नातिसयाधिग
एवपुष्टिःइदंचकात्तारमसुप्रतारंकथंतरिष्यामिबलेनहीनःपर्याप्तरूपस्त्विदमस्यमा
तादृशोऽस्यभापत्यसिद्धश्चकिलैषधर्मःपाथेयनामित्युपनेयएवयावच्चवित्तम्भसुख

पराजयंस्थात्तत्रायं विलंबितुं मे काल इति विनाश्चित्यसदुरात्मा लोभदोषव्यामोहितमति
रागान्महतासिलानुपम्यतस्यमहाकपेःशिरसिमुमोचशिराथसादुर्वलविह्वलेनक
वसर्वात्मनासानसमासमानमूर्खानमस्मान्निनिषिद्येष्वाकोद्येकदेशेनतुतंरुजंमि
सत्त्वःकेताहतोस्त्रीतिददर्शनान्यंतवतुहीतमुखंदर्शवेलक्ष्यपीतप्रभमप्रगल्भंविद्या
कंअथसमहाकपिरस्येवतत्कर्मेतिनिश्चितमतिःसोमभिघातदुःखमचिंतयित्वातेन
कीधसंरंभदोषःसवाप्यनयतस्तंपुरुषमव्येक्ष्यसमनुशोचनुपाचमानुष्येणसताभंड
नामापतितंपरंविनिवारणसौटिरविक्रमोरोकुमर्हसिदुष्करंरुतवानस्त्रीभ्यभूत्मानांत्रि
तरादिवनिविलिप्तदुःखतो न्यत्मादन्यत्रपतितोज्यसिधिगहोवतदुहन्नमज्ञानमतिद
नतोसयिनिमीतितायशोलक्ष्मीगुणामैत्रादिलोभितागत्वाधिग्यादलत्वंहताविश्वसं

यापरिचोयमानसं पुरुषरुच सहिपृष्टं समाहृत्य सत्तमोस्तु भवान्मयि यावदमुदरमि-
 र्दुसाधनाक्रियते बुधैः सतथेति प्रतिश्रुत्याभिप्रायचैनमध्याहरीह अथाभिरुहः स
 तमुजहार उक्त्येनैतपरमापितः वेदान्तरिव्याकुलवेदगानि शिलातलंतोयधराभिनी
 तस्मात्पुरुषादयायनिराशंक विश्रम्भादेनमुवाच - अव्याहृतबाडभृगापवेशेवनपदे
 र्मुवाच यतोभवादिशुविकीर्णचक्षुः करोतुराशममवात्मनश्च दृष्टसमेणास्मिपरि
 यथाकामनुरवप्रबोधायस्थितोहंतस्मरक्षणायेत्यस्मिप्रतिश्रुभाव अथसपुरुषस्तस्मि
 सयाधिगम्येवमेवदृष्टाधिगमैः कलेर्वा स्वपरिक्षीराननोः कथंम्यावाजापितावकुन
 दमस्यमासंकांतारदुर्नोत्तरणायमस्यात् कृतोपकारोपिचभक्ष्य एवनिसर्गयोगः सहि
 तम्भसुखप्रसुप्तस्तावन्मयाशक्यमयंनिहतुं इमं हियुवाभिमुखं सनेत्यसिंहोपिसंभाव

मात्या
 ७६

हितमतिन कृतज्ञोविपन्नधर्मसंज्ञः पुनश्चकारुण्यसौम्यस्वभावः परिदुर्वलोव्यकार्यति
 हलेनकार्यातिरागात्त्वरितेनतेन अत्यन्तनिदोपगमायमुक्तनिजाप्रवासायकपर्वभू
 र्जतिशिलातलेसाशनिबन्धपात शिराभिघातादवभिनंमूर्धावेगादवल्युभ्यचवोधि
 ल्भविद्याददेन्यात्वरिभिन्नपूरां वास्यदयादागतकराठशोबंशोडावमूर्धाक्षितुमपरा
 धेत्वातेनतस्यात्महीननिरपक्षेणातिकष्टेनकर्मणासमुपजातसंवेगकारुण्यः परित्यक्त
 तनाभडंत्वयंदकृतमोदशं कथंनामव्यवसितं प्राह्वंकथम्वदा मदभिदोहसंरखत्वं
 मानोन्नतिमम त्वयापविद्यासाधूरमनीडुस्करकारिणा परलोकादिबानीतोमृत्यावक्ता
 नमतिहासरां यत्नानयतिंदुःखेषुसुखासाकृन् पातिनोदुर्जनावात्माक्षिप्रःशोका
 विभ्वसनीयता कानुखल्वर्थनिष्पत्तिरेवमाकोष्ठितात्वया दुर्नोतिमानैवतथात्वियंरु

दृश्यमानवपुरेवतुपार्श्वतोमांतत्साधनुजहृदंज्यसिशंकनीय यावद्वृद्धतिभयंगह
 र्गानभिर्जहिवनेभ्रमंतंरुचिस्तमासाशपुराकरोतित्वत्पीडराधर्धपरिश्रमेमा इतिसमे
 नांतमसिकोतवनान्तमेतत्कोत्तारदुर्गभयमुत्तजगद्वसाधु पापंचकर्मपरिवर्जयि
 रुम्ययासिध्यामिवानुवाशिष्यनमेवमुपदेशोपनिजगाम अथसपुरुषस्तदतिकष्टं
 तांतरमपनीतः किलासचित्रयविः प्रभिद्यमानवृत्तावित्त्वार्धगात्रः परमदुर्गभ्रशरी
 रदर्शनमानुष इत्येभ्रत्येभ्रदेयरूपभिनदनस्वरमभिविद्यपुरुषाः सासादयं पापो
 येनमन्यतमौराजामृगयामनुविचरराप्रेतसि वाररापयाति भ्रमंतं प्रक्षीरामलिनवसनं
 रीततनुः कुष्ठैः किलासशवरयविः पाण्डुः कृशतनुदानोरजोरक्षसीरोरुहः कस्तं प्रत
 र्नेनकश्चनसमभी प्रगावंनुवाच मानुरेवास्मिमहाराजनामानुष इति तत्कथमिमामवस्तु

माला
 ७

दंपुष्यवदुपस्थिते अतः कष्टरं व्यक्तं फलमन्यद्विष्यति तस्मात्त्रिष्वभिर्दोहं शक्रवद्व
 रगृह्यन्नमेवं विधास्तमुपयाति दशमिहेव लोभादिदोषमतीनीकमानसानां निवृत्तदुहा
 सुखं वनेभ्यः प्राप्नोतिसन्मतिगुणान्नसः प्रहर्षदुर्धर्षचरिपुभिस्त्रिदशालयंच इमे
 त्वनेनप्रयातं ज्यनुयातिभूति तदेवंनात्मदुःखेनंतथासंतः ससंतर्प्यंते यथापकारिणांकु
 सत्राणामिदोहपापकर्मादिनष्टदर्शनैवेति ० इतिमहाकपिजातकंचतुर्विंशतित
 यानुस्मरामिदोविसत्त्वः किलान्यमस्मिन्नरश्येवनप्रदेशो निर्मातुषसं पातनिरदेविवि
 वरौ रविन्यस्तमार्जसीमांतलेखे शलितमार्जवस्मीकश्चभुविद्यमभूमीभागेवरजव
 तमिदं चिन्तः सत्वे बुद्ध्या परां सलिलमावहतिः संतोषगुणादरापवासनिरतनिः
 तनुषधीरचेतास्तपस्विबत्प्राणिपुस्तानुकम्यः चचारतस्मिन्नवनेदिविकेयोगीवसंतु

जातक
७८

य मतिस्तृणोयेः अथ कदाचिदंन्यतमो राजानस्य विषयस्याधिपतिस्तुरगवरादिरूप
गवसाज्जवेनमृगाननुपतनुन्नमजवेनं बाजिनंदुरादपस्ततहस्तपम्बरथपदानिकायस्तं
स्वितसायको यतः समहात्मानेनतुरगवरं संचोदयामास अथ बोधिसत्त्वसमालोक्यैव
रंभत्वापरेणजवातिशयनसमुत्पपान सातुगंम्यमानेलेनतुस्कमेणानुमार्जगतेमह
मनुपतनुन्नमेनजवप्रमाणेनतुन्नमासायलंघयितुमनुद्यवसितमति सहसावति
बोद्धो निवृत्तस्तुः सतस्मिन्संलक्षयामासनतयामेविसुंभदोषचालितासनाथः कृताभ
वतः स्यादयंराजतिसमुत्पन्नवितर्कः पश्चादावर्जितवदनः समालोकयन्ददर्शितमभ
नितः सराजानज्यत्रकिंचिद्विश्रमहे संश्रयणीयरूपं घनाश्रयायंक्षमूलमल्लिनी
रितमररापवनमवगाछेनयत्रकचिदुपसृज्यतुरगवरविसुंपतेमृगयावानुष्टिपतेन

तेनराजाभवितव्यमिति ततः समहात्मानिश्चयमुपेभ्यवधकोपितस्मिन्यएकरुणामपजगा
वादित्रचित्रध्वनिनावलेन कृतानुयात्रोविरतांतपत्रः परिस्फुरच्चामरहारशोभः देवेन्द्र
तवेगादभिरुत्त्रगात्रः मुर्छावितः शाकपरायणोवाक्योवतक्लेशमबंधप्रपन्नः किरांफिता
मानाव्यसनाममेधुनचायमतः शक्यतिस्वयमूर्त्ततुययपिसावशेषशरास्तत्रापमुपेक्षित
पजगाम ददर्शचेनतत्ररेणुसंसर्गान्मुदितवारराशोत्रयांकुलिनोपणीयवसनसंनाहप्र
प्राथतंतत्रविचेष्टमानंननराधिपंवाय्यपरीत्रनेत्रः कृपावसाद्विस्मितशत्रुः संजस्तदु
आश्वासयन्त्यष्टपदेनसाम्नाक्षिप्योपचारेणामनोहरेण कचिन्महाराजनपीडितोसि
ति नामानघश्चास्मिन्नुप्यवर्यमृगोप्यहंत्वद्विषयोतवाभी हृदस्त्वदीयतत्तृणोदवे
र्तुमितोभवंतं विसंभितव्यमयिमत्यसेवेतस्त्रिप्रमाज्ञापयथावदेति अथसराजा

रादिरुतः सज्जचाथवानयपाणिमृगेष्टस्वकोशमाललमात्मनोजिज्ञासमान। संरा
 यस्त्वष्टेशमुपजगाम दूरादेवचालोक्यतेमहासत्वेहेतुसुत्पत्तिनिश्चयः समुत्पद्यनि
 लोकेयेवतुरमवरगतेसायुधमभिपतन्तराजानंशक्तिमानपिप्रत्यवस्थानुनिहन्नसाहसल
 गतेमहदुभंगोष्यदमिवजुवेनलंघयित्वाप्रदुडावा अथतुरवरस्तेनवमार्गेनतनंशसभ
 साव्यतिष्ठत् अथास्वपृच्छदुर्गोः सायुधः समहीपतिः पपातमहतीश्वर्येदेत्ययोवइ
 प्रदूताश्ववेगोपरमान्यपात अथबोधिसत्त्वस्तुरगद्वुरशब्दप्रशमाकितुखलुपतिनि
 रीतमश्वमनारोहकंतस्मिन्पातोद्देशेवस्थितं तस्यबुद्धिहभवन्नियतमंत्रप्रपातेनिप
 मत्तिनीलोत्पलदलनीलविमलसलिलमवगाहयोग्यंवासरः नचैवबाडमृगालुविच
 द्यतेनचात्रकिंचित्परागनमदितद्विधंघट्टनिलीनः स्यात्तद्यत्तमेवश्वलेनिपत्तितेनते

माला
 ७८

मपजगाम अथैवचित्रध्वजभूवरोनविभ्राजमानः वरणायुधेनारथाश्वपत्तिद्विरदाकुलेन
 तः देवेन्दुवत्पालिनिभिर्जनैर्घोरभ्यर्चितोराज्यसुरवात्यवाप्य अथवमग्नोमहतिप्रपातेनिपा
 त्ताङ्गफितानीवममंसिंदुरेवेर्नक्षत्रवर्जस्यतथावधत्ते अदृष्टदुःखान्यतिसौकुमार्याग्रपात
 मुपेक्षितुंयुक्तमितिबितर्कयंसमहात्माकारुण्ययासमाकृष्यमानहृदस्तेप्रपाततायाममु
 सनाहप्रपातपतननिर्घातमजनिताभिर्वेदनाभिरापिप्रमानहृदयमापतितवेतान्यदृ
 तंजस्तदुःखसमान्यमुपजगाम उवाचचैनविनयांभियात्तमुजावयन्साधुजनस्वभावं
 डितासिप्रपातपातालमिदंप्रपन्नः कच्चिन्नेतेविभ्रतमंत्रगात्रकचिद्वृजस्तेननुज्ञांप्रजं
 तृणोदकेदकेनविसृज्यमित्यहसिमयापतुंप्रपातपातादंक्षतिंचमागाः शक्तोहमूढ
 ससराजातेनतस्यद्रुतेनाभिव्याहारेणवित्स्मयावर्जितहृदयः संजायमानवीजोनि

ज्ञानक
७५

यत्तमिति चिन्ता मापदे दृष्ट्वा प्रदाने दिवनि कामा मास्य दयामयि मम विप्रतिपत्तिश्च केयमिति
यं शरभाकृतिः तदहं त्ययं प्रणयमुहसंप्रजनमिति श्रित्वेन मुवाच वारवाणा हतमिदं गोत्रं
कल्या हृदयत्वं यि पुस्वत्तनायथा आकृतिपुत्रयायथा दृष्टेस्मिन् गवमम्यो अज्ञानस्वभ
रेणा लुमनमुद्धरणामवेत्यपुहृषभारगुर्वीशिरया तदुद्धरणीया ययोपा कृत्वा विदित
गं न्योवाच मंगानसंस्पर्शमिमं मुहुर्न कार्या नुरोधात् त्वमनुक्षमस्व यावत्करोमिस्व
मश्वमयि भवत्विति सतथेति प्रिति श्रुतेन मश्ववदव्यारुरोह ततः समपुनत पूर्वका
वदभासे उद्धृत्य दुर्गादधत्तं नरेन्दुं प्रीतः समानीय नुरंगमेन निवेश्य चास्मिन् स्वराय मा
रेणोपचारैरा समावर्जित हृदयः संपरिस्त्रज्य सरभमुवाच जाणा अमी मेशरभस्वद
स्तुवासा व्याधाभिकीरो सभयैवने स्मिं कीतोशावर्वायुपसर्गदुरे हिवा भवंत मनत्वं

न प्रत्युवाच भवहि धेवैव ननु प्यपर्ययुक्तः कमीयगुणा वत्सलेखु अस्यास्योगेन हि स
नाश्रयेण तेनारमं न्यद्रि सुखेन राणा मन्नादराजात्पुचितं मृगाणां विविधिर्निते यदि मा
मृगेयुयुक्ता शुखाश्रये दुःखविनोदने च समातचित्तानवगच्छसत्त्वान् इत्यात्मन स्याद
पापप्रभवं विदित्वा पापं द्विरवस्थसमिदो धरस्व नोपे सितुं व्याधिरिव शमने नक्ष्मी निर्
नियोज्यपकारि पशः कालोपचार सुभौर्दिपुत्रैः सुदौतैः शीतेन साधुजनसंगतनिश्च
इति समहात्मा तं राजान दृष्ट्वा र्मिकसां पराधिके स्वये नुगृज्य सप्रतिगृहीत वचनत्वेन त
पंगत मनुकं म्यतस्व महाकारुणिकानोप्यश्वं त इति करुणा बहुरोपि वाच्यं तथा ग
यामप्युपमेयं एवंतिर्यगतामपि महात्मनां वधकेषुपि सानकोशाप्रवृत्तिदृष्टा कोनामम
कोशानां न भवितव्यं इति शरभजानकं पंचविंशतितमं परदुःखमेव दुः

श्वकेयमस्मिन्नागसि भहोवतुरतिशेराप्रत्यादिष्टोस्मिकर्मणाभहमेवमृगोर्गोर्कोपा
 मिदंगोत्रमेनातिविशलाप्रपातनिव्यवहताः प्रपातयतनकेशान्नतहंपीडितस्तथाशति
 ज्ञानस्वभावतेतच्चमाहृदयकथाः अथसरभस्तस्यराज्ञः प्रीतिस्वचकेनतेनाभिव्याहा
 वाविदितास्तवलप्रमारास्तनृपतिमुक्तं तुवेवसितमतिरवतिपीतेप्रपातंस्ववित्तमभि
 हरोमिस्वहितांभिपश्चाप्रीतिप्रसादाभिमुखंमुखनेनदोहोहनुमन्मुष्टंमहाराजसात
 तपूर्वकायस्तनाधिरूढः सनराधिपेन समुत्पन्ननुत्तमसलवेगः खेनोरराव्यापक
 स्वरायमार्गवनप्रचाराभिमुखोवभूवः अथसराजाकृतज्ञात्वातेमतस्यविनयमभु
 शारभस्वदीयाः प्रागेवयाशक्तिममप्रभुत्वं तदहंसिडकुमिदंपुरम्मसयाहृचोतवचने
 तमनत्वयुक्तंमेकस्यमंलं तदेहिगच्छावश्यंत्पतंवीधिसत्त्वोविनयमधुरोपचारं सरा

माता
 ७५

प्रागेनहिसजनस्यस्वभावतामेवगुणावजंति अनुगृहीतव्यमवेवियंतुवनोचितंमाभव
 यदिमाप्स्यन्नुयाधवतंवीरविमुंचतस्मान् निर्यकस्वभाज्जडचेतनेषुरूपेवंशोत्तेषु
 मनस्यादनभिसितंयत्नतत्परेष्वचरितुंक्षमते कीर्तिक्षयंसाधुजनादिगर्हीडुःखं
 नक्ष्मीनिकेतंयद्वाभयेराजप्राप्तिरौकाभिमतेनृपत्वं नान्यदपुन्यानिविवर्धयथानकर्व
 गतनिश्चयेन भूतेषुवात्मनियथाहितवृद्धिसिद्ध्यापुंरापानितंविनुयसः सुखसाधनानि
 चनस्तेनराजासबहुमानमभिवाक्ष्यमानः स्तमेववनातंप्रविवेश तदेवंजिघांसुमया
 तथागतमाहात्म्यसत्कृत्यधर्मश्रवणी अवैरेरावैरप्रसमननिदर्शनेचभौतिकथा
 कोनाममनुयभूतः प्रवृजितेप्रतिशोवासत्वेष्टनुकोशविकल शोभतेतिप्राणिषुसानु
 त्वमेवडुःखसाधुनांनधिनंसहंतेनामडुःखं तद्यथातुस्मरायिवोचिसत्त्वः किलरवकु

मानक
८०

लपियारिहतालतमालनक्रमारविचुलनिचलेभुपवरुंरिंशशशिखिसमीपताशशाक
पलानावगुलितवकुनररुचिनरुचिनपररुचुधनमृमरचमरगजगवयमहिषहरिरान
रपवनप्रदेशेनप्रकाचनोज्वलवरीसुकुमारोमानाविधपयरागेन्दुनीलमरकतवे
नामशिमयेःरिकापरुषप्रभैचिंकारासुरप्रदेशोपरमदर्शनीयरूपोरत्नाकरइवपाद
तांचजनस्यनीर्जनसंपातेषुवनगहनेष्वभिमेपदुविज्ञानत्वाचनत्रयाधजनविचरी
रंरानुगामितेचमृगसाधंमवबोधयन्नाचर्य इवपिनेवचमृगसामाधिपत्येचकार
पुज्यतेअथसकदाचिन्महात्मानस्मिन्वनगहनेवासोपगतस्तत्समीपवाहिन्यानवाम
माशामनाथमप्रवंसरितोदार्णजनोयवेगयाअभिभावनदीनवत्सलाकपरांतारि
नेकुचिन्नदयमासमयोऽविधावितुंअथबोधिसत्त्वसेननस्यकरुणोनाकुन्दितशवे

अमायनादिनीमासेदिताभिनिःपीडितस्यष्टपदामुच्चैर्मातुषिंवाचंविस्तृजेस्तस्मादनग
ददर्शितस्तदुत्तारनिश्चिन्नास्वपाणसंदेहमचिन्नंयित्वासतीनदीभीमरयोजगाह
चत्रासातुरत्वाउमविह्वलांगःसंपृष्टमेवाधिरुहोहतस्यसंसायमानोपिनरेणानेनवि
र्यतिरमथतंपुरुषंपरेणप्रीकमेनविविवर्तितरेवदुःखंत्वेनोष्मणासमपनीयचशीतमस्य
स्याद्भुतेनात्युपपत्तिर्सेतुत्वेनसमावर्जितहृदयस्तयाचास्यरूपशोभयासमेष्ठाप्यमान
वस्ववानालकर्तुमिदकर्ममदधेयत्कृतंत्वयत्तदीयास्तदिमवाणास्त्वर्थेयदिनाम
ग्रहंविनियोगक्षमत्वंमेतदनेत्रावमच्छतिअथैनंबोधिसत्त्वसाराधयत्युवाचनचित्र
विक्रियकृतज्ञताप्यगुणोद्युगंन्यतेयतस्तत्राभीकृतमिदमनुस्मरतांभवतानायमर्थे
भनीयमिदंहिमेरुपयपतनुघृणानिवहुलौल्यादनितृत्तानिचप्रायेनमानुषहृदयानिः

शशाककाशकुशवंशशरवरागहनेकदंबसर्जजुनधवरवदिरकुतजनीचिनेविबिधवती
 वहरिरान्यकुवद्विपितरुभुवाघुहकसिहसिदिमृगविचरिनेमनुष्येचविरीहमहत्पर
 रकतवेदुष्यरुचिरवर्णाविन्दुविषोतिनविचित्रगात्रःस्निग्धाभिनीलविमलविपुलनय
 इवपादचारिरुहृष्टगोवभूवसजानानःस्वस्ववपुषोऽशितलोभनीयतांननुकारुहप
 नविचरीतानियंत्रकुरुवापुरापाशावपातरेपकाष्टनिवापभोजनानिसंम्यकरिह
 चकाररूपविज्ञानसंपत्तिःक्रियासौष्टवसंस्तुतास्वहितान्वेषिणिजनेकुत्रनामन
 न्यानवास्तुपूर्णायामहावेगयानयाक्रिययानस्यपुरुषाकुलितशब्दशुश्रावक्रिय
 रांतारयितुंजवेनमांनविसंबितुमत्रशक्यतेअमदोषादविधेयबाहुना नचगाधमवा
 न्देतशब्देनहृदिवसमाभिहंन्यमानोमांभैर्मांभैरितिजन्मसताभ्यस्तांभयविषाददेन्य

माला
 ८०

माहनगहनादिनिष्पत्तान् दूरतएवचतंपुरुषमिष्टमिदोपायनमानायमानंमलिलोचन
 योजगाहविसोपयन्वीरइवारिसमां आहृत्यमार्गजंवपुषाथनस्यमामाश्रयस्वेतेतिनमत्पुवा
 गतेनविवर्त्यमानोपिनदीरयेन सत्त्वपुयादु सुवतिनोरुवीर्यःकुलंययौतस्यमनोनुत्तां प्राप
 गीतमस्यगच्छेतिनंसविससर्जनीवेशमार्गजं अथसपुरुषःस्निग्धवांधवसुहृज्जनदुर्ध्वभेनत
 प्यमानविस्मयवहुमानंप्रणामेनतत्प्रियमुवाच आवाल्यात्संतुजस्वैरुःसुहृवान्व
 यदिनाममस्वल्पप्रिविनिपुज्यतेसमेस्यादस्यनुग्रह तदाज्ञासंप्रदातेनकेतुमहस्यनु
 वनचित्ररूपासुजनेकुतस्तानिसर्जसिद्धेवहितस्यसंस्थितिः जगत्तुष्ट्वासमुदीर्णा
 नायमर्थेकस्मैविनिवेशः इदृशेनास्मिसत्त्वविशेषेणोत्तारितइति अमिवभूतमालिलो
 दयानिशति तदात्मरिगुणाश्चैवमांचरक्षितुमर्हसि नहिमित्रेष्वभिद्रोहःकचिज्जव

तिभूतले मावेव मुच्यमानो मन्त्रुषा यदिरह हृदयकाषाः मृगाहिवयमनन्यस्तमानुषे
जन साशंकमीक्षते तदेतन्प्रियं भवता सपायमानमिच्छामीति सार्थेति प्रतिश्रुत्य प्रशास्य
मस्य राज्ञो देवास्तन्यस्वप्नावभूव तायेयमातिसयिकं स्वप्नं दर्श सतर्धे वावत्स्वाकदाचि
ज्वरं ते सिंहान्नस्थनं हृत्तुमृगं सराजिकया पर्वदा पोरि हते विस्पष्टाक्षरपदना सेनमानुषे
श हृदयवृद्धते यथा प्रस्तावं च समुपात्य राजानं तथ प्रसारयतां समाना साविस्मयो न्यु
स्वप्ननिवेदनेन निवेशचनं स्वप्नातिशयं राज्ञे सदरपुनरुवाच तत्तावुता वत्क्रियतामृग
विराजते अथ सराजा दृष्ट्वा तस्य तस्याः स्वप्नदर्शनं स्पष्टं गृह्यत इत्यनेन प्रियका म
श पुनरुहं च पुरवरे घोषणामितिकारयामास हेमच्छविर्ममिशिरा नैरिव चित्रगान्ध्यातो
परिदशा रुचिरास्त्रियश्च अथ स पुरुषस्तां घोषणां पुनः पुनरुपश्रुत्य दारिद्र्यदुःखग

व्यमाराणो दोरायमान हृदयो विममर्शत तन्न किं न खलु करोमि गुणान्मरणात्पूनधनसमृद्धि
ता हो लोकहर्षं श्रियमनुगच्छाम्युहो नास्वित्साधुदयिता हि ये न हास्वे पश्याम्युतायनीमिति
न मित्रातिथिप्रणयि जनसमाननपरेण सुखान्यनुभवतापरोपि लोकः संपादयितुमिति
यवरमधिवासं चास्य जानामि न हाज्ञापय कस्मै च दर्शयामे नमिति तच्छ्रुत्वा सराजा पुन
वलका येन परिहृतः पुरवाराचिर्गम्यते न पुरुषेणादेश्यमानमार्गं स्तनदीनोरमुपजगाम
यपरिहृतः सराजा तेनैव पुरुषेणादेश्यमानमार्गं स्तनगहनमनुप्रविवेश अथ स पुरु
वरः पश्यते न देवः प्रयत्नश्च भवतीति तस्योनामयतो वाहुमृगसंदर्शनादरात् प्रकीर्ण
शेषैरभि संस्कृतानि लक्ष्यपासानि विपक्षमान्योत्कर्माणि सयः फलतां वृजंति अथ स
स्मिन्नवमेघनीले ज्वलन्नरत्नमिधानं नभ्या गुणोरुहं तत्तत्तद्दर्शयान् हृदं वदामि वा

तमानुषोत्तारशाया अपि च तत्कृतं वंचना दक्षमिष्यादिनयपरिणते येन भावविनीतेपि
 प्रणाम्यप्रदक्षितीकृत्यं च तं महासत्त्वस्वगृहमत्याजगाम तेन खलु पुनः समयेन तत्रान्यत
 रुदचिन्विडावशमुपजगतं प्रसुखसमये स्वप्ने वस्यति स्म सर्वरत्नसमाहालमिव श्रियो
 नमानुषेण वचसा धर्मदेशयेन साविस्मया सिद्धहृदया च भवतुः प्रबोधपटुहृदयनिना
 यो न्युत्तरे शरालुः प्रीत्या स तुल्यकमिकपोलशोभा उपायनेनैव नृपेन्द्रदर्शितेनानुनः
 यतामृगस्य नस्योपलभ्य प्रतिदेवयत्नः अंतःपुरं रत्नमृगेणानेजतारामृगे रोमनभो
 वयकाम्यारत्नमृगाधिपालाभाचतस्य मृगस्यान्वेषणार्थं सर्वबाधगरासमादिदे
 त्रव्यातो मृगः श्रुतिबुद्धचरश्चक्रे चित् यत्तं प्रदर्शयति तस्य ददाति राजाया मात्रमं
 दुःखगताय पतिरिचिन्नेन स्मृत्वा च तं रुरुमृगस्य महोपकारं लोभेन तेन च कृतं न विमृ

माला
 ८९

१२

तस्य मुद्रितमनुपानयाम्युदकुडम्बतेन परलोकमुद्रावयाम्यथ मंसहृत्तमनुगच्छासु
 यतीमिति अथ स्यलोभाकुलितमतेरेवमभूत् शक्यमधिगतविपुलधनसमुद्रिना स्वज
 यनुमिति निश्चितमिति विस्मृत्य तं रुरुमृगस्योपकारी समुपेत्य राजानमुवाच अहं देवते
 सराजा मुद्रितमना मम वैतभद्रप्रदर्शयेत्युक्त्वा मृगयाप्रयाणानुरूपवेषमास्थाप्य महता
 उपजगाम परिलिप्य च तद्वनगहनं समये रावनकायेन धनीहस्ता चापिव्यवसितान् प्रपुरु
 अथ सपुरुषत्वं रुरुमृगविश्वस्तथितमालोक्य प्रदर्शयामास राज्ञः अयमयदेव समृग
 त् प्रकीर्ण्य पनत्पारिर्विनिरुत्तश्वासिना आसाय वस्तूनि हितादृशानि क्रियावि
 ति अथ सराजा तत्प्रदर्शितेन मार्गे नरुरुसंदर्शनकुभूहलेन यने विचिषेयः न वेत्थन
 हिमिवाश्रुंजे तद्रूपशोभा हतमानसोऽथ संभूमिपतु हणानिलोभात् कृत्वा वनवर्षाण

जातक
८२

विदष्टः मैर्विविधितसयाचैनमुपाहरेह अथवेधिसत्त्वः समंततो जनकोलाहलमुपभ्रम्य
प्यातकाल इति विदिता विषयदाशरेण मानुषेण वनसाराजानमावभावे निष्टतावत्तमा
नसंपातेनिरतंगहनेवने असावन्नमृगोस्तीति कोतुते मानुषेदयत् अथसराजातेनस्य
निर्दिदेश अयमस्यात्पुनस्त्यनोदर्शयति अथवेधिसत्त्वस्तंपुरुषंप्रत्यभिज्ञायविगा
मुकर्तुनाकृतजमतिञ्जनं परिश्रमस्यतस्येयमीदृसीपत्युपक्रिया आत्मनोपिनदृष्टो
कोभूतः सावेगस्तंरुरुमुवाच अनिभिन्नार्थगेभीरमनारभ्यविगर्हितं त्वदिदं समुप
ममनुष्यवापक्षिणामृगमेववा बोधिसत्त्व उवाच नायं विगर्होदरस्वरज नृकुत्साहमेत
ते क्षारनिवावसिंचेदुक्षांक्षरविस्त्रलिनेषुवाक्ये प्रियेतु पुत्रेपिचिकित्सकस्यप्रवर्ततेव
नहं ततोभयमंनृवरं दमागतेनखल्लसत्संगतमस्तिभूतये अथसराजातंपुरुषंतीक्ष्ण

न इत्यथसपुरुषः समापतितभयविद्यारस्वदेववर्णादयोऽमन्दसत्पमित्यवोचत् अ
नापिपरिश्रमेणमृदुक्रुतेयस्यननामचेतः तुल्याकृतिनामयशोश्चजेनकिंजिवतानेन
यामहत्यासमुपहृष्यमानहृदयस्तदंतरास्तिन्नाराजानमुवाच अलमलं महाराजह
हयशःपरिक्षयादुबंपरवापिचधर्मसंक्षयात् असज्यदुःखोदयपीडमानसाः प
पशोभया अतः रूपामंत्रकुरुस्वमानुषयदीप्तिनचैवनेनकिंचनकुरुस्वनेनेवमव
पिसदयत्नेनाकृतकेनचनत्युत्पकारादरेणपरमविस्मितमतिर्जातप्रसादः सव
का रेऽपिदयायस्ययमीदृशीः गुणानोमानुषकृत्तुर्विदेयमाकृतिमानुषा येनानुकम
राज्यतवास्मिन्मयथेष्टचारं रुरुवाच प्रतिगृहीतोयंमयावन्धोमहाराजप्रसा
रुरुगुरुमिवरथवरमारोप्यमहतासत्कारेणपुरवरूपवेश्यकृतानिधिसत्कारमह

मुपश्रुत्य व्यक्तं संताप्य रिहते स्मिति निश्चितमतिवर्धकानमपारुखं वावत्पराजाननायन
 तावत्पराजामासो व्याप्तिनरवभाको भूहलमिदं तावद्विनोदयितुमहर्षि अस्मिन्निर्ज
 जातेन स्याद्भुतेन मानुषेणाव्याहारेण भृशतरभावर्जितहृदयस्तस्मै पुरुषं शरयेण
 जायविगर्हमान उवाच कष्टं भोः सत्यं स्वप्रवाहो यमुदको घगर्तकिलः दारिद्र्यविवर
 पि न दृष्टो यद्विहितस्यापनयः कथं अथ सराजा किं नु यत्स्वयमेव विजुगुप्सेत इति सत्यं च
 ददं समुपश्रुत्य सा कम्पमिव मे मनः मृगातिशयत दुही कुमारभ्योतिभावसे मनुष्य
 ताहमेतत्त्ववगम्य कर्म नायं पुनः कर्तुमिति व्यवस्थानीयां क्षरं ते मय वमुक्तं को भिक्ष
 प्रवर्तते व्याधिवसाच्चिकित्सा यमुज्यमानं सलिलेन हरिणा कृपावसादस्य पुपं ववा
 पुरुषं नीक्ष्याद्यनिर्भत्सनरुक्षमवेक्ष्योवाच सत्यमरेरेवुरात्यमतेनैव मापेनोत्पुष्ट

माला
 १२

वाचत् अथ सराजा धिक्कामित्येन मवभत्सयं धनुषिसरे संधाया हत् माता वज्रो रुवं विधे
 वता नेन राधमेणा इत्युक्त्वा मुष्टिमावध्यत दधार्धधनुप्रचकष्य अथ बोधिसत्त्व करुणा
 राजहं हन्ता यदेव लोभद्विषत प्रतारणा विगर्हिता मप्ययमस्युप्युवाच हनस्तदैव
 नसाः पतन्निचैव व्यसनेषु नुषाः प्रलोभमानाः फलसंपदाशयापतङ्गः मूर्खा इव शी
 नेव मवधसाहसं स्तितं न्वदीना प्रवरां हि मे शिरः अथ सराजनेन स्यापकारिशपन्य
 तदः सबहुमानमुदिक्षु माणा स्तरुहवरमुवाच साधुसाधु महाभाग उत्पक्षो गप
 तनु कम्पस्तु न वैव जाज्जो हेतुश्चनः सज्जनदर्शनस्य ददामितेने स्तितमर्थमस्मि
 नपसादतदा जापययावदिहा संगमनपूयोजनेन तवोपयोगगच्छ इत्यथ सराजा त
 तारमहतीं सिंहसनेति वेष समुत्साहमानः सांतः पुरोऽमात्यगणपरिहृतः प्रीति

जातक
८३

बहुमानसौम्यमुदिक्षमानो धर्मपत्ररुधर्मप्रतिमनुप्याणां बहुधा बहुयोगताः मिश्रयन्त
भरेण वचसा धर्मदेशयामास दयासत्त्वेषु मन्त्रहर्षसंक्षपतो नृपः हिंसास्तेयनिवृत्ति
जने कस्य नाम भवेच्चित्तमधर्मप्रणयाशिवं दयावियोगात्तु जनः परमा मति किं विनि
ष्टफलोदया सुदृष्टिरिव सस्यानिगुणोत्साहिप्रसूयते दयाकांतचित्तं न भवति पर
रुचिः पीतनूरुत्पदानक्षत्यादि नृजनयतिगुणान्कीर्त्तयन्नुगुणान् दयालुनो द्वे गंजनयति
भवति दयाधीरहृदयनकोपाग्निचित्तेज्वल लति हि दयानो यशिशिरसंक्षेपेण दय
नोदयां तस्मात्पुत्रश्वात्मगोश्वच दयानीत्वा प्रकयं जने सहते न हरन्मनां सिज
धर्मपरायणो बभूव अभयं च सर्वमृगपक्षिराणां दत्तवानिति न देव परदुःखमेव दुःख
त्मा खलु जनकुत्सायामप्युपनेयमिति शतिरुरुजातकं षड्विंशतिमं

किल श्रीमति हिमवत्कुसौ विविधनसबीर्जविपाकगुणैर्बहुभिरीषविशेषैः परिगृही
टिरुदलामलसलिलप्रसवने विविधपक्षिगणो नादनादितेवानरपुथाधिपतिर्बभूव
त्सर्वकार्यानि नोपजग्मुः सतत्र महात्तन्ययोधपादपे पर्वतशिरवरमिव द्यौर्मोक्षित्व न
तासफलाधिकनरपुमाणैः परमस्वाडुभिर्मनोज्ञवरांगभैः फलविशेषैरानम्यमानसा र
यः कर्त्तव्यसंबन्धिसुरुज्जमानां विदेशगाराणामिव विन्नशेषं तस्मात्तु वनस्य ते रेका सा
धंसमनुशशासं अस्यां न्योत्राधसाखायामरुलायामरुतायोनवः केन विद्वन्तः फल
पर्णपूगवच्छादितः तरुणान्वात्रातिमहदेकं फलं न तेवानराददधुः तत्कमेणाभिवर्द्ध
अनुपूर्वैराचो ज्यपानानदीजातसाश्च मस्य राज्ञः सांतः पुरस्य तस्यां नयां सलिलकी
धंस श्रेष्ठसंपिण्डितमंगनाना विसर्पिनास्वेनतिरश्चेकारप्राणाभिरामेण गुणो दयेन

अथ यत्नवधमेतु यथा वक्तुमर्हसी अथ बोधिसत्त्वस्तस्य राजः स पर्यन्तकस्य स्फुटमधुरविज्ञा
 नयनिहत्यादिप्रभेदं कियं पश्य महाराजः आत्मनीव देयास्याचेत्स्वजने वा भ्रातृजने
 किं विज्ञेयं मनोवाकायविस्मयेः स्वजने पि जने यथा धर्माधि न न्यजदस्मादयामि
 वति पराङ्मुखं भस्मं चोत्सिन्वाणी जुजती विरुतं नैव च तनुः विहङ्गातसेव परहित
 जनयति परे वा मुपसमा दया वान्ति भ्रात्या भवति जगतां बाधवश्च न सरंभक्षो भक्ष
 पेण दयामनः स्थिरतया पश्यंति धर्मदुःखाः को नामास्ति गुणाः स साधु दयितो मानुषा
 तां सि जगतां राजत्वमुज्जावय अथ सराजा समभि न न्यतस्तस्य वचनं स पौरजातपरो
 वः दुःखं साधूनां न दिनमहंते नात्मन दुःखमिति करुणवर्णं पिवाच्यं स ज्ञानमहा
 विषयानपि मानसा न्यावर्जन्ति स हृत्तानुवर्तिनः तथथानुस्मरादिवो धिसत्त्वः

माता
 ८३

परिगृहीतभूमिभागे नानाविधपुष्पफलपञ्चवपववित्तपरचने मेहीरुहशतैराकीर्णैस्फ
 रतिर्वभूव नदवस्था मपि चैन न्यागकारुणा न्यासात्युति पक्षसेवा विरोधिताना वर्यामा
 तद्विद्वन्तमधिपतिमिव तस्य वनस्य मेघसंघातमिव प्रत्येककारविटयमाकीर्णपरां तथा
 मानसारवांनिः श्रित्य विजहारः तिर्य्यजतानामपि भाग्यशेषं शताभवत्येव सुखाश्रया
 तेरेकासायातसमीपगामभिप्रणतो भवतः अथ बोधिसत्त्वदीर्घदृशी त्वान्नदानरपु
 न्यतः फलमप्यभोक्तव्यमिति ते तथा चक्रः अथ कदाचित्तस्यां शाखायां पिपीलिकाभिः
 ताभिर्वर्जमानं वर्णं गंधरसमार्द्धं बोधयन् परिवाकवसाक्षिधित्तवधनेन योतिपदान
 तिलकीजामनुभवतो जानकराजकपाश्वर्ध्यासज्यतः तत्त्वानमात्यासवनासगं
 उणो दयेत तत्तुभमन्नाः भक्षामे गणास्तादीर्घा कृतो ह्युत्सविकुंचिताभ्यः भूत्वाथः

कोभूहलचंचलानिविरिभिर्पुर्दिभुविलोचनानी कोभूहलससुतलोचनरनयनास्तुनायोचि
 भ्यः किमिदमिति तदा वर्जितनयनाः समपगतसहराजा अथलराजातत्फलमानाप्राप्त्य
 अर्जुनेन प्रयोगगुणहारिणा अपूर्ववर्गागंधभातस्या करितविस्मयः यथौतडससंरागात्तरं
 गस्पेतदभवन् योनामनामुलिफूलानितुंकेसकारिणिराज्यस्यदलानिभुक्ते यस्यात्रमेतंतु
 शान्त्यक्रमयंतह्वरं इतोनातिदूरेणादीतीरसेनिविष्टं च यत्पदफलं तथाअनपहतवर्गा
 रधिगंतुमिति निश्चयमुपेभ्यतडसतृणापारुष्यमानो विरम्यजलकीडायाः संमया
 सत्तारक्रमेणाचोत्सादयसत्पापदगणानिवनगहनानिसमनुभवंश्चित्राणि नसांतरा
 गान्मानुषजनदुर्जमेतस्यवनस्पतेः समीपमुपजगामः तमेघनन्दमिवनोयभरावसत्
 मुपजगामः समुपेत्यचैनददर्शतत्फलोपभोगव्याहतेरनेकैर्वीनरशतैराकीर्णविटपं

तान्निविष्टं सयतविनासयतसर्दानानराजात्मानीतिसपरुषाक्षरस्वात्पुरुषानादिदेशअ
 दराडशस्त्रभापरमेपरमदुर्गमिवाभीरोरुकामाः तंवनस्पतिमभिससुः अथवेधिस
 रावमभिवतदालोक्यसतीवर्षशीववचसमेततोविकीर्णमानं तरुवरसरलोष्टदराडश
 मुखंवारगणामवेक्ष्यमहत्याकरुणा यासमाकृष्यमानचेनात्पुक्कदिवादेदेन्य संजासः
 रः तत्समासेनगिरितते लंघयितुमिच्छेयु अथानेकपुष्कन्दनकमप्राप्यपितंगिरितटे
 म्यंनैवतदन्यवाणाराणां वेगेणयंदेनरंभलस्वीप्रततालाप्यमिवैकविक्रमेणाः कृपयाति
 नमैवाथजगामयत्त्रैतैश्चात् अधिरुज्यचतस्यगिरेरुच्चतरंतटप्रदेशं तदंतरालाधिकप्रम
 उरास्तंवनस्पतिप्रचस्कन्दः विप्रकृष्टत्वात्तस्यांतरालवररावन्धनव्याकुलत्वाच्च समस्त
 रासारवामातम्यतां व्यचलतांचयन्नात् स्वतंजयापुथमयादिदेश इमादतः शिष्यमभि

तुनायोधिनस्तत्र गोधफलपरिपक्वतालहलाधिकधरप्रमारांजातकरराकपार्धनोविलग्नमवे
 तप्यप्राप्त्यधिकवैयजनपरिदृष्टस्वयमात्वादयामास अङ्गुनेनरसेनाथनृपस्तस्यवित्तिस्रये
 रागात्परांविस्मयविक्रिया अथनस्यराज्ञः स्वादुरसभोजनसमुच्चिनस्थापितइससंरागवस
 तन्नेनंतुससुवराजाविनेवराजत्वपरिश्रमेण सतत्युभवान्वेद्यराकृतमतिः स्वबुद्ध्याविम
 हतवर्णगंधरसमदीर्घकालसतिलसंपर्कादपदिभतमजर्जलेचयनः शक्यमस्यप्रभवो
 संम्यकरवरेस्वेरभाविधानंसंदिग्धयात्रासंजनेनमहतावरकायेनपरिहृतस्तोनदीमनु
 नस्तोनरानिपश्यवक्त्रविमरणीयशोभातिवनांतरागिसंवासरंन्यतहरसितैर्वरापगजवृ
 त्तरावसन्नमासंनशैलमपिशैलवदीक्षमानं दूराददर्शनृपतिः स्ववनस्पतिरितिनिश्चय
 र्णविटयं अथसराजासमभिलषितार्थविप्रलापिनस्तान्वातरात्यतिक्रूढमतिर्हंतहंतै

माला
 ८४

१५

देदेशअथनेराजपुरुषासञ्चत्तापवाणाव्ययकराग्रावानराभवत्सनमुखराः समुपगतसो
 थवोधिसत्वस्तुमुलेनडाजवलनिरजवाकलीतमिवारीवजुलमनिभृतकलकलकला
 दराडशस्त्रवैराभयनियरसविरागमात्रपरायरांचविकृतदिनमुखमुन
 संज्ञासः समाभास्यतदानरयुधंतत्यारित्राववसितमतिरभिरुज्यतस्पवनस्यतेः शिख
 तंगिरितटंसमहासत्वः स्ववीर्यातिशयात्स्वगइवाधिरुरोहदाभ्यामपिलंघनकमाभ्यांग
 रूपयातिविवर्धितः सतस्ययवसायः पटुतजगामः शौर्याद् सचपत्त्रविशेषमस्यचक्रम
 अधिकप्रमाराया महत्याविरूढयाशिथिलमूलयादृढयावेवलतयाष्ठाठमावध्यचरंणो
 त्वसमहासत्वः कथंचिन्नस्पवनस्यनेस्थशारवाकराभ्यासमाससाद ततः समारम्भ्यदृढं
 शिष्यमभिप्रायायाद् अथनेवानराभयातुरत्वादपयानमार्गमासायचपलतरगतय

जातक
८५

स्तदाक्रमेण निर्विशंकास्तथावेचनतया स्वस्वपक्षकम् भगवतु रेतस्तत्पुत्रवानरैस्तैः
शयेन चेत तं दृष्ट्वा सराज उवाच परं विस्मयव्यक्तव्यतामुपजगुः सर्वविधा विक्रम
स्तकिंपुनरीक्ष्यमानाः अथ सराजा तात्पुरुषान् समादिदेश भयो ज्ञातवानरगरा
धिपतिनचायमतः शक्यति स्वयमात्मानं संतर्तुं कुपुमस्याधः पटविटानं वित्पवेचन
ने सराजा सतर्कैर्वितानादवतार्य मुह्यया वेदनात्कमोपजातया समाक्रम्य मानचेतसे
त्युवाचा त्वभ्यक्ष्य मन्दोभूतपरिश्रमे समास्वस्त्यनमस्तु पगंम्य सराजा सको भूहस्तवि
माया स्वजीवितेभ्यस्तदयेन भूत्वा समूहतायेकपयस्त्वये मे को तु त्वमेवांतदवा
हार्दनिवन्धनानामेव मनोसि पुनरंतिकर्तुं मथ बोधिसत्त्वस्तत्पराजस्तदुत्पपत्तिसे
पत्तिदक्षैरा रोपितो मया धिपत्त्वभावः पुत्रे विवैने स्वववधार्दस्त्वो यमेवाहमस्मि

तित्वमपीच वैशीज्ञाने यज्ञाकासह संयोगात् तदुत्ता सराजा परविस्मयमुपेत्य पुनरेन मुवा
नृभवान् बोधिसत्त्व उवाच काममेव मुह्यतामहा राजनी तिरुत्तुवत्या तु मां प्रतिभाति
धनूषि दद्याद्विनिश्चयत दीप्तिशित्तु रवानि भीमस्वनज्या न्यविधिं त्यवेगादस्मात्तरो
लक्षितायां मगुरां सुमूलां स्वपादयोर्वेचनतां निबध्य वाक्कन्दमस्या पुनरेव शैलादमि
रवां समातनां गलनया तया च शाखाग्रहस्तेन च पादपस्य अमिमदध्याक्रमणो विशको नि
सत्त्वमवेषपरं विस्मयमु कर्तुं पुनरेतारेन मुवाच परिभूयात्मनः सौरव्यं परव्यसनमायत
तिपक्षितं मे मतः परस्वास्यामुपागतं तु अकारि येषां चिरमाधिपत्यं तेषां मतिर्वा विनिर्वा
क्रमचिं दूतोभां पीत्या तथे मां रुजमु कर्तुमि प्रणामः सत्कारपुरःसरं स्य भक्तिप्रयुक्तस्य समा
पभेयराउः स्वयोगस्तु हृदियोगः सुखविप्रबोधा क्रमेणाचानेन समभ्युपेतो महोत्सवात्

गानरैस्तेराहं म्पमाशां चरौः प्रसक्तं गात्रययौ स्वेः पिशितैर्विद्योगं नन्वेव नैर्पातिः
 वाविक्रमवुद्रिसंम्यदात्मानप्यथा च दयापरेषु आश्चर्यवुद्रिजनयेदुतापिप्रत्यः
 तानरगराचरणाभित शरीरश्चिरकृमाणात्मानाच्चदुष्टं परिष्ठाता ब्रह्ममयं वानरा
 वेत्यवेन लतेयमियंच न्यग्रो धत्ताखासराभ्यायुगपत्पुच्छियतामिति ते तथा चक्रुः अथै
 तानचेतसेष्टुः निशयनीये सवेशयामासः सयः शतप्रशमनयोगैश्च सप्यिरादिभिर
 भूतविबिस्मयवकुमानः कुशलपरिपुष्पपूर्वकमुवाच गत्वा स्वयं संक्रमताम
 ततः वाकसते श्रोतुं वयंचेदिदमहं रूपास्तत्तावदावक्ष्ये कापियुधान न ज्यत्यसौ
 पपत्तिमो मुखां पुनियुजयन्तोऽन्मनिवेदन् ननु पुरो न कुमेन चकार उन्निर्मदा ज्ञात्वा
 वाहमही प्रपन्नः इयं महाराज समममैभिः संवन्धजातिश्चिरकालरूपा समानजा

माला
 ८५

पुनरेनमुवाच अधिर्धममात्यादिनतदर्थं महीपती इति कस्मात्स्वभृत्यार्थमात्मानत्यक्तवा
 तिभाति असंस्तुतस्याप्यविद्यज्यतीव मप्यसितुं दुःखनिबुःखं आनंम्यमानानि
 दस्मान्नरोः होतमिवगतोस्मि देशे विक्रमसपरिनचिह्नैराकृष्यमाणो ह मथ स्वपूर्यैः आ
 तोलादमिंक्रमनारिपितुं स्वध्यात् ततः कराभ्यां समवायमस्य प्रसारिते पाणिनिवायुशा
 विशकोनिः श्रित्यमांस्वस्तिगताः स्वध्याः अथ सराजा प्रामो गते तस्यामप्यवस्थायां तमहा
 सनमापन्नत् इत्यात्मनितमारीप्यप्राप्ः को भवता गुणाः बोधिसत्त्व उवाच कामं शरीरं क्षि
 र्वा विनिर्वातेनेति जित्वा भवे विविधतः सदृष्यान् गात्रेष्वलंकारवदुदहंति वीरायथा वि
 क्रमसमानजातैः ऐश्वर्यसहस्रसुखक्रमस्य संप्राप्तमादृशपमिदं मया य तन्मोत
 होत्सवात्यागमः एव नृत्युः पूवोपकारादृशतामनुष्टिः संतपसां निविमलं यशश्चः पू

जातक
८६

जानुपानिर्भयताचमृत्योः कृतज्ञः भावतिगृहं च सत्सु एते गुणाः सन्तु रावान्सहसा प्राप्ता न
हीर्विहीनस्य विपन्नकीर्तिर्दौषादयैरावसर्था कृतस्य गतिर्भवेन्नस्पृचतामकान्याज्वालाकुले
दनुसाधिराज्यं स्त्रीचंचलप्रेमगणाहितक्ष्मीः युष्माभ्यन्तां जानपदानमाभ्यान्यौरामनाथां युमना
यशः समृद्धिः स्यात्ते सुखायेह परत्र चैव प्रजानुकम्पार्जिमया त्वमस्मादार्जयिन्नक्ष्मीनर
यांतनुपपहाय यो विपिष्टं तदेवं द्विषतामपि मना स्यावर्जयति स कृतानुवर्तिन इति लोक
कुं सत्वायथा परार्थं प्रति पन्थात्सभगवानिति तथागतवर्णोपि वाच्यं सत्कृत्यधर्मश्रवणोक्त
पनेयं एवं कृतज्ञाः संतो भवंतीति ॥ ॥ इति महाकपिजातकं सप्तविंशतिमं सा
धिसत्तवः किलानेयदोषसमोपष्टुमर्थकामप्रधानत्वादनौयसमिदं रागद्वेषमोहमर्षस
मक्राहस्यं कुर्यात्संवाधत्वात्कृत्वा वकाशां धर्मस्यावेभ्य गृहावासे परिग्रहविषयपरिवर्जन

स्तापसो बभूवः तमस्वस्तित समादानं भातिवर्णवादिनं तदनुधर्मात्त्वानेकमेव नित्यस्वेनाम
दिलध्वप्रयामश्चकृत्सुसंगः शरिरवक्त्रेष्ठितविक्रियश्च नामा परं संजनयति पुंसां जानन्स
तिरादितितनो विजने स्वभावभूतामहनी क्षमाचपरोषकारेष्टविकारधीरातदर्थयुक्ताश्चक
तु सुलभपुष्पफलं पप्रोत्पलात्तं कृतविमलसलिलाशयमुद्यानरम्यशोभं वनप्रदेशमव्यास
त्यम्पनोत्तंचतत्रीर्थन्तत्रपोवनं सतत्रवहुमंत्यमानस्तदधूषितैर्देवताविशेषैरभिगम्यमा
नीभिर्दम्पाभिः कथाभिस्तस्य जनकायस्य परमनुग्रहं चकारः अथ कदाचिन्ननस्त्यो राजागी
तिशयनिकेत भूतद्वनप्रदेशसोतः पुरः समंभिजगामः सतद्वननन्दनरम्यशोभमाकीर्णम
मानदेशेषु लतागृहेषु पुष्पप्रहासेषु महीरुहेषु चोत्थीलितपंकजसंकुलेषु रेमेभ्य भावति
काशां चिदुपोज्यमाना जानास्मितजसविलासशोभाः उत्पगशोभैरपिकर्णपूतैः पर्णा

सा प्राज्ञानेयेन सत्प्रपद्य रघो विपश्चात्सु समसुपेति दया विहि नो हृपतिः श्रितेषु गु
 बालाकुलेभ्यो नरकानलेभ्यः तद्वर्तिनो पंगु रारो योस्मि मया प्रभावः प्रधीत प्रभाव धर्मे दत्तस्मा
 थां छुमनां विजातान् सर्वासु तेन प्रयनेत योस्तु हि नानु कुलेन पि ते व राजा एवं हि धर्मार्थ
 लिक्ष्मी न राजा राज इति नृप मनु शिरस्य शिष्यवद्वृत्त मत्वा क्यु यतेन सः रुगभि भवत सं हत क
 ति लोकं समावर्जयितु कामेन सहजानुवर्तिनां भवितव्यं न समर्थास्तथा स्वार्थं मपि प्रतिप
 श्रवणो कुरुणा वरुण राजा ववादे च एवं राजा प्रजा सु दया पन्नेन भवितव्यं कृतज्ञ कथा यामप्यु
 सात्मी भूते क्षमाणां प्रसख्यात मताता विषयं नाम किंचिदस्ति तथैवा नुस्मरामिवो
 गो हर्म्य सरं भमदमान मात्सर्यादि दोष रजसा मापात पात नही धर्म परिग्रह स्या यतनं लोभा
 परि वर्जनी च तदोद्य विवेक सुरवां प्रपुज्या मनु पस्यन् शील श्रुत प्रसम विनय नियत मानस

मात्मा
 १६

नैव त्वेनाम गोचे शांतिवादिनमित्यवलोकः स्वर्णि पूर्वकं संजग्मे ऐस्वर्ग्य विद्या न तप सो सप्त
 सो जान न्सतु शांतिगुण प्रभावं तेनात्मवलोक मलं करिष्यन् चकार यशांति कथासु सक्ते भा
 युक्ताश्च कथा विशेषाः किं नु नितं प्रथमां बभूवः अथ सम हान्मा प्रति विविक्तर मणीय सर्व
 शम व्यासना त्रपो वन मंगल्य नामानि नायमिव संति हिय नै व संतः सद्गुण भूषणाः तन्मंग
 भिगम्य मानश्च श्रेयो भिलाषिना गुणवत्सलेन जनेन शांति संयुक्ताभिः शुलि हृदय ह्लादि
 तो राजा गीष्म काल प्रभा वाद भिलाषणीय न रासरिल कीडा प्रति समुत्सुक मतिरुद्यान गुणा
 भमा कीर्ता मंतः पुर सुन्दरीभिः अलं चकाले वचरन्विलासि विभूति मत्यां ललितानु ह्रया वि
 भवाति शयैर्वधुनां माल्या सवस्त्रान विलेपनानां संमोद गंधा कुलितै दिरे फे ददर्श
 तैः पर्याफ्मा ल्यैरपि मूर्धजैश्च तृप्तिर्यथासि त्कुसुमैर्न तासां कुसुमाभियोश्चाललितै

जानक

८

नृपस्य विमानदेशे स्वविसंयमाना विलसमाना कमलाकुलेषु ददर्श राजा भूमायमाणाः पुष्प
रेफुगीनानि च नाभिरेजुस्तत्रांगना जल्पितनृत्यगीतैः पयोदधारस्तनिर्ते मृदंगैरुदीर्णकेकाष्टनव
नविहारसुखप्रकाममनुभूयकीडाप्रसंपरिखेदान्मदपरिखंगाच्च श्रीमतिविमानप्रदेशे महार्हश
शोभाभिराशिष्यमानहृदयाः तदर्शनावितृप्रायथापीति कृतसमवायाः समाकुलभूषणानि तादृ
भक्तिचित्तैः रुच्यं चिह्नैरनुगन्तमानाः स्त्रियः स्वभावानिभृतं विचेरुः ताः प्राप्यरूपाणि महारूपा
मार्गापलपुत्रां कुसुमानि रावागुल्माश्चलत्पल्लविनश्चक्षुः पर्याप्तपुष्पाभरणा स्वजोषिलोभाद
स्तवनमनु विचरन्त्यः शान्तिवादिन आश्रमपदं मुपगम्युः विदितपः प्रभावमहात्म्यास्तु तस्य सु
हिरे अभिसंस्काररमणीयनरयाचाश्रमपदे श्रियोसमाकृत्यमाना इव तायेषितः प्रविश्याश्च
भिज्वलन्तमिव न पः श्रियाध्यानाभियोगादुदारविषसंनिवर्षे प्यशुभिनेन्द्रियनैतृत्पशोभंशाश्च

पस्तेजसाकांतसत्ताः सदर्शनादेवत्यक्लविभ्रमविलसौहृत्वा विनयनिभृतमभिगम्येन पश्युपासो
त्यरिप्रणोपयादिनप्रस्तावाभिः स्वाजनसुखग्रहणार्थानिर्दष्टांतवन्तिभिः कथाभिधर्मीतिथ्यमा
करोति यः शुभं प्रमादभाक्यभ्यहमेव वंचतेः कुलेनरूपेण योगुणेन वा वलप्रकर्षेण धनेदयेन वा
निसृष्टः प्रदानशीलादिगुणाभिपतिमान् परवसौरेवैरभि सार्यते धुवंधनागमेसिंधूजलेरिवार
हरः समृद्धिसुचैवतुह्यममालिका अलंकियते कुसुमैर्महिरुहास्तडिगुणैस्तोयविलंबिनोयनाः
निर्ऋत्यमद्योत्तमभेदचिह्नता जनस्य चेयं नखलुस्ववतः पराश्रयाकाचिविधानुक्रमणीः अवेत्तचै
हिपराययशसे सुखाय च मनः प्रदोस्तु परात्स नोर्हितं विनिर्दहनमिरिव प्रवर्तते अतः प्रयत्नेन
नसंसक्तजलमहानदी प्रसंतिमायाति मनोज्वलस्तथाश्रितस्य लोकधितः यक्षमांक्षमा इति शं
स्मा इव तिसुखाभागेवचनतः प्रयात्यन्ते च शास्वगृहमिव पुंराणाश्रयागुणात् अपि च भवत्यः शान्ति

गणाः पुष्पमेवुपमहाछिमालाः मदप्रगभ्यापिकोक्किलानोरुतानि नृत्यानि रवर्हिणानोदि
 काष्टतवर्हवकाः नगहवभ्वेन कलागुणेन च कुर्ममुनाः क्षितिपस्य मेवास्तत्र सांतः पुरउद्यानव
 तमहार्हशयनीयवरगतो निजावसमुपजगामः अथतायोचितः प्रस्तावांतरगतमवेत्तराजानं वन
 वणनितादसंमिश्रकलप्रलापासमंतनः प्रसक्तुः तास्त्वचराजव्यंजनासनायैः प्रेव्याधिनेः काचन
 तामहीरुहाणां पुण्यातिचारुशीचपल्लवानां पुष्पोपयन्तानतिपत्यलोहालेभिरेखिनपराक्रमेण
 पिंलोभादनालुप्यननायित्युः अथतावगारमशीयततया सिप्यमान हृदयाराजयापिः
 स्तुतस्य मुनेः स्त्रीजनाधिकृताराजोवासत्वाद्दूरामदत्वा च तासां नैनानां ततो चारयितुं प्रसे
 प्रविश्याभ्रमपदं दृष्टुस्तत्र तं मुनिवरं प्रसमसौ म्यदर्शनमभिगाग्भिर्यातिशयाद्दूरसदम
 पशोभं शाशाधर्मे वमंगल्यं पुराणदर्शनं न भ्रमूले वहासनमासीनं अथतारजस्त्रियस्तस्य त-

माला
 ७

१५

पञ्चपासां चक्रीरे सनासां स्वागतादिप्रियवचन पुरस्सरमतिथितिजनमनोहरमुपकारविधिं प्रवर्त्य न
 तिथिप्रसासंस्कारः अगर्हिना जातिमवाप्यमानुषीमनुनभावं पडमिस्तथैन्द्रियैः अवश्यमनुन
 नोदयेन वा परत्रनाप्नोति सुखानिकश्चनप्रदानशीलादिगुरोरसंस्कृतः कुलादिहीनोपि हि पापः
 तैरिवार्यावः कूलस्य रूपस्य वपुर्गुणस्य वा बलपुरुषस्य धनोद्युयस्य वा इहाप्यलंकारीविधिर्गुणा
 नोद्यनाः सतासिमन्त्रधमैः सरोरुं हेर्गुरौ विशेवाधिगते सुदेहिनः आरोगतायुधनरूपजातिभि
 अवेत्तचैनं नित्यतां जगत्स्थितिं चरं विना सप्रवरांच जीवितं जहितपापतिभुभक्रमाभ्रयादयं
 प्रयत्नेन सपापहीरुणा जनेन वर्ज्यः प्रतिपक्षसंभ्रयात् यथासमेत्यज्वलितोपि वा बकस्तदा
 ता इति शान्त्या पापं विहति न च त्वभिभवादभ्रायं वैरं न जनयति मैत्राभ्रयवलात् प्रियः पुज्यश्चा
 त्मः शान्तिर्नामैवाः शुभस्वभावातिशयप्रशिक्षिः पूरणेन कीर्त्या च परानिहृदिः अतोपसपकंरु

जातक
८८

नाविभुद्धिस्तैस्तैर्गुणीयैश्च परासमृद्धिः परोपरोधेषु सदानभिजायवर्त्ति सत्त्ववतामनोत्त
नांतपोधनानां वलसंपदग्रा व्यापादशर्वाणाम् वारिधारा पुनरुचक्षात्रिरनर्थभांतिः भवाम
र्त्तिमालावरां भवन्ति हंतितियाधर्मविपक्षमायां वाहुः सुखान्वैव विमोक्षमायां तस्मान्न कुर्या
अथ सराजानि जातमविनोदनात्प्रतिविबुधः शावशेषमदगुरुनयनो मदना नुहत्या कुचदेव्य
भूतिं पश्यंति तितियोपलभ्य सयनपालिकाभ्य सराजादेवी जनस्य विस्मयनीयं उगाहसित
जनोन्नरीयवद्गुः सकंचकैवेव दराडनिभिरतः पुरावचरैरुक्तानुयाचस्तदनमनुविचचार स
मनुसरस्तदाभ्रमपदमभिजगामः दृष्ट्वेव नु सराजाभातिवादिने तमृषिवरद्वीजनपरिहृत
जगामः उतिसंख्यानवलवैकल्याचभ्रष्टविनयोपचार सौष्टवसंरंभप्राप्याभिभवादां प
रायशोभप्रचलत्कतकदलयोपरिमृदत्साजुलिविभूषणो पारित मृषिवनमभिषिप्रस्तन

चैतंसिकायनेत कुत्वावर्षवराससंभ्रमवेगाराजानमुच्युः देवमा मेवंचिरकालसंभृतवतनि
वां वचनमप्रतिगुरुनुवाच कथं भो विरात्यभृतिलोकोपमेव तेन वंच्यते कुहनाजिह्मभावे
कस्वभावं प्रकाशं यामित्युक्ताप्रतिहारिहस्तादसिमादाय हेतुमुत्पतितनिश्चयस्तमृषिवरं संप
संखिलौम्यभावं विनानिभूतहृदयाससंभ्रमावेगचंचलनयनाः समुत्थाया भिवायचनमृषिव
गुः नतासां समुदाचारलीलाविनसौष्टवं नतस्य शमयामास कोपाग्निज्वलितमनः लज्ज
दिश्वाराजानंतमृषिवरं प्रतिविवर्तिताभिनिविष्टदृष्टं समाह्वयभ्यं उचुः देवमाखलु साहसं
नेन पाशितिसुष्टं नरं कोयमुपेभ्यः सुतरं भुगहौ लज्जया समावेशती भौतिर्यगवेधिनेस्तनस्तासं
कुंराडलमुकुतविटपसंयोवितामभिविशमान उवाच वदमेव स्वमा मेवंतत्वेनाप्रतिपश्यते तथाहि
तपोवनेकोयमसंयतात्मा दम्भवृताडम्बरधीरमास्ते अथ तादेव तस्मिन्नाजनीकोधसंरंभक

मनेत्तु गुणाभिनिवर्तिनचारुसंज्ञाशमेतिलोकार्थकरीकृपाज्ञा अलंक्रियासक्तिसमन्विता
 : भवामयेवर्मणि सज्जनानां विकुम्भिता दुर्जनराक्षसाणाः प्रायः पुरा साङ्गसुमन्त्रमेभ्यतन्का
 मान्नकुर्यात्क इवक्षमायां प्रयत्नमेकां न हिनक्षमायां इति समहात्मा तासां धर्म्मातिथ्यं चकार
 कुत्र देव्य इति शयनयालिकाः सन्नुक्षेपं ययं पृच्छत् रत्नादेव वतां तारापुष्पशोभमानास्तद्वि
 त्तारसितकपित उवविचेष्टितदर्शनेत्सुकमतिरुत्थाय शयनाशुवतिविधत्त खञ्जचामरव्यं
 चचार सतत्रयुवतिजनानैभृत्यविरचितां विविक्कुलुमस्तवक पद्धतिं ताम्बूलरसरागविचित्रा
 परिहृतपूर्वं वैराग्यसयदोषामदपरिभुतिनस्मृतिन्वादीर्घ्यापराभूतमतिस्वाच परकोयमु
 वादोपनिनस्वेदवैवर्णाविपथुभुभंगजिह्वविहृतस्तिराभिनामुमनयोविरक्तं कांतिराव
 सेप्रेस्तत्र दुवाच हे भोः स्मत्तेजः खलीकृत्य पश्यन्तः पुरा निनः मुनिवेशप्रतिष्ठनः कोयं

माला
 ८८

१५

दृत्तवतनियमनपोभावितात्मा मुनिरयशांतिवादी नामेति उपहृताध्याशयत्वाभुसराजात्र
 जिह्मभावेन तापसाकुंभसात्मनानदयमस्य तापसेनं पथ्यावच्छादितं मायासाध्यसंभृतेकुह
 विवरं सपेनवदभिजगामः अथ तादेव्याः परिजननी वेदिताभ्यागमनसालोक्य राजानं क्रोध
 वतमृषिवरं समुद्यतां स्त्रिक्रमताः शरं नलिमरुदसमुद्रनैरुपेकजाननं मुकुलाः राजनमभिज
 मनः लब्धतस्त्ररायप्ररासुतादेव्याः ससंरंभविकारसमुदाचाररुक्षकुमंसायुधमभिपेतेतदु
 म्लुसाहसंकार्षिः शांतिवादिभवानेयमिति उडुष्टभावत्वात्तुसराजा समावर्जितभावात्तुनम
 त्तनत्तासांप्ररायप्रागभ्यामवभत्स्यसरोवमवैक्षमानः त्रिजनाधिकृतं छिरः कन्यादाकन्यमानं
 एते तथाहियोविस्मयकृष्टनशांतवानयं रागं यथाऽन्यैव शरीरचेष्टासयं मानसमान्यपैदः
 धसंरंभकर्कशरुदयेप्रत्याहृतप्ररायाः प्रजानानाश्च तसराज्ञश्चराडताडुरनुनेयताचवैमनस्य

जातक
८९

देयाक्रान्तमनसः स्त्रीजानाधिकृतैर्भयविवादवाकुलितैरुत्तमसंज्ञाभिरपसाय माणापीजव
र्जितेपिदातेतपस्विनिगुणप्रथितेप्यमूष्मिन् कोवेतिकामपिविद्वत्प्रविकारणीलोकेनापि
चअमुन्यनागोसिचतामनांसितुल्यंहिहंन्यादपिनामराजा इतितासुदेवीव्यनुशोचिनवि
त्यखजं स्वयमेवचेतुमुपचक्रमे निविकारधिम संभ्रांतस्वच्छचेष्टितंचतमहासत्त्वमासा
हत्कपटाद्योपमुविबन्नामक्षते बुधबोधिसत्त्वः सांतिपरिचयादविनालितधृतिसेनासत्कार
हिताहितपथ्यमागतविस्मयः क्षणमभि रोक्ष करुणायमानः समनुनेका नियत मिदशं
दुःखं तु मे दुयचिताभिगतेषु वृत्तिर्वापि न त्वयि मया क्रियते यथाहं अपि च महा राज अस
र्जितुं विमसं मार्गोप्यनुगम्यतां पथः अमुकवत्साधुपि किंचिदीक्षते प्रकाशते सां धुपि किं
कायत्वं वगंम्यतत्त्वतः उपयधर्मेणाचनीतिवत्तना महंति धर्मार्थं सुखानि साधयन् जनस्य

पथं तेन्यभिलक्षितात्मना म दृष्ट पूर्वाश्रिते वृत्तिक्रम तपोवनेत्वं भुजवीर्य रक्षिते परे रायनाम
योभियातां यदि ते ममा भय दृष्टं योतः पुररभभिः संहः वृत्तिक्रमस्तच्च नो भवेत्क्रिया नु वा य
नृय भमाहि शक्रस्य परे विभूयसो गुणानं रक्षाणि पुनर्त्वं सत्त्वनात् रूपोललोलमुतिनीलक
वगेतुमहेसी त्यजाक्षमां न त्यम संभ्रयक्षमां क्षमा विवारसितुमहे सिक्षमां तपोधनेष्ट भू
निबरेण भमार्जवोपहृतमतिस्तमन्यथैवाभि शंक मान पुनरुवाच न तापस रुयविभर्त्रिचे
याचसे बोधिसत्त्व उवाच श्रुयतां महा राज यदधोयं मम प्रयत्नः अनागशं भुजजितमवे
नेर्यविको विधिः इति मे न भयं तस्मात्वं वृत्तं चानपश्यतः सुखोदयस्य धर्मस्य पीठमाभूतं चे
रणा नृपान्तामिशः यदृश्या कथयामि क्षमा महे अथ सराजा भुन्यतान्यपि नान्यता दन्यतस्य सु
त्तामि वाराणामुद्यदभिप्रसारितमत्युत्तुतपुन नूतन दीर्घां गुलितस्य मुनेर्वचनकुसुमा

राणापीडावनतवदनास्तमृषियर्यसमनु शोचन्त्यस्तथोपचक्रमुः अस्मन्निमित्तमपराधविव
 नोकेनापियास्यपथाक्षितिपस्यरोषः क्षीतिसहन्तिप्रतिलज्जकीर्तितनुमुनेरस्यतवस्तनु
 रचितविनिश्चितमात्र परायणा स्वपयातासुराजातमृषिवरं संतर्जयन् रोषवशांनिष्क
 त्वमासायमानमर्षवेश्यसंरंभतरमेतमुवाच दराजजितिकृतातेनपुर्कषगमितंयथा उव
 नासत्कारः प्रयोगेनतं राजानंरोषसंरंभविरूपचेष्टितंभ्रष्टदिनयोवचारधियंविस्मृतात्म
 मिदृशंकथंचिश्वाच भाग्यानुपराधजनितोप्यपमानयः संहृष्टतेजगतिनेनमेवचिना
 राजभसन्पुत्रज्ञान्यथासंनियास्यतांभवेद्विधानोजगदर्थकारिणो नयुक्तरूपंसहसाप्रव
 क्षपिंकिंचिदन्यथानकार्यतत्वंसहसैवलक्षतेविमर्शमप्राप्यविशेषहेतुषु विमृष्यः
 नृजनस्यतेरवनहीयतेनृपः विनियतस्मादतिचापलाभतियरास्यमेवाहसीकर्मसेदितुं अ

माला
 ८५

३९

ररायनामकृतनंमर्षयः हितकृमान्यापितदार्प्यगर्हितंस्वयंमहीनाथकथंव्यवस्यसि त्वि
 कयाउवाच देवेगमितोसि किञ्चिदा अथाप्ययस्यादयराधमेवतेक्षमात्रशोभेननथापिते
 तिनीलकृत्रलेनमौलीरत्नमुतयःपृथग्विधाः तथाभ्युक्तंलुमलंनृपान्यथाक्षमतिनैनाम
 धनेष्टभूदिताहिहृत्तयः क्षीतिश्चराणांमहमानपेसला इत्यनुनीयमानोपिसंराजातेननु
 विभर्त्तिचेन्नवान् स्थितोशिवास्वेनियमवनेयदि क्षमोपदेशसंगतंकिमर्थमस्मादेभयं
 जितमवेधिज्ञास्त्राणानृपः इतिनेमत्कृतेमाभूयशोवात्यविशर्जनं कर्मव्यमितिभूतानामय
 माभूतचैवलु क्षमामित्यंबदलुभंश्रेयोभिगमनक्षमां गुणानामाकरत्वाच्च दोषाणांच निवा
 द्यतस्यमुनेवचनकुसुमानिसासुयेतमृषिवरमुवाचउश्वामद्रदानितेक्ष्मात्यनुरागमित्यु
 तकुसुमानिसासुयेदक्षिरापाणिंनिसितेनाशिना कमलमिर्बणालदेशाद्ययोर्विभुतोऽ

जातक
५८

जयेत् किं न गृहस्तेपितु न स्यात्सीदुःखं तथा शांति दृष्टवत स्य सुखोचि न स्यात्प्रतिकार
दाम या न भूतोऽनुनय स्य निवेद्य पुर्यान्त मातुर मिदेषा समनु शोचंस्तु स्नावतु वः अथैनं
बुद्धिं पुनर्भनं बोधिसत्त्वस्त्वनुनया सममेनं विदित्वा अये च नामा स्यति धर्म इति तेन किंचि
निचरन् पतति तु निसिते प्यशोसारेणानुनिहाः सभु शोचनावरोप परि विदित शरीरयं च नि
धोः नाशिदुःखं पीतियोगाच्च पंतु भुष्ट धर्मी दिव्य संतापमानं प्रति संख्या नम हनो तथा च क
यो ज्वलेनानुगतो म्नि नैवः विनिर्गत भो पवनांत देशां गां चाव दीर्णा सहसा विवेश निमग्नै
म हति कोलाहले समेतः पुभु निते बाकुले तस्य राज्ञोऽमात्य जनानां तस्य मुनेस्तयः प्रभाव
यात्सर्वमिदं जनपदं निर्दहति तिति जात भया शंकः समभीगं म्य नमृषि वरमभि प्रणम्य क्षमा
दति शपरेण शापानलस्यं धनतां स रुब प्रयातु ते मा पुरमस्य वासीः स्त्री बाल वृक्षानुरवि

गुणा पशरक्ष अथैनान् बोधिसत्त्वः समाश्वासयन्नुवाच मा भैष्यदुष्मन्तः सपाणि पाद
पिडुःखा यच्चिंतयदिसि मदिधः चिरं जिवनत्वं सी राजा माचैनं पाप मागमत् मरणा व्याधि
पस्तु यदि कुमोय मर्ष्य वच्यत न दस्य पाप दुःखानुबन्धो हि सुखोचितानां भवत्यर्थाप्य नि
त्मगता मशक्ति राजे करिष्यामि किमित्यभूया ज्ञान्येपि एता मरणा निडुःखं जातेन सर्वज्ञेन नि
ब्रजु धाविनष्टं शरीरं जन्मयरं मरासु जज्ञा कथं न तुल्य पतिति सांत्तु रास्य हेतो रि वरत्न ज
राये करिष्यत म्रैष्ट मास्वस्ति चरोस्तु यात् इति समु निवरो मुशिष्यान् समुयनीय वशा पुशि
भूत समा राणां प्रति संख्या नम हतानां दिव्यं नामा स्तीति सांति गुण संपू र्णां ने मुनि मुप नीये वा
एवं काम हेतोः श्रित मास्य विनिपातः भागिनो भवंतीति संया द न निप्य ता सं दश
राप वयानिति विरोध नानु कम्पाः सता दष्टि यः समगताः तथथा तु त्म शान्ति वो मि

तिकारघोरं देतु यथागामिसमीप्युदुःखं अथबोधिसत्त्वकष्टमतिक्रान्तो यस्वहितं पर्य
 : अथैनं सराजासंतर्जयन्नुन उवाच एवं चाच्छिद्यमानस्य नासामप्यतिनेतुः उच्यते खलु
 न किंचिद्वाच अथ सराजानस्य महात्मनो द्वितीयं पाणिभूयो बाहुद्वयो नासं चरणीतथैव
 एरण्यं निष्ठु पीरचित्तं च जनेषां मानुष्या गोत्रशेदप्यक्षतक्षान्तिरचितं तस्य प्रेक्षमानस्य ता
 था चरुहृणात्मनो बाधते दुःखमुत्पन्नस्य रा मवयथाश्रिये घोरंतु न कर्म नृपाः सकृन्वास
 निमग्नैस्तु तस्मिन्नाजनीभी मशब्दमवदार्णायां बह्विज्जालाकूलायां वसुंधारायां समुद्रने
 यः प्रभावमहात्म्यं तत्कृतं च राजो धरणीतलनी मज्जनं मेव माना पुराय मृषिवरस्तस्य राजोरो
 म्यक्षमायमानाः कृतां जलयो विज्ञायमानास्तु इमामवस्थांगमितोसियेन नृपेन मोहा
 चानुरविषदीनानरागसो नाहसिदं भुमत्र तत्तापुदेशं क्षितिपत्यतस्य तस्य त्वंचेव धर्म

माला
 ६०

२१

शिपादु मसिनाकरो नासमरागसः छिनवान्मोपितावन्मैवने निवसतः सतः कथं तस्या
 ग्याधिदुःखान्नेलोभदेव वसीकृते दग्धे दुश्चरितेः शोचकः को वं कर्तुं मर्हति स्यान्नभ्यरु
 र्पाप्यवियज्यति श्रः ज्ञातुं न शक्यस्तु मया यदेवं विनिर्दहं नात्महीनं सराजा उत्सृज्यमा
 र्ज्जं न निवदितयं जन्मैव तेनाचरावर्षणीयं नेनास्ति चेत्किंच कुतश्च दुःखं कल्याणं न त्वा
 रेवरत्नजातं वनेव सस्युवृत्तिप्रतिज्ञः क्षमाभिधायीन चिरान्तरिष्यन् किमक्षमाया प्र
 शापुशिष्यतां अवचक्षितधुतिः क्षमानयात्समधिरुहो हृदिव क्षमाभयात् तदेवं शास्त्री
 नीयेवाचं चापलाशांतिदोषशिदर्शने राजानमुपनियं काना दीनवकथायामपि भाव्य
 तसं दर्शनेष्विति इति शांतिजात कमप्यविंशतिमं मिथ्यादृष्टिपरमा
 निबोधिसत्त्वः किलाह भगवन्ध्याना त्यासो पवि तस्य कुशलस्य कर्म रणोर्विपाक

प्रभावाङ्गसंलोकजन्मप्रतिलेभे नस्यतन्महदपिधान विशेषाधिगतं वासं सुर्यं पूर्वजन्म
 त्वेनापि परा प्रमाणावक्यतां वृजतिं लोकः ध्यानसुरैरपि न सतां नतिरस्ति यनपरहि
 उक्तं व्यापादविहिंशाकामभाते व्यवलोक्यं ददर्श विदेहराजमंगदिने नामकुमित्र
 कृतः शुभाशुभानां कर्मणा फलविपाक इत्येवं सनिश्चयमुपेभ्यः प्रशांतधर्मक्रियो सुखः
 हृष्टमतिधर्मशस्त्रेषु परिहासचित्रापस्य लोककथा सुशिथिलदिनयोपचारगौरव बहुमान
 परमाश्रितिविरूढनिश्चयः अष्टास्य पापं यतने सुभाश्रये यथेष्टमश्रद्धतातुगम्यते
 कानाथाङ्कुरभूतेन समावर्जितो लुकम्यस्तस्य राजो विवयः सुराकलिस्तमतेः श्रीम
 वतनारः अथ सराजानमग्निस्केधमिन्बलेन विद्युत्समुद्भूतमिव वावभासमानदिनकरकि
 समस्त्रमः प्रोजलीरगाप्रसुस्थायसबहुमानमूदीक्षमाणा इत्युवाच करोति तं भूरिव संपरि

नन्दनरूपको भवान् बोधिसत्त्व उवाच जित्वा द्रोणाचार्यमुखा विवसरे रागदेरे बोधिसत्त्वमा
 केसरजासागताः दिप्रीयवचपुरः संरणार्थं सत्कारमस्मै समुपहृत्य सविस्मयेन अभिनि
 ज्यमानश्चक्रमसे बोधिसत्त्व यथैव भूमौः शतहृदि मेव सन्तु द्रष्टुं प्रवक्ष्यते तेन तव यमृद्धिः बो
 नस्यानभवे पुराजने वप्रकारा रुल्लसिद्धिरेव राजोवाच किं सत्यमेव दमस्ति परलोक इति बु
 रपि श्रद्धातु स्यात् बोधिसत्त्व उवाच स्थूलमेतत्तम हाराज प्रत्यक्षं यदि प्रमाणा युक्त्या त्वमासा
 गा गौस्तिर्यग्विकल्पाश्च बहु प्रकाराः प्रत्यक्षरूपः परलोकं स्पष्टमातेन संदेहज्जानति भूत्
 साध्यं च न च कृतमयव यदधिपूर्ववच बुद्धिसिद्धिं लोकं करोति तितनोप्यवेहिः आया
 बुद्धिर्विषयास्तितस्मात् न चेहि को सौ नयनायभावात्सिद्धो यदीय सुपरः सलोकपितृ स्वभा
 जात्यत रात्या समयः सतस्मात् पडुत्व हीनेपिमति प्रभाजद्वयकारे च पिचेदिये सुविनो

पूर्वजन्मसुकारुण्यपरिचयावैवपरहितकररायापारनिरुत्सुकं मनश्चकार विषयसु
 परहितेष्टा अथंकरात्ममहात्माकरुणाश्रयभूत विविधदुःखव्यसमसतोपशृष्टः
 कुमित्रसंयकवर्षदोषादसन्मनस्कारः परिचयाचमिथा दृष्टिगहनेपरिभ्रमंतं नास्ति लोका
 सुखः उदानशीलादि सुकृतप्रतिपत्तिविमुखः समूहपरिभववर्द्धि कर्मिकेष्ट आशा
 बहुमानः श्रवणाश्रोत्रशोषकामसुखपरायणो बहवः शुभांशुभं कर्म सुखोदयोधुवः
 तु गम्यते अथ समहात्मा देवपितृस्य राजस्तेन दृष्टि व्यसतोपनिपातेनापायिकलो
 १: श्रीमतिप्रविदिकौविमानदेशः वतिष्ठमानस्याभिज्वलनवं सलोकासुरं स्नात्सम
 नकरकिरणासंघातमिव च परयादिश्लाविरोचमानमभिविश्यतस्तेजसाभिभूतमपि
 संपरिग्रहं न भोपि पप्रोपमशोभपादयोः विभासिसौशीमिव चोदहन् प्रभावि लौचना

माला
 ५९

तत्र समाधानवलेन आत्मलोकं येभिगता भूमीपतया देवर्षिरागमन्यतमे त्वमेवैही इत्यु
 नमभिविश्यमान उवाच आश्चर्यं रूपः कलुते महेश्वरप्रभावः प्राशदभितिष्ठविषयः
 दुःखिः बोधिसत्त्व उवाच ध्यानस्य शीलस्य च नीर्मलस्य वरस्य च वेत्तिरसंवरस्य सात्त्विक
 इति बुद्धोवाच आवामस्मि महा राजपरलोकः राजोवाच कथं पुनरिदमावसकामस्माभि
 ह्यमासायुक्तजननिर्दिष्टः क्रमपरिशाक्रमगम्यं च पश्य भुभवान् चत्वारं नक्षत्रविभूष
 तिभून् जातिस्मराः संति च तत्र तत्र ध्यानाभियोगानुस्तुतिपादवाच अतोपिलोक परतो नुमेये
 आयाहीयाग भगवत्स्य दुःखिः सातंतर पूर्वकजन्म दुःखः ज्ञेयावबोधं च वदंति बुद्धिजन्मादि
 त्युत्पत्तभाव व्यतिरिच्य दृष्टः शीलादिभेदश्च यतः प्रजानां कस्मिं कस्यास्ति च यत्पुंसि चि
 यु विनोपदेशात्पुति पयने यत्पुसूते मात्रस्तनपानयत् आहारयोजासुकृतश्रमत्वंतदर्श

यस्यस्य भवतोरेषु आत्मासिद्धिर्हि पटु करोति शिक्षा गुणकर्मसुतेषु तेषु नत्र चेत्परलोकसंप्रप्त
भवसेष्टितसिद्धिरेवां नोचेन दिष्टमथ किस्तनपानयत्नं जान्न रायकपरिपूरकपरिभ्रमजं करोति
यमकमजप्ररोधे सन्मीलने च न पुनः स्तनपानयत्ने यत्ने च नास्ति कर्मले स्तनयतुष्टः सूर्यप्र
ष्टी परलोकं इति अथ सराजामिथा दृष्टिपरिग्रहाभिना विष्टुविष्ट्या उच्यते पापत्वाचतां पर
रंभूतैः शास्त्रमयेन दिति वा यदि मय सत्त्वं तेन हनः प्रदिशति कशतानि कशतानि पंचनने सह
हारभूतमसमुदाचारकनं युक्तेनैव कुमेणा प्रत्युदाच इहापि नावहनसंपदर्थिनः प्रपंचते नै
नुसमापत्र येशमाभिजातं व्यवहारं पुनः कुर्यात्प्रयच्छति अहोपितदिधेतः दर्पणं ज्यत्सु दयाव
चेष्टिने धनप्रयोगस्य गतिर्न विद्यते कुदृष्टिदोषप्रभवे हि शरुणो निपातितं त्वानरके स्वकर्म
रैर्दिगंगरा विभांति संक्षिप्तमोश्च गुणानाः न चैव नारागणा भूषणं न भः सारः प्रवृद्धे कुमुदेरि
सारपटु जंतमात्मबोकः प्रविशेधने पस्या घनांधकारे पटुधुमधुर्विद्ये भ्रमंतिके चित्ररकोदरे

रगोर्मुहुर्मुहुर्ज्वलन्तु कुलेन रकेतपापरे दिशः प्रधावेतित इत्युमुशपोनचांतमायां त्यसुभस्य
शियशलासाधे बुदारे सुबलेध्व ह्यंशिनोयसखाः सार्द्धं बुदारे विवर्तनध्व ह्यः समुद्रस्य स
चापरे खगडिहियमाणाः ज्वलितपृथुलितपूर्णावक्त्राः स्तिरहनामुनहीचयो महीषु ज्वलन
देहाः केचिन्नराकुमरा चूर्णिमुर्जयोपिः उः खेमरुत्यविकलेपिचनो प्रियंते यावत्परिभ्रमुपैति न
समासितानि संचूर्णा मारानि स्तंति ना मुन् ति श्चायनसज्वलितकध्वककसेषु तप्तेषु विद्रुम
तेषु तप्तनयनीयनीभे खंगारराशिषु मरुत्स्वपरे उपभुजते स्वचरितस्य फलं विस्यन्दनारसित
निवृज्जा विष्टशरीरः प्रत्याप्यते ते च तदानी परलोकं आवेष्टाते लोहपटुज्वल इति श्रुत्वा प्येते
त्वातावद्दिसस्य शंती श्चभारे तोयं वैतरण्य विंशति संशयं ते यत्र मां सानिने वां लोनुप्रासा उच्यते
तत्र दुःखं किमिशतजर्जरितोत्तिः भिशरीरैर्ज्वलनपरिगतान्जलक्षीराभिरमपरेषु भवति गह

कसंप्रत्ययपरिचयात्पादियमाशंकोभवनः यत्सं कुर्वन्निविकशत्रिचयंकुजानिकामनेतदंन्यः
 जंकरोधिसाचाशंकानानुविधेयानियमदर्शनात् प्रयत्नानुपपत्त्युपपत्तिभ्यां च दृष्टोहिकलनि
 र्णयप्रभावनं इति यमविकासहेतुः तदेवं महा राजसेम्युपपरिशापानेन शक्यमेतच्छुधातुम
 चतोपरलोकः कथांशुत्वा असुखायमान उवाच भो मर्हिः लोकपरो यदि न बालविहीषिकैषां
 तत्ते सहस्वमेव भवे प्रदास्य अथ बोधिसत्त्वस्तदस्य प्रागल्भ्यपरिचयनिर्विशंकमिथ्या दृष्टिविषो
 पचते नैव धनं दुरात्मनि न यस्मिन्नेनानि पुनेन चालसे गते हि यत्र तदंतमे भवत् एमेव पश्यन्ति
 सुदयावहे धने क्रमश्च तावदिध संवंगम्यतां मृगां प्रयोगेनृपपाशालौकिके त्वयि सदृशन दुष्ट
 स्वकर्मभिः विचेतसं निस्वसहस्रकारमात्तु जातुरंक प्रतिबोदयन्नदानतत्र च तार्कक
 सुदैरिव स्थिते परत्र यस्मिन्निवसेति नास्तिकापनंतमस्तत्र हि न भ्रमा रुतः करोति यो स्थिय
 रकोदरे चिरं स्वच प्रचीर प्रविकर्षणा तु रापस्य स्प्यस्तु स्वलात्ति नादिनः विसिर्पमानैश्च

माला
 ६२

सुभस्य नायकः आतप्ततसासाहवापरे वोगात्राणि रोडविनियंम्यास्याः निति भ्रवन्तैव
 नृस्य सर्वत्र चावेदनात्ता विमांसिहृताः केचिदप्यस्थिरोवाः तत्र पातिनाशं धना दुष्कृतेः स्वेस्त
 ज्वलन कपिलयोक्तोत्र वरपाश्चिलमपरे ज्वलनो रथान्दहति संघातपर्वत समागमपिष्ट
 पेति न कर्म पापे जोलिषु केचिज्जलनो ज्वलौ मे महि योरे मुं सत्वे ज्वलतिः समानि पंचापि
 सुविद्धमनि भेष्य परदुमे सु पाजते उर्ध्वमद सक्च ह्यमाणा कुरे रवेरपुह वैज्यमस्या ज्वलिते
 रसितमात्रवत्ताः केचित्तिष्ठैः शंकुशस्त्रेनांततजिह्वा ज्वाला मात्तादिप्रतरयो वसुधायां अनयते
 क्वाभ्यंते लोहकुभिषथा न केचित्तिष्ठैः शस्त्रवैद्यैः सतांगानि स्त्वशासायादाउ संघैः क्रियंते केचि
 उष्कृते शार्प्यमाता असुकन पमत्तु पेइरा सोहृदमिवं शह परिभ्रमात्रे चिन्ता भुलमनुभवति
 वीति गहः खं ज्वलन परिगता यस्य प्रकाशा स्वकृत धतान च भास्य साद्वति पायत्रे ककरे ज्व

जातक
६३

तद्विरपरेकेचिविशानैः शरैः केचित्पुनरवेगविष्टगिरसः कुञ्जतिशोकातुल्यः पचनेषुपुञ्जलनित
वनेः शबलैः श्वलैः रभिपत्यतिक्षदशनैः परिलुप्तमांसतनवस्तनवप्रयतनी दीनविरुताविरु
दपरीतचित्रेयाचेदसंकुश्वनामनदाभवंतलौहिषुर्जलकदेवसंक्रातुलुकिभ्यभिज्वलितवैजि
लितकीलनिवद्धदेहेनिधुमवैरिपिजेवमुधानलेगानिर्द्वयमानवपुर्वकरुणारुदन्तयाचेदशंक
नमपिस्तुमप्रभन्नं विशस्यमानं हिममारुतेनेवानिद्रुजितव्येपिपेनविक्रमं विशर्यमानासि
मानंज्वलितेथवानलेभ्यवायसैव्याहृतमांसशोनिनेपरचक्रुत्वाधनराजयानुदेत् क्वविक्रमं
विशस्यसिमेतदा अथसराजातो निरयकथामतिभीषणांसमुपश्रुत्यजानसंवेगस्त्यक्तनिष्ठा
भयादिदेविज्वलितवमेमन कथंभविष्यामिनुतासमयावाम्बितर्कवक्तिर्देहतिवमापुनः मयाज
राचमेमुने यथैवमेष्टितमस्त्ययोद्धतंदिवाकरुणोव समुपतानमः तथैवमार्जन्मृतपद्मनेभजे

मवेश्यपितेवतमाचार्यश्चयमनुकंपनारतिसमनुशासन सश्रव्यवत्याभ्रमणादिजेषु पूर्वगुणेषु
स्वाङ्गशुर्जयंजयकंदर्पभावेचदुरुत्तरं तरे उपेतित्वातिशयोक्त्वा ज्वले ज्वलेदिवस्यते कोचनगी
नैः पुवेदितोर्ध्वमविनिश्चयं श्रयः त्वया हि संदर्शनसाधुसाधूना नरेड्वज्जेनप्रियासतासायु
रांचलोकेस्वीहितोदयोदयो स्थिरं च शालेन्द्रियसम्बरं वरं परत्रहीत्यादिशिवेननेने स्वप्रणपल
जगद्यथोकीर्तिमनोहरं हं त्वमंत्रसन्मानसारथीस्व सबदेहोगुणसुरथोरथः अरुक्षताक्षो
मतिप्रतोदभुतिविस्तरायुधः ज्यूपस्करसेनतिचारु कुवरक्षमायुगोदाशगतिं कृतिस्थिरः अ
नादसत्त्वियाजिसुदिवर्जनार्जवः अनेनयानेनयशपावकिनाद्यानुपात्रेराशमाचकेतुं ना च
सदर्शनांधकारंभास्वरैववनकिरणैर्गवधूयप्रकाशपचास्मिसुगतीमार्गतः त्रैवातर्द्धे अथसराजा
मिथ्यादृष्टिपरमारापवशानितिविशेषेणानुकम्पाः सतां दृष्टिबसनगता एवंसधर्मश्रवणं पति

मूलमिनरपुष्यकेचिदिभूनेअनलेपाचनेम्बलिताग्निवर्गामयेरौहंवसंतोरसे अपेरैभ्रमिहशः
 ताविहता सवंप्रकारमसुखेनिरयेषुघोरंआप्रोभविष्यसि यदास्वकृतपुनूवगोकातुरेभ्रमविषा
 ततवेकिडरासदासु प्रकाथवेगवशगेविवशेभुमेतंयाचेदशंकइवनामतदाभवेते येनायसज्व
 दशंकइवनामतदाभवेते आप्रंपराभवतेदुःखानिमहांतिरुल्लुदानभवते याचदशंभवतेप्रति
 मानास्थिसनार्तिनादिनेपरत्रकःत्वाहृतिपाचितुधने विहिस्यमानेपुरुषैर्यमःस्यवोविचे
 विकर्त्तनमाभुरापातनेर्दहननभरणपेवराभेदनाःविशसनैविविधैश्चसदातुरःकथमुराप्र
 नेथादृष्ट्यानुरागोलधसंप्रत्यःपरलोकेतमृविवरेपरांम्योवाच निसंम्यता वचरकेषुपातना
 मयाज्यसदृशननयचेतसाकुवर्मनायातमदीर्घदर्शना तदवनशाधुगतिभवान्यरायराजंसर
 ज्ञानेभजेनयेनाहमितोनडुगतिंअथेनैवोधिसत्वः संविग्रमास मृजुभूमदृष्टिधर्मप्रतिपत्तिंपाभूत

माता
 ६३

र्वेगुणपेमयथाहिविबु नृपास्ववृत्त्याचदयापुजासुसूक्तिंश्रमः त्रिदिवस्यपंठाःअर्मेधेमः
 कोचनगोपुरेपुरंमनस्यसंदर्शनं संस्तुतेरुचिस्तिरं सज्जनसमतंमते जहिहितेवारिशरंजनैज्जो
 रतासायदेवचित्तेगुणारुक्षताक्षतातदेवतमाग्निकृतास्पदंयदं कुरुस्वतस्माद्गुणसाधनधनेशि
 पूरणलक्ष्मानुपदिप्रयाप्रयासुहृसुभुक्तत्वमनो जयाजाया चरणस्मनाथप्रतिसंहितेहिते
 रक्षताशोदमदानचक्रवान् समंचितः पुंणमणीययं वयंयतेन्दि यास्यःस्मृतिरस्मिसर्वं दा
 स्तिरः असद्वचसयमनादकुजनोमनोज्ञवाञ्छदगंभीरनिस्वनअमुक्तसंधिर्नियमाविवंद
 तुंना चरणपरात्मार्यममोहभास्वतांनजातुजंनिरयंगमिष्यसिइतिसमहात्मानस्यराजस्तद
 थसराजासमुपलब्धसंम्यदर्शनचेता साम्यकृत्यं पौर्जनदानदमसंयमपरायणोवभूव तद्वं
 धवरांपरिपूर्णाश्रयापरिपूरयंतितेवमपूपनेयं सवंपरतोधर्मभवरां सम्यगृष्टिउत्पादप्र

जातक
६४

योभवतांभयोभवतंनेवमप्युपनेयं एवमासादनामपिसेतस्तद्विनोपदेशेनंप्रतिउदन्तिं क्षमाप
 तातिसंवेगकथयामपिवाच्यमिति इतिवैलम्जातकमेकोनविंशत्तमः परहितो
 नागवनेपुष्पफलपत्रवालक्षितशिरवरेरतेकृतश्वनत्रतरुवरतरुगोर्विविधविरुज्जरुभृरा
 लेरांश्रयभूतेवनचराणांगभिरःविपुरसलीलाश्रयसनाथेमहानिर्वृक्षशुपसलिलेनकांतारेरा
 लिलेनचभिरमेतपस्वीवसंतोखेराशमेनच अथकदाचित्समहासात्वतस्यवनस्यपर्यन्ते
 नतावदनेनःप्रदेशेनकश्चिदेशानरःगाभीमागोति एवमहत्कांतारेचवनीत्यमृगयापिनयुज्य
 मूढदेशिकाःनिर्वाशितावाकुक्षेनराजास्वेनानयेनवा तथाप्ययमनोजस्कानष्टहृषाद्भवद्भव
 रायासमाकृत्यमालेयनःसज्जननिर्घोषावहुकततःप्रसेसारवित्यष्टतरविलापंचाविवाददेन
 मोभ्यगच्छन्निर्गम्यतिगचतस्मादनगहनान्निवृक्षश्चप्रत्यात्तस्यदेशस्यडूरतसवावलोकय

नानितेपिचपुष्पास्त्रमहासत्त्वंददुर्गममिवारिमगिरिशिखरंनीहारपुंजमिवसद्वहल
 सावयमितिभयगस्तमनसोपिशुनर्षपरिभ्रमहतोत्साहनापराधयत्नमरोकभूवु तेवि
 धिसत्त्वभीतानवेत्येनाम्नाभैयमाभैयनवोभयमस्तिमेतु इतिमुष्टितेनविश्वामितापपृथु
 मनुष्याप्रास्तःरजःसूर्याभ्रसंपर्कादिवर्णाकृतयाःकृशाःशोककृमार्ताःकेयुयमिहगामि
 नातुपतिस्त्रैर्येनप्रत्यागतःहृदयाःसमभाषणंमैनमुचुःकोपात्तानिजेनेहक्षिप्तासिति
 भिक्षुखीपुवंसुहृदश्चुविशिष्टेनयदृष्टताभवतावयं निस्तीर्णाप्रापदंचेमाविप्रस्त्वदह
 वात्रअथादियंतोवभवतइतिमनुष्याउचुःसत्त्वमेतदसुधाधितेचत्यक्तदूरागमंच
 त्रसुहिरदप्रधानसत्तावशेषाणिनृनोशतानिमज्जतांमृत्युमुदेतयेवांमूर्तस्त्वमा
 न्नयंतेसमनुशीवंशैनात्रियतमादृशं किंचिदुवाच कष्टंभोःघृणाविमुक्तावतनि

क्षमापरिचयं न पारुष्यं रोति सत्यं संसायां क्षमावर्णं पिवाचं सवेगादेव माशुभ्रेयोभिमुखताभव
 परहितोदकं दुःखमपि साधवोलाभमिव बहुरूपं न तथानुस्मरणमिदो धिसत्यः किंलाभ्यतममि
 त्तरुभृताविहितभूमिभागेवनरामणियकनिवह हृदयेरनुत्कृष्टितमव्यास्यमान इव पर्वतरु
 कांतारेण समेतमस्तिरस्कृतजनान्ते महाकाय सकचरे हस्तिवहुव सतत्रतरुपरो न विसेनस
 प्यपर्यन्ते विचरणा यस्तकांतारं न तो जनशब्दमुपशुभाव तस्य चिंता प्रादुरभूतः किंनु वल्लिदे
 पिनयुज्यते प्रागेव महासमारंभपरित्वेदमस्य त्वयुत्थग्रहणं व्यक्तं चिते परिभ्रष्टा मार्गाद्वा
 ण्डवडवः केवलात्तिवरः शब्दः श्रुयते रुदनामिवः तज्ज्ञास्यामितावदेन मितिसमहासत्त्वः क
 ववाद्देन्य विरसंतमा कंदितः शब्दमुपशुभ्रान्कारुण्यपर्यूनसुकमनाः समाहात्म्यादुततः रंत
 वलोकयदर्शसप्रमानामिपुरुषशतानि श्रुतवर्षपरिश्रममन्दानिवद्धतः मभिमुखानि पार्थयमा

माला
 ५४

सवहलाहकमिव पवनजावर्जितमभिमुखमायां नंद्याचविद्याददैन्यपरितारं नेदानीन
 तु ते विद्यादपरितन्वात्तु त्वयं वविज्वलानापयरासमुद्योगं भयविपुतिपेदिरे अथवा
 तापपृथुपुष्करेण समाभ्याश्रयन्नभिगंमकरुणाग्रमानः प्रपद्य कुचभवंतः केनच मोदशा
 मेहराभिगताः कुतः अथतेपुहवास्तस्य तेन मानुषेनाभियाहारेणाभयप्रदानाभिव्यंजंकेन
 प्राप्तिपतेर्वयं पश्यतां शोकः दिनानां वंधूनां विरहाधिपः अस्मिन्नोभाग्यशेषलुलभीमा
 स्त्वदर्शनोत्सवाहुंस्वप्रेपित्वविभंष्टाकोहिनापदुत्तरेत् अथेतान् विरदवचउ
 णा मंत्रमनोग्पगात्रं अदृष्टदुःखावहलतस्तु त्वयं शोकाभिभवा दिनस्था एतानि
 स्त्वमाभ्यासहवायुपेतः तद्युत्तानस्य महासत्त्वस्य कारुण्यपरिवयादश्रुशिप्रावः
 वत निव्यपन्नपातृपस्य बुद्धिः परलोके निर्विधा अहोतदिचंचलयानृपश्रियाह

जातक
९५

नेन्द्रियाणां स्वहितानवेक्षिता अवेति मयनस्य नुमयतः शृणोति पापस्य न बाधुरत्नां अहे
स्य नाशिनः इदं सत्वे बुने चुराधिगहो वनमूढतां अथ तस्य द्विपदने स्नानं पुरुषां कुरु रा
निरुद्धक मप्रद्यय मने कयो जनायातं कोतार मपथ्य दनाः कथं व्यतिगात्पत्ते नावने पिचो
मी मां सानि पाथे यता मुपनी य दति भिरि वचम मानौ सलिल मादाय कोतार मे तं निस्तारितुं ना
स्वर्ग मोक्षः सुख प्रप्ति समर्थ जन्म मानुषं दुर्लभं च तदेतेषां मेदं विलय मागमत् स्वर्जोचन
हो वेणाय नो न कृपा चिरस्य नाव दृढ रोग भोजनं सदा तत्वा दिविध म्माश्रयः शरीर संजो
नुर शरीरः कृतं जलयः साधु नयनाः समभि प्रसां प्या र्जतया हस्त संजाभिः पाणीयः मया चेत
सी इत्येत मं न्य कुरुतां मुचुः अपरत्वेन धीरतः रमनसः सलिल प्रदेहं कोतार दुर्जो नार राय
शाकल मंडनं वा तत्रो दिपा ना मधि पप्र चक्ष कोतारं शक्य मेत च निस्तर्तु मं न्य से यतः अनुकं

दहसिनः स्वामिनिस्तारयतुमित्यथः समाहात्म्यैः प्रयाचितैस्तेषां नृसतरमा क्लेदिन हृदये यतस्तत्
राकरेणोवाच अस्या पर्वतः स्तलत्वा धस्ता न्यत्मे मोत्पला ले कृत विमल सलिल मस्ति महत्सरस्तदनेन
स्य हस्तिन शरीरेऽप्यथ तस्य मांसानि पाथेयता मादाया दति भिरि वत स्यात्तैः सलिल मुपगृह्या नये व
पुरुषां समा स्वासन पूर्वकं ततः प्रस्थाप्य ततोऽततर मयन मार्गे ननं गिरि शिखर मधीरुज्यत स्यज
नायं प्रयत्नः सुगतिं ममाप्नुं नैका तपत्रा मुनु जे लक्ष्मी सुख प्रकर्वे कर सान वयां वां स्त्री श्रियं नैव न
तस्य तेन लोक स्य निस्तारयिता भवेयं इति विनिश्चिन्त्य समहात्मा पुनो दादग्निते प्रपात निषेध मर
यं स विम्वश्च चास्तगिरेः शशंकः तार्क्षस्य पर्वतेऽप्यजवा पविद्धं शृंगरि गीरेरिव च तस्य हि मोक्षरीयं
निपपातं भूत्वा वज्र यन्त्र नलतां वन देवताश्च अशंसयत दत्त संश्रयास्तदा मनः सुविस्फलितं विस्मय
चूर्णं रजितैः प्रसक्त मयैः सुमेरवा किरन् अजानं वैरं च न भक्ति रजितैः स्तुतरीयै रपरे विभूः पशोः

॥ अहोवतागथा नयानराधितादिमर्धभाञ्जादवतभमानवा देहेत्येकस्य नामार्थे रोगभूत
 कर्तृणास्त्रिभुवमवेश मारास्यचिंता प्रादुरभूत् सबन्धीभुतस्य समर्पिता परिदुर्वतशरीरा
 त्रपिचकितदक्षिणेनैवां मेकाहमपि नावद करेकेशेनवात्रास्यात् शक्यः पुनरेतेमदीया
 रितुंनान्यथा करोमि नः दिदेदेहं बहुरोगगतानयं रुधिरादुःखघरीतानामापदूरणाप्रव
 र्जोचलस्थस्य मनात्पुपताधर्मे शान्तेतिथयो भवेति आपंगताबंधुविद्वर्जिताश्च मया वि
 रसंजोयमनर्थवित्तरः परार्थः कृत्यविनियोगमेष्यति अथैनमन्यशुत्रधर्ममधर्मद्वय
 याचते त्वन्नाबलुरबंधूनां त्वंगतिः शरणां चनः यथावेत्ति महाभाग तथान स्नातुमर्ह
 तारणा यच्च मार्ग पटुः जलनः शीतजलासरीका पयत्रवानैर्त्यसमस्ति तोयं कायधुमः
 अनुकंम्या पुरस्कृत्य तादिसंसाधुनिर्दिश सम्बहुजानि हि दिनान्यत्र ताः कांतारपरिभ्रमता न

माता
 ५५

येयतस्तत्कातारं शक्यं नित्तुं स्वभूत नत रुधां पर्वतस्थले संदरीयन्त्युच्छ्रितेन भुजगवामो गयीवरे
 रस्तदनेन मार्गे न गच्छत तत्र च यपलितं धर्मपर्वतमास्तस्येव नातिदूरेऽस्मात्पर्वतस्थलात्पतित
 तृस्यानेयैव दिशा पातय मेव मरुच्छेन कांतारमिदं व्यतिवृत्त गच्छत यूयमनेन मार्गे रोति समाहात्मना
 रुज्यत स्य जनकायस्य निस्तारणापेक्षया स्वशरिरं ततो मुमुक्षुनियतं मिति प्रणि विमुपहं हयामस
 श्रियं नैव न मोक्षसौख्यं यन्त्वस्ति पुण्यं मम किंचिदेवं कांतारमग्रजनमुजिहीर्षी संसारकांतारः ग
 निव्ययमरणादुःखे स्वशरिरं तस्मागिरितः दाययोद्देशं ममोच्च रजेततः सनिपतेच्छरदिव मेघप
 ह्मोत्तरीयं आकंम्य यन्नथ धराधरणीधराश्च गानस्य च भुमहाधूषितं सचेतः निर्घातपिडितरवं
 जेतं विस्मयासुराः विचिक्षुष्योन्निप्रदोत्तनुनहाः छित्तेकांगुलिपत्रवान् भुजान् सुगंधिभिश्चन्दन
 भूषणैः स्तवैः प्रसादयथितैस्तथा परं समुग्रतैश्चालिप्रमकुम्भैः शिरोभिरावर्जितचारुमौरि

जानक
५६

भिनंमस्त्रियभिश्चतमपूजयन् सुगंधानां पुष्पस्रजोविकर्षणांतरंगमालारचनेन वायुनांतमद्यजने
डुडुभिस्त्वनैः अकालजैः पुष्पफलैः समलवैर्विभूषयंततत्रतरुणाथापरे दिशाः शरत्कालिमया
त्कंपितवीचिविक्रमः अथतेपुरुषाः कुमरातस्तपुस्तस्यमुपेयस्मिन्विनीतघर्मतर्षकुमार
त् अहोयथायंसस्तस्यद्विरदपतेहस्तीः आतानुतसैषमहाद्विपस्यस्याहान्वोवाः न्यतमः
स्तज्यान्नापुंजीकृतैवच कायेवखरुतस्ययमादर्शनलसंश्रिता अथतत्रैकेषांनिपुनतले अ
शयः कुंजरवरअपंगतानामवभूषुहृदामस्माकंनित्सारणावेक्षयोगिरितयादस्मान्निपतिश
दपुःखलूभवमृनालेगौरचटाशुभ्रकृतनुजननुवितुचित्र कुर्मोपमाः सितनखाश्चरणास्तदे
ननः समुन्नतं श्रीमदनर्पिताकूशंशिरस्तदेतच्चहरसिरोधरं विद्यानयुगातदिदंमधुप्रभंसदप
रः आश्चर्यमत्यद्भुतरूपेवतखल्विदं अदृष्टपूर्वासायशीलभक्तिषुक्षतेषुभागेपरपरि

स्त्वमेमहाभागाय आपत्वारिताभयशोकक्षानानस्मदिधामत्युपपश्यमानकोप्यवमन्येदिरत्नव
वने नरूपशोभारमतेविनागुरोर्जोर्पादित्याहृतदेतदोक्ष्यते अहोस्वभावतिशयस्यसम्पदाविद
तत्कदाभीमस्यस्निग्धबाधवसुहृत्यतिविशिष्टवात्सल्यस्यएवमत्युपपत्तिसुमुखस्यस्वैः शोरो
त्वस्माभिः पूजाविधिपूर्वकमनिसत्कारेणास्यानृणमुपगतुमित्यथातान्वभूष्यसनश्चशोक
नखल्वेवस्माभिर्यद्विरद्वरसंपूजितः सत्कृतास्यादाभिप्रायसंपादनेन त्वयमस्माभिः युक्तः
मिष्टतराधिनिः अभिप्रायमतस्त्वंस्ययुक्तसमनुवर्तितुंअन्यथाहिभुविवधाथोतनुतस्यायः
स्यसक्तियां गुरोरिवयत्तत्तेतुवचससंप्रतिग्रहात्सक्तियां कर्तुमहामः क्षाममहात्म्यस्य
नवधोरति तस्ययथैवकृत्यं अथतेपुरुषाकान्तारनित्सारणाप्यक्षयातस्यद्विरदपतेरीवप्रा
तदेतैः सलिलेनतनुदर्शितया दिशास्त्वस्ति तस्मात्कान्ताराद्विनिर्यः पुरिति तदपरहितोद

तमव्यजकेचिदधाम्बरेऽपरेदितानमस्योपदधुर्धनैः तमवीतुंभक्तिवसेनकेचनव्यहासयन्शोसुरः
 कातिमयीदधुः श्रियंरवेः करः शोभुन्नराइवाभवन् मुदाभिगंतुं तमिवाशचार्यवः क्रुभूहलो
 तर्धकृमायथाकथितं तेनमहात्मना तद्वतिदूरेहृत्ति सरीरं ते अचिरमृतं ददधुस्तेषां वृद्धिरभव
 ऽन्यतमः सुतोवा तस्यैवत्वत्त्वस्य शिनादृशोभं संचूर्णितस्यपि विभवंति रूपं कुष्ठदधुः शिर्विक
 नतलं अनुपश्यतां वृद्धिरभवत् यथापश्यामः ससुवत्त्वत्वायं दिग्दारगोत्तु प्रतिस्यर्द्धि रूपानि
 विपतिर्हति यस्मिन्निघातवदभूत्कंम्यपि विवमेदिनी व्यक्रमस्य वपततः सचात्मा भिक्षुनिः एत
 रणास्तदेववसः ससुवचनमधुराणातोय तदेवचेदं मदरजराजितसुगंधिवाचायतपिनमा
 प्रभंसदृष्यत्किं नदरेनुनारुणं आदेशयन् मार्गमिमं च येननः सयेवदीर्घगुलीपुष्करः क
 णेरपरिश्रुतेष्वपि सुहृत्स्वमस्मा सुवर्तेदमिदं सुहृत्सु रावंधुषु वास्यकीदृशं सर्वथानमो

माला
 १८

विरक्तवभासाः सीदत्ततामुद्वहतिवहत्तंक शिस्तितोसावतिभडना मिमासुषासितकृत्वमुनागुरु
 म्पदाविदर्शितानेनयथाऽर्थभडना हिमाद्रिशोभेन मृतोपिखल्वयकृतात्मतुष्टिरुसनीः दवष्मणा
 स्वेऽप्योरोरप्यस्मादर्थमुपकर्तुमभिप्रवृत्तस्यातिसाधुवृत्तस्य मोक्षमुपभोक्तुं शक्यति युक्तः
 तद्वशो कानुवृत्तिप्रवशरूढयान्ताश्रुनयनांगदायमानकराख्येक्षमाणाधीरतरमनसु उचुरेन्य
 मियुक्तः पूजयितुमिति पश्याम अस्मिन्निस्तारणापेक्षिसज्यसंतुतवात्स्ववः शरीरं त्यक्तवानवः
 तस्याय मुयमः स्नेहादुद्यतमातिथ्यं सर्वस्वेतेन खल्विदं अप्रतियहनाद्यथा कुर्यात्काम
 हात्म्यस्वच नीतिर्येचेदं व्यासमग्रेः उत्पकशोवा पुनः रस्यपूजा कीर्यते नागवरस्य सर्व
 तरे विप्राय मनुस्मरंतस्तवन मयति क्षिप्यतस्य महासत्त्वस्य मोक्षान्यादाय कृतं भिरिवच
 परहितो दृक्कुः खमपि साधवोलाभमिव ददुमन्यते इति साधुजनप्रसंसायां वाच्यतथा

जातक
६७

गतवर्गोपि सत्कृत्य धर्मश्रवणोचभद्रप्रकृतिनिष्ठा दत्तवर्गोपि वाच्य एवं भद्राकृतिरभ्यस्ता जन्मा
यादात्मस्तदपरित्यागमव्यक्तं छेदाकरोतीति यच्चोक्तं भगतापरि निर्वाणसमुपस्थिते बुद्धि
तच्चैवं निदर्शयितव्यं मेवमभिप्रायसंपादनात् पूजाकृता भवति नगन्धमालाग्रभिहारे
ति गृह्यतीह स्त्री यथा त्वेव रामतिभिः पुञ्जो देवा पथं त्यक्त्वा उदानं वोधिर्हं सा मह
श्रेयः समाधत्ते यथा तथा प्युपनतः सत्संगमश्नति सज्जनी या श्रयेण श्रेयोधिना भवीतव्य
संसात्तात्मी भूतप्रजातुरागैरेता यानतदस्य सामन्तेश्रीमतिकौरव्य राजकुले जन्मप्रतिलेभे
मन्त्रके सधुक्कपक्षचन्द्रमाश्वयुजिदिनमभिर्वर्द्धमानकोतिलावरापः कालकुमादवाप्य
नालोके प्रमवदुमाननिकेतभूतः सम्यगत्पुपपत्तिस्सो मुख्यादभिर्वर्द्धमानादिरात्यारिपा
धीधनिसंनतीनां अनुव्रतिर्ह्युतिकान्तिकिर्त्तिराक्षिरापमेधावलशुक्लताना तेषांचतस्र

कलानामी वसंश्रयोऽभूत् अतश्चैनं सराजालोकपीरपालः न सामर्थ्यादशुभभद्रप्रकृतित्व
भाषितानि अनर्चपूजयानि संयेतरः स्तंभुभाषितेरेणामुपागम्यः अथ कदाचित्समाहात
प्रहसितानि प्रविदिततनवसादलकुथास्तरणसनाथधरणीतलानिकमलोत्पलदलानि
नीमृदुसुरभि शिशिरसुखापवनानिमनः प्रसादोलावमानानि नगरोपवमानानि नगरोप
निर्जगामः सतत्र पुष्कोकिलनादितेवने मनोहरो यानविमानभूषिते चचार पुष्पानतचि
हारचतुरैललितांगहारेः स्त्रीणामदोपहतयाचविलासलक्ष्मणरमे सतत्रवनचाडुतन
कारसतकारश्चतद्रूपशोभापहृत्तमनास्ततोपविवेश इति समहासत्वं यो वनातुहत्याप
वतस्मिवां स्मरो शुभाषितश्रवणादनवाप्तागमनफलसहसैवात्यत्तिगमितवा
दजतनेकोलाहलमुपश्रुत्तेजस्य ताकिमेतदि तिसादरमंतः पुरावचरासमादिदे

ताजन्मातेरेष्टावरीततशित्पागः परिचयगुरानिदर्शनपिवाच्यमेवदृष्टव्यत्पागपरिचः
 यत्तेयुदियकुसुमवातित्रादिषुनखलुपुनरातन्देतावता तथागतः सत्कृतोभवतीति त
 अभिहारेरोति इतिहस्तिजातकंविंशतम द्वाविंशश्लोकशतंवरणः सप्तः
 हंसा महाबोधिवानरः शरभोरुहकपिराजक्षान्निवादिचवंसहस्रीचैतेदशः
 वीतव्य तत्रथानुश्रुयतेबोधिसत्त्वभूतः किलायंभगवानयशः प्रकाशवंशीगुरापरियह्य
 तिलेभे तस्यगुराशतकिरणमालिन सोमप्रियदर्शनस्यसुतस्यसुतसोमइत्येवंपिताना
 गदवाप्यसागेयुसोपवेदेयुचवेदेयुचैकक्षरणदृष्टकमः सोत्तरकलानांकलानां लोकेलोका
 त्परिपालननियमाच्चवन्धुरिवगुराणां वभूवः शीलश्रुतत्यागदयादमानां तेजः क्षमाः
 तयाचतवांसगुराणोदयानामलंकृतानांमिवयोवनेन विशुद्धतौदार्यमनोहराणांचन्द्रः

माला
 ६

कृतित्वाचयोवराजविभूत्यासंयोजयामास विद्वतयाचासुरतिवतस्प्रीयारिधर्म्मारिासु
 स माहात्माकुसुमामासप्रभावचिर चितविशल यलक्ष्मी माधूर्यानिप्रविकसं कुसुममनोज
 दलास्तिर्गानीर्मलनिलसलिलानिभ्रमभ्रमरमधुकरी गरीपगीतान्यनिभृजवर्हिगराणां
 नगरोपवनानिअनुविचरन्त्यतः मउग्रनवननाति महातावलकायेनपरिवृतः कीदार्थमुप
 पानतचित्रपादपेप्रियासहायः सुकृतिवनन्दने गीतस्वनेर्मधूर भूर्यरवानुविर्द्धैर्नृपैश्च
 चादुतयाच तत्रस्यैवमन्यतमः सुभाषितारव्यायिवास्त्राः समभिजगाम कृतोप
 उहत्यापुरापसमृद्धिप्रभावापनतंकीडाविधिमनुभवंसुदागमनादुत्पन्नबहुमानेह
 मितवादितसोनोपराधिकीडाप्रसंगजरितप्रहसपिहस्यप्रमदजिनभयविवा
 मादिदेशाअथास्यदीवारिकाभयविवाददिनवदनाः ससंभ्रमं दुततरः मुप

जातक
५८

तप्यवेदयेति स्वसदेवपुरुषादेसौदाससाक्षादिवान्नकोनरशतकदनकरणापरिचया
जुगत्संडासश्वत्तस्वाभिवर्त्तिने विद्वत्तश्चनत्तसंचाययस्तर्धैर्यमुभांतरथतुरगद्विरद
थसुत्तसामोराजानोपिभानुवाच भोःकस्यसौदासोनामः तेनेपोचूः किमेतेदेवस्यनवि
नुप्रविष्ट सिंज्यासार्धयोगमगमदापनसत्त्वाचसासिंहीसंज्ञता कालानरेणचकुमारप्र
र्द्धितः पितरिचसुरपुरमुपगतेस्वराज्यप्रतिलेभे समाभूदोषामिषेष्वभिसक्तः इदं
थपोरात्तदधायोगोगेचकुः यतोसोभीतःसौदासोनररुधिरःपिशिनवलिभूयोभूतेभ्य
सोयंतस्मात्संकटान्मुक्तः प्रसज्यप्रसज्यचानेराजकुमारपहरणोक्तं सोयदेवमप्युपह
षविभुमःसौदासस्यकारुण्यात्तच्चिकित्सावहितमनीरासन्समानश्चात्मशितश्चिलविह
यन्त्रियत राज्याच्युतेस्मिनरमोसलोभादुन्मादवक्तव्यश्वास्वतंत्रेत्पक्त स्वधर्मेहतपुंरापक

मस्य अयत्वेसरंभयराकुमेरापाप अस्य प्रसभंनिहन्मिगत्वापियोनाममेयानुकन्यामंगोचरं
रमंजावहिताभवेतुर्ज्ञति सत्तानंतपुरावचरनुशिष्यविद्यादविपुलतरयाविज्ञवाक्षमागर्गदविलुलि
प्रससारः दृष्टेवचयायतावक्रमलिनवसनेपरिकरवल्करपदुविनियतरेणुपरुषपुलम्बव
मुयतासिधर्मीरांसौदासेविप्रवदनुपटंतंराजलेविगतभयसाध्वसःसमाजुहाव अयमहमरे
नशब्दकलितदर्पस्तसौदासः सिंहश्वत्ततोन्ववर्त्तनःनिवारणप्रहरणमेकाकिनं प्रहृतिंसोम्य
भद्रुत्तरमभिसूत्येनस्कंधमारुणप्रडुडावः बोधिसत्त्वपिचैनेसरंभदर्यादतः मानसेसंभ्रम
नुशिष्टिकालशुभेक्षांचके सौदासोप्यभिमताथप्रसिद्धापरमिवलाभमपिगम्यप्रमुदि
तलं पुरुषमिदंरूपावभत्सयन्स्फुटदहनेरसिवैःशिवाहनेः गृध्रश्चाक्षसनरुक्षारुणप
देः सार्थिकनेत्रेसमवतार्यचतत्रबोधिसत्त्वतद्रूपसंपदाविनिबधमाननयप्रतनवीक्ष्यमार

रिचयाजाक्षमाधिककरतरतिमानुषावलदीर्य दयेरिषः प्रतिभयरोडमूर्तिमूर्तिमानिव
 गधिरदयाकुलयोधवलयतः प्रतियत्नोभवतुदेवः प्राप्ताकालेवासप्रधार्यनामिति अ
 त्यनविदितंयथासुदासोनामराजावभूवः समृगयानिर्गतोतोऽध्वनापरुतोवनगहनम
 कुमारप्रसुखे सवनचरेगृहीतः सुदासायोपनितः अपुत्रोहमीतिचक्रत्वासुदासेनस
 तः इदमिदरसघरमांसमितिसमास्वायसंपोरानेवचहत्वाहत्वाभक्षयितुमुपचक्रमे अ
 त्ताभूतेभ्यउपशुभाव अस्मात्संकटात्मुक्तोहंराजाकुमारशतेन भूतयज्ञेकरिष्यामिति
 नपुपहतुमायातः श्रुत्वादेव प्रमाणमिति अथबोधिसत्त्वः पूर्वमेवविदिनशीलदो
 लविहृतप्रसमनसामर्थ्यप्रियारव्यानइवचसौदासाभियाननिवेदनेपितिप्रतिसंवेद
 पुंरापकीर्त्तेशोचां दशमित्यनुवर्त्तमाने कोविक्कमस्याचममावकास एवंगताद्याभमसंभ

मात्मा
 ५८

मंगोचरसत्त्वयमत्ययेनः युक्तमयानिध्यमनोत्पकर्तुमेवंहिंसनोमिथिवुप्रवृत्ताः यथथाधिका
 दबिलुलितकराठमार्गाचरणसोयममाश्वासनपूर्वकंविनिवर्त्ययुवतिजनंयतस्तत्कोलाहलनतः
 पुनन्वयाकुलशिरोरुहं परुळश्मश्रुजालावनडाधकारवदनरोयसरम्भयाहृत्तरोडनयनः
 महमरेसुतसोमइवसवानिवर्त्तस्वाकिमनेनरूपनजनकदनकरणाप्रसंगेनेति तत्समाहा
 तिसौम्यदर्शनमाभिविष्यचबोधिसत्त्वमहमपित्वामेव मृगयानित्युक्तानिविशः सहसासरं
 संसंभुमाकुलितमतिराजचलाविडावगादुपारुळप्रहृषापलपंसाहिंशकमवेत्यनायमस्या
 यप्रमुदितः मनाः स्वमावासंदुर्जप्रविवेशाहतपुरुषकदंबसकुलंडुधिरं समुखितरोडभू
 तारुणपरोः कीर्त्तक्षैर्नैकविनाधुम्मविकर्षोरक्षः प्रेमानर्त्तनविभत्समशांतेंदुरादृष्टंवासज
 िष्यमारोविशभ्रामः अथबोधिसत्त्वस्यसुभाषितोपायनाभिगतंवाह्यगामकृतसत्कारं

ज्ञानक
५५

तदुयानविनिवर्तनप्रतीक्षामाणाववदहृदयमनुस्मृत्यचिन्तापाडुरभूत् कस्तंभोः सुभा
विधाताग्निपरीतचेतावेतान्यतिवेलापरिश्रमेण विनिश्चयिष्यन्त्यनुशोचयामात्वभाग्य
कारुण्यपरिचयादश्रुणिषावर्त्तन् अथसौदासः साश्रुनयनमभिवाक्ष्यबोधिसत्त्वसम
स्मदसंप्राप्यत्वमप्यश्रुणिमुच्यसि सुखखल्विदमुच्यते आपत्सुविफलधैर्यंशोकेश्रु
यानथधनं सुखसाधनेवावेधुनाराधिपतिनामथ बालुशोचन् पुत्रप्रियं पितरः मश्रुसख
तनयान्वधुनदारा न चैवेस्वय सुखानि सस्मृतवतो बाध्यौ गमायमम आसा बालु सुभाधि
तस्माद्विसर्ज्येतुमर्हसि न स्पृयावदाशाविशानमः पितरहृदये द्विजस्य सम्माननाम्बु
नस्प गतात्मिभूयो नृणां नोतवापि इहा गमाय्प्रतिरुते क्षणाभ्यां विरीक्ष्यमानो भवदित्यरा
पमदिधानामन्यादृशस्त्वम्यजनाभिप्रेतः सौदासोवाच इदं त्वयान्पादतमुच्यमानं श्रद्धय

त उरुतरं सुभयं बकान्य सुखे स्थिता श्रीमतिवैष्णविस्त्वे किन्नामनेकारणमस्ति येन त्वं मत्स
वबुध्यते ननु मया प्रतिपन्नमामागसि व्यामीति तदलेमास्त्वसजनसमतयेव परिशाकितुसु
वसुजीविते च क्लृप्ते नस्तन्नपरित्यजंति न जीविते यत्सुखमेहि कं वा सत्याच्चतं रक्षति दुर्ज
वारमार्गे त्वेदृक्कल्याणपराक्रमेवा श्रद्धयतो नेति शुभं तथा च किं विज्य संकातवमर्ज्यपी
तरौ च चरिते न नदीरमानित्वामुद्यतप्रहरणावरणोत्प्रेष्य त्वत्सत्त्ववस्त्वयमभीप्सित ए
द्विधानहिवितथांगिरमुद्गिरंति अथसौदाससस्तबोधिसत्त्ववचनविकम्पितमिदामुष्यम
मितावदस्य सत्यावुरागंधर्मप्रियतोच किं चिन्तावत्समानेनेष्टनापि स्यादस्ति हि मे श्वभू
रिष्यामीति वित्यबोधिसत्त्वमुवाच तेन हि गच्छ दृश्यामस्ते सत्यप्रतिज्ञां धार्मिकतां च ग
थबोधिसत्त्वस्तथेत्यस्मप्रतिश्रुत्य स्वभवनमभिगतः प्रतिनयमानः स्वेन जनेन तमाहुय

: सुभाषितोवायनवास्त्ररायीदूरमागतः समारुनमुपश्रुत्यविषः किंनुकरिष्यति असा
 वभाग्यनिन्दोपतिपत्त्येव इतिविचित्रयतस्तस्यमहासत्त्वस्यतदीयदुःखाभितप्रमनसः
 सत्त्वसमभिप्रहसन्नवाच मातावज्ज्ञोः धारइत्यसिविद्यानस्तेस्तैश्चवहुभिर्गुरोः अथवा
 शोकेभ्रुतमपार्थकं नहिनादिनेभूतमाहृतंयत्नकम्पनइति नत्सत्यतावदुहीप्राणात्पि
 शुसखासुताम्वास्मृत्वेतिसाश्रुणयनन्वमुपागतसि बोधिसत्त्ववाच नप्राणानितरौनचैव
 सुभाषितैरभिगतः श्रुत्वाहृतंमादिजनैरोगेनसदज्यतेधुवमितिस्मृत्वास्मिन्मासृक्षणा
 ननाम्बुपरिषेकनविकरोतितस्मात्सुभाषितमधुनिसंविभर्मिप्राप्येवमानृणमहदिज
 दिस्पृशाभ्यामावापयानवानयोयमस्यत्येवविशंक कुलमानमानसोभूः अन्योहिमागोनृ
 नंश्रुयतानैवकथंचीदेति कोनाममृत्योवदनादिमुक्तः त्वहः स्थितस्तत्पुनरत्युप्यया

नासा
 ४६

तत्त्वमत्समीपंपुनरत्युपेयाः बोधिसत्त्वोवाचकथमेवमाहृदपिममागमनकारणामेवभवान्ना
 कितुसुतसोमः स्वत्वमं लोभेनमृत्योश्चभयेनसत्यं सत्येयदकभृणवत्यजतिसतोत्रसत्यं
 निदुर्जनिभ्यः सत्येविजयादितिकस्तदर्थयच्चाकरस्तुतियसः सुखानां संदृश्यमानव्यभि
 मर्ज्यपीति त्वन्नाभयंयदिचनमममाभविष्यत्संगः सुरैषुकूरुणाविकलमनोवाविरया
 प्सेत एवमेस्यास्तस्यदिजस्यसफलश्रमताविधाय सध्यामहंपुनरपिस्वयमंतिकेनास्मि
 न्मृष्यमाणाश्चिन्तामापेदे सुखंस्वत्वयंसत्यवादिनयाचधार्मिकतयाचविकथेते नत्यरणा
 मेवभुजवीर्यपतायादशीकृतंशतः मात्रक्षत्रियकुमारराणानैर्यथोपयाचितेभूतेयत्क
 तांच गत्वाहृत्वाचतस्यत्वंदिजस्ययदभिप्सितेसिधुमायादियावतेचितासज्जीकरोम्यहंअ
 माहृयबास्त्रांतस्मागाथाचतुष्टयंश्रुत्वा तदुत्वासुभाषिताभिप्रसादितमनाः सरंधं

जानक
१००

महासन्तसंराधः यस्मिन्मन्त्रेन सत्कारपुरस्सरं साहस्रिकी गाथा कृत्वा समभीलाखितेनाथेन
पुत्रावकमागतं सानुनयमित्युवाच तावत्सुभाषितप्रतिपूजने साधूमात्राज्ञातुमर्हसि म
जंयंतुं सुभाषितं परं प्रमाणं न ततः परं क्षमं अतिप्रदातुं हि कीयच्चिरं भवेदने भवस्यापि धने
वसन्त्यदा विवर्जितं देसवधूरि वेशते बोधिसत्त्ववान् अयं प्रमाणं यदि नाम कर्तुं शक्यं भवेदने
यं नाम मनः प्रसादं भ्रैयोनुरागः स्थिरता च याति पुत्राविहङ्गावित्तमस्तुतां च कायेन तु स्यादपि
नुव्यधनाय शस्त्रं नयाय इत्यादि परमं च मंत्री आपन्नस्य व्याप्यविकारिभिश्च मया उनी शोकस्तु
भृतशिभरस्य सभासु विदुर्जनरंजनस्य परप्रवादयूतिभास्करस्य सदावनी कीर्तिमशाय
देशैर्विष्वाप्यमानातिशयैकमस्य विशेषहेतोर्धनोदरीनस्य विचित्रशास्त्रागमपेशात्
भोजनस्य प्रसज्यकीर्तिप्रतिबोधनस्य वाक्ताव्यवस्थापिविशेषहेतुयोगान्तरसन्नाथग

सारप्रतिनिधिसारसंस्कृतं न च जन्मदुर्गं यौगो रने कैरिति विभूतानि प्राप्ता हं प्राप्ता
दाससमीपमस्मादर्थो न मे राज्यपरिभ्रमेण निहन्तसंकेतपुराणमहर्भययोगवप
तावोक्षिनामयेधमभिहितं तदन्तमंत्रमेमं तु वसमनुभवितुं द्विषन्ते सोदासवहं गति
मिच्छन्ति तदपितेनाहमनुज्ञात्याम्यपातकं हि स्वपारापरिरक्षामी निवृत्तजनार्थचान्
कंधर्मसंश्रयमनयं इति व्यसनमिति चरन् पुचक्षते निति कुरात्तास्तदन्तमनेनास्मन्मनः
ज्ञाविसंवादनमनुचिरन्तानव्यवस्थितेन निरेवमपि दत्तविमोक्षणार्थं सनुयुक्तं सज्जमन्त्रे
द्युक्तामं वलं तदनेन परिहृतं समभीगम्येनं वशमानयान् कवरां वा प्रापयेत्तमदर्थप्रतिज्ञ
प्रतिज्ञायेन पाकृतुं शोचं सुवाप्यसनपंकनिमग्नं पुनरकाभिमुखं सुहृत्स्वजनपरित्यक्तं
प्रत्ययायोमां व्यसृज्य दशमागतं नञ्जनत्कारणाच्चेदं मया तात सुभाषितं उपकारी विशेषे

तेनाथेनतंवास्मराप्रतिपूरयामासअथनंतस्यपिताअस्यानातिव्ययनिवारणोयनमति
 हसि मरुजनःखलुनेभक्तव्यकोशसम्पदपेक्षितोचराजश्रीरतश्चत्वारिंशमी सतेनसंपू
 रापिधनेभरयुति समर्थमर्थपरमंहिसाधनंततद्विरोधेनयतश्चरेत्सियं नराधिपेश्रानहिरो
 यभवेदेवसुभाषितानो व्यक्तेननेवाचपथंयुजयंतन्निःकयराज्यमपिप्रयच्छन् शुत्वेव
 स्यादपिनत्त्वमानेः दापःश्रुतमोहनमःप्रमाथीचौराग्रहाय्यमारमन्धनंच संमोहरा
 शोकसृजश्चिकित्सा बलेमहदोषबलावमर्दिपरंनिधानयशसःश्रियश्च सत्संगमेषा
 र्कमरापहस्य प्रसेननेवाननवरारोगैरसंस्तुतैरप्रतिहर्षलब्धैः सरधराव्ययकराग्र
 मपेशालस्य माधुर्यसस्कारमनोहरत्वादक्षिष्टमान्यप्रकरोपमस्य वितितदिप्रपतिः
 चार्थगतिःश्रुतश्रीः श्रुत्वाचवैरोधिकदोयमुक्तेत्रिवर्जमार्गंसमुपाश्रयंते श्रुतांनु

माला
 १०७

प्राभूतवधुतानि शक्तःकथंनामनपूजयेयमाज्ञाकथम्यातबलेययेयं यास्यामिस्त्री
 गोषयथातुहत्याअथनंपितास्नेहासमुत्पन्नितसंप्रमःसाहरमुवारतवैचरबलुतातहि
 बहंगमिष्यन्ति अथानेप्रतिज्ञातन्वयात्ममीपोपगमनमतः सत्यानुरक्षेत्तत्संपादरुज
 र्थचान्दनमार्गविहितरति तत्परेरारभमेरातेनकोऽर्थः अर्थकामाभ्यांचविरोधिउ
 त्तमनःस्नापीनास्वाभानिरपेभलेनिर्वधेन अथाप्ययात्पस्यमायैधर्मविरोधिवेतिप्रति
 वमबनोहस्यस्वरथपत्रिकायसंपन्नमतुरकहनात्ममूर्खपुरुषमतेकसमरनिराजितेनहमहो
 यप्रतिज्ञासंपादितास्यारात्मरक्षावेतिवाच्यं सलोवाच तोत्सरेदेवान्पथाप्रतिज्ञातेन्यथा
 परित्यक्तेष्वनाथेषुनातद्विधेयहंतुं अपिच दुस्तरपुरुषोसावुगारंवाकतेमयि मद्रव
 विरोधेरासोतुकंयोमयायत अनेपालुदेवस्यमदभ्यासाशंकयाकाहितस्यशक्तिर

स्तिमा मेव मभिगने विहिसि तुमिति सवनुनीयसमहान्मापितरं चिनिवारने सोममंचविमिब
समभिदिनेष्यस्तनिकेतमभिजागाम इह देवा बलोक्य सोदासस्तमहासत्वमिति विस्मया द
हह आश्चर्या रणा वनाश्च यत्भूतानां तथा द्रुतं सत्योदार्यं नृपशेदेमिने मातुषदेवते मृत्युये
ख्याते सत्यवादिनया यशः इति प्राणास्वश्च राज्ञं च सत्यार्थं यो यमत्यजन् अथ बोधिसत्त्व
र्था प्रीतिमनश्च गमिते भवनः प्रभावात् प्राप्नोस्तदात्म्यय यथेप्सितं मायजायबामयमभुव
विधुमपंकपिशितं च ह्यंशुस्तदेवता निसुभाषितानि बोधिसत्त्ववाच कस्तवार्थ इत्थं गत
इमाश्च धर्मप्रवर्तति गाथाः सम्यग्धर्म एव यतो न धर्मः रक्षी विकृतवृत्तस्य सत्यकायपथ
व्यमानः अत्युवाच माताशेः को सौ नृपकथय यो न समुपतां स्वः कीडावने वनमृगी दयितानि
त्वराच धर्मे स्थितान रवजुते पिनमं नित्ये वा भीतदुनेष्वपि मृगेषु सरासनानि तभ्योपि नित्यं

रमप्यभिधीयमानो बोधिसत्त्वेन तन्मैत्री गुणप्रभावाद्भिभूतरोडस्वभावः सुखायमानं एवं
विभूतिरम्यं यन्मत्समीपं पुनरागतः स्त्वेन नीतिमार्गे कुशलोलोसितस्मान्ने बोधिसत्त्ववाच नैन
तिकीचुति ननु प्रसिद्धिः सौख्यस्य तव किं नाम कीरा जं किं च भूयः ये नीतिमार्गे प्रतिपत्तिर्था
गतोस्मि भनश्च नीती कुशलो ह मे वत्पत्नानृतं यो भिरतोस्मि सत्य नतस्तु नितहि वदेति त
त्वा रात्र्यसया निच सुखानि मनोहरानि कामार्थसिद्धिमतुपस्यसि सत्यवाक्यतः क्षणार्थमपि म
श्रुयतो मान्यश्रियं ह्यतयाति सेव्यं सर्वानुसास्वादुतया च सत्यं समादत्ते पुंरापगुणप्र
मणाय सत्यं दारं प्रवेशाय सुरालयस्य संसारदुर्गोत्तरणाय सेतुः अथ सोदास साधुयु
ति दैव्या पनाः दासविभुषणैः संत्यज्य सेतुं न धेयं लक्ष्मीमन्यनते नृसुभयनरेन्दु बोधि
वकिं इति परिगणितलोकस्थितयेः पितुपुत्र्याः पापप्रसंगादनुतर्प्यमानाः शुभे सुकम

विभिन्नप्रणयिननमनुरक्तैर्बलकायमेकाकीविगतभयदैवः सत्यानुरक्षिलो कहितार्थसौदाः
 यथादभिष्टवकुमानपुसादरात्यासविरुद्धकुरतामनमतिरपिबक्रमितिचिंतामापदे अहह
 मृत्युरौडस्वभावेमांविनिर्भयसंभ्रम इतिस्वयमुयेनोयंहिर्बैर्जसापुसत्यतां स्थानैरवन्मवे
 धिसत्वसमभीगम्यनंविस्मयवकुमानावर्जितमानसमुवाच प्राप्सुभाषितः धनं प्रति पूजितोऽ
 मश्रुवुनमादिशत्वे सौदास उवाच नात्येति कालो मम खादितुत्वांधूमाकुलातावदियंचितामे
 ल्थंगतस्य सुभाषितश्रवणेन इमामवस्था मुदरस्य हेनोः प्राप्सोसि सत्यकृष्टराः प्रजासु
 यपथस्यते नास्ति सत्यं कुतो धर्मः किं भुतेन करिष्यसि अथ सौदास स्नातवसादनाम
 यितानि हन्ति तद्वन्निरुन्मिमनुजाहन्ति हेनो एव धर्मिकः किं जततोस्मिन्नेमृगः प्राः बोधिस
 यनिंयतम एवरासनलुजात्युद्धिता हि पुरुषानवभक्षणीया अथ सौदासः परिकर्कशाक्ष

माला
१०५

ने एवेतद्वचनमभाषम सन्नुवाच भोः सुतसोमो मुक्तो मयानामसमेत्यगेहंसमेततो राज
 त्वाच नैतदस्य हमेवतु ऊशलोनेति मार्गेयदेनेति पतुं निष्कामि यन्नाम प्रतिपन्नस्य धर्मादेका
 पत्तिर्भारः प्रायेण ते प्रत्यपतभ्यपायान् अपात्यजीह्वा निनिनीति मार्गं सत्यनुरक्षिपुनः रा
 वदंति तत्ताय नानुवध्नंति यशः सुखार्थः सौदासो वाच प्राणान्प्रियास्वजनसश्रुमुखं च हि
 र्यमपि मायदुपासतेति बोधिसत्ववाच बहवः सत्यवचनाश्रियागुणानि श्रयाः संक्षेपतस्तु
 गुणप्रसिध्यां तपो सीतिर्थाभिगमश्च मश्च कीर्तेजगद्यापि कृतक्षरोगो यो मार्गस्त्रीलोकक
 साधुयुक्तमित्यभिप्रायमेनं संविस्मयमभिविश्मानः पुनरुवाच अनेगनागवशगाभवे
 द बोधिसत्ववाच महतापि प्रयत्नेन यद्युद्यन्तातिवर्तितुं प्रतिकारसमर्थेन भयं कथ्येनत
 युक्तमस्वकृतश्रमश्च आसंकमानाः परलोकदुःखं मरुव्यसंचासतशभवन्ति तदेव क

जातक
१०२

तुं ननु संस्मरामि भवयेते मे मनसो नृपाः सात्त्विकं मे वधुक्रमस्याधर्मस्थित कोमरणादिभ
धर्मस्थित कोमरणादिभिः चिरं विचिन्त्यपि च नैव पपे मनः पदव्यासमपि स्मरामि किं
नेषु दिनकुमेयतिषु वा शभूषणेषु नृत्तमया बहुधनं ददता यथा हं कृत्यं च यस्य यदभूत्तद
मतस्तदवा प्रतुष्ट यज्ञाय तस्य मुपकल्पय भुक्षवामां तदुपश्रुत्य सौदासः प्रसादं भुव्या
वोधिसत्त्वमुवाच शांते पापं अद्यादिवं सरवकुहारहलप्रजानं नाशी विषं प्रकुपितं न्वलदा
तदहंति भक्तान्यपि मे सुभाषितानि वक्तुमनेन हितैव च न कुसुमवर्षणाभिषुसापितमनस
पि नाम तथानावेगे स्यान्मे धर्मात्मकं मनः अथै निवोधिसत्त्वपात्रीकृताश्रयं धर्मश्रवणा
कुं यश्च नीश्वेत रासनस्थानादिवोधिवियश्रियं प्रीत्यर्पित्या च शुभ्यां वा श्रवणात्वा
कमिवातुरा अथै सौदासस्त्वनोच्चरियेन सता स्तीर्ण्यै तरे शिलानले तत्र चाधिलाप्यो धिस

व्याहृतनीश्वरात्तं महासत्त्वमुवाच बुहीदानिमाखेति अथ वोधिसत्त्वतवां भोधरानिनदनः
संगतं भवत्यचलमन्यं तेनाभ्यासक्रममीक्ष्यतः तदुपश्रुत्य सौदासः साधुतां हति स्वशीलः प्र
मुदाजहार न सजानादुरचरः क्वचिद्देहजेतसाधुन्दितयक्रमात्तगः पृथेक्ययत्नेन हीतत्सम
धो सर्वात्सनात्त्वया स्थानं खलु नियुक्तोऽर्थं स्यान्नेनावेक्षितः श्रमः तनस्तनः वोधिसत्त्ववा
वर्त्तते स्थिरानुरागा हिं गुरोवुसाधवः सौदास उवाच अमृतवर्ष खल्विविदमहो संतर्पि
वस्य अस्ताचलेन्द्राद्दयस्ततोऽपि धर्मः सतादुरतरेऽस्ततोऽच अथै सौदास प्रसादवित्त
थागाथास्वदेनामधुरानिशम्य आनंदितस्तत्पुति पूजनार्थं वरानहेते चतुरो ददामि त
कल्पन्वरप्रदासस्य स्यात्तिनात्ममापितेषु भुमकार्यसरागपराजितस्य सत्त्वं वरस्य सिद्धं
तस्यात् नमस्तयंकः सद्यः सात्त्विकं देवतादेवतमलं च तेनः असौदासः किंचिद्विजयनत

रादिभीयान् नवस्मराम्यथीजनौपयानेयत्नप्रहर्षायमम धिमां व शतिप्रदाने समवा प्रमुदि
 रामिं किं शोधितस्वर्गपथा हमेवं नृत्वाः किमर्थं भयमसुखं विप्रेषु बंधुखलु हस्तु समाभि
 भूतदकारितस्य श्रीमंतिकीर्तनशतानी सभ्राजिराश्रवः पदानि सभाः प्रमाश्रु मृत्यो न मे भय
 भुव्यान्नयनः समुद्रियमानरो मोचयितको विस्मृतपापस्वभावतमिभुः सवहुमान मवेश
 न्वलदायसम्याः सुखी पितृशपसतधा हृदयं च यायायस्सिद्धिधस्य नृपपुङ्गववापमिच्छेप
 तमनसः सुमनिहृदं चतेषु मे कौतुहलं अपि च भोः दृष्ट्वा मे चरितछाया वैरूप्यं धर्मदर्पणे अ
 भवशा समतेभ्यो वार तेनासिधर्मार्थना तदन न रूपसमुदाचरसौष्ट्येन धर्मगोतुपु
 ध्यात्वादयन्निवागौरवा वर्जिते कायप्रसेना मलमानसः सत्कृत्यं धर्मं शृणुयाद्भिषग्वा
 यो धिसत्त्वस्य यमनास्तनिताया उपविश्य भूमी बोधिसत्त्वस्य पुरस्तात्त दानमोदिशुणाः

माला
 १०२

निनदनधुरेणोभारेणा पुरयं निवतदने व्यापिता स्वरेणोवाच यदृच्छयापुपमातं सकृत्सजन
 शीलं प्रकम्पाकुलिविक्षेपं सराध्व बोधिसत्त्वमुवाच नतस्ततः अथ बोधिसत्त्वो द्वितीयो गाथा
 हीतत्समीपगं विसर्पिणाल्लुणाल्लुण पुष्परेण हः सौदास उवाच सुभाषितान्यच्च यत्रासाः
 सत्त्ववाच रथानृपात्मानि हे मभूवणा पुनेति देहाश्च जरा विरूपतो सतां च धर्मं न जराभिः
 संतर्पिताः स्मः नतस्ततः बोधिसत्त्ववाच न भश्चदूरे वलुधानां च पादपादं च महारी
 गदविस्मयात्पासा वर्जितप्रेमवहुमानो बोधिसत्त्वमुवाच चित्राभिधानाति सयोज्जला
 रामि नद्योः स्वययनात्तोऽभिकांक्षसीति अथैनं बोधिसत्त्वः सविस्मये बहुमान उवाच
 स्पसिकं परस्मै शुभप्रवृत्तेरयवृत्तभावः अहं च देहातिरं वदेयं मनश्च दित्ताशिपिलं
 नवनतवदनो बोधिसत्त्वमुवाच अलमं न भवतो मामेवं विशंकितुं प्राणानपि परित्यज्य दाः

जातक
१०३

स्यतानहं वरात् विभुश्चतुर्दशीवत्वं यद्यपि ह्यसि भूमि य बोधिसत्त्ववाच तेन हि सत्यवतो भवति
रानन वरांश्चतुरः प्रयच्छे सोदा सो वाच ददामि पूर्वान् भवते वरस्त्री न संवत्तुर्थं च वरं हरिणश्च अवे
नुक्कं मया कस्त्वं वरं पदानस्यति अपि च भो सत्यवत त्वं च कथं स्यादं हि सकता च ते अपि ते जने
रित्यज्यत दिदं जायते न तथा अहिंसकत्वं च कुतो मां सार्धं ते घृतो न रात् सत्यवत मे दत्ता भवता सु
त्रिंस्त्रिंश्यामित्तदहं कथं बोधिसत्त्ववाच अतस्वतः श्रुत्वा न्यक्तु मर्हति धर्मादर्थान् सुखात्कीर्तनं स्त
हते जने निरता सा कथं नाम त्वामप्यभिभवेदिति तदलं ते पाप्मानं मेवानुभुमितु मववधु महत्
जान्यथ जानुगलानि मीसानि संति कुरुते हृदयस्य तुष्टिं त्रिंशवहादिरमसाधु मनुष्यामासा
रिजनं च मनो कुलं सित्वा कथं चुरमसेऽवरो विविक्ते चित्तस्य नाहं सिनरेदवसेन गंतु धर्माथ
पौरकातरो भू लोकः परोपि मनुजाधिपने यवेश्यस्तस्मात्प्रियं यदहितं च न तन्निवेद्यं यत्स्यात्

वाचनयनोर्गर्गदायमानकं राहः समभिसत्त्ववबोधि सत्त्वं पादशो संपरिच्यो वाच गुणा कुसुम
रूते यश्चैव नीत्वमीव हित इवान्यः सानुकं पामयि स्यात् शास्त्रागुरु भूममे देवत मेव च त्वं मुद्रा विचान
य नृपात्मजा यत्निमित्तमाह नाम याचयेवं धनरेडपीडिता हतत्विष शोकपरितमानतास्तदेहि
ज्ञातं चैवाभितगा म दृष्टे वचनेन पलुताः सुतसो मंहंत मुक्ता वयसिति परं हर्षं मुपजग्मु
शपद्दहिता विजुम्भमाना कुमुदा कुरावद्व अथैतान् भिगं न्यसितः स्वराज्यं मुपेभ्य बो
कारयित्वा वभूना हि मुच्यतां सोदासेन ते श्वनृपति पुत्रे रनुगं न्यमानः स्वसत्यं मु
ष्टापयामास शतदेवं श्रयः समाधत्ते यथा तथा पु परतः सत्संगम इति शयार्थित
दृष्टा भगवानिति तया गतवरो रपि वाच्यं एवं सर्वं श्रवणा दोषा यच याय शु
सत्यकथयामपि वाच्यं एवं सर्वं जज्ञे पुतापकीर्त्यकरं सत्यवचनमित्यवेषा सा सुरैश्चर्य नि

नोभवविसर्जयसत्त्वहिंसनिन्दीकृतंजनमखमिमन्विमुच अयानचेवनविरमनुष्यमीसमेतान्वः
 ॥ अवेधिकितत्वमिदंयथाहमिशोवीरतुनामनुष्यमांसात् बोधिसत्त्ववाच हंतनवेतत्सेवतेन
 तेनेजेने राजन्मनुष्येपिशिताशितां अहं ननुक्तंभवतापूर्वदास्याम्येतानहंवरान् प्राणानपिप
 भवतासुवरास्त्रय सोदासउवाच त्यक्त्वा राज्यवन भ्रेशोयस्यहेतोवृत्तमया हंतोधर्मक्षताकी
 त्कीर्तेस्तयस्यकृतभवान् अनर्थायतृनेतादृक्थनेत्यक्तमहर्षि दत्तानुशयिताचेयमनु दार्य
 धुमहत्यांत्मानं सोदासस्त्वत्त्वभुभवान् देयस्थितानिकुशलेरूपकल्पितानिग्राह्या रापनूपजस
 यमांसात् तुर्यस्वनासजलतोयदनादधीरान् मीतस्वननिखिराज्यसुखंचत्तत् वंधुसुतान्यः
 तुधर्मार्थयोरनुपरोधपथंभजत्व एकोनृपानयुधिजित्यसमस्तसैन्यान्माचित्रविग्रहविधौ
 पत्स्यालुकिर्त्यनुपरोधिमनोज्ञमार्गतद्विप्रियंसदपिभैरवजवद्भजस्व अथसोदासप्रसादाश्रु

माला
 १०३

॥ अकसुमरजोभिः पुष्पगंधैः समंताजगदीदमवकीर्णकारणेत्त्वयसोभिः शतिविचरतिपापेभृत्यु
 ॥ अविचात्सहममुनिनवार्चयामिभोज्येनचैवसुतसोमोमनुष्यमीसंयन्मायथावदसीतचतथाकरी
 तास्तदेहिमुचावसरेवतानपि अथबोधिसत्त्वस्तथेभ्यः स्मैप्रतिश्रुत्ययवतेनृपसुतास्तेनोवत्
 ॥ पजग्मुः विरेजिरेतत्सुतशोमदर्शनान्नरेदुपुत्रा स्फुटदाहकांतायः शरत्सुखचन्द्रक
 ॥ अथबोधिसत्त्वसमाश्रयस्यप्रियवचनपुनः सरंचप्रतिसमोदसीदासस्याद्रोहायशपथा
 ॥ सत्यमुपेभ्य यथाहं कृतसंस्कारस्तादाजपुत्रा सोदासंचस्वसुस्वसुराज्येकुपति
 ॥ यार्थितासंज्ञेनअमाश्रयेशाभवितव्यं एवंमेस्तुतसु हृत्पूर्वजस्वपुपकारं परेत्वा
 ॥ याम्यशुरासमाधानायच भवतीतिसधर्मश्रवणोपिवाचंमेववनेकानुशंसश्रुतमिति
 ॥ श्रियंनिरप्यथाः सत्यमनुरक्षंतिसत्पुरुषाशतिसत्यप्रशसायाप्युपनेयेकरुणावरो

जातक
१०४

पितृचेति इति सुगतसोमजातमेकत्रिंशत्तमः श्लोकसप्तकसंयुक्तेचत्वारिंशशतक
मानुषानामिति संवेगपरिचयः कार्यः तद्यथानुश्रूयते बोधिसत्त्वभूतः किलायं भगवान् व्याधिज
मवेक्ष्य कुरुताया समुत्साहमानस्तत्परित्रायावबसितमः तिरीतसाधुस्वभावस्तत्र तस्य पादयमा
पुजानुरागसौ पुजापतिपालकः सुमुखराजः मुख्यादस्य वलिताभिहृष्टाचसमानतद्वत्समानय
मानसुरवदुःखे च पुरवरं परयात्पुदयश्रिया संयोजयामास प्रतिग्रहव्याकुलनुष्टविप्रमदौ च
उवहासनादं परस्परालेखविह्वलहर्षनरेः प्रियाख्याने कदा ननु ह्ये रागास्वमानात्पुदये नृपस्य
नलवभाररमां पुरमुत्सवश्रियो महागुरुस्यः प्रविकीर्यमाणो हिरेण्यवस्त्राभरणादिबोधिलोके न
माराजियं नेस्म संतविधि ममानुयकृतमिति मन्यमानस्तस्य नृपस्य रसार्थमशोकोचन
वदविहीनेन चक्रमेरा विहितरक्षोघ्नप्रतिकारे समुचिते श्रुको नुकमंगलेः कृतस्वस्थयेत

त्वसंमतेः पुंरापचयप्रभवात्सुसंविहितत्वाच्चरक्षायाममानुषाः प्रसेहिरे सकालकामादवा
तुनावर्जितेभ्यो गुरुभ्यः समधिगतानेकवेगः प्रत्यहमापुर्णमारासुर्तिः योवनकास्यानि सर्गि
वधं दुष्टमपि सज्जनं जनोचेति सुहृत्प्रियागुराभ्रास्तत्रकारणो हासभूतेन नभसः शरी
रापप्रभावसुखोपनते दिव्यकल्पे रणाल्ये रपि च प्रियैरूपलाल्यमान स्नेहवदुमान्य सु
तरमशोयशोभां कालकामापननो कोमुदि विभूतिं दिदृशु दासिरापनिमुन शुचिविनीतवि
धिरुज्जमनोभूर्यस्वनपुरः सरस्तपुरवरमनुविचरस्तदर्शनाक्षिप्तहृदयस्य कोतु हल लो
रचनसोपौरजनस्य समुदशोभा मालोकलब्रह्मवकाशेपिमनसि कृतसंवेगपरिच
यदियं कोमुदिलक्ष्मीः स्मर्त्तव्यवभविव्यति एवंविधायाचजगत्सहतावहोयथानिर्भय
थरिषु स्थितेषु जिघांसया व्याधिजरात्रकेषु अवस्यगम्ये परलोक दुल्लहर्षवकाशौ च स

शशतद्वयं वर्णकादशकोन्यशसुनसोमः प्रकाशपतां राजलक्ष्मीरपि श्रेयोमार्गनाहनेति
 व्याधिजगमरणाप्रियविप्रयोगादिव्यसनशतोपनिवातं हृदितमनाथमत्राणामपरिणायकं लोक
 तदयमानो विमुखस्यासंस्तुतस्यापिचलोकस्यहितं सुखविशेषं च कदाचिदन्यतमस्मिन्नजकुले
 समनयामिबिर्यमानगहाभागेविनयशोचिनिजन्मप्रतिलभे सजायमानस्वतः राजकुलनत्स
 मदौघनात्पुज्वलवेशभृत्पुं अनेकभूर्यस्वनपूराकुजमानन्दनृनानयवताभावं संसृजगीतः
 येनृपस्य विद्यायित्तद्वारविमुक्तिं कुरुवंधनं समुच्छिन्नायजचित्रचत्वरं विचूरापुष्पासवसिक्तभू
 तलोकं तदा व्याप्तिमिदोयता श्रीरुन्मन्नगंगालिलतंचकार तेन च समयेन तस्य राज्ञो जाता जाता कु
 कोचनरुजतभक्तिचित्रे श्रीमति सर्वा सर्वायसे स्थानेयसे प्रसूतिभवेन भूतविश्यापरिदृष्टेन
 स्थयेन परिग्रहजातकर्मादिसंस्कारविधिं संवर्द्धने चकार यामासः तमपिचमहासत्त्व

माला
 १०४

३५

नृकमादवाप्तसंस्कारः माधुनाभिज नाचारमहेश्वरविद्वयसः समानमेभ्यः प्रशमविनयमेभ
 स्थानिसर्गसिद्धेन च विनयानुरागे परंप्रमात्पदं स्वजनस्य जनस्य च वभुवः असंस्तुतमसं
 भसः शरीरकचरस्मिना संबंधसिद्धिलोकस्य हृदि चन्द्रमसासहे अथ समहासत्त्वः पु
 मान्यसुमुखेन च पित्रा विश्वासनिर्विशोकादृश्यमानः कदाचित्त्वस्मिन्पुरवरे प्रविन
 वे विनीतविनिनधारसारथीधारसारथी चित्रोज्ज्वलवेशप्रहरणावरणारूपाचंरथवरमः
 उल्लोललोचनक्षुब्धः स्तुतिसभोजनोजन्निप्रग्रहनामासिवचनप्रयोगसव्यापारस्यात्मवरदेत
 वेगपरिचयत्वात्पूर्वजन्मसुस्मृतिप्रतिलभे रूपणावतलोकस्य चलत्वं विरसास्थितिः
 था निभयताजनानां यन्मृत्युना विच्छिन्नसर्वमार्गानि संश्रुमाहर्षमनुधमंति अवार्यशीर्य
 काशौचसचेतसः क स्वनानुहृत्येव महार्णवानो संरंभरौ शुनिजज्ञानिरुत्वा मेघास्तडिजा

जामक
१०५

पुरहेममाताः संभूयभूयो विलयं व्रजंति तटेः समंतादिनीव दमूलान् रुन्वा न रुन्वा लब्धजवै
निमहीधराणां वेगेन हृन्वा निचनो यदानो विधूरान् चोद्धृत्य च सागरम्भः प्रयतिना संपवनप्र
स्पवनान्तराणां नुयंति भूयश्च यतिरो भवंति कः संप्रयोगो न विप्रयोगनिष्ठः काः सम्यदो य
गरायन्महासंवेगाद्यावत्तु प्रमादो दे मम नसार मणीयेष्व विपुरवरं विभूषार्थं मभिप्रसारि
भिद्वष्टसंवेगश्च विषयसुखेनास्थो धर्मसक शरणमिति तत्पुदिपत्तिनिश्चितमतीर्यथा प्र
यात्कर्तुमिच्छामि हितमात्मानः कृतान्त्राभ्यनुतां च त्वया तुग्रहपक्षतिं तच्छ्रुत्वा प्रियातन
तस्तच्छोकयथितमनाः समाचकं ये निवारयिष्यं तथ तं सराजास्त्रेहास्यरिष्यज्य सवाध्यकरा
विनासहेतुः केनायमित्याकलितः कृत्स्नेहास्यरिष्यज्य समाध्यकराः उवाच कस्मात्तह सेव
कतकृतान्तः शोकाश्च पण्याकुललोचना निभवंतु कस्य स्वजनाः न नानि अथापि किंचित्

अथ किं तर्हि नः परित्यक्तुमिच्छसीति वाभिहितः साश्रुनयनेन राजा समहासत्तस्तमुवाच मृ
प्रहृत्य स्वालितप्रयोगाः सप्रत्यहं मृत्युसमीपमेति नितौ मुक्तो पिवन्ने स्थितो पिनाभोति
बूधाः भूदीर्घानरवाजीरथदीपानि सैन्यानि दर्शयामासः सिति पाजयंति जेतुं कृतान्तरि
तीरः धेरने कै गुप्ता विमोक्षमुपयोजितुपादिवश्चासार्धं वंने रतिवलस्यतु मृत्युशत्रो मंन
युधिरथाश्च नरादिपाश्च नैवांतकं प्रतिमुखाभिगतं नुदंति संपांतलज्जविजये रपितै
मिः सतदस्वकुशलादिवतः शिरदैरिरान्ननु कृतान्तकारिं सिंहादिकर्त्तनखदैरिदिपानां
समेभ्य हतदर्पवलाः स्वयंतिः दोषानु रूपं प्रसायंति दराउं कृतापरागे पुनृपाः परेषु
भारपुण्यैः कृतापराधं वशमानयन्ति रौडश्चिराभ्यासदृष्टावलेपो मृत्युः पुनः नातु
जंगा डडुययन्न विधुरास्तु भवंति मृत्योवधेपि नृत्पम प्रकारविधानदस्तु डडुस्यकोप

शालध्वजवैः पयोभिः भवेतिः भूयः सरितकुमेराशोकापतापादिवदिनरूपाः हृत्वापिशृंगा
 संपवनप्रभावः दीप्तोदनार्विविकसत्फलिकुः संक्षिप्यकक्षुभयमतिवैक्रिः कुमेराशोभा
 तस्यदोयानविषयत्वेति जगत्प्रवृत्तानिविनिर्चलायामप्रत्यवैशैवजुनस्यहर्ष इतिसपरि
 भिप्रसारिपुलोकचित्त्रेष्वविषयोमानबुद्धिः कुमेरास्वभावमनुप्राप्तमेवात्मानमपस्यद
 तीर्यथाप्रलाबमभिगंम्यराजानं कृतांजलिस्तपोवनगमनायानुज्ञामयाचत् प्रवज्यासंभ्र
 गप्रियाजननयः सतस्यराजादिग्वेनद्विरदइवेवणाभिविद्ध गंभीरोप्यदधिरिवानिलावधूत
 सवाध्यकराः उवाच कस्मात्सहसैवतावत्संत्यक्तमस्मान्मतिरित्यकारवाः त्वदप्रियेणात्म
 मात्सहसैवतावत्संत्यक्तमस्मान्मतिरित्यकावीः त्वदप्रियेणात्मविनासहेतुः केनायमिच्छा
 पिकिचित्परिशोकतं वामयिव्यलिकनाम कित्वयिविप्रियेणासमर्थः स्यात्मासादयितुं चकः

माला
 १०५

मुवाच मृत्युभयान्पश्यंतु देवः यामेवरात्रिप्रथमा मुपैति गर्भे निवासनरविलोकः ततः
 पेनाभोतिकश्चिन्मरतं जराभा उपदुतं सवमिनीदमाभ्यां धर्मार्थमस्माद्धनमाश्रयये
 कृतान्तरिं पुमेकमपिनशक्तात्मनेमतिर्भवति धर्ममभिप्रपत्तु दृष्ट्वा स्वकुंजरपदा
 पुशत्रोमंन्यादयोपिविवशावशमत्युपेता संचूर्णादन्तमुशलेः पुरगोपुरागारितत्तद्विषा
 ज्येरेपितैविवाशैः दृष्ट्वा चित्रवर्मकवचाचुराणां युधिदारयत्पपिविदूरचरान् इधुः
 रेद्विषानां कुम्भाग्रमग्नशिखरेः प्रसमर्यतेय भित्तेवचश्रुतिमनोसिरैवैः परेवां मृत्यु
 पाः परेषु महापराधे यदि मृत्युशत्रो न दराउनीति प्रवणा भवन्ति नृपाश्च शा मादिः
 पुनः नानुनयादिसाध्य कोधानलज्वलितः घोरविषाग्निगर्भेऽद्भुतकुरैरभिनदंतिनरांस्तु
 दुस्त्यकोपरमसेरपिपेनगैश्चमंत्रैर्विषं प्रसमयते गर्दिश्वोदेशः आशीविवस्त्विति

जातक

१०६

विषयमरिष्टदंष्ट्रो मंत्रांगदादिभिरसाध्यवलाः कृतांतः पक्षानिले सडित मीनकुलं बुद्धस
पुनः प्रमथितुं न तथोत्सहते भीतदुतातपिजवातिसयेन जिन्वा समग्रं च कमुजवजु वि
मृतौ दृष्टा करालमपि नामः मृगः समेभ्यः देवा प्रमाननमुखेति पुनर्विमोक्षं मृत्यो मु
रां विदितो यः विग्रहः सहोजतायुं विदुष्य हायहाः भवंति तु प्रस्तुत मृत्यु विग्रहा
तिष्ठि विद्याः त्रयो वलस्वस्वयनोषधेश्व मृत्युग हस्वपति वाय एव माया विधिज्ञा
आम्य ते ते रपि नास्पृक्षुः हत्वा विद्या शि चतपो वल तिष्ठ मंत्रा वाधिनृणा मुपस म
तिवीनां ते आविर्भवन्ति रपुनेश्च तिरो भवन्ति गच्छन्ति यानि लपथेनः मही विशन्ति वि
नपि पति नुदन्त्यसुरान सुरेन्द्रा दृष्टानपि पति नुदन्त्यसुराः सुराश्च माना धिरूढ मनीभिः सम
नात्तशत्रोर्भवन्नेन मेरतिः नमस्युना स्त्रेहपरि शयेन वा प्रयाति धर्माय तु निश्चितो वने राजो व

नेन स बुपेष्वाति मृत्युशत्रु धर्म स्थिताः किमृष्यो न वने विनष्टाः सर्वत्र नाम नियतः कमरुषत
त्मके सुविगुरो चतु म्य वृत्तिः धर्मात्मनां भवति न त्वनुताप हेतु धर्मश्च नाम वनसुखं पय
काशपरिग्रहः विह्वय मनो बहुभिः कुकर्मभिः परिग्रहे स्वा र्जन रक्षणा कुलः असौ तचेत
परिग्रहकेश विवर्जितः सुखिः शोभेककार्यः परितुष्ट मानसः सुखं च धर्मं च यशां सी वां
शोभेककार्यः परितुष्ट मानसः सुखं च धर्मं च यशां सि वां छनि धर्मश्च रभति नरे न वने वलं
र्गति भयंति रतस्य धर्मं क्रिया विशेषश्च यथा व्यवस्थितः शुभस्य पापस्य च भिन्न लक्षणा
महान्मापि नरं कृता त्पनुजः पित्रा भूरा बद्धास्य राज्य लक्ष्मी तपो वना श्रये चकार तत्र च ध्या
मनसां राज्य लक्ष्मी रपि श्रेयो माग्ने न्ना ह्मणोति तिसंवेग परिचयः कार्या मरणा संज्ञा व र्णोपि
कथायामप्युपनेयमेव मरिणाः सर्वसंस्कार इति तथा सर्वलोके अनिभी रति संज्ञाया स

कुलं बुद्धस्य मेघौघभीमरासिने जलमर्णावेत्यः सर्पासहंति विततो यहरात्सु परा मृत्युः
 भुजवज्रविलासहत्या बाघाः पिवन्ति रुधिरानि वनमृगाणामेवेष्वतिपटवस्तु भवेति
 मृत्यो मुखं तु पृथुरोगजरत्निदंष्ट्रे पात्रस्य कस्य च पुनः निहतातिरलि पिवन्ति नृ
 पुदिगृहा विपन्नदर्पोत्कटतापरिग्रहा पूजारतिदोहकृतेषु वेतानं गृहान्नि यच्छति च
 विविक्ताश्च महासमाजे येन स्य च क्षुधिविज्ञो मोहमंतिकोऽपि प्रभावस्त्वयमेतकस्य य
 मुपसममर्याचं वेश्चर्याः धन्वंतरिप्रभृतयोऽपि गृयादिना संधर्माय मेतमृतिने नम
 विंशति विद्याधरो विविधमेव वलजभावा मृत्युसन्निभस्तु भवेति हतप्रभावा दृष्ट्वा
 गोभिः समूहोक्तं सैन्यैः संहतैरपि तु मृत्युरजय्य एवः इमामवेत्या प्रतिगायरोऽन्तां कू
 वने राजोवाच अथ वने तव कभावा सख्यमपतिक्रिये मृत्युभयेशति धर्मपरिग्रहे वा किं वाव

माना
 १०६

मरुषतत्र कोर्थो विहाय भवने वनसंभयेण बोधिसत्त्ववाच कामं स्थितेषु भवने च मृत्युधर्मा
 सुखं प्रपत्तुं पश्यतु देवतुः उमादमदकं पर्यलोभवेद्यस्य देगृहे तद्विरूढस्य धर्मस्य कोक
 सोतचेता व्यसन्नो दयागमेः कदा गृहस्यः शममार्गमेव्यति वने तु संत्यक्तं ककार्यवित्तरः
 सीतां हति धर्मश्चरति नरेन धनेन त्यक्तं ककार्यवित्तरः परिग्रहकेश विवर्जितसुखीः
 धनं बलं वा धर्मः सुखाय महतेन विभूति सिद्धिः धर्मात्माश्च मुदमेव करेति मृत्युर्न ज्यति इ
 लक्षणा तथा विपाकोऽप्यभुमस्य दुर्गतिश्चित्तस्य धर्मस्य सुखाभया गतिः इत्यमुनियस
 तत्र च ध्यानान्यप्रमाणानि चोत्पद्यन्ते सुचप्रतिष्ठाप्य लोकं वल्लोकं मधिरुहे नितदेवं संम
 ग्धवर्गोऽपि वाच्यमेव माभुमरा संज्ञा संवेगा य भवतीति तथा मरणा नृस्मृतिवर्गो अनित्यता
 संज्ञाया एव मनाश्वासिकं संस्कृतमिति एवमत्राणो यमसहाश्रलोक इत्येवमपि वाच्यं

जानक
१७

एवनेधर्मसुखं प्रतिपत्तुं नगे हे इत्येवमप्युच्यते इत्ययोमृहजानकं द्वाविंशत्तमे १२
सति क्षंतव्यक्षमास्यासतीत्यपकारिणामपि साधवो लाभमिव वक्ष्यन्त्यते तत्रथानुश्रुयते वे
इव पादचापादचारिवत्तयामे रिवन महिषहवो वभुव सतस्यो दुर्लभधर्मसंज्ञायां सम्मोहव
चिरानुवृत्ते वनिवृद्धभावात्तत्कदाचित्करुणामुमोच कोपिप्रभावः सतुकर्मणो वातस्येव व
कः संनपियत्सभजेतिर्यग्जतिं तत्र च धर्मसंज्ञाः विना तत्कर्मास्ति गतिप्रबंधः शुभेन चा
अथान्यत मो दुस्तवानरस्तस्य कालांतलाभिद्यत्कोऽपि भदत्तां दयानुवृत्त्या च विगमकोधस
बाधत दयामृदुःखदुर्जनः पदुतरावलयो वरुः परां वृजतिजिहानं हि भयंततः पश्यति
रुवः सकदाचित्तस्य महासत्त्वस्य विश्रेष्ठपुत्रस्य निद्रावशाद्वापपलायतः सहस्रैवाप
पिकदाचिदस्य मार्गे जाह्नव्यतिष्ठत् काष्ठनाप्येन मे कदाश्रवणायोर्ध्वदयामास सति

वपे अप्येनमः धिरुत्सु समुग्रत दराड प्रसह्येव वाहयन्त्यमं स्य लीला मनुचकार बोधिसत्त्वः
रंभमन्यषयामास स्वभाव इव पापानां विनयो मार्गसंश्रयः शुभासात्तत्र सतामपकार इव क्ष
स्य महासत्त्वस्य तेन दुष्टकपिनाज्यमानकं महिषहवभं मार्गे स्थितेन मुवाच माता वज्रो वि
से उता हो बलमात्मगतं नो वै धियदेव मनेन पीरभूयवाह्ये सितनुभोः वेगाविधं त्वद्विषाणो य
ष्टे इदं च शैलोपमसंहतस्थिरं समग्रशोभं वलसंपदा च पुः स्ववभासो जस्कनी रिक्षितो जि
दमस्य बोधेरः किमस्य जातस्य कपेरशक्तवत्प्रवाधनादुःखमिदं तितीक्ष्णसे असजत कुत्र
कफात्मके रोग इव प्रसर्पन्ति अथ बोधिसत्त्वस्तं यक्षमाराक्षमापक्षयति तमरुक्षाक्ष
यत्तुं ननुः यतिकर्तुमशक्तस्य क्षमाकाहिवलियसि विनया चारधारेषु क्षंतव्यं किंच साधु
वभसत्क्रियाहीनवराचं नाम निवृत्तकालपरमगुणानां गुणप्रियस्तत्र किमित्यप्यक्षस्त

मे १२ श्लोक द्वादशकोपेतं शतं वर्णा दशापरे ख्याप्य प्रकृतमन्त्रार्थरित्योगृहजातकः
 श्रुयते बोधिसत्त्वः किलान्यतमस्मिन्नरंरणप्रदेशे पंकसंपङ्कात्परुषवपूनीलमेषविच्छेदः
 तन्मोहवहुलायामपितिर्यग्जनौ वर्तमानः पदविज्ञानत्वान्न धर्मवर्णानिरुयोगमतिवर्धुव
 तस्यैव वायत्ततथावभूवः अतश्च नूतं भगवानवाच दचिंत्य तां कर्मविपाकयुक्तेः कृपात्म
 भुभेन चानिष्टविपाकमस्ति सधर्मसंज्ञापितुकर्मलेशोस्तास्तास्मान्मासायतथातथासित्
 मकोधसंरंभतामवेत्यानास्माज्जयमस्ति द्वाते महासत्त्वे तेन तेन विहिंसा कुमेरा नृशतचम
 पश्यति यत्तु भयशोकयाभुक्शयापि संदृश्यतः विवित्तवनिचकेश्वरतितत्र शांते
 न ह्येवापरिनिपतति स्म दुर्ममिव कदाचिदेन मधिरुज्यभृशं संचाया लेमास शुधितस्या
 न सलिलावगाहेन समुत्सुकस्याप्यस्य कदाचिच्छिरः समभिरुज्य पाणिभ्यां नयने समा

माला
१७

धिसत्त्वः पि महासत्त्वः सर्वत्र देशाविनयवेष्टितमुयकारविममन्यमानोतिः संक्षोभसंर
 तारइवंक्षमा अथ किलान्यतमोयक्षश्च स्यपरिभवमसृष्यमानोभावंवाजिज्ञासयमानोत्तः
 तावज्जोकिंपरिक्लृतेत्यनेन दुष्टकपिन अथयुतपराजितउत्ताहोभयमस्मात्किंचिदासंक
 द्वागोयवजुं वजुभिंयावजुवदानगेदानपादाश्च मेरोवसंरंभमक्तामज्जयुत्तेपंकवच्छेदलपृ
 रक्षितोजितेन्द्रासदंके शरितोपितभवेत्त तथानक्षत्वातीददशुरेरावाविवाताकोशाम
 जनकुत्रयथाचिकित्स्वतेगुणानुवृत्त्यासुखशीलसौम्ययाकदुस्तुरुक्षुराहियदसिद्धये
 नरुक्षाक्षरमित्युवाच अवेम्यनयलंयुनंसदाचाविनयेरते अतएवमयात्वस्ययुक्तमर्थः
 केचसाधुषु शक्त्यवनितीक्षेत् दुर्बलस्परितंयतपरंपरिभवः तस्मान्नगुणानोयराभ
 यप्यक्षस्वर्धैर्ज्यभेदाय पराक्रमरा नित्यं क्षमायाननुकमायाः कालपरायत्ततयादुरापः परे

रणातस्मिन्नपपादिनेचनेवैवकोपबुणायकमःकःस्वाधर्मपीडामविचिन्त्ययोयंमत्यापशुद्ध
तेनहितत्वमस्याःकदाचित्प्रवाधनायामोक्षस्यगुणोयुवहुमानस्यदुर्जनस्याविनीतताक्षम
रणांस्यादसुखोदयस्यच सुखार्थिनस्तन्नितसेवितुंभमंनतदिपाकोहिसुखसिद्धये क्षमाश्रम
विशोपातयमत्युपैष्यति असत्क्रियाप्राप्यचतद्विधाजनानमदृशेवमसौकष्यतिनल
विस्मयवहुमानावर्जितमतिः साधुसाध्वीतिसशिरपुकेपांगुलिंविशेषसराध्यतःतत्प्रिय
स्थितोवपुस्तपोवतेकोपिभवांस्तपस्यति इत्येनमभिप्रसस्यदुष्टवानरंपृष्टादवधूयसम
शमपिसाधवोलाभमिवहुमत्यनेइति भांतिकथयोवाचमेवंतिर्यगनातांबोधिसत्त्वानां
तइत्येवमपिवाचं तथागतवर्णोसत्कृत्यधर्मश्ररोचेति इतिमहीषजातकंत्रयत्रिं
वन्त्यावितिनिश्चितं औत्साह्यमानोपिसाधून लेपापेष्ववर्त्तितुमनाभासातः तद्यथा

शतपत्रोवभूवःकरुणापरिचर्ययाच्चतदवस्थापिनपाराहांसाकलुषांशपत्रहृत्तिमनुवर्त्ततेः
संतोषहृत्तिंविभवरीचकारः धर्मपरेभ्यःप्रवदेन्यथाहमार्तान्यथाशक्तिसमुच्चरश्चनिवार
सत्वेनतस्मिन्वनप्रदेशेसत्त्वकायःसाचायकश्चवंधुमानिवसदैव इवराजन्वानिवसुखमत
तथैवतेनसंरक्षमानोयुरावृद्धिमाप अथकदाचित्समहासत्त्वःसत्त्वानुकम्पयावनांतराति
शेरेनुसम्यक्क्याकुलमलिनकेसरशवंसिंहंददर्श समभांगंम्यचैतंकुरुणायापरिशोभ
सांनुवृत्त्यांजवप्रसंगादथवामृगेषु कृतंतवस्वाह्यमिदंश्रमेरावाधिवुणावाहजयाक
मित्रगताचशक्तिसत्तसाध्यसौख्यस्यभवान्सुखीच सिंहोवाचसाधोपशिवरामेश्रमज
ल्यमिवमातृशंडुनाति नज्यंसक्रोम्यभ्यवहर्तुमुज्जरितुम्वा तदेवकालःसुहृदायथा
चिन्त्यशक्तोधरगोपायंतददनेविष्कभनंप्रमाणोकाष्टमादायतंसिंहमुवाच यातेशति

गपशुश्रुथमिवेपहन्नः नचक्रमामप्यहमेचक्रुर्ग्यामन्यरूद्रोवतकीदशस्यन् यक्षोवाच
 ॥ ततोऽक्षमोनेभृत्यमत्यक्ताकः संकोचश्नुषमु बोधिसत्त्ववाचपरस्पर्शोडावरायेनयत्सुरेनिवा
 क्षमाश्रयादेवमसौमयायतः प्रबोध्यमानो यदिनावगच्छतिनिवरयिष्यतिनदेवमुत्पथादम
 पतिनलध्वदोषादिपुनस्तथादरेदश्चमुक्तिममसाभविष्यतिअथयक्षसंमहासत्त्वप्रसाद
 ॥ तत्प्रियमुवाचकुतलिरश्वातिरिमिहशीलित्तियुगोस्सोवादेरः कुतः कयापिबुद्धात्विदता
 वधूयसमादिश्यचास्परक्षाविधानेतत्रैवातेदधे तदेवंसतिभंतयेक्षमास्यनासतीभ्यपकारि
 सत्त्वानांउतिसंख्यानसौष्टवंदृष्टं कोनाममनुष्यभूतः प्रजाजतउतिज्ञावातद्विकरः शोभ
 कंचयत्रिंशत्तमे महिषःसम्यग्जितोतः अनिवर्णमतन्द्रियैः पंचासंभवतिभोकोवा
 तशथातुश्रुयतेबोधिसत्त्वः किलान्यतमः स्मिन्वनप्रदेशेनानाविविधरागरुचिरचित्रपत्रः

माला
 १०८

वर्जतेः बालैः प्रबालैस्समहीरुहारापुण्याधिवासैः मधुभिश्चहृयेरुलैश्चनानारसगंधवरो
 निवारयथा विनयादनायसोभावयामासपरार्थवर्णा इतिसपदिपरिपाल्यमानत्तेनमहा
 सुखमत्यवर्धन इयामहत्यापारिपाल्यमाने हृदियथासौगुणतो जगामससत्त्वकायोपि
 नांतशलिसममुविचरंस्तीव्रवेदनाभिभवादिचेष्टतांदिग्धविषमिदान्यतमस्मिन्वनप्रदे
 रिशोभमानः पप्रच्छकिमिदंमृगराजवाछेरकरकल्पशरीरंत्वापश्यामिद्विषेषुदृष्ट्याभिर
 जयाकयाचित् तदुहीवाचमयिचेदिदंतेयेदेववाक्यमिहोच्यतान्तत् ममात्तिपा
 मेभ्रमजातमिदमत्वारयं रुजयायाभिंपुण्यावाइदंत्वस्थिशकलंगलान्तरालैविलग्नंश
 दयथादानिंजानासितथा मांसुखत्वंकुरुत्येति अथबोधिसत्त्वः यद्विज्ञानत्वादि
 गतेशक्तिसयासंम्यक्तावत्त्वमुखेनिर्वादेहिति सतथाचकार अथबोधिसत्त्वस्तदस्य

जातक
१०६

काष्ठं दत्तपाल्यारं तरे संपन्निवेश्य मास्यगलमूलं तत्तिर्यगवस्थितमस्थितकलंददनं
विचक्रुर्व निगच्छंते वतन्त्यवदनवित्कंभराकाष्ठं निपातयामासं बुद्धे कर्मोशि पुंराप
याजन्मसत्ता नुवदया उरुत्पशल्पनं सहंसे वतस्य डोरे वतत्से नयतां शुचंच। पीतः सं
प्रसाधसौख्यं व्यसनं निवृत्त्य वामहा पिडुः खेन परस्य सज्जनः उपैति तां पीति विसेषं
र्य पीत हृदयस्तमामं अस्मिंहं प्रतित न्दितत्तेन यथेष्टं न गामः अथ स रुद्राचि
नासाय क्षदाति परिगततनुस्तमे वसिंहः मच्चिरहतस्य हरिरात्तरुणास्य मांसमुपभुंज
विच्छेदविमददर्शं कृतोपकारापितुन प्रसज्ये वक्तुं सयान्च विरसासारं तं विसालदस्मा
व्यथेहं विधुरं च चार सचारुपम्यन्नपितुं दुरात्मानि न चणामप्यकरान्नतस्य शिलातले
तं कृतं विदुरवपुष्यं अथ बोधिसत्त्वमुनमयं मानप्रत्यभिजानीत इति निर्विशं कतर।

लुष्टगेन्द्राय विक्रमार्जितव्रतये अर्थिसम्मानमिच्छामित्यस्यः पुंरापसाधनं इत्यादि
मिहिक्यातिपिंगलयादिधक्षन्निवविवर्तिरया दृष्टो बोधिसत्त्वमीक्षमाउवाच म
वसिनतव हू मासपुनः परिभूय वं मासादयसि पांजया जीवितेन सुखीनातिपरं
समुपजातधीदस्तत्तत्त्वं न भस्ममुत्पपात पक्षितो वयमिह स्थितः विस्फारणाशोदेनेन मुक्तापच
मुत्पत्य नं महासत्त्वमुवाच पक्षिवरं कस्मादिदमसंस्कारमस्य दुरात्मनः कृतोपकारः सन
यनवेदनाभिधानादिस्फूर्जितः प्रमथितुं बलसालिने पिडुश्चान्नरल्लमपि चामिषमस्य
तः प्रोत्साज्यमानो पितया वनदेवतया स्वां प्रकृतिभद्रतो प्रदर्शयन्नुवाच अलमनेन कुमेरा
रातत्रकोपशकोविधिः वंचनासाचतस्य वयत्रावति कृतं परः कोहि प्रत्युपकारार्थं तस्य भू
यशसः श्रीय कृतं चेधर्म इत्येव कस्तश्चानुसयः पुनः अथ उपकारार्थं मृतदानेन तत्कृतं

लंबदनाग्रेणाभिहृत्य कस्मित्यदेशे समुत्थादितं शैथिल्यमितरस्मिन् परिगृह्य पर्यन्तः
शिपुं रापि शिखरं नतस्य यत्नादपि सत्यमदरे त्रयदुजहार नभियोगसिद्धया समेध
गतः संशयोद्धरणाश्रयासीत्यातसंशयोद्धरणाश्रयासीत् धर्मराजोऽसंजनस्य
विसेषसंपदं नयास्व सौख्यं दुःखं वा गतेष्वपि इति समहासत्वनस्य दुःखमुपशमः
हृदयित्युचिततत्तु चिरचित्तपत्रशतपत्रः परिभ्रमे किंचित्कचित्तद्विधमाहाराजातमः
मुपभुंजानतु दुधिरानुरंजितवदनतरवरकेशराग्यसंध्याप्रभासासमालम्बसरमेध
लदस्मापि हितस्य लज्जातत्कारमोनवतमादिदेशः कार्यानुरोधतु नथापितस्य चक्षु
लातले वीजमिव प्रकीर्णं हुते च शांतीष्म शोभस्म पुंजे समप्रकारं फलयोगकाले क
कतरः समभागमेव नमर्थि हत्याप्रयुक्तमुक्ताशीर्वाहः संविभागमया चत पथ्यनः

माला
१०६

४०

इत्याशिर्वाह मधुरमप्युच्यमानायसिंहं कोर्यमात्सर्यं परिचयादनुचितार्यवृत्तिः कोपा
वाच मातावहोः दयाकृप्यं नयो वेदखादम्बिस्फुरतो मृगान् प्रविश्य तस्य मवक्तुं यज्जी
तिपरं लोकं तिष्ठक्षसे अपबोधिसत्त्वस्तेन तस्य रुक्षाक्षरं कमयप्रत्याख्या नववसा
क्ताप्रचक्षाम अथातमावनदेवता तस्य तमसत्कारमसहमाना वैर्यप्रजामाजिमासवास
रः सनसंविद्यमानायां शक्तावपि मर्षयसिथरुतघ्नाननैवमुपक्षितेन शक्तत्वमस्य न
वमस्य हर्तुं न मृष्यते किमयमस्य बलाबलेयः अथ बोधिसत्त्वस्तथाप्यसत्कारविषक
नकुमेरानेष मार्गस्मद्विधानो आत्तप्रवृत्तिः साधूनां रूपयानतुलिप्सया नाम वैतु योमा
तस्य भूयः करिष्यति उपकर्तुं तु धर्मरापरतत्तत्फलेन च योगमायातिनियमादिहापि
तत्कृतं उपकर्तुं किंलवेति न मे परस्तदपकारमिति प्रकारोत्तियः ननु विशोध्यगुणैः सय

जातक
११०

शक्तुर्धिरददति मभिपतिपद्यते नवेतिचेदुपकृतमानुरूपरोनयोन्यतेतद्गुणाकांतयाश्रियास
यस्मिन्साधुपरीक्षेपिमित्रधर्माविलस्यत्रांलभ्यते अनिष्टरसतलक्षमपयायाछनैस्ततः
मुवाच अतएवटीवत्कलधारणाभमाहवानृषित्वंविदितायतीर्यतिः नवेपमात्रं हि मुनित्वं सिय
त्साज्यमानोपि साधूनालेपापेष्वर्त्तितुमनभ्यासादिनिसजनः उशंसायांवाच्यमेवक्षान्तिकथा
हृलोबहुजनप्रियोमनाज्ज्ञेति एवंपतिसंख्यानवहृलाः स्वागुणशोभा मनुष्यनिपादिता इ
त्यस्तातीर्यगतानामपिननीवर्त्ततेइति इतिशतपत्रजातकेचतुविंशत्तमसमाप्तमिति

१०५५७

श्रियासचेतसः पुनरथकोभवेत्क्रमः समुद्धितं प्रमथितुमात्मनाशय इदं तोत्रमयुक्तं रूपं प्रतिभाति
 स्तनः अथ सादेव ततस्तु भाषितं प्रसादितमनाः साधूसाध्वीति पूर्णं कृत्वा भिषगु रास्य न तत्र स्थिय
 नेत्वं सिद्धये गुरोरूपे तस्मिन् हंत त्वतो मुनीः इत्येभिलक्ष्यति पूज्यत्वेन तत्रैवात्तदर्थं तदेवंपो
 तिकथायामप्युपनेयमेव क्षमापरिचरान्न वैरः बहो भवति नावायव हूलो भवति नावायव
 रिडिता इति प्रतिपत्तिं संख्यावर्गो वाच्यः तथागतमहात्म्यं च भद्रप्रकृत्यभ्यासवर्गो च एवं भद्राकृतिर
 प्रमिति शुभं भूयात्संपूर्णं शुभमस्तु सर्वजगतां ॥ ॥ ॐ ॥ ॥

माला
 ११०

BH 383

धर्मरत्न वज्राचार्य सुरत श्री महाविहार